HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŽTVO SV. JERONIMA

HRVATSKA KNJIŽEVNA SMOTRA

1

MARULIĆ

2019.

UDK 821.163.42

ISSN 0350-4220

MARULIĆ

HRVATSKA KNJIŽEVNA SMOTRA
ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST I KULTURU

god. 52./2019.
br. 1 (286)
siečanj – veljača 2019.

Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima
ZAGREB, 2019.

MARULIĆ
Hrvatska književna smotra. Časopis za književnost i kulturu.

Osnivač i izdavač: Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima
Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Zastupnik izdavača: Stjepan Razum (stjepan.razum@zg.t-com.hr)

Urednici: Stjepan Razum i Ante Kraljević
Uredničko vieće: Marica Đureković, Ivan Golčić, Josip Jurčić, Ante Kraljević, Branimir Petener, Nedjeljko Pintarić, Stjepan Razum
Ocjenitelj povjestničkih radova: Stjepan Razum
Štilnik: Branimir Petener
Oblikovanje i prielom štiva: SRZC
Likovno rješenje omota: Ante Starčević

© HKD Sv. Jeronima, Zagreb

Godišnje izlazi šest brojeva smotre.
Rukopise primamo elektroničkim putem.

Uredničtvo i uprava:
10.000 Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Tel. (01) 4829-375; (t./f.) 4922-300
hkd.marulic@zg.t-com.hr

Godišnja predplata: 210 kuna
Račun kod Zagrebačke banke (IBAN): **HR30 2360000 1101396418**
Ciena ovoga broja: 35 kuna
Godišnja predplata za inozemstvo: 100 američkih dolara (ili kunska protuvriednost)
Europa: 65 eura (ili kunska protuvriednost)
Uplate šaljite na devizni račun kod Zagrebačke banke Zagreb:
SWIFT ZABA HR 2X **HR30 2360000 1101396418**

Naklada: 500 primjeraka

Tisak i uvez: Grafika Markulin d.o.o., Dolenska 32, Lukavec, Hrvatska
Tiskano u ožujku 2019.

Urednička rieč

Godina 2018. bila je obljetnička za Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima. Jedan od sadržaja te obljetnice bio je natječaj za kratku priču i pjesmu. Kao što smo već naveli u petome prošlogodišnjemu broju naše smotre "Marulić", na natječaju su sudjelovala 34 književnika. Ocjenjivačko je povjerenstvo ocienilo sve pristigle radove ocjenom od 1 do 10 i preporučilo objavu kratkih priča s ocjenom od 4 naviše i pjesama s ocjenom od 5 naviše. Dakle, nisu svi pristigli radovi svojom kakvoćom zadovoljili mjerilo za objavu. Konačno, u prvom ovogodišnjemu broju naše smotre možemo objaviti plodove toga natječaja. Uz uobičajen odjeljak "Književna štiva" s radovima naših stalnih i marnih suradnika, svi su dobro ocienjeni natječajni radovi objavljeni u zasebnom odjeljku kao – "Plodovi nagradnoga natječaja 2018.".

Želeći poticati daljnje književno stvaralačtvo, Upravni je odbor Svetojeronimskoga družtva na svojoj sjednici, održanoj 26. listopada 2018., odlučio razpisati takav natječaj svake godine. To činimo upravo u ovome broju naše smotre za godinu 2019. Nadamo se, da će se hrvatski književnici iz Republike Hrvatske te Bosne i Hercegovine i diljem Kruga zemaljskoga rado odazvati na taj natječaj. Isto tako očekujemo, da će veći broj radova biti dobro ocienjen.

Upravni je odbor Družtva donio još jednu odluku, koja se tiče naše smotre. Na svojoj sjednici od 7. veljače 2019. odlučio je, da se međunarodna rieč "revija" iz podnaslova naše smotre zamieni hrvatskom riečju "smotra". Stoga se dosadašnja uobičajena kratica naše smotre HKR mienja u HKS. Rieč smotra uobičajena je u hrvatskim književnim i stručnim časopisima (na primjer: Bogoslovska smotra, Zadarska smotra), pa smo i mi odlučili podnaslovom svojega časopisa promicati bogatstvo i ljepotu hrvatskoga jezika. To je u skladu s dosadašnjim uređivanjem, jer u svim objavljenim člancima i pjesmama nastojimo primjenjivati domaće hrvatske rieči.

U odjeljku "Različiti članci" nastavljamo čitati zanimljivo promišljanje Marijana Rogića o sudobnome političkom i duhovnome stanju hrvatskoga naroda. Marijan Varjačić predstavlja nam pjesničko djelo

Zvonka Milkovića, a vrlo plodan pisac Ivica Karamatić nastavlja pisati o našim hrvatskim povjestničkim okostnicama, ovaj put o hrvatskome vitezu Juri Francetiću. Preko drugih članaka dolazimo do odjeljka "Prikazi knjiga", koji je ovaj put vrlo obilan, a bio bi još obilniji, da nismo neke prikaze odgodili za objavu u drugome broju smotre.

Želeći Vam ugodno i koristno čitanje, radujemo se svakoj budućoj suradnji.

Urednici

Veronika DEVČIĆ
Nova Gradiška, Urije 24

U zavičaju
– pjesme

Grade moj

Grade moj, kako si liep
Pod mladim mjesecom
Koji čas izvire, čas ponire
U sivkaste lepršave oblake

Šumetlica hladna i bistra
Zaobilazi plavkaste obronke Psunja

Jablani zlaćani ukočenih grana
Na jugu grada motre i šute
Mistični
Sutonsko zlatno zatamnjuju platno

Sa Slavče osvietljeni grad
I ulice prepune svjetlećih točkica
U fluidno zelenkastom zlatu

Sa zapada narastaju sjene
I pojačavaju zvukove suhog lišća
I mrmor vode

Platane Gradiške Nove bit će sutra
Lire mirisnog vjetra
U svojim granama

Kako si liep, grade moj
Pod mladim mjesecom

Sretan vam put, lastavice

Rujan otvorio vrata
Na žicu izpred kuće sletješe lastavice
Cielo jato tih dragih ptica
Čekajući skriven unutarnji zov

Čeka ih dalek put
Trasa duž silnica Zemlje – magneta
U smjeru sjever-jug

Do jučer kružile azurom razveseljene
Cvrkutom svojim uljepšavale mi dan
Danas su došle reći mi "Zbogom"
A ja im kažem: "Sretan vam put, lastavice,
I vratite se opet"

Plava zima

Pahulje nježno padaju
U duboku plavu izmaglicu
Sviet je tamo, iza prozora, san
Vrieme za duga maštanja
Pod okovima leda
Zadriemao dan

Boja zime prepuštena mašti
Meni je ipak najdraža plava
Boja nade, boja vrelih uspomena

Sve je manje svjetla
Strpljivo podnosim tamu
Jer mi ona pokazuje
Zviezde

Jeka
– pjesme

Jeka

Svake noći o ponoći
probudi me neka jeka,
što se čuje izdaleka.

Dah zastane pa pričeka,
kad će proći –
i zaista brzo prođe.

Ali čim ja sklopim oči
i san im se bližit stane,
ponovo se čuje jeka.

Ja otvaram opet oči
i pitam se, što to ječi.

Plače li to diete neko,
koje svoje boli ima,
ili je to zvuk očaja
iz mog plodnog zavičaja?

Plač djeteta ovo nije,
jer znam, kako diete plače
(i sam plačem vrlo često).

Iz dragoga zavičaja
zvuk očaja ovo nije,
jer zavičaj je moj daleko.

To u meni žudnja ječi,
znam, osjećam, bol mi stvara:
za tobom ja, dome, žudim
svake noći, svakog dana.

Ona jeka izdaleka
evo sad se opet javlja;
tielo moje, moja duša
njom zavičaj moj pozdravlja.

(6. ožujka 1994.)

Pogledaj u zviezde

Slobodno pogledaj u zviezde,
što po nebu jezde
ne znajući svoga cilja,
svog početka ni svog kraja!

Izbavi se iz očaja,
jer iako ne znaš ništa,
tvoji puti nisu sliepi,
ne živiš ti bez svog cilja!

Vodi tebe jedna ruka,
koja cieli sviet vodi,
koja zna za tvoje boli,

suze, patnje, svu nevolju,
koju živiš u tuđini
daleko od zavičaja.

Ti pogledaj u te zviezde,
prijatelju, brate mio,
nasmieši se, jer znaj, kad si
mnogo patnje proživio,
da si mnogo doživio!

(4. ožujka 1994.)

Smisao života

Zazidat ću sjećanje
među čet'ri zida kamena,
jer ja želim, da nestane svaki trag
onog starog plamena,
koji mi je dušu palio,
s kojim sam se danju – noću družio,
zbog kojeg sam u bezpuće svoje duše pošao,
kako bih smisao života našao.

Duboko sam u bezpuće zašao
i konačno smisao sam našao,
ali kad bih ja ga ovdje odkrio,
cieli sviet bi meni sudio.

Zato mi je bolje šutjeti,
sjećanje na spoznaju ugušiti;
neka svatko traga, dok ne nađe,
možda će sve bolje shvatiti.

(12. ožujka 1994.)

Dolazi proljeće

Još je noćas zima s nama,
ledene su ruke njene;
još je noćas u mislima snieg,
pod njim brieg,
koji drhti kao i ja,
kao i ti, brate moj,
što si stao u stroj onih,
koji prte kroz život
cieli viek – njegov tiek.

Sutra je proljeća prvi dan;
ne budi tužan, već nasmijan;
zimi je kraj,
a suza sjaj
ne će više na tvom licu
biti zaleđen.

Odledit će se i one će teći,
sve dok ne izteku,
a onda će i na tvom
kao i na mom licu
biti mjesta i za osmjeh,
jer zimi je kraj,
pogledaj,
drveće pupa,
cvieće cvjeta,
proljeće je tu, pred nama,
znaj,
patnji je kraj,
osmjehni se, hajde, daj,
brate moj!

(20. ožujka 1994.)

Deset pjesama

Domoljubna

Razvije se pjesma domoljuba
Pa nadkrili mrava i goluba.
Nadvije se nad kućama skromnih,
Nad bolima ranjenih, bezdomnih.

Sva od milja i od davnih sanja
Probije se do djece igranja.
I do plača i do tajnih nada
Pa utješi i krike nadvlada.

Stvorena je, da se čuje, širi
Nebesima i zemljom patnika,
Zasužnjene da slobodom miri.

Nadkrilila pjesma domoljuba
Dim i oganj rodnoga ognjišta.
Od Boga je. Ne mogu joj ništa!

27.IX.2018.

Ne tako davno ...

Ne tako davno
Bijaše zapisano,
Da među narodima
Zemlje-planeta
Mirisna ruža cvjeta
I pupoljke širi,
Da svaki cvjetati ima
I među ptica jatima,
I među neboderima,
Iz kojih sloboda
Kroz mutna stakla viri.
A bješe zapisano,
Da sveta voda
Poškropila je davno
Ime naroda slavno,
Što u ime dragoga Boga
Od sna se mučna prenuo
I goloruk
Protiv zloduha krenuo.
Još zapisano bješe
U to ljubavi doba,
Da sve do groba
Uztrajati treba,
Jer volja je to
Srdca ranjenoga
I s Neba
Svevišnjeg Boga!
Ne tako davno
Ime se slavno
Moga hrvatskog roda
Pročulo Zemljom cielom,
Jer žuđena sloboda
Od sanja postade – djelom!

4.I.2019.

Istinom se čelik kali

Istinom se ljubav pali.
Njome se i čelik kali.
Istinom i narod mali
Vjeru i slobodu hvali.

Za sve ljude ovog Svieta
K'o pupoljak sna procvjeta
Pa od starca do djeteta
Njom se diči, njome hrani
Narod Bogom odabrani.

Istinom se kuće grade,
Pišu pjesme sreće, nade,
Jer istina može, znade,
Probije se i prikrade
Sve do srdca, što zaboli,
Pa tu jača, osokoli,
Da se za nju živi, trpi,
Iz nje snaga vjere crpi.

Istinom se čelik kali.
Istinom se ljubav zbiva,
Tajne Svemira odkriva.
Istinom i narod mali
Velik biva!

14.XI.2018.

Još nas ima
– pjesma u prozi

Tu smo, tu smo rođeni, rasli, plakali i ljubili.
Tu smo lievo-desno vođeni, ali se nismo izgubili.
Tko to danas hoće i komu se žuri, da nas iz našega u tuđe izjuri? Čije ruke zloće dohvatit se hoće našeg doma, vjere, naše njive, pokopat nas žive u njedrima zemlje obranjene?
Tu smo. Tu smo ne od jučer ni od prekjučer.
Tu smo već odavno znojem stekli svoje ime slavno.
Tu smo zoru ugledali, tu smo gorke brige progutali.
Tu smo sve, što bjesmo i što uviek jesmo. I u dobu dobru i u zlu – ostat ćemo tu! Tu, na svome tlu!
Preko naše sreće, preko našeg praga ljudska mržnja ne će poslat nas dovraga. Sve što nam još osta nakon patnje, duga posta, za djecu je našu. I za dragog gosta. Tu smo prvo svjetlo ugledali i još mali od ljubavi tkali dom sreće i mira. Sve u vjeri i u nadi, da će biti naše, što nam ruka sadi. I nikog ne dira.
Tu smo, tu smo pokapali svoje, a čuvali tuđe i ljubili dom svoj sve luđe i luđe.
Učili smo djecu, da mraka se ne boje, da se Bogu mole za moje i tvoje, da više od svega materinski jezik vole i govore njime. I da svoje ime, kamo god ih zla kob odnese, hrvatskim slovima i pišu i rese. I kazuju svima.
Još i danas tu smo. Premda nas je malo, srdce nije za dom kucati prestalo!
Pa tko to još hoće i tko to još želi, u tuđinu da nas, Hrvate, izseli, dokrajči i satre? I u malim narodima uviek vatre i ljubavi ima. Tko rodio tu se, taj vjeruje u se i srdašca čista – u Isusa Krista! Tko bio, da bio, tko smio, ne smio, kroz poviest je često kušao nam otet rodno mjesto, i sve naše, što stoljeća pišu krvlju, umom i zdravim razumom. Hrvati se žrtava ne boje, jer oduviek brane samo svoje.

Ni nožem, ni vikom ne prietimo nikom! A kad svoje obraniti treba, vjernici smo, pa i pomoć Neba zadoba nam stiže.
Pravici sve bliže.
U svom domu i u vrtu svome ne damo nikome, da plod naše muke u džepove svoje i u svoje trpa ruke. Tko pokuša ipak gaziti nam zakon i prisvajati naše, neka dobro pazi, jer zakoni pravde krivce ne promaše!
Tu smo, tu smo rođeni. Lievo-desno vođeni, svoj dom jesmo tek ljubili i nismo se, nismo izgubili. Još nas, još nas ima!
Premda nas je malo, srdce nije za dom kucati prestalo!!

2.XII.2018.

Kopne biele pahuljice

I kopne biele pahuljice
Pa kapljom vode budu.
Nestaju vesele curice
Kao u rajskom čudu.

Opet će djeca sniti
O sniegu bielom, prhkom,
A one vodom će biti
U nekom cvietu krhkom.

I kopne, kopne, kopne …
Uz pogled djece snene
Svaka u nebo se – popne.

A djeca, k'o djeca, žude,
Da bielo pahulje pada
Na pločnik njihova grada.

30.XI.2018.

Neprepoznatljiv

Svakoga dana kraj njega prođu, jer uviek na istome mjestu
skutren u prnje sjedi. Nitko ga ne vidi niti mu pogled sliedi.
I ne zamjećuje, da su mu obrazi upali i bliedi i da mu ruka
izpružena drhti poput pruta. A i pogled mu luta od jednog
do drugog prolaznika. I još je prazna čaša za milodare. A
peku sjećanja na obraze, što žare od sitosti i veselja, od svih
izpunjenih želja u krugu prijatelja.
Jučer ga vidjeh. Kad htjedoh kraj njega proći, zaustaviše me
oči, odnekuda mi znane. Te oči modre! Sjetih se na davno
prošle dane, što djecu – njegove đake umiruju, hrabre, i misli
svakojake iz njih izrone na javu. Te oči, što čarobnim sjajem
svjetlucaju poput dragulja, ta ruka, što sada drhti, a od
slabosti tielo se ljulja – i u prolazu stadoh. Milostinju mu
dadoh, ali već nakon dva-tri koraka iz svoje savjesti mraka
vratih se prosjaku i ruku mu pružih. Prepoznah učitelja svoga.
Tu, na rubu biede i kose mu siede već su, ali oči, te oči
blage i njemu dadoše snage, da i nepoznat, kao kradljivac-tat
s tuđeg praga prosi i dobru se nada. Nekada, davno prije,
mene je učio, kako se živjeti smije od znanja, vjere i rada.
Sad me prepoznao nije. A on još i danas žig prosjaka nosi.
Istina: bilo je težko, jer bješe rat. I posljedice traju.
A moj učitelj stari i njegove oči žive još i sada zajedno
sa mnom u miena zagrljaju. Premda je bio rat,
a on postao prosjak neprepoznat.

23.VIII.2018.

Ne ljuti se!

Ne ljuti se sada na me,
Što ti ovu pjesmu pišem
Iz osame i iz tame!
I što plačem. I uzdišem!

Ne ljuti se, nit me sudi
Po drhtavu rukopisu
Ni gorčini naspram ljudi!
Tomu oni krivi nisu!

Nekomu se kad-tad mora
Povjeriti strah u duši
Zbog nepravde i zlotvora!

Nekomu se i o snima
Voljene nam Domovine
Uviek reći nešto ima!!

22.X.2018.

Poj slobodnog Vukovara

Sutra ne će varka biti
A ne će ni ružan san:
Vukovar će nasmijan
Dobro nad zlom proslaviti.

Dobro jutro, dobar dan,
Vukovaru, grade moj!
Nek u tebi povasdan
Hrvatski se ori poj!

Listopada trinaestog
Poj slobodnog Vukovara
Blagoslovom prati Bog!

Gore glavu! Vedar budi!
Ne daj suzi na oko!
Slobodni smo sada ljudi!

12.X.2018.

Prepusti vjetru ...

Prepusti vjetru, neka te nosi
S mirisom ljeta u tvojoj kosi.
I nek te vjetar tješi i njiše
Sred sunca sjaja i usred kiše.

Prepusti vjetru, da tugu goni
Iz oka tvoga, kad suze roni!
I kad se sprema osmjeh na licu,
A ljubav vodi u stranputicu!

Dopusti vjetru, da drug ti bude,
Kada si tužan, od boli rumen
I srdcem stišćeš rodnog tla grumen.

Prepusti vjetru, podaj se snenu,
I kad ti kosu zlaćanu mrsi,
Sjeća na ljubav zaboravljenu!

2.XII.2018.

Hvala Ti, Bože!

O, hvala Ti, Bože,
Što me snagom prože,
Da kroz pjesama množtvo
Slavim Tvoje Božtvo,
Da ti velim: Hvala
Za djela velika
I za djela mala!
Tebi Hvala, Bože,
Što se moje hvale
Sve to više množe
Kroz pjesme slobode
I što sve po redu
U vjeri se plode.
Hvala Tebi, hvala,
Što na oltar rodu
Najljepše sam dala.
Hvala Ti, o Bože,
Što sad srdce znade,
Da se vjerom može
Protiv sviju zala
Odagnati tamu
I oživjet nade.

28.IX.2018.

Putovanje
– pjesme

Izpovied 2

Rieči ... rieči – pitaju me: Kako ti je
putom sve dalje i dalje ...
U mislima – to su moje liepe – manje
liepe i najmanje liepe uspomene ...
Na razkrižjima mojih putovanja bijahu
rieči iz usta dobrote ... o Stvoritelju Bogu,
koji sve vidi i čuje ... i pogledom
u visinu osjećah svoju grješnu težinu, jer
bijah često nepoćudan – iako sam znao,
da Bog sve vidi i čuje ... priznanjem –
da je u mojim mislima na prvome mjestu
uviek Svevišnji Bog – a u mojim očima ...
i djelima nudio mi privlačne griehe
neprijatelj – vrag – nisam mu odlučno
rekao ne! Zbog svega i svačega, što me
privlačilo pogubnim putom dalje ...
ali ne i predaleko, jer znam, da je na prvom
mjestu On – Svevišnji, što ljubi i sudi svima
grješnicima – koji Ga usrdno mole za oprost
svojih svekolikih grieha.
Hvala Spasitelju Bogu, da mogu priznati
Izpovjedniku svoje griehe i moliti
za spas mi duše od grješne težine
odlazkom iz ove zemaljske domovine.
Amen.

21.XII.2018

Moguće

Hvala Bogu, da tražim moguće –
jer s djelićkom sreće kao do sada
idem dalje … Putujući … s ključem ljubavi –
otvorio sam puno vrata.
Tako putujući dobre volje izbiram
značajne rieči za bolje razumievanje
u prostorima svoga vieka.
Zauzimam se razumjeti vrieme svoga
sučovjeka – floru … faunu …
Sve što je sada – sve što dolazi – sve što
prolazi na pozornici života: Pravde
i krivde – ljubavi i istine – dobra i zla.
Svega što je moguće, i hvala Bogu,
što me prosvjećuje, da ne tražim –
NEMOGUĆE

21.XII.2018

Cjeloživotno vraćanje

S Bogom mogu cieli sviet
držati svojom domovinom.

Kao dječak koračao sam na kratke pruge,
da se opet mogu vratiti izpod sunca i duge.
S vremenom – usadilo se to događanje
u moje biće kao nekakvo opojno piće …
nastavilo se na sve duže razdalje …
vlakovima … automobilima … sve dalje od
moga rodnoga kraja …

Uzput sam shvatio – da se nisam
izgubio … u sve bržem napredovanju

postadoh čovjek, što gradi svoj dom u svietu
sve novijih izazova …. tako dođoh i do svoga
novoga krova… Razmišljajući o životu, što je
moje izazove kitio različitim cvjetovima…
shvatih, da život jedno s drugim spaja i
ako ga pošteno živiš – pomisliš – nema mu
konca ni kraja …

Ali misli – te nevidne – najbrže Bogomdane
zrake … vraćaju se u dane prvih proljeća – jer
iz njih rasle su želje – nade – veselje –
slike – prilike … upravo sve – što bilo je prvo!

Kako povezati s rodnim krajem – drugi
zemaljski kraj? Jedino tako da sa svojom
dušom, kamo god dođeš, udišeš veselje, jer
u tvome srdcu cvjetaju iste one tvoje prve
želje – nade … shvaćanjem… odkuda
si došao i kuda ideš od tvoga prvoga do bilo
kojega svieta – po danu i noći … uviek mislima
možeš "pozlaćivati" obale svoga rođenja …

A srdce je uviek tamo, gdje kuca i kuda ga
vodi um. Rođenjem … Bogom ti dane ljubavi
duša – posvuda gdje živiš, pomaže tvomu
materialnomu srdcu, da kucanjem svjetluca
ljubav želja i nada … i za najduža ovozemaljska
putovanja svakoga života …
jer kada se u Božjem Imenu to trojstvo spoji,
čovjek se u sebi ničega ne boji – ako vjeruje
u svoga života u najdalji … najduži kraj –
imenom Božji Raj!

21.XII.2018.

Nadahnuće

Svaka dobra duša kao dobra njiva
odkriva, da za svoj život ima … hranu
sastavljenu iz vjere i kukolja* –
što ga odstraniti mora u svoju obranu.
U ovome zemaljskome svietu svih
mogućih boja i ukrasa – raznovrstnih
"čovjekovih klasa" – što grade svoj
zemaljski raj … bez vjere u Istinu po
Bogu-čovjekova nadahnuća … koje
želi dodro, da uništi zlo … od početka
Božjega-bezkraja za sve dobre duše
vriedne Božjega Raja.

21.XII.2018

*Pšenica i kukolj – Evanđelje po Mateju, 13, 24–30, Sveto Pismo N.Z. Mostar, 17. lipnja 1961.

Ljerka MIKIĆ

Životni hod, VI.
– pjesme

Tragovi

Čuvajući brišem.
Pažnja se ne snalazi sa mnom.
Domaći mi teren trnje.
Kod kuće sam u grmlju.
Gosti dolaze riedko.
U goste odlazim još rjeđe.
Ognjena kola u hladnom pepelu.
Šuma skrivena u dubokom potoku.
Nepovoljni put savršenih uvjeta.
Minsko polje iztraživanja.
Plač u smiehu sreće.
Psi i mačke u zagrljaju.
Svježi pupoljci uvelih ruža.
Zlato crvenih tragova.
Brišući čuvam
U stieni i pjeni pečat.
Širine stiešnjenosti slobodnog prostora.
Zahrđala nada gradi ruševine.
Zaključani dom starog gvožđa.
Magla pleše u oblacima.
Uspomene odmaraju vjetar.
Pustinja cvjeta.
Usahle oaze.

Valcer

Pišem, ali ne šaljem,
zameteni putovi do tebe,
mećava zaustavlja promet.
Kaos tišine.
Moje misli darovane tebi.
Mjesečina obasjava sjenu.
Sunce u zvjezdanom prahu.
Pišem trošeći snagu i vrieme
izpunjavajući kartice pologom
bez jamaca, u čijim džepovima
odmara se svježi zrak.
Magla grije moje džepove.
Sreća nema cienu.
Oblaci snova.
Pišem pišući o Pjesmi.
Razgovor krene i stane.
Utihnule rieči.
Biele latice nježno dodiruju prste.
Rumeni obrazi tople duše.
Pišem kidajući šutnju
stvarateljske boli,
koja urla u tišini.
Topli cjelovi hladnoće.
Patnja pročišćuje.
Pleše i plače
snieg i čovjek.
Valcer bjeline.

Podpis ljubavi

Ostajem bdjeti,
odmaraj se, anđele!
Moj je red za žrtvu,
spavalica u trećoj smjeni
širom zatvorenih očiju
sprema čaj s medom.
Ljubav treba dokaz,
traži moj pečat;
tvoj je utisnut žig.
Volim noć obasjanu
svjetlošću nježnih pogleda
zahvalnosti.
Anđeo čuva stražara.
Stražar pažljivo i budno bdije.
Na dvie strane i zajedno
djelima svjedočimo rieči.
Misao dobiva oblik.
Želje su opipljive.
Uzajamna pažnja.
Vrieme za bdienje.
Odmori snove i krila.
Sloboda čuva stražu.
Podpis ljubavi.

Tuga

Blizina kao smetnja, nedostatak,
nepodnošljiv teret, koji slama,
bolno posrtanje pod križem,
hodanje u jednom mjestu,
stalno padanje pokušaja,
nesigurnost u strahu,
pobjeda poraza.
Rane se s vremenom množe,
previše ožiljaka i premalo zavoja,
tuga u plavoj krvi,
gnojna mjesta života.
Da se može presaditi srdce
u neobrezane ružičnjake
u venama bi tekla voda.
Izgubljenost duše u tjesnacu.
Širina zatvora.
Zidovi bezkraja.
Bezkonačnost šutnje.
Mučenje tišine.
Umiranje rieči.
Patnja blizine i blizkosti.
Udaljenost udaljivanja.

Krabuljni ples

Umor od rieči,
tišina od umora,
snaga gubi glas,
šutnja zavjeta.
Niti s tobom nisam,
to što jesam.
Ne znam ili zaboravih,
kako izgleda moje pravo lice.
Krabulja poprima
odraz svjetlosti.
Veseli se klaun.
Radostni osmjeh tuge.
Na dlanu biseri.
Odmor odmora
na porušenim mostovima nade.
Divlje zvieri grade dvorac za ljude.
Borba za život.
Triumf jačega.
Izdržljivost izdržljivosti.
Djetinjstvo izgubljenih slika.
Ovo što jesam,
nije niti moja sjena
ili je svjetlost moje svjetlosti.
Krabuljni ples različitosti.
Moj lik razliven tintama
rađa se, nestaje i ostaje u praskozorju.
U pogledu je duša.

Susret

Bez čestitke i čestitanja.
Kratki spoj u ognju.
Dugo izgaranje hrastovine.
Crni dim bielih zastava.
Vjetar u pepelu.
Toplina mirisa.
Prikliještene ćelije odmaknutih vrata.
Spori koraci brzih misli.
Mimoilaženje u susretu.
Rođendanska torta u plavoj ruži.
Med izgara u plamenu.
Gorki okus sladkoće.
Znamo, da znamo slijediti bezpuća.
Smjerokazi pokrivaju oblake.
Zapad izlazi u suncu.
Sjena večeri na iztoku.
Razkrižje srdca na putu.
Prazne zdjele punog čekanja.
Prah liepih želja u jagodicama.
Propuštena djela dobrih prilika.
Vino u vodi.

Put u krug

Oranje dubokog preoravanja.
Korov temeljitog čišćenja.
Plemenite svrhe za otrov.
Prostor dezinfekcije.
Vrieme dobrih nakana.
Nicanje usjeva prije sjetve.
Izorane brazde sjećanja.
Sutra posijano za danas.
Začepljeni odvodi pročepljenja.
Ravnocrtni put u krug.
Od kraja na početak.
S početka sa zaprjekama na cilj.
Pobjedničke trube poraza.
Divlji kesteni spržene zemlje.
Rahlo tlo zbijenih želja.

Ljubav u bielom

Izgubljena ljubavi moja!
Gubim se na bezpućima sreće.
Radost nesanice.
Tragovi krvi u perivoju ruža.
U košnicama pčele i leptiri.
Zrak sladkoće.
Zločin sliedi trag pasa.
Zlatne kočije u magli.
Ljubav u bielom.
Daleka ljubavi moja!
Tražim te u posrnulim zviezdama,
koje bliedeći najljepše sjaje.
Zaboravljene melodije svemira.
Fino tkanje paučine.
Posljednji pozdrav broda.
Pusa za mirno more.
Nedosanjana ljubavi moja!
Snivaš li na desnom boku,
dok ljeto zarasta u trnje
i jesen ostaje neplodna,
a proljeće i zima u ružičastoj bjelini.
Uređene dvorane za ples.
Dvorac pun praznih nadanja.
Iztrošeno odielo čistoće.
Prolaze i ostaju sjene svjetlosti.

Razgradnja

Razbijena glinena posuda.
Proliveno mlieko.
Kipuće ulje.
Voda izgara.
Kotači na pari.
Zbijeni maslačci
u kori hrasta.
Sunce u hladovini.
Kukavica ostavlja
vlastitu budućnost.
Brižnost razgradnje.
Vrieme usidreno u boci.
Zvjezdani prostor posrnuća.
Plast siena u igli.
Vlakovi bez voznog reda.
Maestral u valovima.
Ljekovitost koprive.

Istina

Oslobađajuća, olakšavajuća,
porazna i pobjedonosna istina.
Nema drugog puta, ceste i staze.
Ne postoje zaobilaznice, puteljci.
Nema mogućnosti izbora niti uzmaka.
Nema uzmi ili ostavi.
Samo prihvati i shvati.
Bez dodatnih pitanja
i puno protivljenja.
Čvrsto stajanje u mjestu
okrenut licem prema suncu.
Oči u oči s istinom.
Odlučno i hrabro
bez spuštenog pogleda,
drhtanja glasa, zamuckivanja,
lomljenja prstiju,
skrivanja iza trepavica.
Izdržljivost od početka
postane potreba, navika, snaga,
zaklon i zakon, moć.
Koraci i misli bez uzmicanja.
Svladavanje preprjeka.
Putovanje je cilj.
Istina dariva Istinu.

Ples

Udvostručena bol.
Podieljena radost.
Oceani se pjene na dnu čaše.
U ličinki leptira vrhunac života.
Pogled osmjeha.
Grmljavina tišine.
Posrnuće u nadi.
Sklopljene ruke u letu.
Kamen pada na misli.
Tama na strani svjetlosti.
Sjena u svitanju.
Vedri obzori snohvatice.
Čisto ogledalo užarenog kotla.
Ledenjaci pale vječne vatre.
Siluete u plesu.
Podjela u množenju.
Darivanje primanja
u zbrajanju oduzimanja.
Širine i visine dubina.

Dušan PAVELA

Božja volja
– pjesme

Žarom ljubimo Boga jedinoga

Ako ljubimo Boga,
našeg zajedničkog
Otca nebeskoga,
svi mi ljudi
na ovome Svietu
ljubimo jedan drugoga.

Ako ljubimo Boga,
tad ljubimo
sve živo, što postoji,
znano i neznano,
sve imenovano,
kao i ono,
čemu ime
nije dano.

Ako ljubimo Boga,
sve ovozemaljsko naše
blago stečeno,
kojim se kroz život koristimo,
nama i unucima našim
bit će blagoslovljeno.

O, žarom ljubimo
Boga jedinoga,
tiekom cielog
života svoga,
da zavriedimo
svoje postojanje
i obranimo nadu
za vječno radovanje.

Olovne stope samoće

Evo, još su
moje misli
pune njenog lika.
Još mi uviek
pred očima stoji
samo njena slika.

Evo, još mi srdce
jaukne od boli,
kada sretnem
umiljati pogled
neke druge žene
i sjetim se
očiju dragih,
koje nekoć
očarale su mene.

O, doba leti
godine se broje,
a na duši mi samoća
ostavlja
olovne odtiske svoje.

Božja volja

Osim pjesmom
ja ne znam,
kako drugčije i bolje
srdca svoga
želju oblikovati
i svietu ju
na uvid dati.

A želji mu,
i sve da hoću,
odupriet' se ne mogu.
Stoga,
sve što ono
poželi reći,
u pjesmu ću
rado pretočiti,
ako za nju pronađem
u glavi svojoj
prikladne rieči.

A ni jedna pjesma,
koja ugleda
svjetlo dana,
ne nastade
zaslugom mojom,
već uviek i samo
Božjom voljom.

Ivo Mijo ANDRIĆ

Danas

Danas ne će biti nepredviđenih događaja
Niti pojava, koje se dugo pamte
Osvanuo je sunčan i dalekovid dan
Oči su danas zaljubljene u bezkonačnu svjetlost
I ništa ih ne može odvesti u nepoznati smjer
Danas ptice nesebično pjevaju pjesmu, koju nisam
Zapamtio u prošlome životu
Vjetar je izgubio snagu kao bolestnik
Osjetljiv na iznenadnu promjenu zvuka
Pčela nečujno skuplja pelud, strogo pazeći da svaka
Latica ostane na svome mjestu
Danas je svetčanost tišine, koju slave
Svi što neizmjerno vole proljeće
Mikrobi se danas raduju rosi, što se izlegla
Iz prerano zatrudnjele kapi
Danas na viestima nije spominjan rat
Niti su se vidjeli tragovi eksplozija mržnje
Voditelj je govorio poeziju o cvieću, kojega se miris
Širio u staklene misli slušača
Športski susreti održani su uz smieh djece
Sa školskih igrališta
Publika je grlila svoje bližnje, ne sluteći
Koliko se ljepote nalazi u šutnji
Prognoza vremena danas nije bila potrebna
Ratarima, koji su nestrpljivo očekivali kišu
Ovaj je dan darovan svietu kao nagrada
Za propuštenu radost donesenu vjetrom
Iz predjela, o kojima nikada ne ćemo sanjati
O Bože, kako si sve tako liepo složio
Da nema mjesta mržnji ni u jednome srdcu

Kako si učinio, da je drvo slično čovjeku
A grane našim rukama
Kako si stvorio sklad, kakva nije bilo
O Bože, zadrži ovaj trenutak toliko dugo
Da život osjetim kao priznanje svega, o čemu
Mladi sanjaju, dok u obilju trave traže djetelinu
S četiri lista
Odagnaj, Bože, pohlepu i želju za nedostižnim
Poništi razlike, što su ušle na naša zatvorena vrata
Ojačaj slabe snagom, koja se zove ljubav
Uzmi moćnima žezlo iz neosvietljenih ruku
I budi uz nas do trenutka odlazka u nepoznato
Jutros sam ušao u dan kao u svoju kuću
Dok me grlilo sunce zrakama neobjašnjive topline
Tako je rođena pjesma, kojoj iz rieči
Zrači sveobća pomirba
Budimo danas bića sreće, što šire mir i dobro
Tako će ovaj dan trajati koliko i naši životi.

Trpanj, jesen 2014.

Dragan VUKELIĆ

Ogulinska praskozorja
– pjesme

Ogulin

Doplovilo sunce u lađi praskozorja.
Razkošna čipka pramena maglenih
Razpršila se na glavi Kleka.

S nebeskog izvora svjetlost blistava
Prosula se u bisernim kapima Dobre
Čarobnim nizom duginih boja.

Poput mazne žene u zagrljaju
Savila se rieka oko grada
Poniruć u dubine nepoznate.

U kristalnom odrazu vode
Zrcali se lice mlado i zanosno.
Tek poneka bora minulih stoljeća.

Sa zvonika crkve Svetoga Križa
Lahor mirisni pronosi zvon
Putujući krošnjama lipa.

Lepršа barjak na kuli Frankopana.
U znaku polja biela pa crvèna,
Sloboda častna iz muke se rodila.

Već zora je! Grad još budan sniva.
Visoko pod nebom sokol mu kliktajem
Poželio dobro jutro!

Spokoj
Dobra

Satkale su zvjezdice kapu nebesku.
Na kristalnoj rieci počiva mir.

Mjesec je zaspao u slapu srebrnom.
Kroz vodu brzaca, gotovo nečujno,
U savršenstvu pokreta kliznu ribica.

San

Maglenom riekom
Pristigla je prošlost
Tražeći spas
Od pustoši zaborava.

Slike minulog doba
Razširile se
Titravim krugom
Poput kriesnica
Lipanjske noći.

U iskri života
Oživješe lica
Davno zaboravljena.

Čovjek i čagalj i pas
– kratka priča

Polizavši sol iz plitke ponikve, škrape pokraj mora, čagalj je pošao natrag prema šumi. Odjednom se zaustavio i pozorno zagledao u rub šume. Na kamenu, pod krošnjom bora, sjedio je čovjek.

"Dođi!" rekao je čovjek dubokim, spokojnim glasom, potapšavši se lagano dlanom po bedru.

Čagalj ga je i nadalje pozorno promatrao. Nije se micao.

"Dođi! Ne boj se!" ponovo ga je pozvao čovjek pod borom.

Oprezno, korak po korak, čagalj se počeo primicati. Tiho je režao. Kada je zvier prišla sasvim blizu, čovjek ga je pomilovao po vratu.

Još uviek režući, čagalj je sjeo na stražnje noge, primirivši se. Na licu čovjeka rodio se nujan osmjeh.

Javio se dašak smorca, maestrala, donoseći mirise četinjača, smilja i joda, tek dotaknuvši prosiedu kosu čovjeka i žutosmeđu dlaku čaglja, koji su sjedili mirno pod stablom bora, očiju uprtih u modrinu mora i plavetnilo neba nad njime. Jedan je smeđi leptir sletio smilju na bus pred njihovim nogama, zadržao se tek trenutak pa odletio.

Prije nekih petnaest godina mršavi mužkarac, kojemu je moglo biti četrdesetak godina, izišao je iz kuće pa pošao nizbrdo strmom ulicom izpod jahora, platana. Bio je pun strepnje. Točno prije deset dana pijani vozač složca, kombija, udario je punom brzinom, prošavši kroz crveno svjetlo znakaša, semafora, na pješačkome prielazu, njegovu ženu i kćer. Žena je podlegla mnogobrojnim povrjedama istoga dana, dok su se liečnici još i dalje borili za život njegove djevojčice.

Spuštao se sporo uzkom, strmom ulicom. Odprilike po sredini ulica se lomila pod pravim kutom, kako bi se stotinjak metara potom ulila u Pantovčak. Baš kada je stigao do mjesta, gdje je ulica zaokretala, iz vrta obližnje kuće pojavio se vučjak. Iznenađen, čovjek je zastao. Onda se obratio životinji dubokim, spokojnim glasom:

"Što je, moj ljepotane? Lutalica si? Dođi, odprati me malo!"

Potapšavši se lagano po bedru, čovjek je krenuo dalje niz ulicu. Pas je pošao za njim. Skupa su sišli do Pantovčaka pa potom sve do Britanca.

Čovjek i pas prošli su nakroz, diagonalno preko trga, ušli u Ilicu te stigli do Medulićeve. Premda se čovjek nije više ni jednom riečju ili pokretom obraćao psu, taj ga je sliedio u stopu. Razstali su se tek pred ulaznim vratima Dječje bolnice u Klaićevoj. Čovjek je ušao, a pas ostao sam pred zatvorenim vratima.

U hodnik šok-sobe čovjek je ušao na prstima. Najbližemu prozorčiću prilazio je strahovito sporo. Ugledao je praznu postelju. Tupo, s nevjericom, buljio je u bjelinu čiste, uredno postavljene plahte. Gdje je njegova djevojčica?

Osjetio je blagi dodir nečije ruke na svojemu ramenu. Osvrnuo se i ugledao ozbiljno, suosjećajno lice mlade liečnice. Tihim, podrhtavajućim glasom potvrdila je njegove slutnje:

"Gospodine, Vaša je kći umrla! Žao mi je!"

Gurnuvši izlazna vrata bolnice, čovjek je izišao u noć. Otežalim, sporim koracima pošao je pločnikom. S grane jablana odpao je suhi list, dotakao u padu glavu čovjeka, skliznuo mu preko kose na zatiljku te preko leđa naposljedku pao na beton pločnika. Iz mraka obližnjega dvorišta pojavio se vučjak pa krenuo polagano za čovjekom, koji se približavao znakašu na razkrižju.

Čovjek se zaustavio na razkrižju. Pas je stao tik do njega. U čovjekovim očima zablistala je jarka, zelena svjetlost znakaša, semafora, koja se počela mutiti zbog suza nakupljanih u kutovima njegovih očiju.

Titrava, zelenkasta svjetlost s površine mora u plićaku nad pjeskovitim dnom ugasila se skupa s potonućem sunčeve kugle u moru na zapadnoj strani. Čovjek prosiede kose, sjedeći pod stablom bora nedaleko od obale u Martina Boku, jednom je rukom potapšao čaglja, koji je spokojno sjedio pokraj njega, a drugom pokupio vlažne tragove s očiju. S povišene hridine na iztočnoj strani uvalice otisnuo se galeb i poletio nizko nad morem, nestajući postupno prema zatamnjenom osjenku otoka s druge strane tjesnaca, kanala.

Odjednom, čagalj je visoko uzpravio glavu i naćulio uši. Čuo se zvuk nečijih koraka po kamenitu puteljku. Malo potom javio se ženski glas:

"Josipe! Jesi li tu?"

Čagalj je skočio na noge pa zbrisao, *šmugnuo* u grmlje. Čovjek se odazvao:

"Ovdje sam izpod bora! Je li večera?"

Zaobišavši grm planike, pred njim se pojavila žena. Bila je podosta mlađa od njega.

"Da, skuhana je večera. Idemo li večerati?"

"Pa, pođimo!" odgovorio joj je čovjek pa težko ustao s kamena, na kojemu je sjedio.

Žena je pružila ruku i izvadila mu iz kose suhu borovu iglicu. Pošli su puteljkom uzbrdo. Spuštala se noć.

Ružica SOLDO

Jesen života
– pjesme[1]

Kasna mudrost

ljeta
k jeseni se privija
nudeći izpucalu zemlju
i usahle zdence
prazna korita rieka
meka uzglavlja
lastavica
što se sele k jugu
i tugu seljaka
zbog propale žetve
i kletve siromaha
koji zbog nebeskog daha
drugom se planetu
primiče

[1] Od ovih triju pjesama, kojima je pjesnica Ružica Soldo sudjelovala na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva, pjesma "Stabla napuštena" osvojila je prvu nagradu, koja je dodieljena 21. studenoga 2018. Ostale dvie pjesme dobro su ocienjene.

Stabla napuštena

od ptica
izranjaju iz pjene
magle
sive
dok im se dive
šetači iz sjene
i ljubitelji jeseni
rane
A znane staze
i zadnji
šapat cvieća
nestaju u slutnji
zvonika i kiše

Dogorieva svieća

Noć

se prelama
u čudne zvuke
dok drhtave ruke
u krilu
noće

Kiša mi lice
umiva

U krošnji hrasta
izrasta
jesen
u tugu
samoće

Denis PERIČIĆ i Anita PERIČIĆ

Koju su pjesmu pjevale sirene?[1]

koju su pjesmu pjevale sirene
mornarima na pučini
onoga mora koje ipak
negdje daleko od *nevera*
oplakuje obale Itake

koju su pjesmu pjevale sirene
ne bismo rekli da je to bila pjesma
koja se izcrpljuje u sladkoći
već viđenih stihova
i poznatih obrazaca

koju su pjesmu pjevale sirene
sigurno ne onu koja se utapa
u pustoj jednoznačnosti
družtvenog prionuća ili
političke izpravnosti

pa kada čujemo da su
sirene zapravo bile mužkog roda
to zacielo ne bi trebalo
tumačiti u prozaičnim
okvirima pomodnosti

pa kada čujemo da su
mornari zapravo pjevali sirenama
to zacielo ne bi trebalo čuditi
jer ta se pjesma ponavlja
odkada je mora i mornara

a postoji neka teorija da sirene
doista nisu pjevale ništa
jer ljubav prelazi oceane doba
i pred njom svaka pjesma
zapravo ostaje niema

jer ni jedna teorija ne može
objasniti ljubav
kojoj ne treba sirenski zov
jer ono o čemu se ne može govoriti
o tome
    zacielo
        valja
            šutjeti

[1] Zajednička pjesma Denisa i Anite Peričić osvojila je drugu nagradu na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva. Nagrada je dodieljena 21. studenoga 2018.

Borislav ARAPOVIĆ

Zamišljaj
– pjesme[1]

Ciklame ciankalija

kad odbija o trostruku noć ponoć
a ponoć o noć trokrilnu
pisati i je i nije kao šetati po sobi punoj mjesečine

? ne sjeni li tad i neka tanka prevlaka
nad metežom u mozgu
? prekriva ga ili prikriva

? ne nadlieću li i nju krila koščana
leteći i lutajući i lunjajući
po svom precrtanom parnasu
? i po duhu slobodnom u zarobljenom času

pa u sukobu leksema bogočovjek nadčovjek
razmišljam i pitam
s herezom u umu
? što tu subjekt a što objekt

? kojim kompasom i kronometrom skrenusmo
izabrasmo bezpuće

s nama će izumrieti ne mudrost nego ludost
s rodom ovim umobolno pametnim

[1] Od ovih triju pjesama, s kojima je pjesnik Borislav Arapović sudjelovao na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva, pjesma "Uz jezera imotska" osvojila je jednu od dviju trećih nagrada, koja je dodijeljena 21. studenoga 2018. Ostale dvie pjesme dobro su ocienjene.

s naših grana bježe već i gavrani
zemlja nam izbacuje i svježe škrinje

plamte liesovi na lomačama polomljenih križeva
dok nam prolom pakla vrata vatre otvara

? ima li još koje razumno stvorenje
u toj našoj palači luđaka
čijim hodnicima noga luta
traži izlaz
izlaz iz mraka u zrak
dok iz zraka pljušte rafali u mrak

od mog neba stvoreno je podzemlje
od imena moga grada poruga
gdje aleju perivoja čine sada pornoparagrafi
ne mareći za diete nam u duši
ono davno s kanticom u ruci

sanjam zvona čujem zvona
odzvanjaju
i u tajnim kutovima uma

inka srebro i azteka zlato
tone pomnoženo stranicama piramida
kodirano pismom sumerskim
kodom kojim neka tuđa ruka kvaku hvata

koraci uz stube
ne vide se noge
a na vrata kuca strahota

bježimo kroz ulaz
a na izlaz stala neka tuđa pojava
s ciklamama ciankalija …

Nesretna zviezda

dojavila to neka uplašena svjetla daleka
zbilo se
u galaksiji RXJI242-11
jedna zviezda
zalutala od svoga zvjezdanoga mjesta
lutala i lutala
dolutala do one crne jame
one supermase
do svemirskoga grotla onog neizmjernoga
milmilijun puta većega od nje

crna jama hvata nesretnicu zviezdu
hvata rukom mrtvačkom
rukom sunovratne gravitacije

pa u borbi na smrt i na život
borbi galaktičnog davida i goliata
crna jama privlači
steže
veže
vuče
uvlači
kida crna jama zviezdu nesmotrenu
na smrt osuđenu
kida razkida
razbija i mrvi
u plinsku spiralu
plin se žari
usijano dimi
nekoliko milijuna stupnjeva
jama guta
a ostatak sile sukobljene
izbacuju

crna jama
nabijena gravitacijom do zuba
tako da i svjetlost usisava
i zato je crna
gotovo nevidljiva
pritajeno čeka novu žrtvu
onu koja je na redu
? moju ili tvoju zviezdu

Uz jezera imotska

? što se plavi u polju imotskom
nekad plavi nekad magli nekad ljeska bljeska
? al su jata sinjih ljubičica
al to magle kolo vode
da su ljubičice već bi uvenule
da su magle već bi izmaglile
! nisu ljubičice nit su magle
nego to jezera
to jezera polja imotskoga

? odkud tolika jezera u tom kraju imotskom
? odkud mu i ona vrstna pera
! imotska jezera tim perima ko pernice
pera imotska jezerima tim perjanice

? a što se to u vrletima tamo kriesi
baš kad noći su najnoćnije
a za noći zvjezdanih svjetluca
ko da anđeo se neki nebeski
kosom zapleo u vrleti
? pa poneke tajne bajne noći
s njegova li čela one zviezde sievnu
nebom polete pa preko polja imotskoga

ukriž prelete
? kamo odlete i gdje to slete

? odkud to da nekih vrućih ljetnih noći
noćnim žarkim zrakom
zvuci boja nekih nepoznatih
nekih neznanih nam violinskih ključeva
? vjetar li to anđeoskom kosom prebire
kao strunama
neke harfe rajske neke lire nebeske

? a za onih burnoolujnih i kršnokišnih ponoći
kad nebesa gromom govore
nad gorama i poljem imotskim
kad i blagoslov i munjoslov se s neba ruši
pa i čovjeka i vuka nekako strah Božji hvata
presretne tri one sestrice
što udomile se k zapadu na polju imotskom
krenica prosutica provalija
jedna drugoj ruke i rukavce pružaju
za nebeske padavine Stvoritelju hvalu daju
i radostno sve tri zaplešu
pa im krinoline vodene se razšire
i u jednu se ljepotu sastave

! a tek ono pokraj *lokvičića* jato
! *galipovac*! *lokvičićka jezera*! i *knezovića jezero*
? čija ruka podari i prosu ih u ovu našu liepu
? koje tajne znaju koje tajne skrivaju

! a tajanstvena dva ona jezera
pod slovima C i M u leksikonu tajna Stvoriteljevih
ona dva što jedno uz drugo se k'o dva brata stisnula
tamo k iztoku
? tko uvrtio im gniezda
sunovratno stotinama lakata u živi kamen

svakom od njih k'o na timoru u ponoru
? sudarena obrušena dva jahača svemirska
? brata dva meteorita izgubljena i zalutala
? ili onog imotskoga anđela to dvie suze
? jedna vrela vruća kipuća iz oka pala mu i kamen srdca probila
? prolom krugom u dubinu ocrvenila
pa tom čudu dala ime *crveno*

! druga modra kao odsjev nebeski
! vodu jezeru i ime mu u *modro*
pomodrila sve rajski jadranski
kao tinta

? tinta imotskoga kraja perima
? je li u tom plavilu i tinti tinu ujeviću nešto zazrcalilo
kad polagao je *izpit savjesti*

? raosu kad usred ratnog sivila
krojio je redke neke utjehe u *utjesi noći*
? noći kada oči ništa ne vide do zviezde
? zviezde ljeta Gospodnjega 1942

? je li ujević na rubu one danteovski crvene dubine
sjedio i zagledavao u prolom
kad je svoju *svakidašnju jadikovku*
gluhu kamenu u uho došaptavao

? je li raos neke likove iz crvenog *inferno* i iz plavog *paradiso*
u tim prolomima bojio i prebojivao
u trilogiju mu onu *vječno žalostnoga smieha*
do romana *prosjaci i sinovi*

? a jezerca ona mala dva
ona što se stisnula brat uz brata na korak
? na što nas put njihov podsjeća
! iz njih zemlja svjetlu sunca rađa vodu

potom slieva ju u *vrljiku*
pa ju opet vraća ponornicom *vrljikom* u ponor

? je li voda na tom mjestu nešto skrivila
? zašto prozva narod ih od milja imenom *dva oka*
? je li na tom mjestu zemlja proplakala
videć' suze mlade *hasanaginice*
kad ju odtjeranu od svog doma i od svoje djece
vodihu i protiv volje njezine
imotskomu kadiji

? zasta li tu tiha hasanaginica
izplaka li se
i od suza oči umi
! o tom šuti ona zagonetna narodna balada

kad i pero jedno drugo
ne pitaj me koje ili čije
prođe poljem imotskim
zasta pokraj jednog od tih rajskih zrcala
lice svoje ogleda
! prepade se kao gromom ošinut
? pa što vidje
! o tom taji ovaj pusti stihovez

ali pero neko to mu upisa i urisa
u zrcalo neko drugo

? sunčano li ili ponorno
o tom pamti jedan drugi stihovez

Mijo TOKIĆ

Strahota
– pjesme[1]

Težka industrija

Ako je i grad zatočen
Kako je tek tebi u zatočenom gradu

Četiri hladna zida:
zindan[2] ili sloboda
tihi grob
Ne smiješ iz kuće
Čeka te metak
U zatiljak
Ili nož pod grlo
Ne daj Bože da dođu po tebe
Smrt možda dođe sporije
Ali strahobnije

To je nekad bio i tvoj grad

Umro je taj grad
Umrlo je srdce grada
Mržnja gušća od magle
Pojela ga
Glasovi dobrih i umnih sve tiši

---

[1] Od ovih triju pjesama, kojima je pjesnik Mijo Tokić sudjelovao u nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva, pjesma "Težka industrija" osvojila je jednu od dviju trećih nagrada, koja je dodieljena 21. studenoga 2018. Ostale su dvie pjesme dobro ocienjene.

[2] zindan *tur.* – tamnica, zatvor, uze (št.)

Ili umukli
I zvona su umukla
Možda su već olovne kugle
Čudna je ratna industrija
To je težka industrija

Strah me uvenut ćeš prije proljeća
A ne će te imati tko pokopati
Prijatelji su već u zemlji
Ako je netko i preostao
On je kao i ti
Živ pokopan

Nema zlatnih uzda

Ne navikavajte me na tamu
Ne navikavajte me na uzde

Pa da su i od suhog zlata
I da ih je sedam najvrstnijih
kovalo
majstora
nema zlatnih uzda
Ni okova zlatnih
(sputavaju korake)
Kao što nema ni svietle tame
Ni tamnica svietlih

Ne navikavajte me na tamu
Ne navikavajte me na uzde
Nema sretnog sužnja
Ni zlatnih uza
Zlatno je samo sunce
I sloboda zlatna

Tuga pragova
(K'o lastavice za suncem)

Odbjegoše jugu
Odbjegoše zapadu
K'o lastavice

K'o lastavice za suncem

Svatko traži
topliju
pitomiju
umniju
stranu
svieta

Sutra
(bilo kad, ikad)
ako se vrate
hoće li prepoznati
gniezda
Korienje svoje
obraslo korovom
samoće

Kad ih tuga pragova
kako ih sjene grobova
nisu mogle
zaustaviti

Antun BADURINA

Uciepljeni
– pjesme

Osušena loza

Osušena bijah i odrezana loza
bez soka sočnoga Panja
bez pupa ploda i lista
k'o da me brstila pohlepna neka koza
Život mi posta zaludna jalova sanja
osušen i krt odrezan od Krista

Ti stade kraj Genezareta peći ribu
nakon muke i slavna uzkrsnuća
za gladne prijatelje s mora
pa spazi svežanj suha trsova pruća
na gromači malog vinograda pokraj bora
uze tad prvu podatnu šibu
za podpalu ognja
o kako li me suha prožme dodir Tvoje ruke

Nakon slavlja apostola što Te živa vide
na morskome žalu
i mirisna prismoka na pucketavu žaru
sklopiše se dlanovi žuljavi što još bride
I zabruje Tvoje svete usne
na zahvalu Božjemu daru

Hvala Ti dobri Otče na čudesnoj ovoj zgodi
na umornim prijateljima razpjevana srdca
na bistrome zraku žarkom ognju mirisu ribe
Tebi koji sve činiš novo mojim uzkrsnućem
zahvaljujem i na ovoj sagnjiloj lozi što više ne rodi

na spremnosti njenoj da se vatri preda
mjesto da u samosažalnom plaču grca
Blagoslovi sve ove osušene šibe
složene na gromači beznadnog svežnja
daj da iz njihova poniženja
iskra služenja zauviek frca
Hvala što dobrostiv proviđaš
da Ti i bez nade na slavu budu
plamteć' na lomači
za druge
do zadnjeg sagnjilog režnja

Molitva za prijateljski par

Molim Te Bože za ono dvoje
što ih vez Tvoj sveti sveza skupa
ne daj da na pol puta zdvoje
i da ih svlada beznadnost tupa

Daj da opet plane zapreteni plamen
žerava srdca pepelom skrita
daj im da Tvoj sveti Amen
napuni dušu kada pomoć pita

Nisu li oni Tvoja djeca mila
umorna pod bremenom strta
Zar ne može Tvoja sveta sila
utvrditi im opet uporišta čvrsta

Traže pomoć od moje biede
i suzama grde Tvoju mudru šutnju
daj Bože da opet zavriede
vjeru nadu i ljubavi slutnju

(21. prosinca 2010.)

Stridonska priča

Vladimir Pavlović (1935.–1996.)

Obučeni najljepšim ruhom
sanjari napuštaju rodni kraj
trbuhom za kruhom.

Kamo ih vodi put?
Do zviezda?
Do u kut?

Darovitosti i nastojanja nepregledna stratišta
tjeraju ih, da sreću traže
daleko od ognjišta.

Pod stranim su imenima slavu dosegli
i na zadnje putovanje odplovili:
Eusebius Sophronius Hieronymus,
Juan Vuchetich,
Ruggiero Giuseppe Boscovich,
Benedetto Cotrugli ...

A jesu li ikad zaboravili
Zemlju zebnje,
u kojoj su prvi put proplakali,
ili možda kameni nadgrobni,
na sve strane Svieta razbacani,
i dalje čuvaju snove hrvatskih koriena – u tuđini?

Ptić

Vrabci se stisnuli
k'o bobe duž male grane,
Mrzlih nogu ćute –
skoro Sunce neka svane.

Iz skromnih ih misli
očaran moj pogled prene.
Uzletješe vjetrom,
tlom razasuv sitne sjene.

Za jatom zadnji ptić
prši, dok ga bodu srsi –
To njima uzletjet
moja misao se trsi.

Uztrajnost
– pjesme

Se, za napredek puka

Najvrliji ludi Horvatske pred stopetdeset let
za srečo puka očinski so se zabrinoli;
so spleli za napredek puka horvatski troplet,
svetojeronimsko družtvo tak so graditi krenoli.

Na njive pučke prosvete brazde so zaorali.
Godišnak za puk, kolendar i letopis DANICO.
Pučke knige za pouko i zabavo so tiskali,
so slovi marlivo preli horvatsko tkanico.

Odnavek, književno biserje z lubavlu so tkali.
Z perom po paperu ostavili so gliboki odtisek –
vu Horvata, narodnosten osečaj tak zetkali.
Strplivo podneli bolševički bezbožen pritisek.

Svetojeronimsko reč neso mogli zatrti nigdar.
Stopetdeseto obletnico z ponosom so obilježili,
sem krščanskom puku so dali najdragši dar,
za sagda, književno baštino i povest zabilježili!

So povest čuvale

Vu sakom kraju, na nalepšem mestu,
v romaničkom, gotičkom, starohrvatskom slogu
so Horvati cirkve gradili.
Sakojakemi umetnički štukaturami kitili,

svetcu patronu ji posvetili.
Z drevenemi deščicami, z bakrenemi limi
so cirkveni zvoniki i krovi prekriti bili.

Svojemi obrisi vu dalinaj
putnike namernike so do sel vodili.

Kak vojaki graničari cirkveni zvoniki so stali.

Saki den, v zoro, o polne i navečerje
žitelom so zvoni vreme naveščivali,
na molitvo ji pozivali.

Negdar, zvoni 'cinkuši' so smrt bližni javlali.
Zanavek, so zvoni sprevode spračali.
Nigdar zvoniki joka neso zaprli
znad zavičajem so kak vojaki navek bdeli.

Čez stoleča barbari so razpela krajputaše trgali,
stare cirkvene oltarne pale vužigali,
zvonike i cirkve rušili,
so vero vu Horvata zatrti šteli.

Domače jognišče, horvatsko srdce i um ftrnoti.

Zanavek Horvatski puk se z pod razpelom Jezuša molil.
Zanavek cirkve i zvonike z ruševin obnavlal, nove gradil,
z visokemi cirkvenemi zvoniki se navek ponosil.

Čez stoleča Cirkva je povest Horvata navek čuvala.

Ukradeni sanji

Jopet si iznebuha
odnikut doša
z luštrima oči
smiškon na licu
i lipima besidami
odpuha si pepel
ča je skriva
iskru iz mladosti
uzbiba u njoj
vode potopne
ukreja in sanje.
Sat je izvan sebe
ne zna na čemu je.
Reči in sam
ki si ti sada
ča si za jedan
kakovi su te vitri
do nje donuhali.
I ona ki je kako
železnima verugami
za tlo sapeta
bi rat poletit
ku in daš ruku
pak neka vas
vitri skupa nose
kamo će.

Zoran JURIŠIĆ

Izpitivanje samoće

Prvi stih samoće oduviek je najteže izpitati,
jer, pođem li od sebe,
odkrivam,
praznina je pukotina Božje izbivnosti.

Pođem li od svieta,
malodušje me shrva i porazuje
samim svojim postojanjem.

Pođem li od Boga,
nanovo završim u sebi,
jer "oko, kojim gledam Boga,
isto je oko, kojim Bog gleda nas" (Meister Eckhart).

Tada stojim pred Njim
u tišini ozračja tajanstvene Ljubavi.
I šutim!

Đurđa VUKELIĆ ROŽIĆ

Jograda
– kratka priča[1]

Naša jograda je čista kak suzica detešca, gda se plače i mamicu dozivle. Bez drača i otrova. Prava starinska, ili kak bi danes rekli, ekojograda. Tak bu, dok ja morem svoje nogice po travi vleči. Zemlica naša prhka je kak pepel, ne je štihače treba za vrteka obdelavati. Same male pozublam, prekopam ze motičicum, popučem staro korenje i slak. Vuz malo muke, vse kaj v tu zemlicu vteknem, vse rodi. Jedino, me muče gliste, vele, da su se z Kalifornije doteple i onda pobegle po tajnim tunelimi po vsekud. Morti bi im trebala donesti vnukovoga *laptopa* (kompjuter za v krilo, dela na baterije, op. Ifkica) na jogradu i pokazati im stari dom. Ja nis na čisto z tem, kak su te kalifornijske gliste preplavale more i došle k nami. Am sme imeli svoje domaće gliste, odkad je sveta i veka! Morti su naredile invaziju prek tega zmrznutoga Beringova prolaza, gda su konjeki i ljudi išli v kontra smeru. Nikak mi ni vse to ni išlo pod rubec. Vse i vsi su same dohajali i odhajali – ljudi, zveri, tikvanje, i gliste. Zgledi, da sme vsi od vsekud i vsi svoji. Makar, to tim političkim bedakima ni v redu, tak nemaju adute za probleme delati na ovemu Svetu. I onda je rešavati z kojekakvih dvorov i obkrasti, kaj se da. Za zamisliti se. Babica, gda se postara, ima drugčiju perspektivu i vidi, kak se ž nje bedaka delalo. A to boli, itekak! Naš nam je Stvoritel tuliko tega dal, a mi se ze vsega sprdamo, bez fale i poštuvanja.

To jutro, imela sem okopati i opleviti tikvanje, požeti koprive oko plota jograde z vanjske strane, kaj je bum kesneše zesečkala v sečkarni svoje pokojne babice, i skuhala v kotlu za svinje, zameteno posijami. Kak to lepo diši! Pujceki se očeju potrgati, gda je podvorim, liježeju kopanju,

[1] Kratka priča Đurđe Vukelić-Rožić (pod imenom Ifkica) osvojila je prvu nagradu na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva. Kratka priča napisana je moslavačkom kajkavicom i zrcali govor sela Vidrenjaka. Nagrada je dodieljena 21. studenoga 2018.

kak da je kaviarom omazana. Zela sem trakač, kaj mi je pokojni stric naredil, gda sem se udavala, Bog mu daj lahku zemlicu, srpa i zubače, košaru za drač za kokoši. Flašu z vodum nis trebala nositi, na jogradi sme skopali zdenec, gda sme bili mladi. Z kantum zvlečem vodicu, lonček je tam, a gda je suša, onda navlečem vode v stare velike lonce i lavore, sunčeko ju zgreje, i zalijem vrt z večeri.

Išla sem za trakačem na našu jogradu. Istina je, kaj ju nigdar nikomu ne bum priznala, štela sem pobeći od peći i kuhinje i Jožekovoga zanovetanja. To jutro sem uz fruštik spekla grah ze špekom, tak da je kuhano, gda se vrnem z jograde. Putem sem si zapopevala popevkicu, i mam su mi suze počele iti, setila sem se sestric, kak smo navek skupa popevale i z veseljem na polu delale, i v školu išle z popevkicom. Dojdem na jogradu, gledim, tikvanje tak lepo cvetu, jezera žutih zvončekov punih čelic. Misli mi se vrneju na gliste, jedva da sem primetila. Plevim ja dale, već sam i do mahunov došla, trebalo je bu pobrati, tak su bile lepe, mlade, bi je angeli i sirove jeli. Pak se vlovim, da si razmišlam o tim tikvanjami. Vele, da su preplivale oceana kak lađe, odnesle seme prvo z Afrike v Ameriku, a onda je ti Kolumbo, kaj je pobral svetsku falu, da je odkril Ameriku, a čak su i buče bile brže od njega, donesel tikve v Europu. Z tikvi su se delale prve šefle, kante za vodu, lončeki, gda još nesu to zlo od plastike zmislili.

– Ifkicaaa!

Jezuš i Marija, kak sem se splašila.

– Ifkica, pak te zovem deset put! Si šumasta? Odi, Lojzek je došel, zbrblal sem se, da si danes v jutro vlekla testo za štrudlina.

– Jožek, kak si me splašil!

– A gde si ti, žena, bila? Kaj da nisi živa, niš ne čuješ, niš ne vidiš! Kaj je z tebum?

– A kaj bi bilo! Več gda si tu, daj odvezi trakač z koprivami i zemi zubače, ja bum došla z motikum za čas. I nahajcaj peć, da morem štrudlina speći.

Još malo sem obilazela svoj lepi vrtek, nabrala graška za zutrašnji obed z rižum i pilekom v rolu, kaj je još bogec drčal po dvorišču, odrezala dva velika grma šalate. Vu fertunu sem to nosila doma. Kokoši i racice

vole šalatu, se gute ž njum. Lojzek je naš zet-vnuk, gradsko dete. Posle pemo Lojzek i ja skup na vrt, štel je nekaj navčiti, a i sam vrta obdelava. Tam v gradu, če očeju delati, dobe parcele i onda sadiju, kaj je zanima. To je prestižno (gospoda se z tim delaju važni). Domaće seme i flance me je izkal.

To jutro, prede nek sem išla jogradu prirediti, naredila sem četiri pekača štrudlina. Snoćka, pred spanje, omesila sem osam grudi testa, gda odstoji, testo se razvlači, da je milina. Dva su protvuna vu frižideru, a dva v škrinji. Naš narod, naša deca, vsaki čas nas neko obide, onda je imam ze čim ponuditi, kaj na stola dati. Tavan se ne računa, tam se navek nekaj suhoga zible na propuhu. Daj Bože zdravla, da tak navek bu. Meni suseda Marekovička ne veruje, da ja pred fruštuk naredim tulike štrudla. To je ta, kak se veli, sinergija (gda se dela više posla v isto vreme). Pristavim mleko Jožeku za belu kavu, vodu za žgance, na malu crnu tavicu narežem špeka i razvlečem prvo testo. Nafilam ze domaćim sirekom, prvi i drugi protvun, hitim ga vu frižidera, a trejti i četrti idu v škrinju. Premešam žgance, vlečem testo, pustim, da si počine, čistim šalatu. Gda je vse gotovo, onda metnem tavicu ze špekom na peć, i ti miris je znak memu Jožeku, da se zvleče z perja na fruštik. I uzput stalno perem suđe. A bome dojdu i miceki v hižu, čim čuju, da se stolci vlečeju i stružu po podu pri stolu. Gda imame slabi fruštik, onda odma spečem i štrudlina. Ko puno dela, more i sme se lepo najesti.

Hiža je mirišala po štrudlinu, kak Bečki dvor! Bi trebali v tem dvorcu *Schönbrunnu*, kaj sem tam noge ostavila, gda sem išla z penzionercima na izlet, peči štrudlin z jabukami, bi turisti, onak zmučeni i gladni od silnega hodanja i lepote, bome pojeli pol protvuna vsaki. Če je bil dober za caricu, bome je i za goste muzeja dober. Vuz štrudlin i kavu se spominame, i veli Lojzek, da je v brigi za svoju decu, a naše pravnuke. Čital je, kak to kopanje po internetu menja mozek deci. Da to ni dobro. Da nemaju koncentraciju (pojačano usmjeravanje pozornosti na neki sadržaj ili pribranost, sabranost, op. Ifkica, prema *Googlu*). Veli, nemreju vučiti. Nemreju kanalizerati (usmjeriti, op. Ifkica) svoje misli na jednačbe z matematike, na čitanje lektire, na bilo kaj. Na to je moj Jožek riknul, kaj da mu je ze zubi pučil Grički top:

– Ma kaj deca! Naša Ifkica gda kaj dela na jogradi, baš kaj da kopa po toj bedastoči od interneta. Danes, ja ju zovem, pak zovem, pak zovem, fučkam, vičem, a ona, kaj da su ju svemirci vkrali v te dosjee X! Onda sem moral iti skroz na jogradu, kaj bi me čula! Ni dobri ti internet, ne, ja svedočim pri Bogu i ljudmi.

Ni me bilo briga, kaj Jožek mlati praznu slamu, on ima svoga televizora, pak sme kvit. Morti i natrebi koje zrno tu i tam, ja se delam, da ne razmem, kaj oče reči. Gda sem ga na jogradi vidla, slušalice sem z vuha spuknula zadnji čas i skrila v žep od fertuna. Bi ga čula i za nje! Nek, lepo je za čuti ono – naša Ifkica. Kak da veli naša himna! Same kaj ruku ni na srčeko del, a to se ne dogaja vsaki teden! Negda mu i pobegne koja lepa reč pofale za me, a ja se onda delam, da ju nis čula ili razmela, mora Jožek ti svoj tradicionalni mužki ponos kak sliku v muzeju čuvati. Naj mu bu, ja znam svoje. Gda mi z dučana donese veliku čokoladu z lešnjakima, on voli same lešnjake, ja se delam, da je ne jem. Gda skupa sedime v ladu, spominame se, kak bumo podelili deci novce, gda dobijemo na lotu, kaj da sme je dobili. Pišemo popise, da koga ne pozabimo i veseli nas, da im bumo pomogli v življenju. Na te popise pišem, kaj bum komu pod boreka zamotala. Nekaj zeštrikam, nekaj našijem, nekakvo cvetje, kaj sama posadim, a tak i Jožek, celo leto kojekaj dela z drva v svoji radioni; stalke, stalažice, naredi luknje v drvenoj žlici pak je to za vaditi masline z flašice … Sirotinja, kak sme mi, i ni sirotinja. Jožeku oprostim bedastoče, kaj je pripoveda protiv nauke i interneta. Čini mu se, da danjgubim pri kompjuteru, a nis ja kriva, kaj imam tega iztraživačkega duha. On se ne ufa nosa ni blizu kompjuteru gurnuti. Z vnukom Matildom, svomu Jožeku spremam iznenađenje, majicu za našu godišnjicu braka (bome već 59., op. Ifkica), a gore bu pisalo: "Ja ne goooglam, moja Ifkica zna vse". Kaj je, je! Baš me zanima, jel ju bu štel obleči!

Manje poznate rieči:

bedak – budala
bi ga čula – prigovarao bi mi
dotepsti – doseliti

fertun – pregača
jograda – ograđeno polje
motičica – mala motika
nahajcati peć – naložiti, podložiti peć
noge ostaviti – jako se umoriti
obdelavati – uređivati, raditi
obkrasti – otuđiti
pemo – ići ćemo
popukati – izčupati
pozublati – grabljati
prede – prije
pučiti – grunuti
rubec – rubac, *marama*
sečkarna – naprava za sjeckanje trava
šumast – gluh
teden - tjedan
tikvanje – buče
vteknuti – gurnuti
(od) vsekud – od svuda
zanovetanje – gnjavaža

Josip LAĆA

Tjeranje muha

– kratka priča[1]

Pokazalo se, da moja čvrsta odluka o prestanku kupnje dnevnih novina od povratka komunista na vlast godine 2000., osim dobrih, ima i svoju lošu stranu. Zbog te pobune promakle su mi osmrtnice nekih meni dragih ljudi. A što se tiče dobrih strana, držim, da je uzkrata novca novinama, u kojima se veličaju narodne izdajice kao zaslužnici, a kurve slave kao svetice, u svakome pogledu čisti dobitak.

Ovo spominjem zato, što sam za smrt mještanina i daljega rođaka Šime zvanoga Štule doznao posve slučajno na ulici, od zajedničkoga znanca, koji je upravo išao na Spaljivalište, Krematorij, pa sam mu se pridružio.

U prepunoj Velikoj dvorani, u prvome redu, sjedile su tri Anteškove kćeri. Nije me iznenadila njihova nazočnost Štulinu pogrebu. Anteško i Štulin otac Šjola bili su rođaci istoga prezimena, osnivači Partije u selu, partijski vaništaci, terenci u građanskome ratu i poratni odbornici, kojima se u narodnome pamćenju pripisuju neka ratna nedjela te nasilna *kolektivizacija* i prisilni odkup nakon rata. Ali, začudila me nazočnost dvojice svećenika, koji su s obitelji pokojnika ušli u dvoranu iza kolica s liesom. To je bilo moje drugo iznenađenje u svezi sa Štulom.

Dok je klapa na pjevalištu pjevala stihove glasovite skradinske klapske pjesme *Oj Ivane, mili rode / privezi me priko vode …*, promatrao sam pokojnikovu ženu između dvojice sinova, Štulinu braću Kačana i Biću, te Bisnu, ženu brata Joje, koji je ostao u selu i kao živomrtvak, *zombi*, više pijan nego triezan, lunja oko kuće. Nisam ožalošćenima prišao niti izrazio sućut, ni uz odar niti u dvorani nakon obreda. Udovica i sinovi ne će mi zamjeriti, mislio sam, jer se nismo nikad upoznali, a od ostalih bi možda samo Biće prihvatio moju sućut.

Štule je bio četiri godine stariji od mene i nikada nismo bili posebno blizki. Kada je on bio učenik u selu, ja još nisam znao čitati; kada je on pohađao više razrede osnovne škole u Skradinu, ja sam bio učenik nižih razreda u selu; kada je on bio učenik tehničke škole u Splitu, ja sam pohađao više razrede osnovne škole u gradiću na Krki. Poslije se on nastanio u Zagrebu, završio studij elektrotehnike i zaposlio u moćnoj tvrtki, koja nije ovisila o hirovima tržišta, što se nije moglo reći za moj rad u nestabilnu nakladničtvu.

U nekoliko svojih priča, dublje ili pliće, zagrebao sam po prošlosti i sadašnjosti Šjoline obitelji ili onih, koji su se s njome orodili. Tko ne bi zabilježio Šjolino čudesno i neočekivano obraćenje u posljednjemu ratu, obraćenje čovjeka, koji je, iako neuk, bio *ideolog* nevjerničtva na naš seoski način, što je u praksi značilo biti protiv Crkve i svećenika na svakome mjestu i u svakoj prigodi: mišlju, riečju, nedjelom i nepropustom. Zato mi je bilo posve razumljivo, što mi je dio njegovih potomaka digao pozdrav, i nije mi to smetalo. Naprotiv. Značilo je to, da sam dirnuo u pravu stvar.

Ali, rekoh, nisu svi od mene okrenuli glavu. Nije skromni i dobri Biće, moj vršnjak, koji je na neki način bio izobćenik iz obitelji. Činilo se, kao da je neplanirano začet i rođen pa se bez Šjoline pomoći i podpore sam probijao kroz život. Iako je i on bio član Partije, iako je bio bezbožac, ateist, nije kao njegova braća time dražio nikog u selu. Štoviše, prihvaćalo se i razumievalo njegovo udružno prionuće, sindikalno angažiranje, među gostiteljskim radnicima, jer je i sam bio *socialno* ugrožen. Ne znam, je li Biće čitao moje priče objavljene davno u subotnjim prilozima dnevnih novina, ali pamtim, da smo se uviek srdačno pozdravljali.

Štule, najobrazovaniji i najbistriji među braćom, također mi nije digao pozdrav, a čitao je moje priče, jednu dapače preda mnom, i to je postojano, stoički podnio, ali to je druga priča.

Dvojica svećenika, svaki s crnom knjigom u ruci, izmjenjivala su se tiekom bogoslužja, liturgije, obraćajući se umrlomu, kao da je vjernik od davnih dana.

[1] Kratka priča Josipa Laće (pod imenom Tokan) osvojila je drugu nagradu na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva. Nagrada je dodieljena 21. studenoga 2018.

– *Ja sam uzkrsnuće i život: tko u mene vjeruje, ako i umre, živjet će* ..., govori jedan od svećenika, a meni naviru sjećanja.

U Štulinu zaselku slavio se blagdan Sv. Roka. Izpred crkvice među čempresima, izpred šačice okupljenih, pod žarkim kolovožkim suncem, fratar govori Misu sve u strahu od kamenja, koje bi moglo doletjeti iz gusta grmlja ili, u boljemu slučaju, od zrelih rajčica, kao što se događalo u mraku, na Visovcu prvoga kolovoza, večer uoči Gospe od Anđela. Kolovođa svih tih napada početkom šestdesetih godina prošloga stoljeća bio je punoljetni Štule. Dobro pamtim jedan od tih prizora s Visovca, koji se zbio pred mojim očima.

Na gredini, terasi pokraj crkve hodočastnici iz Makarskoga primorja uprizorili su crkveno prikazanje. Usred predstave, koja se bavila izdajicom Judom i njegovim grizodušjem zbog izdaje svojeg Učitelja, poletjele su zrele rajčice ubrane u samostanskome vrtu i na glumce i nagledatelje. Kada je u strci, koja je nastala, gvardian Ćiro pohitao prema izgrednicima skrivenim iza jablanova, među njima sam lako prepoznao drzkoga vođu Štulu i nekoliko njegovih susjeda i prijatelja.

– Živio drug Tito! Dolje *kler*! – derao se Štule.

A sada, nešto više od pola stoljeća nakon toga događaja, dva svećenika vode obred na Štulinu pogrebu. Dug je put pokojnik prešao od one davne kolovožke večeri na našemu Visovcu do ovoga svibanjskoga popodneva na Spaljivalištu i izpraćaja s dvojicom nekada mrzkih mu svećenika pokraj liesa. A mene su u tome trenutku više od svega zanimali znaci pokraj puta, koji su, čini mi se, pridonieli obraćenju pokojnika.

Šjolini su sinovi bili kršteni, jer su se rađali malo prije Drugoga rata, u ratu i odmah nakon rata, ali nikada nisu išli na vjeronauk niti su primili svete sakramente. Prije desetak godina naš mještanin i zajednički prijatelj rekao mi je onako uzput, da mu Štule redovito čestita Božić. Dobro, mislio sam tada, Štule je za razliku od svoje braće i roditelja, većinom prostačkih bezbožaca, vulgarnih ateista, bio gospodin, znao se ponašati, pa sam čestitku držao znakom novostečene zagrebačke uglađenosti. Otišavši rano od kuće, najprije u Split pa u Zagreb, Štule je možda stekao neke građanske navike, pa i čestitanje Božića onima, koji do Božića drže. To je bilo moje prvo iznenađenje u svezi sa Štulom. Onaj isti

prijatelj rekao mi je i to, da je stariji Štulin sin bolestan, da ne zna točno o čemu je rieč, ali predmnieva, da je u pitanju boljetica, o kojoj se ne priča dapače ni prijateljima.

Gledao sam Štulinu ucviljenu udovicu i sinove pokraj nje, kako se križaju. O njoj sam znao samo to, da je otočanka, a kako je poznato, *boduli* su prilično oštro podieljeni po pitanjima vjere: ili idu u crkvu ili ne idu. Sudeći po tome, kako se uhodano i uvježbano križa, kada to bogoslužje nalaže, bilo je očito, da to čini od djetinjstva. Suprotno tomu, njezini se sinovi križaju prigodno naučeno, ali nedostatno uvježbano. Onomu, za koga sam predmnio, da je bolestan i da je stariji, bila je brada spuštena na čvor kravate i neprestano se blago ljuljao. Klatio se jedva zamjetno oslanjajući se čas na prste, čas na pete, što mi je bio pouzdan znak, da je dobro nakljukan bobcima, tabletama. Posebna su priča Kačan, Biće i snaha Bisna. Ne znam, je li ih itko drugi tako pozorno promatrao kao ja, a ako jest, onda je golim okom mogao vidjeti, da se nikada nisu prekrižili. Kada bi vidjeli, da to nazočni čine, rukom bi prelazili preko čela i prsa, nasumično, svaki put drugčije, kao da tjeraju dosadne muhe s lica.

Bilo mi ih je doista iskreno žao. Ipak su oni moji mještani i dalji rođaci. Bilo mi ih je žao, jer su izloženi pogledima množtva većinom nepoznatih ljudi, što pribivaju bogoslužju njima podpuno nepoznatu i stranu, pa jedva čekaju, da to sve završi i da se što prije vrate u svoju svakdanjicu. Uvjeren sam bio, da su tada zavidjeli svojim potomcima – koje sam vidio u dvorani – a koji se vjerojatno nisu dali nagovoriti, da stanu na tu neugodnu pozornicu. Oni su, koliko znam, nastavili tamo, gdje je stao djed Šjola prije obraćenja, i nikakva ih pristojnost nije mogla nagnati, da se ovako izlože kao Kačan, Bisna i Biće.

Kada je obred završio, u autobusu sam razmišljao o Štuli i njegovu izumu. Nemam pojma o elektrotehnici, znam samo promieniti žarulju, utičnicu ili prekidač, pa nisam mogao ni pratiti, a kamoli shvatiti bit njegova odkrića. Uglavnom, bila je rieč o njegovoj izumnici, patentu za jeftiniji i djelotvorniji prienos munjinske snažbe, električne energije. Više puta, tiekom naših susreta, opširno mi je obrazlagao prednosti svojeg izuma, koji će elektrogospodarstvu donieti goleme uštede, a njemu velik novac na ime izumiteljskih prava. Ali, na tome putu – jadao mi se – ima

nerazumievanja odgovornih ljudi u struci, zavisti i odpora određenih utjecajišta, *lobija*, kojima odgovara stari način prienosa snažbe. Ali, sve će to uskoro biti riešeno, još samo malo, evo, samo što nije, i novac će curiti. Tako je govorio.

Odprilike godinu dana nakon sprovoda potražio sam udovičin broj, nazvao ju i predstavio se. Obzirno sam upitao gospođu, što je bilo s pokojnikovim izumom, o kojemu mi je godinama govorio. Bila je vrlo iznenađena mojim pitanjem.

– Ništa Vam ja, šjor, o tome ne znam. Nikad o tome pokojni Šime nije govorio ni meni ni djeci – odgovorila je začuđena udovica, i to je bilo moje treće veliko iznenađenje u svezi s pokojnim Štulom.

Partija šaha
– kratka priča[1]

Godinama kasnije, kada se bistrim očima na bolestničkoj postelji grčevito držao za zadnje slike ovoga Svieta, Jakov se prisjetio davno odigrane partije šaha i rečenica, koje mu je nakon igre uputio njegov protivnik: "Gospodine profesore, jednom ćete me se sjetiti. Nadam se, da ne će biti kasno za Vašu dušu ..."

I sada, u trenutcima kada je osjećao, kako život polako iztječe iz njega, bistro i jasno sjećao se toga dana, dok je s družtvom sjedio u Rokovu zelengradu, perivoju, ponad Britanskoga trga. Mužkadija iz četvrti, *kvarta*, izkoristila je prvu proljetnu sunčanu subotu i zaposjela klupe pod razlistalim stablima uz kapelicu Svetoga Roka. Šahovske su ploče postavljene, vojskovođe drvenih vojska zauzele su svoja mjesta, i po već uhodanu predložku započeli boj uz tiho odpuhivanje dimova smotkica, cigareta, i poneki znalački osvrt, komentar, okupljenih ljubitelja šaha.

Jakov je ugledao neznanca, kako se pojavljuje iz smjera od Britanca. Podjednakim korakom došetao se polako do šahista i priključio se služ-bujućim šaholjubcima baš oko Jakovljeve klupe. Šutke je zaplovio pogledom između crno-bielih figura, kipaca sukobljenih na ploči. Prije nego je Jakov milosrdnim, *misericordia*-potezom svojim skakačem dovršio muke svojega protivnika matom, ugledao je djelić šahovske kutije, koju je neznanac držao iza leđa. "Aha, subotnji dan donesao nam je novog izazivača. Konačno!" raztrčala se Jakovu misao ponad njegovih pješaka. Drago mu je bilo, kada bi naišla neka nova osoba. On, dugogodišnji, strastveni igrač šaha, igrao je na tome posvećenome mjestu kraj kapelice Svetoga Roka već godinama. Poznavao je gotovo sva lica osoba, koje su

[1] Kratka priča Tihomira Horvata osvojila je treću nagradu na nagradnome natječaju za kratku priču i pjesmu Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, u povodu 150. obljetnice postojanja Družtva. Nagrada je dodieljena 21. studenoga 2018.

se ondje okupljale, većinom to bijahu njegovi prvi susjedi, i na tome, reklo bi se, domaćemu turniru težko je između uviek istih, redovitih igrača nalazio protivnika dostojna svojemu šahovskom umieću. Zbog toga su ljudi mahom nevoljko sjedali sučelice njemu, jer ga je riedko mogao itko pobieditи. A Jakov baš i nije bio od onih empatičnih ili uviđavnih igrača, koji ponekada namjerno previde bitan potez i dopuste protivniku, neka i on jedanput uživa pobjedu. Istina, nije Jakov bio pravi šahovski velemajstor, nije bio ni član šahovskoga družtva, kluba, ali ono, po čemu je bio poznat među gornjogradskim šahistima i što ga je činilo drugčijim od ostalih igrača, bila je njegova sposobnost duboke usredotočbe i sjajno pamćenje, kojima je u slobodno doba proučavao stare igre velikih majstora. Poput ljubitelja starina, koji na Britancu brižno pronalazi i prikuplja svoju zbirku, tako je i Jakov marom mrava i strpljenjem pauka skupljao pa proučavao riedke i sjajne igre i bisere šahovskog umieća, u kojima su slabiji igrači pronalazili rješenja, kojima su izgubljene položaje, nekim skokom *konja*, ili žrtvom *lovca*, pretvarali u blistavu pobjedu.

– Odakle si samo izvukao taj potez *konjem*? – reče nevoljko Jakovljev suigrač pa izprazni mjesto na klupi. – Eh, valjda će naići jednom netko i oderati i tvoj *skalp*, Jakove!

– To bi morao biti pravi Indijanac – smije se Jakov zadovoljno i postavlja figure za novu partiju. – Onda? Što je, dečki? Nema dragovoljaca?

Mužkadija oko klupe smiehom prihvaća dobačene osvrte: "A što ću igrati s tobom, profesore, šest sam partija izgubio. I volju za šah sam izgubio igrajući s tobom!" "Dečki, možda Jakov ima onaj mikrofonbobac u uhu, pa mu netko od kuće javlja poteze?" Smije se družtvo, smije se i Jakov, pogledava oko sebe, ali dragovoljaca nema. Onda mu se pogled susretne s pogledom pridošlice. Čovjek, četrdesetih godina kao i on, *traperice*, crvena košulja koju je nosio izvan hlača, *mokasine*. "Je li se to pojavio moj naviešteni Indijanac?" osmjehne se Jakov mjerkajući neznančeve postole.

– Gospodine, hoćete li Vi zaigrati jednu? – upita Jakov s klupe.

– Ma, ja Vam baš nisam neki znalac – iskreno će čovjek. – Počesto prođem ovuda i vidim, da se ovdje igra šah strastveno i redovito. Za mene ste svi Vi majstori.

– Dajte, *gospon susjed* – pogura neznanca jedan od igrača – mora postojati netko, tko će napokon srediti našega profesora Jakova, ha, ha! Pokušajte!

Prihvatili nagovaranje i ostali, živnuli okupljeni, a i Jakov se ne predaje.

– Vidim, da držite neobično liepu šahovsku kutiju. Pa sam zaključio, da ste došli među nas odigrati partiju – reče Jakov i pokaže rukom slobodno mjesto nasuprot sebe.

– A, to ... – neznanac pokaže kutiju. – Moj *hobi*. Skupljam starinske šahove, jedino od ručno rezbarena drva. Upravo ga kupio na Britancu, već sam ga više puta gledao, ali nisam imao dosta novca. Danas je moj sretan dan. Želite li vidjeti?

Znatiželjnici se natisnuli do neznanca, a s drugih klupa i ostali šaholjubci vidjeli, da se nešto događa, pa i oni prekinuli partije i prilaze. Jakov je skupio svoje već postavljene figure i spremio ih u kutiju. Čovjek zaokruži pogledom oko sebe i osmjehnu se na lica i oči, koje su sada pratile svaki njegov pokret. On prvo pruži ruku Jakovu i predstavi se: "Antun!" Jakov prihvati ruku i izreče svoje ime. Onda Antun stavi kutiju na izpražnjeno mjesto na klupi, otvori ju, izvadi iz nje komad zelenoga pusta, *filca*, nagrižena od moljaca, i na njega pažljivo stavi jednu po jednu šahovsku figuru. Uzdah divljenja ote se okupljenima, znalci šahovske umjetnosti nagnuli se bliže i ne odvajaju oči s divotnih, rezbarenih figura od svietlog i tamnoga maslinova drva, kojima su tančine kopalja, mačeva, štitova, topova na tornjima bili savršeno načinjeni. Ni Jakov nije izdržao pa i on izpusti oduševljeno "Smijem li?", dohvati kipac stade ga s divljenjem razgledati.

– Savršeno! Nisam odavno vidio nešto tako liepo – reče.

Okupljeni ljudi naginju se, nitko ne pruža ruke, drveni kipci dostatno govore sami za sebe, da to nije nešto, što se samo tako može dodirivati, pipkati; tek poneki mobitel probije se između tiela ili preko ramena i

blicne na rezbarenu ljepotu. "Mora, da je *koštal* bogatstvo!", otelo se nekom od ljudi.

– Znate, što ... – započne Antun. – Danas mi je sretan dan, postao sam vlastnikom ovoga šaha, pa neka to bude i posebna prilika. Odigrat ćemo partiju, Vi i ja, Jakove; majstor, koji je ovo izradio, to zaslužuje!

I tako su Antun i Jakov, uz oduševljeno dobacivanje okupljenih, posložili figure, i podielili strane. Jakova je dopalo igrati crnim figurama, a znatiželjnici su se razporedili u krugovima, i svatko je dobio svoj dio prostora za praćenje igre. Tišina proguta sve okupljene. Antun povuče pješaka. Jakov ga pogleda pa reče:

– Eto, pa znate igrati – osmjehne se na Antuna. – A rekli ste, da ne znate.

– Ah, prvih nekoliko poteza znam ... – nastavi Antun i krene drugim figurama.

– Hm ... zbunjujete me – gleda Jakov u ploču i igra. – Ovi prvi potezi, podsjećaju me na obranu *"karo-kan"*, *Pilnik-Najdorf*, igrali su ju u Mar del Plati godine 1942. ...

– Jakove, nemam Vam ja pojma o tim igrama; *"damin gambit"*, *"kraljev gambit"*, kako ono još ima ... *"sicilijanka"*, ne?, *"španjolska obrana"*, meni je to sve isto.

Glave se okupljene oko njih iztežu, bezšumni osvrti lepršaju ponad njih poput šišmiša: "Ne razumijem, što Antun igra? Ti shvaćaš?"; "Čovjek vuče nasumce ..."; "Hm, a da nije on jedan od onih, znaš, iz drugoga *kvarta*, drugoga diela grada, pojavi se k'o *lajbek*, pravi se nevješt, a u njemu čuči velemajstor, koji je *čul* za Jakova i sad *bu* ga *skalpiral*, ha?"

– Vaši potezi baš nisu potezi amatera, Antune – kaza Jakov i pomaknu figuru. – Malo ćemo vam *skakačem* podkopati ovo bitno polje na "d4".

– Tko pod drugim podkopava ... – šaljivo započe Antun uzrečicu.

– Ma, ni dragi Bog Vam ne može sada pomoći! – pomaknu Jakov svojega *konja*.

– Bog uviek pomaže – jednostavno će Antun i povuče svog *lovca* na polje "f6".

Jakov pogleda novu prieteću figuru, pa škicnu izpod oka na Antuna ne pomičući svoju figuru.

– Hej, Antune, Vi ste šah igrali sigurno, ali se sad malo igrate sa mnom, jer ovo, što povlačite po ploči, sasvim su dobri potezi. Ako smijem pitati, koje ste struke? Što radite?

– Diplomirao sam klasičnu arheologiju na Filozofskome fakultetu. Radim u srednjoj školi kao profesor. A vi, Jakove?

– Teorijska fizika. Predajem na fakultetu. I kako ne vjerujem u Boga, bez grižnje ću vam savjesti uzeti ovoga pješaka – reče Jakov i ukloni Antunova pješaka s ploče.

– Znači, ateist? – govori Antun ne dižući pogleda s ploče. – Proučavate Svemir, razstavljate na sastavne dielove, ali među česticama niste Boga našli?

Zanieli se Jakov i Antun, povlače figure i istodobno razgovaraju. Umjesto uobičajenih osvrta i objašnjenja o potezima nad šahistima zalebdio neki drugi duh.

– Zakoni fizike postoje od početka Svemira ... – prihvati Jakov Antunovu misao. – Početak i kraj Svemira potvrđeni su jednim od provjerenih prirodnih zakona, drugim zakonom termodinamike!

Ne predaje se Antun. Razmišlja pa izbaci jednoga Jakovljeva *pješaka* iz igre dodajući:

– Da, ali zakoni fizike ne oslikavaju zakone prirode u podpunosti.

– Antune, nepostojanje Boga jest znanstveni zaključak. – Smišlja novi potez Jakov. Ne odstupa od svoje omiljele nadnaravne, metafizičke okostnice, o kojoj voli često razpravljati sa studentima.

– Newtonovi zakoni u svakodnevnim uvjetima rade dobro, ali u Vašemu *kvantnome svietu čestica* ograničeni su, Vi to dobro znate. Znači, zakoni su prirode na neki način predmnjeve. A mišljenje o Bogu nikako ne smijemo osnivati na temelju predmnjeva. Stoga je nepostojanje Boga samo znanstveno, filozofsko tumačenje. Šah!

– Hm. Nije loše, nije loše – procjenjuje Jakov Antunov potez, zatim napadne njegova *konja*. – Arheolozi izkapaju dobre poteze. Ali, odakle ste te misli o Bogu izkopali, Antune?

– Pa, ja to ovako gledam. – Antun digne pogled s ploče – Sve što ima svoj početak, ima i svoj uzrok, zar ne? Ove šahovske figure, koje su Vas zadivile, imaju svoj uzrok, majstora, koji ih je načinio, je li tako?

Jakovu se čelo nabralo. Nad svojom drvenom vojskom uviek je imao nadzor, izbjegavao zamke protivnika, i sada je pred njime bila pobjeda, mat u drugome potezu, ali je u tome bezkrajno kratku trenutku potraja osjetio, kako se zaliepio u klopku metafizičke okostnice, poput miša. Zamku, koje je kraj naslućivao. Podigao je glavu i susreo se s izčekujućim pogledima svojih prijatelja, znanaca, šaholjubaca. Većina nije osjetila, što se to zbiva uz običnu igru šaha. Tek se susjed Stanko, inače poznat po razkuštranim mislima, usudio šaptom izreći: "Dečki, partiju je Jakov dobil, al' ak' ne vidite, Antun je *skalpirao* Jakova ..."

– Šah i mat! – trzao se Antun u zamci. – Na što ste mislili to ... s majstorom?

– Pa, ovaj šah izradio je majstor, zar ne? I ovu klupu? – govori Antun čestitajući Jakovu na pobjedi. – Ovu kapelicu Svetoga Roka, isto, majstor. Zrnce pieska pod našim nogama, i svaki atom i elektron načinio je majstor. Jer, sve što ima početak, ima i uzrok. Dakle, i Svemir je netko načinio. E, vidite Jakove, toga majstora, koji je Svemir načinio, ja nazivam Bogom, ma kako god ga mi zamišljali. Gospodine profesore, jednom ćete me se sjetiti. Nadam se, da ne će biti kasno za Vašu dušu.

Jakov i Antun razstali su se srdačno kao stari znanci. Antun je s osmjehom odšetao sa svojim preliepim šahom. Jakov nikada više u životu nije sreo Antuna. A igra s Antunom i poruka, koju je dobio, bili su potisnuti ostatak života između Jakovljeva kopanja po kvantnim česticama i elektromagnetnim pojavcima i brojnih pohvala i nagrada za rad iz teorijske fizike. Tek kada se u starosti suočio s težkom bolešću, kći mu je, unatoč njegovu protivljenju, pozvala svećenika sa zamolbom, da Jakovu udieli sakrament bolestničkoga pomazanja, ako je moguće i ozdravljenja. Jakov se protivio tome, ali velečastni Jadranko, draga, živahna duha, osmjehnuo se na njega, uzeo stolac, stavio ga uz njegovu postelju, sjeo i rekao mu: "Rado ću te saslušati ..." Jakov se zbunio, priznao je Jadranku, da ne vjeruje u Boga, ni u Krista, i da nikad nije i zapravo ne vidi razloga, zašto ga je kći pozvala. "Jakove, svi mi imamo Božju iskru

u sebi", rekao mu je Jadranko. "Neki su je svjestni više, a neki nikako. Jesi li ikada razgovarao s nekim o Bogu?" I toga trenutka, iz dugogodišnjega mraka, Jakovu je bljesnula u sviesti partija šaha i poruka, koju je dobio od Antuna. Izpričao je Jadranku o davnoj igri šaha na Rokovu zelengradu. "Dobro, onda ćemo ovako ..." nastavi Jadranko. "Ti liepo prvo porazgovaraj s Bogom, sam, a ja ću sutra opet doći, pa ćemo nastaviti naš razgovor."

– Ali ... kako ću razgovarati s Bogom? – zbunio se Jakov.

– Kao i sa mnom – pojasni mu Jadranko, ustane sa stolca i postavi ga sasvim uz postelju. – Bog je naš otac. On nas bezgranično ljubi. Eto, zamisli, da On sjedi na ovome stolcu i da te ljubi i pažljivo sluša, što mu govoriš. Zamisli, da je to tvoj otac, kojemu si kao diete znao staviti glavu u krilo, pričati mu, jadati mu se, a on bi te pažljivo slušao. Zamisli, kako si mu stavio glavu u krilo. I razgovaraj s njim ...

– Ali, kako će me on slušati, ako ja nisam u njega vjerovao? – hrvao se Jakov sumnjama.

– Ima jedna dobra izreka, a glasi: "Radije bih živio život vjerujući u Boga, pa kad umrem, vidio, da Ga nema, nego da živim cieli život ne vjerujući u Boga, pa kad umrem, vidim, da Ga ima!" – izreče velečastni Jadranko i izađe iz sobe.

Jakov je ostao sam, sa svojim uznemirenim mislima i sjećanjima. Noć je dočekao gledajući u stolac. Nije dopustio kćeri, da ga pomakne. Poletio je duhom zadnji put, lutajući svojim Svemirom, *galaksijama*, svjetovima *crvenih divova i plavih patuljaka*, ne bi li Ga ugledao ...

Sljedećega jutra kći je našla Jakova, mirna i spokojna s blaženim osmjehom na usnama, i položene glave na stolac krajpostelje. Kada je stigao velečastni Jadranko, zaklopio mu je vjeđe i tiho izustio: "I ja bih volio tako umrieti ..."

Borislav ARAPOVIĆ

O Sidrinima i Svetome Jeronimu

Iz pisma popa glagoljaša Nikole iz Nerina – kratka priča

.....

.....

Toliko o prilikama i neprilikama u ovoj mi zemlji. A sad ono glavno.

Prvo: Di se rodio Sveti Jeronim?

Drugo: Je li Sv. Jeronim bio rodom Ilir?

Treće: Je li istina, da je Sv. Jeronim, nakon završena privoda Svetoga Pisma na latinski, priveo Sveto Pismo i na svoj materinji jezik?

Četvrto: Ako jest, na koji, na ilirski ili ...?

Peto: Što bi s rukopisom i s mogućim pripisima toga privoda?

Kako mi od vas, braće mile mi, dopade u čast i dužnost iztražiti pomno i odgovoriti umno na ovih gori pet pitanja, to tražeći odgovore na te i poznanice nam i nepoznanice, iztraživah po knjižnicama, i našim, i italskim, i bizantskim, i jeruzalemskim, i drugim, i pročitah i popisah nemali broj u njima pohranjenih pisama i radova i knjiga, i pripisah ni sam ne znam koliko ulomaka iz toga blaga. O tome što nađoh i proučih, već vam više puta pisah, iako baš ne nadugo i naširoko, da to ne bi putom i u neželjene ruke došlo, a sad prenosim to potanko u poveću knjigu. Ali me bolest težka baci u postelju. Dadne li Svevišnji i prerani mi vaj, te se nikad više ne vratim iz ove pustinje u naš cvitni kamenjar, onda, braćo mila, čestita i sveta, iz toga dugoga rada ovdi evo vam dajbudi kratak osvrt, navlastito tebi, koji ćeš nastaviti, di ja stadoh. Kratak *vademecum*, a sve što prikupih, pripisah i napisah, bit će pohranjeno u knjižnici ovoga samostana, signum Nicolaus Nerinus. Corpus documentorum et Archivum – i godina smrti.

+++

O privodu Svetoga Pisma perom Svetoga Jeronima na latinski pisano je učeno, poznato je puno, a gotovo je nepoznato, ali s potrajem sve više biva upitno, je li istinito, da je Sv. Jeronim priveo Sveto Pismo i na svoj materinji jezik. Evo u najkraćim crtama odgovora na postavljena mi pitanja.

Prvo: Di se rodio Sv. Jeronim? Ćita se i bez provire ponavlja – u Stridonu. A di se nalazio taj Stridon, nitko ne zna, nagađa se. Ne može se ni znati ni naći, jer Stridon nije nikada ni postojao. Sv. Jeronim, suglasno i narodnoj predaji i zapisima naših dalmatinskih, bosanskih i humskih popova glagoljaša, rodio se u mistancu Sidrinu. Možda se taj Sidrin latinizirao u Stridon. Bila je to dobra morska luka, tako nazvana po potomcima perzijskoga plemena Sidri. To se zaključuje i iz tu i tamo razsijanih redaka Sv. Jeronima, kao što je ovaj: *Svi putovi mi vode iz Sidrina.*

Ta se luka Sidrin nalazila, moguće, negdi uz ušće rike Neretve u more, jer Sidrini s potrajem bijahu poznatiji pod etnonimom Neretljani.

A odkuda tu ti perzijski Sidrini? I Sv. Jeronim u jednom je od svojih napisa, na koji naiđoh u knjižnici samostana Sv. Katarine na Sinaju, pisanom ili prepisanome na grčki, vrlo potanko, nedvojbeno ne bez nekog osobnoga razloga, navodio ono, što se i u nas već odavno držalo ne maštom, nego istinom, ali se i nikalo:

"Sidrini su bili potomci plemena zvanoga Sidri, a Sidri su jedno od južnih plemena perzijskoga naroda Harauvati (Harauvatya – Hrvaćanin), stanovnika jedne od iztočnih perzijskih zemalja, zemlje Harauvatiš, grčki naziv Arahosia ...

Sidrini su se nastanili na obali Ilirskoga mora nakon velikoga pohoda perzijskoga kralja Khšajarše na Heladu, na helenskome kralja Kserksesa. Kako i zašto?

Dok je glavnina Khšajarševe vojske napadala Heladu s kopna, perzijsko je brodovlje napadalo s mora. O grčkim neistinama u ratovima s Perzijancima, o izmišljenu maratonskome trkaču, i sl., na drugome mistu ...

Uz feničke i egipatske lađe te lađe iz drugih bližih priobalnih krajeva perzijskoga kraljevstva, u tome brodovlju bio je i nemali broj lađa s Perzijskoga mora, među njima i lađa harauvatskoga priobalnoga plemena Sidri. Te su lađe doplovile duž Crvenoga mora do u Veliko more, Mare Magnum, kroz prokop koji je povezivao Crveno more s Nilom. Prokopan je po zapovidi perzijskoga velekralja Darajavauša, na grčkome

Dareiosa, otca kralja Khšajarše, i bio je čudo ondašnje građevne vištine ...

Sidrini dobiše zapovid od kralja Khšajarše: oploviti Peloponez i, paleći helenske zapadne luke, doploviti do ilirskih luka pa Ilirima pridati, i ustmeno i pismeno, ponudu kralja Khšajarše, da budu saveznici s Perzijancima u ratu protiv Helade. Tako Sidrini dojedriše i do ilirskih obala, zajedno s Ilirima poharaše siverozapadne krajeve Helade, a prid povratak perzijske vojske u Aziju, primiše od kralja Khšajarše zapovid: ostati u Iliriji u savezu s Ilirima do novoga kraljeva pohoda na Heladu ...

Usidriše se Sidrini na ilirskim obalama, utaboriše se i poženiše se Ilirkama, umnožiše se i ojačaše. Svoju glavnu morsku luku nazvaše Sidrin ..."

Drugo: Je li Sveti Jeronim bio Ilir? Čita se i ponavlja se, da je Sv. Jeronim bio Ilir. No, suglasno i našoj narodnoj predaji i našim iztraživanjima, pa i Ptolemejevu zapisu o plemenima Arahosije, u kojemu spominje i pleme Sidri, Sv. Jeronim nije bio ilirski Stridonac, nego harauvatski Sidrin.

Treće: Je li Sv. Jeronim osim rada na *Vulgati* privodio Sveto Pismo još na neki jezik? Odgovor je – da! Nakon dovršena privoda na latinski, odputova Sv. Jeronim u Svetu Zemlju, u Betlehemu osnova mužki samostan i u njemu nastavi s pisanjem, ali i s privođenjem Svetoga Pisma.

U jednom od svojih spisa odgovara na pitanje, zašto: "Pismo veli jasno: *Bez objave razuzdava se narod, a blago njemu, ako drži zakon.* Ne ću, da taj usud pogodi i rod moj, koji se utapa u ilirsko višebožtvo i bezbožtvo." A na drugome mistu Sv. Jeronim prosuđuje: "Pismo veli: *Poštuj otca svojega i majku svoju* ... i: *Ako li se tko za svoje, a osobito za ukućane ne brine, odrekao se je vire i gori je od nevirnika.* Kad uzmogoh nakon toliko godina mara i umora dati Latinu Svetu Rič presvetu na latinskome, dužnost mi je s neba naložena dati ju i svojemu rodu na jeziku mu i pismu njegovu."

U jednom inome napisu Sv. Jeronima čitamo: "Milošću Svevišnjega, koji mi i u jesenjim godinama u Njegovoj Svetoj Zemlji pero drži u ruci ... privodeći Rič presvetu na jezik dima mojeg ognjišta, usidrih u taj privod i naziv sa stabla mojega praroda ..." Držim, da mu je to imenica na hrvatskome "sidro", od harauvatskoga "Sidri", dok je na romanskim i germanskim jezicima uzeta iz latinskoga, "ancora", a na većini slavenskih iz staroslavenskoga, "kotva".

Četvrto: Na kojemu mu je jeziku taj drugi privod? Na ilirskom ili ...? Odgovor je – na harauvatskom. Uz latinski, hebrejski, aramejski i grčki, a po svoj prilici i ilirski, vladao je Sv. Jeronim i jezikom svojega roda, dakle harauvatskim jezikom. To je razvidno i iz njegovih gornjih napisa, među inim i iz osvrtā na Knjigu proroka Izaije, u kojima navodi, da vlada i jezikom svojega roda, "sermo gentilis" (Kom. Iz., 7.19), što se netočno tumači, kao da se to odnosi na ilirski jezik. Je li taj harauvatski jezik bio neko naričje perzijskoga jezika ili je taj jezik bio jedan od samoniklih, autohtonih iranskih jezika, pitanje je, na koje se još i sad iz razpoložive nam građe ne može pouzdano odgovoriti.

Peto: Što bi s rukopisom i mogućim pripisima toga drugoga privoda? Govori se, piše se, a točno se ne zna.

Kako već i sami znate, govori se, piše i pripisuje, kako se nekada davno "šest pustinjaka zavitovalo, da će za godinu dana pripisati harauvatski privod Svetoga Pisma Sv. Jeronima u pet pripisa i iz njih mise čitati narodu harauvatskom sidrinskom", da to i ostvariše u nekome samostanu u Sidrinu, da "trošak papira, crnila i ostaloga pisaćeg i knjižnoga pribora za dilo to pokri sidrinski knez Taluh, a zahvalni im Sidrini priskrbiše doživotno iće, piće, ogriv i sve ostale potrebštine".

Preživi li Jeronimov rukopis ili neki od pripisa prohujale vikove i oluje? Ne zna se. Predaje i zapisi naših popova glagoljaša i moja iztraživanja u tome se ne slažu.

Prema jednoj, ovdašnjoj, odmah po Jeronimovoj smrti njegov rukopis klinastim pismom netko odnese iz njegova samostana, a više se ne zna, tko i kamo.

Prema drugoj, i našoj i ovdašnjoj, sve to nesta bez traga, kada poganske horde barbarskih Harauvata prodriše kroz visove Karpata do na obale Ilirskoga mora.

Prema trećoj, nije tako, jer da su i naši popovi glagoljaši čuvali jedan pripis toga privoda, ali pisan glagoljicom, te ga za najezde Tatara omota-

li u štavljene kozje kože, obtočili voskom, skrili ga u neku guduru, ne zna se u koju, jer da izginuše listom u boju na Polju grobničkom.

Prema četvrtoj, ovdašnjoj, hrvatski vitezi u jednom od križarskih pohoda za oslobodnju Svetoga Groba, silom oteše iz nekoga jeruzalemskoga samostana jedan rukopis pisan klinastim pismom.

Više o tim predajama i nagađanjima i napisima u mojoj knjizi, a ovdi još samo to, da mi u jednom od ovdašnjih armenskih samostana pokazaše neki putopis, prema kojemu je neki armenski monah među inime vidio, o tome više potom, u *Archivum Secretum Apostolicum Vaticanum*, u jednoj od prostorija za *Index Librorum Prohibitorum*, neki poveći rukopis pisan klinastim pismom i označen kao Codex Hieronymus. Sct. Spt. B. CDXX.

.....

.....

Antun BADURINA

Tramvaj br. 14

– kratka priča

Lojtra je zauzeo stav odkrivača: Tvrdim, da nema ljepše ulice od Medveščaka u gradu. Urbanisti se trebaju šetati ovim drvoredom, alejom, pa bi razumjeli onaj izraz Ivana Raosa iz vodiča, da je Zagreb grad po mjeri čovjeka. Voziti se tramvajem njime, osobito u proljeće i jesen, znači razgaliti dušu. Lojtra nije trebao u to uvjeravati kosatoga Makeka. Pa svi su *dečki* tvrdili, da se četrnaesticom *furaju* najzgodnije gradske *puce*. Vjerojatno *dečki* drugih pruga ne misle tako. Makek je od nekoga doba obsjednuto proučavao tramvaje. Znao je mnogo o njima: o početku s konjskim zapregama u New Yorku 1850. pa s električnom strujom 1911. i druge zanimljivosti. Nedjeljom popodne sjeo bi u neku od tramvajskih pruga i vozio se od prve do zadnje postaje. Sanjao je, štoviše, kako će napisati roman baš o tramvaju br. 14, pruga Mihaljevac–Savski most, što je veselo poskakivao tračnicama poput *vestern*-kočije po valovitu suhotravnjaku, *preriji*, i to o onome starome tramvaju, u koji se moglo uskakati, izskakati i po miloj volji kriomčariti, *švercati*. Prva kola bila su za drugove i obični puk, a druga za mladež i one, koji su se osjećali mladima. Misao o romanu osobito se ukorienila, nakon što je jednom, na postaji iza Gubčeve Zviezde, ušao u kola Dobriša Cesarić, živa legenda školske lektire, s dobrodušnim licem punoga mjeseca. Makek je spremno skočio sa stolice i ponudio ju Pjesniku, a on je sjeo, pokroviteljski se nasmiešio u znak zahvalnosti, smjestio na koljena poveliku torbu i navukao opet mirnoću zagonetne duše na okruglo lice. Nije li on u pjesmi Predgrađe spomenuo tramvaj? Makek je bilježio tramvajska mjesta u knjigopisju – na primjer: U. Donadini (Sablazan u tramvaju), Tin Ujević o "noćnim tramvajima kroz rane metropolitane", A. B. Šimić o "tramvaju, koji pjeva mjesto ševa", Z. Milčec (Sredina napried), V. Majer (o Krleži, koji je zamalo dospio pod tramvaj), V. Tenžera o "plavoj anakondi" koja se ulicom uvija – i čudio se, što još nitko nije napisao roman o tramvaju. Razlog više, da on bude prvi i tako proslavi svoje ime. Tramvaj

zvan čežnja – za sada samo u mašti poput naslova u T. Williamsa, a sutra odkriće novoga pisca. Uzvišeni naum ometala je tek činjenica, da nije imao nekih uspjeha zadaćama iz hrvatskoga, a roman je ipak nešto obsežnije od školske zadaće, ako i samo poput svih zadaća odlikaša i odlikašica u razredu. A tek slog! Gdje su njemu ona tanana izkustva života, kao u romanu F. Mauriaca "Pustinja ljubavi", koji čita i u kojemu tramvaj ima znatnu ulogu, i duboka pronicanja duša? Pa ipak ga je misao o romanu i dalje mamila. Razkošan je to krasnozor, kaleidoskop zbivanja i odnosa, prava slika života. A Makek nije htio biti tek površan ljetopisac-opažač, pa i majdakovske vještine, već umjetnik. No slutio je pri tome, da želi prerasti sama sebe na krivu mjestu, kroz zahtjevnu stvaralačku groznicu umjesto kroz svoju malu pukotinu neba. A bio je ponekada tako uzbuđen tramvajskim doživljajima. Skup sudbina u jurećoj kutiji, nimalo slučajan i bezličan. Svaka kola i sastav putnika imali su svoj nevidljivi bokocrt, koreografiju, razgovore, dušu. Nekad u zametku, a nekada s jasnim ocrtima i odnosima, bilo unesenim ili stvorenim unutra. Ulazkom svakoga putnika već se plela mreža neodredivih, bezrječnih veza, procjena suputnika, napetosti, olakšanja. Svaka sitnica u kolima ili izvan njih mienjala je razpoloženje. Suzdržljivosti bi nestalo, na primjer, pri kakvoj nezgodi, pri vici vesela Bakhova poklonika, pri izvedbama razbarušene mlađarije. Bilo je uviek nova tvoriva za pažljiva pronicatelja, koji bi se umio njime služiti. Evo, upravo je naočita crnka zapahnula svježinom svoje pojave prostor kola i učas izmienila zatečeni poredak odnosa. Sjetio se i zgodne srednjoškolke, koja je pričanjem pošalice, *vica*, nasmijala baš svakog u kolima.

Makek se trgnu iz snatrenja. Pomaknuo se napried. Pod crvenim košem kraj prednjih vrata stražnjih kola ležalo je bielo pismo. Netko je gađao koš i promašio ..., ali zašto nije zgužvano? Prljavo doduše jest, ali ljudi prolaze i pogaze ... Na kraju se sagne i digne pismo. Naslovak, adresa neke žene s Tomislavljeva trga. Otvoreno, pročitano, iz Njemačke, bačeno. A što, ako je izgubljeno, pomisli Makek. No to je njezina neprilika, pisma se čuvaju, i spusti ga u koš. A možda je ipak bitno ... Pruži ruku u koš, dohvati pismo i spremi ga u džep. Netko se zasmija. Da, neobično jest, dapače luckasto, prebirati odbačena pisma kraj tramvajskih koševa i nositi ih vlastnicima. Makek je učinio upravo to. U prljavu dvorištu novorenesansne velezgrade žena je raztirala rublje. Pralja bliedа, upalih očiju. – Dobar dan, gospođo, jeste li Vi ta i ta, pročita Makek-naslovak. – Ne nisam ja, to je moja kći ... a odkuda Vam to pismo? – Našao sam ga u tramvaju br. 14, vozi li se i Vaša kći njime? – Da, svaki dan. Ona je medicinska sestra, radi na Šalati. – Pismo sam zapazio na podu u kolima, pa sam pomislio, da ga je izgubila, a možda ga je samo bacila ... Mokri prsti bliede žene uzrujanom su igrom izražavali napetost. Proleti mu misao: čita li i ona Prousta kao Šimićeva Zapuštena? Zatitra u njemu neka plaha samilost prema ženi. – Oh, mladi *gospon*, zasigurno ga je izgubila, jer to se ne baca. Ponuda za posao u Münchenu i jamstveni list. Ima tamo prijateljicu. Životna prilika! Hvala Vam zaista. Bog Vas blagoslovio. – Jeste li sigurni, da nisam pogriešio? omaklo se Makeku. – Zašto to kažete? začudi se ona. – Blagoslivljate Bogom, nosite križić oko vrata, pa sve mislim, da vjerujete u Boga.

– Vjera me drži, tako sam odgojena od djetinjstva.

– Ali ta vjera u Boga uključuje i prihvaćanje Božjega promisla, koji nas je htio baš ovdje u Hrvatskoj. Mi katolici bismo trebali konačno početi ozbiljno razmišljati o tome, zašto nas Bog želi i treba ovdje, a ne u Njemačkoj, Irskoj, Kanadi, Australiji ... To je naše poslanje za ovo doba, za ovaj narod, hrvatski narod, za ovu baštinu i zemljopisno okružje ... Bog zna, zašto.

– To ste dobro rekli, ali ljudi nemaju posao ili doličan standard. Gdje je onda rješenje?

– Pa našlo bi se ... Možda neki i moraju otići. Do jučer se odlazilo zbog tiranije Partije i zbog neimaštine, ali su obitelji u većoj mjeri ostajale ovdje, i mnogi su se vraćali, kada su se promienile okolnosti. A sada odlaze i oni, koji imaju posao, kao Vaša kći i sele se ciele obitelji, da se više nikada ne vrate. S katoličkoga gledišta tu je nešto vrlo pogrješno ...

– Kako to s katoličkoga gledišta? upitno ponovi žena.

– Pa natuknuo sam, da je rieč o nemaru za Božju volju, koja nas hoće ovdje, a rieč je i o biegu od svojega diela odgovornosti za narod, Crkvu, ovaj prostor i baštinjenu kulturu.

– Vi drugčije govorite od drugih. A što sa siromaštvom i pravom na bolji život?

– Nemam odgovora za sve, ali kao kršćani bismo ipak trebali razmišljati o značenju i obvezatnosti nasljedovanja Isusa Krista, jer kršćanstvo jest Krist. Evo, uskoro će Božić, pa se misli nameću same. Božja je volja, da se Isus rodio u skromnoj, siromašnoj obitelji, u prezrenoj pokrajini Galileji, u zabitnu Nazaretu, i za svega je života djelovao s tim dodijeljenim kartama te nije tražio bolji život. Mogao je, ali ostao je siromah. No, zato je proslavio svojim životom i Nazaret i Galileju, i to za vječnost, jer u Slavi sjedi kao Nazarećanin, Galilejac i siromah. I nama su dodijeljene karte zavičaja, vjere i naroda sa svim težkoćama i ograničenjima. Oprostite, što Vas gnjavim, to je razprava za moju klapu.

– Bog Vas blagoslovio, ponovi žena, i za ono, što ne razumijem. Dok je i dalje vrtjela dragocjeno pismo među prstima, Makek je dospio na ulicu.

Požutjelo lišće razgranatih jahora, platana, šuštalo je u krošnjama, a umirovljenici su se na klupama izlagali oslabjelim zrakama zimskoga sunca, skupa sa zamišljenim Štrosmajerom, skrivenim u grmlju. Vraćajući se nakon obavljena posla u svoj tramvaj, k svojim malim dugokosim *pucama* nevinih i lukavih očiju i svojim zaraznim maštarijama, Makek ugleda stariju ženu, kako posrće s teretom u rukama na prednjim vratima prvih kola. Pomogne joj ući i sjesti na sjedalo za nemoćnike, invalide. Izišli su na istoj postaji, te se ponudi odpratiti ju do kuće, noseći težke otvorene torbe, *cekere*. Lievu nogu bolno je vukla.

– Oprostite, jako Vas boli noga? – Pa ne uviek jako, ali trajno. – Od rođenja? – Ne, nego od nezgode na poslu u inozemstvu, prije deset godina. – Zar ste sami? – Da, sama sam. Muž je preminuo pred četiri godine, kći se udala za Niemca, sin je na specializaciji u Sjedinjenim Državama. Kemičar je; naglasi s ponosom.

– Meni to nalikuje na životnu nesreću – usudi se Makek. Pogledala ga je svojim svietlim očima, u kojima je titralo nešto bezbrižno i nasmijala se.

– Mladi čovječe, meni se s ovim izkustvom čini, da bi život bez nesreće bio dosadan i djetinjast ... Nekako jeftin, bez dostojanstva i dubine.

– Zar da želim i tražim nesreću? – napravi Makek smiešan sklib, grimasu.

– Ne, samo ju nemojte proklinjati, kada dođe. Svako zlo rađa nešto novo, ponekad čudesno i dragocjeno. Nesreće trgaju mrene, donose duhu oštriji zor, veću slobodu, blizkost ... Ja sada bolje razumijem ljude, ne samo da ih podnosim, nego sam stekla empatiju za njih.

– A što imate od ljudi? Zar vas nisu napustili; pa ostali ste sami?

– Što imam od ljudi – ponovi. – Pa, ne mjerim sve korišću. Imam ljude, proširila sam obitelj. Povjerenje je potisnulo strah, ujedinjena sam s drugima samodsebno, spontano, bez umjetne suzdržanosti. Zar bismo mi ovako razgovarali, da mi je noga zdrava? Zar bi se u Vama rodilo suosjećanje, a u meni sreća, što mi se netko ljudski obratio. Izkusit ćete već, svaka nesreća čini čovjeka sve više onime, što on uistinu jest i treba biti, a to je prekrasno ...

– Znači, razočaranja, neuspjesi, patnje su školjke, koje u sebi oblikuju biser ...

– To ste liepo rekli, kao neki mudri pisac. Može se i ovako reći: one su oluje, nakon kojih obzorje postaje prozirno i blistavo, a sve ima čiste i jasne obcrte ...

– Ali to stoji, *košta* ...?

– Pa da, ali bez izkustva nesreće neki ljudi nikada ne bi doznali, da su plemeniti i dobri ... Doduše, neki su i bez tog izkustva dobri – nasmija se žena opraštajući se s Makekom na kućnim vratima.

Nije shvatio, što je željela reći ili na koga je mislila.

Makeku već dulje nije padao na pamet roman o tramvaju. Osjećao se nekako prljavo čist i netaknut od života, nesposoban za dublja razumievanja, pomalo manjkav. Sjetio se nekoć pročitanih Gideovih rieči, da postoje vrata, koja može otvoriti samo bolest ... Među onima, koji su čvrsta zdravlja, veli, nisam sreo nikoga, tko ne bi dajbudi u nekome pogledu bio malo ograničen, kao oni, koji nisu nikada putovali. *Dečki* i *cure* nisu Makeka držali glupime, dapače vriedio je u nekim pitanjima za razrednoga stručnjaka. Tek je Lojtra u četiri oka pripomenuo: "Čuj, Stari, ti si muha bez glave, život te zbunjuje, kao da su te *elterni* grješkom rodili." Hm, može biti, nije ih se sjetio pitati. Samo, Makeku se uviek činilo, da je premalo uputiti se u osnovne usmjerbe družtvenoga života – odkud i kamo vjetar puše – i steći pristojnu razinu rječitosti i pismenosti. Želio je razderati privide i zaviriti u život bez svetčane odjeće. No, svako kopanje izpod površine na vlastitu je odgovornost, reče jednom O. Wilde.

Potraga
– kratka priča

1. O pozivu Jeremije Cassidyja

Bijaše jednoć, i ne toliko davno, vrstan ornitolog u četrdesetima, po imenu Jeremija, Jeremiah Cassidy. Tom granom zoologije, koja se bavi pticama, zarađivao je za kruh, a više od toga njegovao ljubav prema pticama.

Naslovak mu, adresa, White Rock, Novi Meksiko. Od kolovoza 2017. na službenome popisu ptica te savezne države postoje 544 vrste.

Njegova dvojaka velika želja, premda vidje neobičnih, egzotičnih ptica i nadivi im se, nije bila nikakva tajna. Htjede pronaći i snimiti fotoaparatom pticu, koju još nigda prije nije vidio, koja se, nekom čarolijom, skrila od znatiželjnih pogleda ljudi. Druga želja, i jednako jaka, bila je pronaći bjelokostnoga djetlića, za kojega se misli, da je izumro. Na taj bi se način proslavio i obezsmrtio te razbio tugu, premda ne posve, zbog nedavna gubitka supruge.

Dao se tako u potragu, prije svega, za bjelokostnim djetlićem, koji pripada popisu opasno ugroženih ptica. Zbog uništenja staništa nude se nagrade u visini od petdeset tisuća dolara za bilo kakav dokaz, da ta životinja još postoji. Izvješća su o zadnjemu bjelokostnome djetliću u Arkanzasu godine 2004. iztražena, no bez konačne podkrjepe, unatoč znatnoj potrazi od preko pet godina.

Žutih očiju i golema žućkasta kljuna, jedna je od najvećih ptica svojega reda i može narasti i do 50 cm duljine. Pretežno je crn s crvenom kriestom na vrhu glave, koja nalikuje na šiljate uši, i bielom crtom izpod, na stranama vrata, a bielu boju na krilima pokazuje u letu, koji je ptici sloboda. Drži se vrlo koristnim čistačem šuma, bivajući tisućama godina strah i trepet mrava u šumama diljem današnjega SAD-a.

Te se ptice za život pare svake godine između siečnja i svibnja, dubeći zajedno gniezdo u djelomice ili posve mrtvu stablu na visini od oko

osam do petnaest metara iznad tla prije negoli dobiju mlade – a obično je rieč o dvama jajima do pet jaja, koja se zajedno izliežu tri do pet tjedana – pa hraneći ptiće mjesecima nakon izlieganja. Ornitolog pričeka skorašnji početak siečnja, početak parenja, ćuteći događaj sretna slučajnog odkrića i, načas, vidje u svojoj glavi sreću, kako mu se osmjehnu poput Sunca u tjemeništu, zenitu, premda se u tome času Mjesec pokazivao na noćnome nebu.

Prođe nekoliko tjedana i na proljetnu ravnodnevicu Jeremija krene na put u potrazi za bjelokostnim djetlićem. Uze namirnice i fotoaparat te se uputi kolima od Novoga Meksika do Arkanzasa, maštajući već tada, da je, iako tek u mašti, vidio gniezdo, u kojemu stanuje — bjelokostni djetlić.

2. Bjelokostni djetlić ili nešto drugo

White River jest 1.162 km duga rieka, koja se pruža kroz savezne države Arkanzas i Missouri, a izvire u masivu Bostonu sjeverozapadnog Arkanzasa i teče sjeverno u južni Missouri pa se vraća u Arkanzas. Masiv Boston brdovita je i šumovita ekoregija, s geološkom podlogom od pješčenjaka, škriljca i *siltita*. Dok je hladnije na najvišim uzvišicama, niža tla imaju toplije vrieme. Trava pašnjaka kosi se za sieno na gotovo ravnim vrhovima brežuljaka i širokim plosnatim dnima dolina. Gustoća je napučenosti nizka, a zemlja se u prvome redu koristi za odmor, sječu drveta i stočarsko poljogospodarstvo.

Do početka ožujka koračao je brdovitim tlima s razprostranjenim šumama, što su se razvile pod orahovkama i hikorijama, koje su zajedno sa sjevernim i južnim crvenim te bielim hrastom naoko gospodovale uzvisinama, daleko od užurbane uljudbe, gdje ljudi idu za nekim svojim poslima. Gradski ljudi ponajviše nisu imali kada diviti se ljepotama prirode, koja pak može imati opasnosti isto koliko i ljepote. Običavao je napuniti plosku vodom iznimne kakvoće iz potokā, gdje plivahu zajednice sladkovodnih riba, većma od osjetljivih vrsta, s gotovo jednakim udjelom bjelica i sunčanica.

Sunce bijaše u tjemeništu, a zrake su mu se probijale kroz pokrov oblaka ponad krošnja podno neba, dok se Jeremija spuštao pješačeći

kroz brdovite šume sjeverozapadnog Arkanzasa, malne odlučivši odustati od svoje potrage za bjelokostnim djetlićem, misleći na pokojnu suprugu. Na brzoj planinskoj rieci uzka korita, White Riveru, a koja se probijala sutjeskama kroz planine neznatno ih trošeći erozijom, začu zvuk bjelokostnoga djetlića, koji udara u drvo 22 puta u sekundi. Oči Jeremijine postadoše velike kao zdjelice i obuze ga osjećaj, kao kada kućna mačka naćuli sva ćutila i vreba neopreznu pticu. Poče se šuljati u smjeru, odkuda je dopirao zvuk, kako djetlić – to li bijaše? – ne bi osjetio nemir i zanaviek odletio.

Približi se deblu hrasta, kadli nepažnjom pokrenu fotoaparat, koji stade proizvoditi zvuk premotavanja vrbce. No, onaj isti zvuk djetlića nedugo zatim začu podalje od sebe. U tome trenutku zanos se preote u razočaranje. Pomisli: "To mora biti ptica čvorak, *myna*, koja savršeno oponaša sve zvukove." Prizor, koji zatim vidje, potvrdi njegove sumnje, no jednim ga dielom utješi. Čvorak mu ote uzhit pomišljaja, da je nadomak odredišta, no nije gubio nadu, jer zaključi: "Ako čvorak pozna zvuk bjelokostnoga djetlića, koji udara u drvo, to zasigurno mora značiti, da djetlić nije izumro!" Jeremija nastavi tragati preživljavajući u divljini te priskrbljujući namirnice od riedkih mjestnih stanovnika.

Nakon četiri tjedna opet malne odustane, kad ono — začu glasanje bjelokostnoga djetlića! Zvuk je dopirao izbliza, od najbližega stabla, a nalikovaše naizmjence trubi pa glasanju guske.

Jeremija se odšulja do hrasta, no ovaj ću put reći kao vrstan indijanski tragač, te pokaza najprvo nos pa ostatak glave, provirivši iza debla. I, što vidje? — Čvorka. Ta je mala ptica poznata po sposobnosti oponašanja drugih životinjskih glasova. I opet, baš kao prvi put, bî razočaran, no u isto doba punvedrine, jer ne samo da je čuo zvuk bjelokostnoga djetlića, koji udara u drvo, već i njegovo glasanje, pa zaključi u sebi: "Ako *myna* ili čvorak poznaju zvukove, koje proizvodi bjelokostni djetlić, to mora značiti, da se djetlić nalazi u ovoj šumi!" Odluči tako nastaviti potragu.

Krajem svibnja, koji je ujedno bio i kraj podoblja parenja, opet splasnu njegov uzhit u potrazi za bjelokostnim djetlićem, a prevlada tuga zbog gubitka voljene osobe. Bio je spreman spustiti se do kola i vratiti

svojemu domu u Novome Meksiku. No, tad opet začu — glasanje bjelokostnoga djetlića! Učas mu se vrati duševna i tjelesna snaga, te se stade oprezno i što je tiše mogao primicati izvoru, iz kojega je zvuk dopirao.

Polako se približi drvetu. Ugleda sieda sredovječna mužkarca s dvotjednom bradom u prozračnoj bieloj odjeći sa zelenim pojasom i smeđastim postolama. I on i mužkarac bili su mirni poput dvaju kipova, jedan oslonjen o drvo, a drugi sjedeći prekriženih nogu kraj potočića, što šumori milinom, kao da obojica tihim, uzajamnim sporazumom ne žele uzbuniti bjelokostnoga djetlića, a kojega Jeremija do tada nije uočio i obuhvatio pogledom. Planinski čovjek prekinu tihoću, izvadivši bielu drvenu zviždaljku iz džepa pa puhnuvši u nju, a ona savršeno oponaša zvuk bjelokostnoga djetlića.

"Mora biti, da je čvorak čuo zviždaljku ovoga planinskoga čovjeka", pomisli Jeremija.

Jeremija više nije imao vjere u budućnost. Činilo se, da ga ništa ne može utješiti te da je došao kraj njegovoj potrazi. Pričeka malo, i dalje oprezan i tih, jer, razočaran i bezvoljan, nije kanio odati svoju nazočnost i malo popričati s mužkarcem u bielome. Obori pogled i okrene leđa te tihim koracima, kao da je šumski duh, krene prema kolima, koja su ga služila vjerno poput psa i čekala pet mjeseci nedaleko od podnožja brda, kadli ga čovjek zaustavi:

"Čekaj, brale! Ima tu još posla!"

Jeremija osta zatečen, a opet pomisli, da se možda nije njemu obraćao.

"Da. Tebi se obraćam. Dođi ovamo."

Mužkarac kao da je mogao čitati njegove misli; a zbog zapovjednog i hipnotičnoga glasa ornitolog, koji bijaše na životnoj zadaći, učini, kako mu taj reče, i predosjećajno sjede pokraj njega te i sam prekriži noge, kao da je njegov učenik.

"Ti ne možeš vidjeti trajanje, a — tu je. Ne biti u stanju vidjeti predmet čežnje ne znači, da nije tu. Trenutci su poput duhova, koji nas prate i noću, a samim time dulji od naše sjene, koja pripada danjemu svjetlu. Tko vidi bez gledanja, u stanju je proniknuti u tajne Svieta. Doba naviek

leti razširenih krila kao neobična ptica, koju nitko ne može uloviti, ptica savršene prerušbe, mimikrije. To se, moj prijatelju, zove — sloboda."

Na te rieči planinski čovjek ustade i bez pozdrava odšeta pjevušeći napjev, koji se Jeremiji činio poznatime, ćuteći da ga je negda davno čuo u snima, kada bijaše tek malo diete. Obuze ga neobičan, čudesan osjećaj prožet nekom davnom čarolijom, koja je letjela kao nevidljiv oku bjelokostni djetlić i prošla kroza nj. Osjeti naime, da je on zapravo taj planinski čovjek, premda — ne mogaše objasniti.

Kada se razbudio iz budne pospanosti, koja ga občinila, zaključi, da zasigurno ima bjelokostnoga djetlića u Arkanzasu, jer je ptica *myna*, čvorak, oponašala zvuk njegova udaranja u drvo.

Ornitolog se vrati svojoj kući bez dokaza i priznanja, s neobičnom pticom, koja se zove — spoznaja.

Ivica KARAMATIĆ

Duhovno koristne pobudnice iz Jakovljeve katoličke poslanice

Svetopisamske razčlanbe

Sveti Jakov apostol bio je vrlo znamenita i ugledna, pa stoga i utjecajna osoba unutar jeruzalemske Crkve. Umro je, položivši život za Gospodina Isusa Krista, oko 62. godine, mučeničkom smrću. Njegova katolička, odnosno kanonska poslanica, kao i druge katoličke poslanice, za razliku od poslanica apostola Pavla, govori razvidno o općim pitanjima katoličke vjere, premda ni poslanice Sv. Pavla nikako ne izključuju prevriedne okostnice općega značenja naše svete vjere. Jakovljeva je poslanica napisana te upućena kršćanima židovskoga podrietla, što su nastavali područja izvan Palestine. Stožernu vodilju poslanice čini Isusov Govor na Gori, u kojemu Krist nedvosmisleno pozivlje grješnike na obraćenje. Sastavljena je od manjih, uzko povezanih dielova: opomena, pouka, poticaja, pripomena i zapoviedi. U poslanici je poglavito naglašena nepobitna vrjednota djela povezanih s čvrstom vjerom: "Tako je i s vjerom: ako nema djelā, mrtva je u samoj sebi" (2,17). Zbog izticanja rečenoga načela, mnogi su prosuditelji dovodili u oprjeku Jakovljev i Pavlov nauk o vjeri, što dakako ne stoji. Jerbo, Pavao govori o vjeri i djelima prije krštenja, a Jakov o vjeri i djelima nakon krštenja. Jakovljeva je poslanica dogotovljena 49. godine i po svemu sudeći najstariji je poznati kršćanski spis.

Jakovljeva poslanica upućena je cieloj Crkvi, kao duhovnom Izraelu – dvanaesterim plemenima izraelskim, koja žive u razpršenosti. Židovi, što su prihvatili Isusa Krista, bili su onodobno, poput drugih kršćana, razpršeni među neznabožačkim, poganskim narodima. Prebivajući daleko od ovozemne domovine, živu su nadu polagali u onostranu, nebesku domovinu (1,1).

Kada piše o dobroj strani kušnje, Jakov je svjestan, da kušnje ne će prestati napadati vjerničko stado izazovima dvojbe glede Božje pravednosti. Nu, kod iskrenih kršćana, štoviše, dvojbe ne ugrožavaju vjeru, već obogaćuju plodonosno njezine sastavnice. Stoga se kršćani, zbog dvojba, ne trebaju žalostiti, nego radovati. Jerbo, "kušanje vaše vjere stvara postojanost! Samo neka ta postojanost urodi savršenim djelom [...], bez ikakva nedostatka" (1,3–4).

Za vjernike su navlastito dragocjene, vriedne i pobudne za svakdanji život Jakovljeve rieči: "Ako komu od vas nedostaje mudrosti, neka ište od Boga, koji svima daje obilno i bez prigovora, i dat će mu ju. Ali neka ište s vjerom, bez ikakva sumnjanja, jer je onaj, koji sumnja, sličan morskomu valovlju, koje vjetar podiže i tamo-amo goni" (1,5–6). Kada piše o mudrosti, Jakovljeva se mudrost ne sastoji od neplodna znanja o stvarima i ljudima, kao u grčkoj filozofiji, već je Božji dar, koji treba gorljivom molitvom izprositi.

Jakov u poslanici nedvosmisleno iznosi katolički socialni nauk, prema kojemu siromaštvo i bogatstvo, nizak i visok družtveni položaj u kršćanstvu imadu obratnu vriednost. Siromasi su bogati, a bogati su siromašni! Bog upravo siromasima daje *bezplatno* dostojanstvo djece Božje i pravo na rajsku baštinu, dok bogataši ostaju zarobljeni ovozemnim prolaznim dobrima. (1,9–11). K tomu, Jakov ohrabruje vjernike na uztrajnost u neporočnu življenju: "Blago čovjeku, koji odolieva kušnji, jer će, kada se pokaže prokušanime, primiti vienac – život, koji je Bog obećao onima, koji ga ljube!" (1,12).

Prema Jakovu, "Bog ne napastuje" (1,14). Napasti imadu koriene u ljudskome srdcu. Izvor im je u nečistoj čovjekovoj nutrini, iz koje izviru požude, što čovjeka preko grieha vode, ako se ne pokaje, nepovratno do vječne smrti. Od Boga dolaze čovjeku samo dobri darovi i plemenite milosti, jer je Bog savršeno i u sebi samome nepodieljeno dobro. Izvan Boga samoga ne postoji ništa, što bi ga privlačilo. Bog je sam u sebi posve izpunjen. Stoga ne može ni biti napastovan, za razliku od duhovno nepodpuna čovjeka, zbog vlastite božanske biti, što je sadržana u savršenoj Božjoj dobroti. Bog ne može druge poticati ni na kakvo zlo, već jedino na dobro.

Jakov dobrohotno upozorava vjernike, neka "svaki čovjek bude brz na slušanje, a spor na govor, spor na srčbu" (1,19); te nastavlja "budite provoditelji Rieči, a ne samo slušatelji, koji zavaravaju sami sebe! Jer, ako tko sluša Rieč, a ne provodi ju, sličan je čovjeku, koji promatra svoje naravno lice u ogledalu: pogleda se, ode i odmah zaboravi, kakav je bio. Ali, tko pomno promotri savršeni Zakon slobode i uza nj prione, ne kao zaboravan slušatelj, nego kao zbiljski provoditelj, tomu će biti blago u njegovu radu. Ako tko umišlja, da štuje Boga, a ne zauzdava svoga jezika, štoviše, vara srdce svoje, njegovo je bogoslužje bez ikakve vriednosti. Čisto i neokaljano bogoslužje pred Bogom i Otcem sastoji se od ovoga: pohađati sirote i udovice u njihovoj nevolji i čuvati samoga sebe čistim od ovoga Svieta." (1,22–27).

Za Jakova je istinska vjera zbir uztrajnosti, poslušnosti, nepristranosti, neporočnosti, stege, poniznosti, strpljivosti, duha molitve i ljubavi. Pozornost je vjerniku potrebna, kako bi odkrio i spoznao svoje vjerske dužnosti. Božja rieč znači puninu snage, koja od čovjeka traži jedino njegovu slobodnu volju za pristanak na suradnju s Bogom. Katolik ne smije razstavljati rieči od djela, jer vjera nije mudroslovlje, filozofija, nego zapovied. Kristova radostna viest čovjeka čini slobodnime. Bogoslužje bez zauzeta življenja prema vjerskome nauku u Božjim očima nema nikakve vriednosti, dok je čisto bogoslužje pred Bogom ono, koje je popraćeno osobnom skrblju i ljubavlju vjernika prema družtveno najbjednijim pojedincima, za što je jamačno vlastitim primjerom ponajbolje posvjedočila Majka Terezija. Djela ljubavi stožerni su činbenik prave vjere!

Na početku drugoga poglavlja poslanice, Jakov poziva na nepristranost prema ljudima (2,1). Prava vjera zabranjuje razdiobu ljudi prema svjetovnim mjerilima, koja uključuju pristranost, za razliku od istinskih katoličkih mjerila. U Božjim očima i u Božjemu kraljevstvu nemaju prednost razlike u podrietlu, narodnosti, imutku i spolu, premda ni u onostranosti pojedinac ne gubi – već oplemenjuje narodnu i državnu pripadnost. S druge strane rieke, najvrjednija je svrstanost ljudskoga srdca za Boga! Tko odbija siromaha, ne može biti vjerodostojan katolik, jer time vrieđa i odbacuje Isusa Krista – pravoga Boga i čovjeka, ali i Odkupitelja i Spasitelja. Jer, najveći je zakon Kristova ljubav! A pristrano poštovanje

bogataša prividna je ljubav, zapravo izigravanje Radostne viesti, koju je donio Isus Krist. Za istinsku vjeru najveća je pogibao u naopakim mjerilima ovoga Svieta. Glede poštivanja Božjega zakona, načela i mjerila jesu razvidna. Tko prekrši jedan propis – prekršio je cieli zakon. Na zakon slobode, sadržan u Kristovu nauku, spada obveza na činjenje milosrđa, čime se provodi zakon ljubavi.

U drugome dielu drugoga poglavlja poslanice Jakov razčlanjuje odnos između vjere i djela (2,14–26). Vjera i način življenja dvie su polovice jedne cjeline. To je stožerna crta vodilja ciele Jakovljeve poslanice. Djela milosrđa ne mogu se činiti liepim savjetima, ako nisu popraćena djelima. Jer, čovjeku u potrebi treba pomoći! Tjelesno i duhovno ga okriepiti! Kao i Pavao, Jakov s pravom ističe, da su vjernicima dobra djela bezuvjetno potrebna za vječni spas. Ako se čovjek drži vjernikom, a ne živi po vjeri, njegova vjera nema vriednosti. Na sličnu stajalištu bio je veliki crkveni učitelj Augustin: "Pred vratima raja stoji Milosrđe i ne da ući onima, koji nisu činili milosrđe."

Treće poglavlje Jakovljeve poslanice obrađuje dva vriedna katolička predmeta: obuzdavanje jezika i istinsku životnu mudrost. Na početku poglavlja Jakov s pravom upozorava, da katolički učitelji imadu veću odgovornost, negoli drugi vjernici, jer su dužni vlastiti život suobličiti s onime, što propoviedaju. Tko ne grieši u govoru, savršen je čovjek, jerbo tko vlada nad vlastitim jezikom, vlada istodobno nad cielim sobom. Savršenstvo se upravo, dakle, sastoji u podpunoj vlasti nad sobom. Zauzdavanje jezika Jakov opisuje slikovito, uzimljući slike iz svagdašnjice: zauzdavanje konja uzdama (3,3); kormilo, što upravlja lađom (3,4); vatra, što veliku šumu zapali (3,5). Kroz male uzroke i velike učinke Jakov slikovito govori o ljudskome jeziku, koji "nitko od ljudi ne može konačno ukrotiti" (3,8). "Iz istih usta izlazi hvala i prokletstvo" (3,10). Jezik imade vražju moć, jer kroza nj prolazi paklena vatra, koja lako prelazi u požar nepredvidivih razmjera.

Kada piše o pravoj životnoj mudrosti, Jakov prvotno misli na izpravno postavljanje prema drugima, to jest da se "dobrim življenjem pokažu djela učinjena s blagošću, koja je vlastita mudrosti" (3,13). Jakov se protivi gorkoj zavisti, sebičnosti te laganju protiv istine (3,14), s bjelodanom poukom, kako potrebe drugih obvezuju ostale na pružanje zbiljskih rješenja u njihovim

nevoljama. Takav način života zrcali osobnu mudrost čovjeka. Zemaljska mudrost ne izključuje zavist i sebičnost te rađa javni nered i svako zlo djelo; stoga je ljudska mudrost sržno vražja mudrost, dok Božja mudrost dolazi Odozgor – od samoga Boga. Božja je mudrost"čista, zatim mirotvorna, blaga, dobrohotna, puna milosrđa i dobrih plodova, postojana i iskrena. U miru se sije plod, to jest pravednost za one, koji tvore mir" (3,17–18).

U četvrtome poglavlju poslanice Jakov teološki piše: o neurednim željama, nevaljalim riečima i zabludi samopouzdanja. Neuredne želje ne imadu nikakve sveze s Bogom, jerbo požude pripadaju Bugu neprijateljskim silama i iz njih proizlaze. Nositelji rečenoga načina života, što je posve suprotan katoličkomu životu, nisu samo pogani i vjernici prije krštenja, već i tzv. katolici s razdieljenom dušom i svi krivovjerni katolički učitelji. Pod neurednim željama ne podrazumievaju se samo vjerolomstvo, preljub, ljubav prema svietu – već one povlače za sobom Sotoninu vlast nad čovjekom, što rađa ratno stanje s Bogom i s ljudima. Prokletstvo grieha odvlači čovjeka sustavno u gore duševno stanje, koje naposljedku može odvesti osobu u vječnu smrt, za razliku od Božje milosti, koja je suprotna od požude, jerbo je plod i dar Duha Svetoga. Izvanjski ratovi i sukobi posljedak su nereda u čovjekovoj nutrini, plod su hinbene molitve te istodobne naopake težnje k služenju dvojici gospodara: Bogu i Sotoni (Svietu). Glede pojave ogovaranja, Jakov je s pravom odrješit, jer pravilno Boga drži konačnim zakonodavcem i sudcem. Stoga, tko god ocrnjuje bližnjega, grieši protiv Božjega zakona, jer Bog ogovaranje ne voli. Jakov nadalje upozorava, da nije zlo po sebi stjecati imutak, već je zlo, kada bogatstvo zamieni Boga. Katolik u životu ne treba samo izbjegavati zlo, već je pozvan činiti dobra djela.

Napose je vedrogledno završno, peto poglavlje Jakovljeve poslanice. Jakov udara na bogataše ovoga Svieta – oštrim upozorbama (uzp. 5,1–6)! Novi Zavjet stalno je na strani siromašnih, pogaženih i obezpravljenih osoba. Sveto Pismo osuđuje svaku vrstu nepravde! Budući da je s Kristovom objavom nastupilo Kraljevstvo nebesko – zemaljske su nazovi-vriednosti izgubile cienu i značenje. Jakov naposljedku poručuje, da u dobru valja uztrajati cieli život: u strpljenju i čvrstoći srdca, u uztrajnosti i bez jadikovanja, u iskrenosti govora te u pravedničkoj molitvi i odvraćanju grješnika s krivoga puta. Površno čitanje Jakovljeve poslanice i drugih svetih spisa Novoga Zavjeta nema vriednosti, ako se svetopisamski naputci ne primjenjuju u svagdanjemu vjerničkome životu.

Bogojavljenje

Božićno je doba pri kraju. Brojimo dane godine 2019. Kao bratstvo, članovi franjevačke obitelji skromno i jednostavno zahvaljujemo Nebeskom Otcu za Sina, našega Brata Isusa. Blagdan je Bogojavljenja.

Za Uzkrsom, Bogojavljenje je jedan od najstarijih blagdana u Katoličkoj crkvi. Počeo se slaviti na kršćanskom Iztoku početkom III. st. kao blagdan Isusova rođenja. Blagdan kršćani Rima preuzimaju od Iztočne crkve u drugoj polovici IV. st. U isto se doba na Zapadu počeo slaviti blagdan Božića, 25.XII., pa kršćani Iztoka preuzimaju od Rima taj blagdan Božića.

Bogojavljenje je duboko bogoslovni, teološki blagdan. Ističe jednu od temeljnih kršćanskih istina: Bog se objavio svietu u Kristu. Taj dan Crkva zahvaljuje Bogu za dar vjere. Mudraci su nositelji i svjedoci dara: traže, nalaze i poklanjaju se nebeskomu Kralju shvaćajući vjeru kao unutarnje otvaranje čovjeka Bogu, ljudski odgovor Božjemu svjetlu. Mudraci sliede zviezdu, darivaju Isusa i *vraćaju se kući drugim putom*. U Djetetu prepoznaše Boga i susretoše se s Njime. A mi?

Isusovim je dolazkom sve u pokretu. Do Isusa dolazimo, kada nadvladamo *planine* svoje oholosti, *pustinje* klonulosti, *rieke* žalnosti, nostalgija, *zvieri* strasti, *razbojnike* svega, što nas želi zaustaviti na tome putu. Čovjek je na trajnome putu traženja Boga. Boga tražiti i sresti u ljudima osjećajući duboku radost; blagoslovljeni smo i darivani, kada sami darivamo. Zvjezdani trenutci su oni, koji pokreću život napried, pokazuju smjer, kojime trebamo ići, put do svrhe, cilja. Naša je svrha Bog i brat čovjek. U Isusu Bog pokazuje, da je čovjek dragocjen poput zlata, nije više postrance, zato je zlato dar zahvalnosti; Bog u Isusu pokazuje svoje ljudsko lice, uzima svoje mjesto među ljudima, to pokazuje tamjan; život je protkan bolima i patnjom, koju treba nositi za spas, to pokazuje mirta, smirna.

Kraljevi nisu promašili put k jaslicama? Što je s nama? Dopuštamo li rasti Djetetu u nama i s nama, rastemo li zajedno s Isusom? Vjera, ljubav i nada trajan su tiek i osjećaj, koji neprestano mienja nabolje, stalno su *bogojavljenje*, koje gradi novi, Božji sviet. Događa li se po nama i u nama? Stavljamo li darovitosti i darove u službu Bogu i čovjeku? Jesmo li otvoreni i spremni za Božju milost? Mogu li drugi gledajući nas prepoznati Boga, poželjeti tražiti Isusa, biti Njegovi svjedoci i glasnici, vjerovati Ljubavi? Bog se očituje u vjeri. Kao mudraci idimo za betlehemskom zviezdom, nađimo Isusa: na stranicama Evanđelja vječno je živa Njegova Rieč; u tajni je naših oltara osobno u Crkvi, koja čuva Rieč i dieli Njegove tajne; u Njegovoj i svojoj braći malenima, slabima, nemoćnima. Svi smo Bogu vriedni, govore nam betlehemske jaslice i križ na Kalvariji. Je li Bog nama jednako vriedan?

Ako na pravi način susrećemo Isusa, Božić počinje, stalan je. Pozvani smo i poslani moliti i činiti dobra djela braći ljudima, počevši od svojih obitelji pa nadalje i šire. Unosimo li mir ili razdor u zajednice, među ljude? Koje je naše mjesto u Bogojavljenju? O tome ovisi mjesto na Sudnji dan i kroz vječnost. Pustimo Isusu, neka nas uzme za ruku i vodi k Otcu, kao Svetoga Franju.

Sveti Franjo traži Boga, jer Ga osjeća u sebi. Bog čini tisuće koraka za susret s nama, mi jedan. Gospodin kida okove, koji prieče susret s Njim i s bratom čovjekom. Bog se objavljuje Franji na križu, Franjo svim srdcem traži Krista, nalazi ga i ljubi u *gubavcu*. Susreti se Boga i Franje nastavljaju ne izključujući brata čovjeka. Isus neodoljivo privlači Franju od rođenja do uzkrsnuća. Franjo u slavu i čast Nebeskog Otca i Novorođenoga Kralja upriličuje žive jaslice. Radost i pjesmu anđela i ljudi. Diete se grije u jaslicama srdca i duše dobrih ljudi. Franjo sretan i zahvalan Bogu klanja se Knezu Mira prinoseći darove: braću i sestre, cieli sviet i samoga sebe. Franjin je život pun Božjega blagoslova i dobrih djela, prožet je Duhom Svetim. Možemo zamisliti doba mira i predanja Bogu, Božić se daje Franji. Kristu Kralju klanja se glasnik velikoga Kralja. Franji se Bog objavljuje više nego mudracima, dariva ga svetim Ranama Svojega Sina. Franjo se od prvoga susreta s Isusom, kao i mudraci, vraća *životu drugim putom*, koji uključuje djelotvornu ljubav prema Bogu i čovjeku. Franjo se darovanim danima i darovitostima koristi kao prigodom: oplemeniti sebe i sviet, biti dobar čovjek, bogat i velik u malenosti i jednostavnosti

neprestano slaveći, hvaleći i blagoslivljajući Gospodina. Pjesnik, trubadur Franjo, koji molitvu živi, život moli i blagoslivlja, nadahnut ljepotom Stvoritelja piše *Pjesmu stvorova*. U njoj se objavljuje Bog u nježnosti, snazi, raznovrstnosti, s ljubavlju i vjernošću, toplinom, koja grije Sviet. Franjo u svemu prepoznaje Stvoritelja i Njegovu objavu svietu. Prihvaćamo li Božji poziv na suradnju u izgradnji boljega svieta? Prihvaćamo li Isusa kao Marija, Josip, Franjo i mudraci? Bog je postao Čovjek, Franjo Ga sliedi, sliedimo i mi.

Blagoslov vode na Bogojavljenje očituje Isusovo utjelovljenje i razsvjetljuje našu svakdanjicu. Blagoslov je vode u VIII. st. postao sastavnim dielom sv. Mise, podsjeća na Isusovo krštenje i spomen je našega krštenja, po kojemu smo postali djecom Božjom. Sv. Franjo u *Pjesmi stvorova* kaže: *Hvaljen budi, Gospodine moj, po sestrici Vodi; ona je koristna, ponizna, draga i čista.* Život bez vode ne može se zamisliti. Možemo li zamisliti život bez Boga? Zasliepljene oči srdca ne vide Božju objavu u vodi, koja nam gasi žeđ. Božje darove prihvaćamo zdravo za gotovo, kao da na njih imamo pravo vlastničtva, dok mnogima našom nebrigom nedostaje kruha i vode za život. Bratu čovjeku u potrebi svojom sebičnošću ne objavljujemo Božju dobrotu. Sjemenu vjere ne damo klijati, vjera postaje bezživotna, mrtva; prostor i potraj siromašni djelotvornom ljubavi i izpunjenom nadom, mi izgubljeni putnici dolinom suza.

Franjo se raduje Djetetu i plače, što *Ljubav nije ljubljena*. Njegov je život izpunjen Bogom. On je hodočastnik, koji srdcem hodočasti Bogu. U Bogu je njegovo dobro i mir. Do svrhe dolazi radišno i snažno živeći zapoviedi ljubavi. Po njegovu primjeru mnogi dolaze Gospodinu, svakoga dana svega doba svojega života uzimaju svoj križ i sliede Isusa. Budimo dio *bogojavljenja*.

Ljerka MIKIĆ

Pogled s Križa

Neki doživljaji posebno dotiču srdce, dušu i misli, potiču na razmišljanje, djelovanje, čine boljim osobama približavajući Bogu, ljudima, prirodi i sebi, pokazujući vriednost čovjeka i života, neprocjenjivu ljubav Božju prema nama. Kolika je i kakva naša ljubav prema Bogu?

Ovih dana, kraj svega liepog i manje liepog, ali sve u sjeni i svjetlu Križa i zahvalnosti Gospodinu na obilju blagoslova, kojima nam kriepi duh, dušu i tielo, duboko u biće ulazi svjedočaj življenja vjere, nade i ljubavi, evanđelja na djelu. U doba svakakvih kriza, kada je nagrizen temelj ljudskoga života: obitelj, jedna obitelj, Bogu hvala, prima iz Božje ruke novi, sedmi život, i po sakramentu sv. Krštenja njihovo je diete Božje diete. Suze sreće, neopisiva radost, blagoslov za sve, bogatstvo, koje ne prolazi; ljubav, koja se darivajući množi; hrabrost, koja zadivljuje, potiče; osmjeh i pogled, koji se ne zaboravlja, i žrtva, koja se izplati i raduje, jer je iz Ljubavi i za Ljubav, odricanje za novi život, za Vječnost. Tu je uviek Sunce iznad oblaka, pogled na Križ i pogled s Križa dodiruju se u vjeri, nadi i ljubavi, u Životu, u kojemu krstna svieća gori od početka do novoga Početka bez kraja. Tu su radosti i boli u malenosti služenja i uzvišenju Križa na putu do Neba, a Nebo udomljeno u obitelji, koja moli zahvaljujući s anđelima na ptićima, koji će jednom, uz Božji blagoslov, svijati svoja gniezda i mienjati sviet na bolje živeći dostojno čovjeka, kao i njihovi roditelji.

Pišući, osjećam jakost misli i želja, snagu slabosti i slabost rieči. Osvaja glas Tišine i pogled s Križa. Zastajem, razširene Ruke zovu u zagrljaj, u Njegovim očima sav sviet i samo ja, moj život i moja duša, moji porazi i moje pobjede, moj križ u Njegovu križu, lakoća postojanja i težina obstojnosti, rane skrivene u svetim Ranama, radost boli u smislu patnje, koja u odricanju i žrtvi gradi sreću na temeljima ljubavi. Srdce je i duša dom za Boga i čovjeka. Blizina i blizkost osvaja Sviet. Bezkraj nadohvat ruke i tako daleko. Blagoslov križa kao dar. Razpeti i Uzkrsnuli Gospodin vodi Putom, koji je Istina i Život. Nema sigurnijega putovanja

i boljega zaklona u doba oseka i plima, sumnja, razočaranja, tuge ... Pustiti Bogu, neka ravna naše staze i vodi nam misli, rieči i djela, i propuste. To, i mnogo, mnogo više od toga, sve dobro i liepo govori mi pogled s Križa, zbori meni i svima nama o Ljubavi ...

O doživljaju Ljubavi svjedoči obitelj, svjedoči Sv. Franjo, kojemu Gospodin dariva braću i sestre. Ljubljena su djeca Božja, koja prihvaćaju i čine volju Otca nebeskoga, ljube *Ljubav, koja nije ljubljena*. Moj pogled na Križ: ljubim li Te, Isuse, kada i koliko? Pomažem li bratu u nevolji? Tražim li Tvoje Lice u licu čovjeka? Jesam li otvorena životu ili život pokapam u grob bez vjere i nade u uzkrsnuće pod izlikom ljubavi, koja nije ljubav? Prihvaćam li braću i sestre, koje mi darivaš kao Franji, ili ih osjećam kao teret i zaprjeku na putu do uspjeha, koji nije uspjeh, već staza, koja vodi u samoću i osamljenost? Često padam, ustajem i padam, i opet ustajem u Tvojemu zagrljaju, na Tvojim Prsima, moje srdce u Tvojemu Srdcu zajedno s braćom i sestrama, koji žeđaju *Vode žive*. Hraniš nas, Isuse, Tielom svojim darivajući dobro i mir, kao Franji i Klari.

Susret pogleda, susret misli, duša na putu Duši, izpit savjesti ...

Početak je blizu i daleko, zanos bude, prođe i vrati se, traje, obećanja se zaborave i jave, samo smo ljudi. Bože, Ti si vjeran svima. Tražimo izgovore, opravdanja, odlazimo i vraćamo se, dok Ti čekaš i moliš ljubeći bezuvjetno i darivajući Život vraćajući čistoću našoj *kući*, obitelji. Franju darivaš Ranama, nas darivaj vjerom u nadi ljubavi, koja oprašta i lieči.

Pogled na Križ i pogled s Križa, čovjek i Bog, Bog i čovjek, ljudsko i božansko na putu u Nebo. Radost Radostne viesti. Obitelj otvorena blagoslovu i darovima života, bratstvo, gdje se živi i njeguje osjećaj pripadanja u zahvalnosti molitve, koja prati dobra djela.

Pogled s Križa pogled je, koji se pamti, ljubi i prati, koji blagoslivlja. Darivajmo takav pogled Kristu, dielimo s Njime bol i množimo radost, jer naši su križevi u Njegovu Križu, Njegova je ljubav naš spas.

Marijan ROGIĆ

Misli i razmišljanja

– dio treći

Hrvatstvo mi nije Bog, ono mi je od Boga dano

Unapried treba reći: Moje hrvatstvo nije Bog, ali Bog mi ga je dao! On, Bog, svakako će znati, zašto mi ga je dao; zašto me uronio u hrvatstvo, a ne kamo drugamo. Zašto nemam mira – i to će On svakako bolje znati.

Rođen sam od hrvatskih roditelja, hrvatski me odgojiše: hrvatski sam rastao i dozrievao. Ta i sam sam se donekle odgajao – koliko mi je uspjelo – i konačno pristao na to svoje hrvatstvo; prigrlio ga dušom i srdcem u svojemu razpadljivu tielu. Imam dakle i dužnosti, obveze prema hrvatstvu. Upravo se tu kvačim s onima, koji su me u tome slobodnome razvoju priečili i danas nadalje prieče. Jer, oni načinom svojega rada i ponašanja nieču narodu – hrvatskomu, mojemu narodu – hrvatskoj *naciji* pravo na obstojnost, na slobodan razvitak u njegovoj domovini, koju je taj narod utvrdio već u sedmom, osmome stoljeću – i prije kneza Porge, Borne, Mislava, Trpimira i Branimira; prije kraljeva Tomislava, Krešimira!

Zamislimo se kod pape Agatona (678.–681.) i miroljubiva ugovora godine Gospodnje 679.; bili su to moji predci – Hrvati! ... Jer nam slobodu, nezavisnost, samostalnost, na koju svaki narod ima pravo, nečastni političari i još nečistiji pisci poriču – pišem svjestno opaki ljudi! Ne priznaju nam najosnovnije, na što čovjek, svako ljudsko biće, ima pravo u slobodnoj zajednici svojega roda i poroda, svoje krvi, kulture i jezika: živjeti i razvijati se; ne silom mu narivavanom ideologijom ili izmišljenim krivim naukom, već slobodnom odlukom! Može me, tko hoće, zvati

nacionalistom, šovinistom, jučerašnjim, natražnjakom ... kako god hoće – to je njegov problem; ja pak znam, što i kakav sam ...

Tu sam, tu me bode, tu boli; pri tome stenjem.

Ne lajanje iz tuđih glava – bilo im slobodno, nego mi je žao onih iza njih, koji niesu svjestni svojih zala, za koja će odgovarati. Kada, od koga ...!?!

Hrvatskomu narodu poriču jezik i kulturu; hrvatskomu narodu – tako! – hotimice izkrivljuju prošlost, njegov poviestni razvitak. Lažu, što se tiče poviestnoga razvitka, što će reći razvoja bitka hrvatskoga naroda, hrvatskoga čovjeka, njegova ljudskoga dostojanstva i ljudske časti. Gaze, blate, izruguju se – zlohotno! Pljuju na dostojanstvo hrvatskoga čovjeka – i tu sam ja!

Pokupio sam sljedeće rieči; pametniji od mene izrekli su ih i napisali, svatko ih može pročitati, rieč je o *čežnji za imenom Hrvat: biti ono što jesam, a ne što drugi hoće; čežnja za moći; sam nešto učiniti; pokret/kretnja; rasti u slobodi i pračežnja za domovinom i skrovitosti – ukorjenuće.*[1]

Na sve to ima pravo svaki narod, svaka *nacija*, svako ljudsko čeljade. Ponovit ću tisuću puta istu misao, dok ju ne shvati i zadnji crv zemaljski! I dok je tako, mora i hrvatski narod i hrvatska *nacija* imati ista prava! To su, na osnovi spomenutih činjenica, nepobitne misli, koje niesam prvi ni izmislio ni izrekao. Ako ih sada pišem i izgovaram, onda ih jamči moj dosadašnji život, koji sam otvorenim očima proživio; negdje i nekada posvema svjestno, a gdjegdje i pokadkad manje svjestno zaprimio; u podsviesti pohranio, i eto sada ih vadim – *iz svoje zobnice*, rekao bi naš čovjek u Kotarima.

Ne pitaj me, tko sam ja, već sam gore rekao, pa ponavljam istu misao samo drugim slovima: *Ništa niesam veći od tebe, i to ću naglasiti, ni zrnca manji od tebe, ako se držiš stvorom Božjim.*

Ako ne, onda ti daleko kuća od moje! Zakračunaj vrata i ne zaboravi zabraviti prozore nepropustne za zrak, i za mozak, ako je još štogod u tikvi na ramenima!

Ne vodi me mržnja, ponovit ću, ni zavist prema drugome, ne vode me proti tuđinu i njegovu napredku, već ljubav prema mojemu hrvatskome narodu, mojemu rodu i hrvatskom imenu. Jer ni prašine, što ju one nesretne noći ponesoh tajno preko granice u tišini mrkle noći, mjeseca kolovoza 1962., ne stresoh sa sebe, kamoli ljubav, koju sam pohranio u najdubljim dubinama srdca – mojih najdubljih unutrašnjih dubina! Dobio sam pečat *profuga, emigranta, izbjeglice, prognanika – nepoželjne osobe, što sam ostao i dan-danas* sa svih četiriju strana; peta i šesta – gornja i donja – ne javiše se još. Očitovat će se i On jednom, čvrsto se nadam tomu.

Skoro zaboravih: Ponio sam u svojemu srdcu usidrenu misao; pišem ju, zove se: *Država Hrvatska u svim svojim etničkim i poviestnim granicama!*

– Ni makac manju, ni mrve veću!

I onda: Nemile su to oznake; prava boljetica, nesreća, slabost, što zadaje muku, vrieđa; boli, slabi duševnu i tjelesnu snagu u čovjeku – u meni. Nema sumnje, donekle sam tomu sam pridonio svojom krivnjom. U tome sam na čistu, ali ima još nešto, eto, to što sam gore rekao – *narod, kojemu me Bog dao*! O tome je rieč, o tome razpravljam; to želim iztjerati, izvesti načistac. Vrlo sam rano postao svjestan toga; upravo to lupeta stalno u mojoj glavi i pita me:

Kako se izkobeljati iz nemoći hrvatstva; kako podignuti hrvatsko ime na njemu dostojnu visinu, koja mu pripada među narodima: na stupanj ravnopravnosti s ostalim narodima? Ime, u kojemu nas je hrvatska mati dala ovomu Svietu – Hrvata, Hrvaticu. Ozbiljno se pitam:

– Zašto zaniekati našu hrvatsku mater i njezino sladko mlieko, koje smo sisali i koje nas je održalo na životu? Zašto ne smijemo mi Hrvati reći Svietu, tko smo i što smo; da imamo pravo zvati se i dičiti svojom hrvatskom prošlošću i svojim hrvatskim imenom, u kojemu smo odrasli i kao zreli članovi zajednice čovječanstva konačno ga prigrlili kao ljudi?

– Zašto ne bismo i mi imali pravo, kao svaki drugi pripadnik ljudske zajednice, na svoju vlastitu narodnu, hrvatsku!, državnu zajednicu – *Državu Hrvatsku*! – i u njoj slobodno živjeti i razvijati se bez ičijega skrbništva. Iztičem: bez ičijega skrbništva!!! I to našu Državu Hrvatsku, a ne onu, koju nam bezobrazne, neljudske političke sile – bilo to EU, bilo SAD, bilo Rusija, bilo ... – daju?

[1] ROGIĆ, Marijan. *Pod Zvonimirovom krunom*. München, 2008., str. 16.

Dosta smo mi, Hrvatice i Hrvati, patili zbog svoje hrvatske nemoći, kojom nikako na zelenu granu. Ograničimo doba, u ovome našemu slučaju, na posljednje dvie stotine godina, pa i nekih stotinjak više od toga.

Netko će pomisliti, da je samo rieč o pojedinačnome tobožnjemu hrvatstvu. Istina, ali ni to nije ciela istina! To je, može biti, bio uzrok. No, gdje je uzrok, tu su i posljedice. Od početaka buđenja nacionalizma u Europi, u ovome dielu Svieta, ganjao nas je hrvatski duh, na osnovi spomenutih činjenica, tako me uče knjige roda moga, koji smo, kako već rekoh, vjerojatno usisali s majčinim mliekom. Taj duh primili su i utvrđivali naši otčevi, a mi, njihovi potomci, u novije doba dnevno šutke, gutajući svoju bol,[2] trpeći osjećali muke hrvatskoga patnika, pogotovo svjestno od 1945. – pri dolazku partizana-antifašista! na vlast, a to upravo stoga duha hrvatskoga! Tko ovo nieče, tko mi ovo poriče, s njime nešto nije u redu (ili puno toga nije u redu, čini mi se), stoga – daleko mu kuća od moje! Jer gorih razdoblja u hrvatskoj povjestnici nije bilo; ovakve misli ne će nam – čvrsto se nadam – nitko pametan zaniekati. Govorim o svojemu životu nakon Drugoga svjetskoga rata. Je li to stoga, što se moj duh s time ne može pomiriti, što me ni danas ne pušta na miru? ... Može biti ... ali opet ne mora biti ... ostavimo otvorenime.

To s hrvatstvom stoji, ono mi je urođeno, jer ono je ne samo značilo, nego i dalje, naglašujem, znači moj identitet – istovjetnost; to sam ja, ti, on, ona – osoba, *persona*, ljudsko biće, Božji stvor! Ne Kinez, ne Španjolac, ne neki Slaven, ne nekakav Europljanin; ne ovaj ili onaj, nego čisto i u prvome redu HRVAT! Time ne kanim nikomu poricati njegovo ime – budimo s time na čistu!

Zamietio sam i to, naime, da niesam u tome bio sam; bila je i čeljad u mojoj obitelji, pogotovo poneki suseljanin, sugrađanin, sunarodnjak – Hrvat, koga je redarstvo, ondašnja policija, *narodna milicija* – zvala se tako, i tako smo ju morali zvati – gonila i progonila, tukla ga i mučila, a mnoge od njih i ubila. Bilo mi je jasno, da nešto oko toga nije u redu. I zbilja nije bilo i previše toga u redu.

[2] Vidi: KRANJČEVIĆ, Silvije Strahimir. *Moj dom*: "Ja domovinu imam; tek u srdcu je nosim, / I brda joj i dol; / Gdje raj da ovaj prostrem, uzalud sviet prosim, / I ... gutam svoju bol!"

Hrvat – jadnik bio je kriv, jer se zvao i osjećao Hrvatom; hrvatstvo je bilo njegov identitet: istobitnost stvora Božjega hrvatske narodnosti. Suosjećao sam, osjećali su i mnogi drugi na sebi i u sebi; patili smo s *nevoljnikom Hrvatom*, slagali se s *jadnikomHrvatom*, jer smo i mi *Hrvati*: Bog nas je dao krilu majke Hrvatske.

Dao Hrvatsku, Hrvatstvo, Hrvatski narod – Hrvatsku *naciju*, Narodnost.

To sam i ja; rieč je i o meni; to je dakle i moja neprilika. Vraćam se dobu svojih predaka, svojim početcima. U ono strašno doba bio sam djetinje dobi – u partizansko-antifašističko doba. Ono me kovalo, oblikovalo, osvješćivalo.

Da, bila je to nemoć, koju sam već kao diete osjećao; trpio zlo i nevolju u dnu djetinje duše; iz nesvjestnih osjećaja govorio je i urnebesno vikao iz mene zov Pravde hrvatskoga djeteta i dječaka, da to *milicija* ne bi trebala, ne bi smjela činiti, ali mi smo bili većinom nemoćni, pa i nesposobni. Da ne rečem, kako smo bili kukavice, bojali se bilo što poduzeti: obraniti koga ili zaustaviti *miliciju* u neljudskim činima. Pa i ako je tko od nas bio hrabar – a bilo ih je, hvala Bogu! – odupro se sili; jugoslavensko ga je nasilje ili spriečilo ili jednostavno uništilo: nestalo ga, *pozobala ga noć*! Kako je narod znao reći: ubili ga – *pasja krv partizanska*!

No, ni pola jada, da je samo na tom ostalo: na neljudskim činima. Doba je teklo dalje; rastao sam i dozrievao, rasli su i drugi sa mnom i dozrievali; stali smo svojim glavama misliti i razmišljati. Puno smo toga doznali u školama, iz priča ovog i onoga, i onda smoprosudbeno mjerili:

Što bi mogla biti istina, a što laž!?

Rieč je o poimanju Hrvatske, hrvatstva, slobode i konačno istine – upravo u tim pojmovima, koji nas prate cieloga života, a naše hrvatstvo stoljećima. Da, Istina s jedne i druge strane, jer nas samo ona može osloboditi, kako veli evanđelist Ivan.[3] Ali istinu govoriti i svjedočiti danas i u ovim, ovakvim prilikama, ne znači lizati sladke medenjake i nakon se toga oblizivati. Zbilja ne znači. Čovjek sam, znam, što govorim.

[3] "Upoznat ćete istinu, a istina će vas osloboditi." Iv 8, 32.

Tko nas prevari?

Ograničio sam se na dva do tri stoljeća naše hrvatske prošlosti. To činim zato, jer mi se čini, da je moj hrvatski narod, hrvatska *nacija* zbacila stoljetnje jarmove Talijana (Mletčana), Mađara (Ugara), Niemaca (Austrijanaca), ali još ne današnjih, nadam se i zadnjih ujarmljivača. Tako smo došli i do naših iztočnih susjeda Srba/Srbijanaca i njihovih suradnika: topovske hrane u borbi proti Hrvatima ...

Putokaza je bilo dosta, ako ne i previše u našoj novijoj poviesti na razkrižjima, pogotovo u ove tri stotine godina, što su nam zujale u glavi i oštro nas šibale po ušima, e bismo se otrieznili: pravih i krivih putokaza, dobrih i manje pogodnih za nas. Spomenut ću zaslužna i uzorna muža naše Hrvatske, kojime se mi Hrvatice i Hrvati dičimo, kojemu dadosmo ime Otac Domovine! Čovjeka dakle, koga držimo najzaslužnijime za Hrvatsku – Antu Starčevića. Nije ovdje ni mjesto, a ni doba mi ne dopušta upletaj u velike razprave, nego ću kratko reći, što mi je nakana i koja me misao vodi k njemu.

Anti Starčeviću predbacivali su, a i danas mu to zamjeraju zamalo svi priznati, državni i službeni povjestničari, pogotovo pak povjestnopolitički nadrimudraci svih grana znanstvenih! Bez trunka zdrave misli blebeću, da je iznevjerio pravaštvo, kada je pristao na Hrvatsku Državu u okvirima *nevjerne* Habsburžke Monarhije.

Kakvu je opasnost vidio Otac Domovine za Hrvatsku, koja bi bila mogla stići hrvatski narod, biti ubojitija za našu domovinu od mrzke austro-ugarske politike prema Hrvatima? Od one *nevjerne dinastije Habsburgovaca*? Koje je to zlo, što vreba iz potaje na hrvatstvo, kakva ga nesreća čeka; borba, koja je pred njime; kakav je udes bio Hrvatima na vratima? Ili je posriedi nešto drugo?

Što je to, što je Antu Starčevića navelo na takvu izjavu – upozorbu?

Ta nije valjda naš Stari skrenuo umom!?

Prije bih rekao, da je naš Stari dobro i pravilno shvatio izrjeku našega čovjeka: *Od gorega ima gorega!* Reći ću unapried, da je Ante Starčević dobro uvidio i ocienio petokolonašku ulogu naših pravoslavaca hrvatskih: Vlaha, Srba u Trojednici i u Bosni i Hercegovini svojega doba. Ne samo to, nego i rovarenje Srbske pravoslavne crkve (SPC) u Monarhiji.

Tako čitam u knjigama, pa će mi i te stare zabačene knjižurine otvoriti štogoda novoga: što to u njima piše, što mi kažu knjige roda moga?

Jesmo li još i dalje *"guske u magli"*;[4] jesmo li što oda tih zbivanja naučili – opametili se?

Bacimo dakle hitar pogled na prošlost, na ove dvie-tri stotine godina unatrag. Ne će nam biti težko spoznati naš hrvatski problem, kojega se do danas niesmo oslobodili, koji nas nadalje prati i ne da nam slobodno disati: na odnose između Hrvata i Srba! Istina, službene knjige današnje Republike Hrvatske ne žele o tome ni čuti, dok njezini učenci (eruditi) – pre-mudri ljudi, glave pre-velikoga znanja! – pobožno i mudro kimaju tuđim, ne svojim, glavama: Što će reći[5] EU, što USA, što Petar, što Pavao ...? Pogotovo što će reći, blebetati pristaje bolje, od države *priznati znanstveni prvaci*?

Jedva će se koji oglasiti: *A što veli Hrvat*!?!

Promislimo načas i posljedice: Koliko nas je krvi, ljudskih života stajala vjera *gusaka u magli*!?! Mogu li *otci hrvatske poviesti* tomu posvetiti koju minutu svoje mozgovne od Stvoritelja im darovane snage i sposobnosti, kako bi se to znanstveno reklo!?! A što bi nam se moglo i ubuduće dogoditi, ako ne razčistimo račune i ne progovorimo ozbiljno, jasno i glasno, jer u Hrvata ima izobilja gusaka u politici i kulturi na odgovornim i odlučujućim mjestima, što lete u maglu. Uostalom, ostalo je između Srba/Srbijanaca i nas Hrvata puno toga neriešeno, i neizgovoreno. A tako će biti i dalje, dok taj problem ne spoznamo i ne pokušamo ga uzajamno riešiti. Vidimo ga i doživljavamo danonoćno; glasan i jasan je u javnosti; čuje se i tumači ga svak na svoj način, ali nitko se ne usuđuje reći 'sine ira et studio': *Bez velikih uzbuđenja, bez vike i galame; bez gadnih predbacivanja, gadne psovke i zlih podvaljivanja; staloženo, mirno jedan s dru-*

---

[4] Stjepan Radić vidi guske, ali sebe je prekasno među njima vidio.

[5] Vidi: Ljubo WIESNER, Stjepan RADIĆ i Antun Gustav MATOŠ, u: *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 85., str. 110–118, t.j. str. 118: *"da nismo slobode dostojni,* / da nismo ni spremni ni sposobni za nju, / da bismo – slobodni – ostali premaleni, / jer bi nas pojeli Mađari, / jer bi nas progutali Talijani, / jer tako žele braća Česi, / jer moramo voditi računa o 'braći' Srbima i Slovencima, / jer ne znamo, što bi na to kazali Francuzi i njihovi framasoni, ..."

gime govoriti, o čemu je rieč. Što je to i tko je taj, koji narušava red i mir u Narodu Hrvatskome. Učeni bi ljudi rekli: *Netko, nešto stvara disharmoniju u životu Hrvata – hrvatskoga naroda i države.* Jer bez toga, bez sklada među nama i njima, nema mira, nema blagoslova!

Unapried: Niesu samo Srbi/Srbijanci za naše zlo krivi – i to je činjenica. Niesu samo Srbi/Srbijanci prevarili Hrvate. Ne bismo u ovome slučaju smjeli reći, da su obje stranke jednako krive, e bismo se oslobodili neugodna sugovornika; pa ni tezulju uzeti u ruke i mjeriti griehe ovog i onoga. Mirno, sabrano, kako se pristoji kulturnim, učenim ljudima, a ne prepuštati ulici i onima, *koji viču iz tuđih glava* ... Držim, da će čitateljice i čitatelji ovih i sljedećih redaka, koje cienim, što se služe zdravim mozgom, sami donieti svoj sud: moći odlučiti i razlučiti. Evo izvadka:

Kod državotvornih Hrvata se čuje prigovor, da su Srbijanci prevarili Hrvate, kad je Aleksandar Karagjorgjević, priestolonasljednik s pravom vršenja kraljevske vlasti od 25.VI.1914., proklamirao "Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca" 1. prosinca 1918. I zaista, državna zajednica tzv. južnih Slavena nije nastala narodnom voljom, nego je nikla iz predočbe velikih suveznika.[6] *Uostalom, proklamacija je odgovarala željama i zamisli velikosrbskih krugova oko ministra predsjednika Nikole Pašića (1854.–1926.) i priestolonasljednika Aleksandra Karagjorgjevića (1888.–1934.). Hrvatski narod nije nitko pitao, njegove želje, isto tako narodna volja, ukoliko se netko za nju zanimao, nije imala nikakve uloge. Nitko od odgovornih nije vodio računa o narodu; može biti je nekome bio na usnama, no daleko od misli i srdca – običan hrvatski čovjek bi i ostade nepoznanica.*[7]

Istina, Srbi/Srbijanci radili su na tome potajno, ali bez pomoćnika iz hrvatskih redova i svojih petokolonaša u njima ne bi bili tako daleko

[6] Rieč suveznik mi je nekako bliža od rieči saveznik iz dvaju razloga: a) podsjeća me na sudobnik i b) naši seljaci u Ravnim Kotarima kažu "'ajmo u suvez". To se dogodi, kada jedan od njih ima samo jednoga vola ili jednoga konja, a želi orati, pa onda moli susjeda, koji je isto tako u potrebi. Oni "idju u suvez", slože dva vola ili dva konja i onda oru njive jednoga pa oranice drugoga. [*Za turštinu* ortak *ili francuštinu* kompanjon *imamo domaću istoznačnicu* suveznik! *št.*]

[7] ROGIĆ, M. *Pod Zvonimirovom krunom*, (2008.), str. 21.

došli; ne bi tako lako uspjeli prevariti narod: i svoj srbsko-srbijanski i naš hrvatski. Ostanimo kod toga: Hrvatski su narod prevarili!

Tko je narod prevario? Istina je, da su ga veliki suveznici i velikosrbski krugovi prevarili, ali to je samo jedna strana istine. Na drugoj strani medalje stoji: vodeći ljudi tadašnjeg političkog, gospodarskog, pa donekle vjerskog i kulturnog života u Hrvatskoj, koji su se tom narodu i njegovoj domovini Hrvatskoj nametnuli – bili su ili nametnuti od stranaca, tudjina hrvatskom narodu, ili su bili dobronamjerni, lakoumni i dali se prevariti. Bili su politički sliepci, naivčine, jednostavno nesposobni, jer su izgradjivali svoju politiku i politiku svog naroda – u što su valjda bili uvjereni! – po želji i ciljevima susjednih naroda na temelju etičkih i jezičnih sličnosti ...[8]

Ne leži dakle sva krivnja kod čuvara i propagatora velikosrbske misli, a isto tako ni kod hrvatskih Srba Svetozara Pribićevića (1885.–1936.) i Dušana Popovića (1894.–1965.) – oni su izvrstno odradili ulogu beogradskih petokolonaša u Zagrebu – neoprostivi grieh je tražiti u lakovjernosti i nesposobnosti kompleksa manje vriednosti zubara Ante Pavelića (1869.–1938.), naivnosti službenog političara Ante Trumbića (1864.–1938.) i u robovskoj odanosti zaslieplјena otavičkog pastira sjajem Karagjorgjevićeve kuće Ivana Meštrovića (1883.–1962.) i ostalih, što zaigraše bratsko kolo – srbsko-hrvatsko![9]

Eto, i tu je naš hrvatski problem, koji nas goni i ne da nam – meni – mira od početaka razmišljanja: Kako gordijski čvor presjeći i na koji način? Kako ukloniti Damoklov mač, koji nam odonda stalno visi nad glavom?

Zadaća, koja čeka svaku Hrvaticu, svakoga Hrvata – pojedinačno i skupno!

Sklop nejasnih neriešenih odnosa, neprilika. To bi bilo zamršeno pitanje, postavljeno kao zadaća za početno rješavanje mogućih priepora, što traže hitno rješenje.

***

Srž neriešenih težkoća hrvatskoga naroda tu je pred nama. Naoko nerješiv problem, o kojemu govorimo, doživljavamo ga odavno, očitovao se u osamnaestom i devetnaestome stoljeću, razplamsao se pred

[8] ROGIĆ, M. *Pod Zvonimirovom krunom*, (2008.), str. 21.

[9] ROGIĆ, M. *Pod Zvonimirovom krunom*, (2008.), str. 22.

Prvi svjetski rat, a pokazao pravo lice stvaranjem državne zajednice SHS 1. prosinca 1918. U Prvome svjetskome ratu Hrvate su i Srbe/Srbijance – dva različita naroda, s dvjema različitim kulturama, vjerama i prije svega podpuno suprotnim *poimanjima!* – strpali kao jedan narod (jedinicu) u jednu državnu zajednicu – *državu (Kraljevstvo) Srba, Hrvata i Slovenaca.* Narod nije nitko pitao,[10] niti se tko za to brinuo; to je bila činjenica i ostala je.

Ideju je prihvatio dio inteligencije, ni 1% pučanstva, pa kad je ideja ostvarena, nije bilo Jugoslavena.

Posljedice su bile vidljive u samome početku: Hrvati su se osjetilli prevarenima, nepriznatima, zapostavljenima: narodom neke drugorodne, bezvriedne vrste. U ljudskome su ih pogledu vladajući krugovi na čelu s dinastijom Karađorđevića i Srbskom pravoslavnom crkvom – Srbi/Srbijanci – prezirali, pogazili dapače ljudsko dostojanstvo naroda, od *nacije* učinili neko pleme. Ondašnji svjetski mogućnici žrtvovali su ih na žrtveniku jugoslavenstva, odnosno svesrbstva Srbima/Srbijancima za ljubav. U ime zahvale izgubili su Hrvati u novoj *troplemenskoj državi* bezimenih naroda troplemensko ime.

Hrvati su prosvjedovali; kazivali su svakom prigodom, da su prevareni, potlačeni; naglašivali su neljudski odnos vladajuće klike prema njima – nesrbskome narodu. Očitovali su to u kulturi, vjeri, posebno pak u politici na javnim nastupima i na izborima. Glas hrvatskoga naroda, njegov prosvjed u Svietu nije nitko od političkih mogućnika htio čuti. Velika Britanija i Francuzka, otci te nove umjetne tvorevine, šutjeli su na svaki prosvjed Hrvata; za njih su Srbi/Srbijanci bili i ostali *državotvornim narodom*, kojemu su povjerili vodstvo u svojoj novoj izmaštanoj državnoj zajednici. Što više od toga: ostali narodi i narodne manjine morale su se pokoravati. Hrvati su, po njihovu naumu, morali vjerno i šutke služiti novim gospodarima i podnašati sve neljudske nepravde počinjene nad njima. Jugoslavenska, kraljevska vlada i njezini pomoćnici podcjenjivali su hrvatskoga čovjeka, pljačkali ga, gazili po njegovu ljudskome dostojanstvu u ime Srba, i sve to jer je tako srbsko/srbijanska vladavina opravdavala svoje nasilje: *To traže ratne žrtve Srbije, Srbija je stradala u ratu.*[11]

Pa ni konačni sporazum Srba/Srbijanaca s HSS-om, hrvatskom stranom, na primjeru tzv. Banovine, nije zadovoljio ni jednu ni drugu stranu. Bila je to jedna od običnih srbskih varka.

Jedina mogućnost[12] – trn u srbsko/srbijanskoj državnoj peti

Kada ne ćeš milom … nije istina; prije će to bilo biti, jer je Hrvatima ostala ta jedina mogućnost: jedini izlaz iz zamršena stanja. Drugoga, pogodnijega načina, e bi se oslobodili od nemila zagrljaja nevoljena susjeda – Srba/Srbijanaca – nije bilo!

Ustaški je pokret odgovorio na srbsko-srbijansku silu silom: *Na ljutu ranu, ljutu travu!*

Pokret je imao svoje korienje u nauku Ante Starčevića (1823.–1896.), Otca Domovine, i drugoga prvaka pravaškoga pokreta Eugena Kvaternika (1825.–1871.). Njihovi su nasljednici razumjeli upute svojih predhodnika i niesu se oglušili ni riečima ni djelima. Starčevićev savjet glasio je:

Okaniv se svih sanjarija i metafizičke politike, Hrvati imaju raditi za se, i to na temelju svoje poviesti, svoje narodnosti i svojega javnog, domaćeg i međunarodnog prava.[13]

To je i bila svrha Ustaškoga pokreta; 'spiritus movens' njegovih prvaka.

Dajmo još jedanput rieč Anti Starčeviću, e bismo svoj izkaz pojačali i osvietlili:

Narod hrvatski treba i hoće biti slobodan, on na to ima pravo kao svaki drugi narod.

I to je učinio Ustaški pokret s Antom Pavelićem! I točka!

---

[10] HORVAT, Josip. *Hrvatski panoptikum.* Zagreb, 1965., str. 194: *ideju zajedništva Južnih Slavena.*

[11] Dosta će biti uzeti u ruke knjigu: BIĆANIĆ, Rudolf. *Ekonomska podloga Hrvatskoga pitanja.* Nakladnik Vladko Maček. Zagreb, 1938., str. 54.

[12] Ante Pavelić imao je jednu kartu i tu je pokazao – Državu Hrvatsku!

[13] STARČEVIĆ, Ante. *Nove starine.* U: Hrvatska, 1869., str. 263; naveli smo iz knjige STARČEVIĆ, Mile. *Dr. Ante Starčević i Srbi.* Nakl. Matica Hrvatska. Zagreb, 1936., str. 120.

U tome ne može biti nagodbe; takav nacrt, nastavlja Mile Starčević započetu misao, nije vezan uz uvjete, *on je bezuvjetan.*[14]

A Eugen Kvaternik, kojemu je prevratnički (revolucionarni) Ustaški pokret u svojem ostvaraju Države Hrvatske davao nešto više prednosti, bio im je sa svojim ustankom u Rakovici 1871. uzorom.

Svaki protivnik slobodnoga razvitka hrvatskoga naroda u njegovoj vlastitoj Državi Hrvatskoj mora jednom shvatiti, da je to činjenica i uvjet svakoga razgovora i mogućega prijateljstva. Zato je ND Hrvatska bila posljedica i uzrok, jer, kako piše Mandić:

Hrvatima kao starome državnom narodu nije preostalo drugo, nego da osnuju svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku.[15]

Na skupštini u Borongaju kod Zagreba miroljubivi je Radić 14. travnja 1923. prekasno uvidio ono, što vriedi do danas:

Nikada više ne će se naći čovjek u našim redovima, koji će reći, da smo mi i Srbi jedan narod. Krvnik i njegova žrtva nisu jedno. Mi znamo, da zato nije kriv srbski seljak direktno, no ali kad on udara, kad on tuče, on je osobno kriv, ili kako oni kažu, lično.[16]

Hrvat je izkoristio priliku, kada su se uzkomešale svjetske velevlasti: svjetski je rat buknuo punom parom, a ne-narodna vlada Jugoslavije, srbska kraljevska kuća, proigrala i zadnju mogućnost – hvatala se vjere u svoje otce: britansku politiku i svoju maglovitu silu: izmišljen i umišljen svetosavski i kosovski kult osvete. Nove vođe Hrvata progovorile su otvoreno; *rekle su jasno i glasno protivniku hrvatske nezavisnosti i slobodna razvitka hrvatskoga naroda, što misle i kako. To se zbilo ujedno* **prvi put u novijoj hrvatskoj poviesti.** Neka sada laju na me opet, koji su štektali i do sada: *dok pasi laju, vitar će lavež još brže odniti* – posolimo im govor kotarskom izrjekom; začin je uviek dobrodošao.

Podkriepit ću Mandićeve i Radićeve rieči, što smo ih napisali, izkazima Tomislava Sertića (1902.–1945.), prvoga postrojnika i jednog od

[14] STARČEVIĆ, Ante. *Stranke u Hrvatskoj*. Djela III., str. 120. Navedeno kao prije.

[15] MANDIĆ, Dominik. *Hrvati i Srbi dva stara različita naroda*. Nakl. Hrvatska revija. München–Barcelona, 1971., str. 267.

[16] HORVAT, Josip. *Politička povijest Hrvatske 1918.–1929*. Zagreb, 1938., str. 321.

zapovjednika Ustaške vojnice,[17] što ih je izrekao u razgovoru s Ivanom Meštrovićem (1883.–1962.). Tiču se smisla i svrhe Države Hrvatske od 1941. do 1945.:

Mi nismo ni germanofili, niti italofili, kao ni Vi, a još manje nacisti ili fašisti. Nas ništa drugo ne vodi nego sloboda Hrvatske, i zato smo spremni dati glave ... U tom cilju i silom prilika našli smo se, s kim se nalazimo. Za taj cilj bismo se udružili i sa samim vragom.[18]

Naglasiti nam je i ovo: ***Bio je to čisti prevrat (revolucija) bez krvi! Hrvata je gonila kod toga samo želja za slobodnim i mirnim životom u svojoj vlastitoj Državi Hrvatskoj: ni traga sili nije bilo. Prolievanjem krvi počeli su srbsko-srbijanski četnici i hrvatsko-srbski partizani, antifašisti, jugoslavenski usmjereni nikogovići!***

Starčević bi kimnuo glavom i rekao mirne duše:

Svaki je narod čedo Božje, i sam Bog zna, što je On kojemu svomu djetetu odredio.[19]

Hrvati su oživjeli i opet ostvarili san podpune hrvatske državnosti nakon osam stotina godina *(1102. – Pacta conventa i 10. travnja 1941. = 839 godina)*. Gonila ih je ljubav prema narodu i hrvatstvu – sve ostale složaje kod toga mora ozbiljan promatrač odbaciti, jer je u tome slučaju rieč o laži – prekrajanju podataka i činjenica.[20]

Svako je opravdavanje nepotrebno: Hrvati su radili ono, što svaki drugi narod čini, kako bi postigao nezavisnost i slobodu; svaka je daljnja rieč nepotrebna, a opravdavanje ne vodi ničemu. Ili ipak gubljenju duhovno-duševnih snaga i dragocjena doba!?

[17] *Tomislav Sertić*. U: *Tko je tko u NDH*. Nakl. Minerva. Zagreb, 1997., str. 357.

[18] MEŠTROVIĆ, Ivan. *Uspomene na političke ljude i dogadjaje*. Nakl. Hrvatska revija, 1961., str. 322.

[19] Blaž Jurišić, u: STARČEVIĆ, Ante. *Izabrani spisi*. Zagreb, 1943., str. 517.

[20] Preporučujemo tu ozbiljnoga promatrača i sudionika tih dana i godina: KOŠUTIĆ, Ivan. *Hrvatsko domobranstvo u Drugom svjetskom ratu*. Nakl. Matica Hrvatska. Zagreb, 1992., posebno *Pogovor*, str. 297–301.; pogotovo pak izvješće Kerubin ŠEGVIĆ, *U prvim mjesecima stvaranja N.D.H. Moje poslanje u Italiju 7.IX.–24.IX.1941.*, i Marko SINOVČIĆ, *N.D.H, u svietlu dokumenata*, Buemos Aires, 1950., i Zagreb, 1998.

Hrvatski ustaški pokret i Ante Pavelić bili su prvi nakon izumrća hrvatske narodne dinastije, koji su srbsko-srbijanskim podmetanjima, grabežljivosti za tuđim dobrima – i tvarnim, i duševnim, i duhovnima – rekli otvorenu rieč: glasno i jasno, bez izmotavanja.

Nikakvo nasilje, pa ni ono izmišljeno i podmetnuto Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinim vođama, nije Srbima/Srbijancima toliko smetalo, *koliko otvorena rieč*, pogotovo djelo: uzkrsnuće *Države Hrvatske*, za koju su mislili, da su ju zauviek ostvarajem jugoslavenske, bolje reći svesrbske zamisli, zakopali. A ta je rieč glasila:

Tako ne ide dalje! Na taj način nema s nama Hrvatima nikakve zajednice!

Dopunimo, što smo malo prije pisali, a tiče se bezsmislenih lupetanja o nekim partizansko-antifašističkim pobjedama: Protivnik hrvatske nezavisnosti nije imao vidljiva uspjeha, dok mu se niesu pridružili *internacionalisti*: komunistički pokret, posebnoga jugoslavenskog, i ovdje opet srbsko-srbijanskoga kova. U sukob dvaju naroda, dakle, uskočio je treći politički činitelj – *internacionalizam*, ali i tu srbsko-srbijanski oblikovan pod jugoslavenskim imenom. Konačno, i to trebamo iztaknuti, doveli su ih zapadni suveznici i Sovjetski Savez ponovo na vlast i postavili u staru državu istog imena, no opasnije, krvožednije vladavine – nikako njihova neka izmišljena pobjeda.

U ratnome su komešanju Srbi/Srbijanci, pod imenim jugoslavenskoga komunizma, pokazali pravo lice: najprije u ratu, još više pak neljudskije nakon rata, u doba mira, nakon dolazka na vlast u svibnju 1945. – nikada to dosta ne možemo naglasiti!

Imenujmo očita i svakomu vidljive dokaze u Teznome kod Maribora, Barbarinu rovu (Hudoj jami), Maclju, Jazovki i sa sličnih stratišta po Sloveniji i Hrvatskoj. Prava slika srbsko-komunističkoga poredka. I ondje su Srbi/Srbijanci dobili opet vlast u svoje ruke, pa su još oštrije pokazali, kako se postupa s protivnikom; *u neljudstvu i osveti nema mjere*! Nitko ih od toga ne može odriešiti bez *Mea culpa* – bez pokajnoga djela. Od njih nije nitko čuo ni priznanje, kamoli kajanje; oni ga ne izgovoriše do danas. Oprosta kod kršćana bez kajanja nema – pa nema! Nevjerniku je lako poigravati se i provoditi u djelo rieč osvetiti se, koja se udomaćila kod Srba, pa ju po potrebi bez grizodušja primjenjuju.

Odkuda takva surovost, odkuda takva mržnja; tko je nositelj takve osvete i zločina, kakve poviest ne pamti? Kako je moglo doći do toga – kako je stvor Božji mogao ići tako daleko? Tko su odgovorni? Upravo o tome moramo reći otvorenu rieč; ne izmotavati se, već govoriti Istinu, koja će nas, kako rekosmo, osloboditi ... Inače nam se prošlost može lako vratiti.

Zlu je uviek doba, nikada mu nije prekasno!

A sada zavrnimo nogavice, još ljepše: Suče brče starina 'ajduče ...

(*nastavak sliedi*)

Marijan VARJAČIĆ

'Pobožni časovi' Zvonka Milkovića

Uza 75. godišnjicu objavljivanja zbirke 'Pobožni časovi'

1.

Pjesnik Zvonko Milković rođen je 1. listopada 1888. u Varaždinu, gdje je i preminuo 30. ožujka 1978. Prve pjesme objavio je u đačkim listovima *Mlada Hrvatska* (1908., 1909.), *Grabancijaš* (1910.) i *Stekliš* (1911.). Pjesme su mu tiskane u knjigama: *Pjesme* (u posredničtvu/komisiji knjižare Mirka Breyera u Zagrebu, 1914.), *Hrvatska mlada lirika* (nakl. Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 1914.), *Pobožni časovi* (Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb, 1944.), *Izabrane pjesme* (nakl. Matica Hrvatska, Zagreb, 1961.), *Pjesme* (nakl. Zora, Zagreb, 1971.), *Legende o sakritoj sreći* (nakl. Znanje, Zagreb, 1976.), *Iz starog Varaždina* (nakl. NIŠRO, Varaždin, 1979.), *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (*Izbor iz djela: pjesme i uspomene*, knj. 84, Matica Hrvatska – Zora, Zagreb, 1969.; u knjizi su zastupljeni još Julije Benešić, Fran Galović i Milan Vrbanić), *Pjesme samotnika* (Varaždinske vijesti, Varaždin, 2004.). Objavio je i knjigu putopisa *Krenimo u rano jutro* (sadržava vlastiti životopis i popis knjiga; nakl. Kulturno-prosvjetno vieće općine Varaždin, Varaždin, 1968.). Zastupljen je u četrnaest cvjetnika, antologija, od kojih su tri na stranome jeziku: *Kroatische Dichtung* (nakl. Matica Hrvatska, Zagreb, 1933.), *Anthologie de la Poésie Yougoslave* (nakl. Libraie Delagrave, Pariz, 1935.) i *Poeti croati moderni* (nakl. Garzanti, Stelle dell'Orso, Milano, 1942.). Početkom dvadesetih godina 20. stoljeća Milković je objavio i manji broj kazališnih prosudba i prikaza likovnih izložaba. Prikaze i prosudbe o njegovim pjesmama pisali su Milan Marjanović, Vladimir Čerina, Bruno Steiner, Dragutin Prohaska, Mato Ujević, Slavko Ježić, Tom Smerdel, Saša Vereš, Dubravko Jelčić, Jože Skok, Nikola Miličević, Miroslav Vaupotić, Ernest Fišer, Cvjetko Milanja i drugi.

Zvonko Milković završio je u Varaždinu klasičnu gimnaziju (1899.–1907.), a pravo studirao u Zagrebu (1907./1908.), Pragu (1908.), Beču (1908./1909.) i ponovo u Zagrebu, gdje je 1913. promaknut u doktora prava. Od sveučilištarskih dana do starosti putovao je Europom; u putopisima je opisao boravke u Parizu, Veneciji, Firenci, Rimu, Leipzigu, Dresdenu (prije razaranja), Berlinu, Ateni, Napulju, Londonu, Varšavi, Krakovu i t.d. Cieloga života putovao je i hrvatskim krajevima, o čemu svjedoči njegova putopisna lirika. Godine 1922. boravio je u Njemačkoj kao dopisnik *Jutarnjega lista*. Pripadao je naraštaju Matoševih *učenika*, koji su po uzoru na Učitelja držali do znanja, upućenosti u umjetnost i humanističke znanosti. Čitao je djela s područja književnosti, poviesti umjetnosti, filozofije i pratio kulturna i druga zbivanja na šest jezika; u ranome djetinjstvu, u kući, naučio je njemački i francuzki, a poslije talijanski, češki, ruski i englezki. Kao dvadesetgodišnjak prevodio je pjesme u prozi Dragutina (Charlesa) Baudeleirea. Dvie pjesme i članak o pjesniku objavio je u *Mladoj Hrvatskoj* 1908. U Berlinu je upoznao urednika futurističkoga časopisa *Der Futurismus* Ruggera Vasarija, koji mu je, kako piše, "dao neke svoje književne sinteze, lirske i kazališne, pa više futurističkih manifesta na francuzkom i na talijanskom".[1] Upoznao je i urednika glasovitog ekspresionističkoga časopisa *Der Sturm* Herwartha Waldena. Zna se, da je A. B. Šimić časopise i obaviesti o ekspresionizmu dobivao od Milkovića. Za razliku od Šimića, utjecaj ekspresionizma na Milkovićevo pjesničtvo bio je neznatan.

U Zagrebu je naš pjesnik upoznao mlade hrvatske pjesnike Augustina Ujevića, Ljubu Wiesnera, Nikolu Polića, Vladimira Čerinu, Frana Galovića, Ivu Andrića i dr. "U kavani sam upoznao i A. G. Matoša [...] Nas je mlade volio kao svoje prijatelje. Znao bi reći: *Dečki, da vas nema, ja bih se fundal*". Slično kao i Ujević, Milković će zabilježiti: "Mi nismo bili Matoševa škola, mada smo od Matoša mnogo naučili. Mi smo bili jedna nova generacija. Kad se pogleda našu Antologiju iz 1914., vidi se, da je svaki od nas imao svoj lik kao lirik. Uglavnom, tu nema više romanca i balada, ni visoke patetične evokacije. Voli se jednostavnost, neposrednost, kontemplativna tišina; ali se čuje i uzvik, protest, lirska ironija [...].

[1] MILKOVIĆ, Zvonko. *Autobiografija*. U: MILKOVIĆ, Zvonko. *Krenimo u rano jutro*. Varaždin, 1968., str. 321.

Ljubav za domaće tlo."[2] Augustin Ujević taj će naraštaj hrvatskih pjesnika nazvati *Drugi Naraštaj Moderne*.[3]

2.

Zbirka pjesama *Pobožni časovi* (tiskana korienskim pravopisom kao i *Pjesme* iz 2014.) sadržava 50 pjesama u tri cjeline: *Kuća iznad vinograda*, *Cviet na prozoru* i *Utočište osame*. Izpod naziva prve cjeline nalazi se navod: "Ako Gospodin ne gradi doma, uzalud se trude, koji ga grade." Iza nutarnje naslovnice nalazi se pretisak pjesnikova portreta (crtež Jerolima Mišea). Knjiga je tiskana kao dvadeset i treća u nakladama *Suvremeni hrvatski pisci*. U *Bilježci o piscu* čitamo, da pisac: "Poslije trideset godina objavljuje ovu svoju drugu knjigu pjesama ... u kojoj je velik dio pjesama tiskan prvi put."

Nakon Drugoga svjetskoga rata Milkovićeva duhovna, odnosno religiozna lirika prešućivana je ili svođena na uzgrednost. Prešućena je i njegova zastupljenost u cvjetniku *Hrvatska duhovna lirika*, kao i sam taj cvjetnik, antologija.[4] Prešućena je također u knjigama *Izabrane pjesme* (uredio Dragutin Tadijanović) i *Pjesme* (izbor priredio Augustin Stipčević). Prešućena je nadalje u knjizi, magistarskome radu Miroslave Tušek *O pjesničkom djelu Zvonka Milkovića* (1979.). Dvjema je pjesmama zastupljena u nakladi *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (priredio Šime Vučetić). Saša Vereš pišući o Milkoviću nalazi, kako zaključno treba naglasiti, da je njegova "poezija ... eho onih *pobožnih časova*, koji nisu religioznost, već sabranost i traženje svoje poetske mjere, to je san o zelenome viencu obale, o plavim tišinama i plavim zumbulima" (izticanje M. V.). Prikazivači Milkovićeva pjesništva nakon Drugoga rata, Nikola Miličević, Šime Vučetić i dr., ni jednom riečju ne spominju duhovnu, odnosno religioznu sastavnicu Milkovićeve lirike. Napokon, u knjizi Nevena Jurice i Božidara Petrača *U sjeni transcendencije. Antologija hrvatskog duhovnog pjesništva*, iz 1987., Milković je zastupljen četirima pjesmama.

O Milkoviću je najviše pisao Jože Skok. U knjizi *Garestinski panoptikum* (2013.) sabrao je pet članaka, zapisa i književnopoviestnih prikaza Milkovićevih pjesama i putopisa, od kojih se ističe studija *Stišani i samotni svijet Zvonka Milkovića* (prvi put objavljena u časopisu "Kaj", 1970., broj 7/8, str. 3–24). S većinom njegovih ocjena možemo se složiti. Ne ćemo se međutim složiti s njegovim stajalištem na kraju spomenute studije, gdje kaže, da pjesma *Zahvala* iz zbirke *Pobožni časovi* "lik čednog i skromnog pjesnika najdublje odkriva", te domeće, da "Milković nije nikada bio religiozni pjesnik, koliko god takvih prizvuka bilo u njegovoj lirici" (izticanje M. V.). A Zvonko je Milković uistinu i religiozni (katolički) pjesnik, Božji pjevač, po zastupljenosti i poglavito iznimnoj vriednosti njegovih duhovnih, odnosno religioznih pjesama.[5] Skok će ipak u knjizi *Garestinski hortus verbi – Varaždinska književna hrestomatija* (2012.), u uvodu svojem izboru Milkovićevih pjesama napisati, da se u pjesmi *Zahvala* Milković "odkrio kao pjesnik posebne duhovne senzibilnosti".

U njemačkoj književnosti danas vidna je zastupljenost duhovne, odnosno religiozne lirike, koju prate razprave o odnosu pjesništva i vjere, religije. Ugledni njemački časopis, "godišnjak za liriku, ogled/esej i prosudbu/kritiku" *Das Gedicht*, naklada za 2017., posvećen je odnosu vjere i pjesništva (*Religion im Gedicht*). Na 223 stranice objavljene su po jedna do tri "religiozne" pjesme 144 pjesnika "za odrasle" i 39 "za djecu", koji stvaraju na njemačkome (Njemačka, Austrija, Švicarska). Pjesnici pripadaju različitim naraštajima: većina ih je rođena između godine

[2] MILKOVIĆ, Z. *Autobiografija*, (1968.), str. 316.

[3] UJEVIĆ, Tin. *I opet Hrvatska mlada lirika*. U: *Hrvatska mlada lirika*. Nakl. Znanje. Zagreb, 1980., str. 210.

[4] *Hrvatska duhovna lirika*. Uredio Đuro KOKŠA. Naklada knjižare *Alma Roma*. Rim, 1968.

[5] Đuro Kokša u cvjetniku *Hrvatska duhovna lirika* i Neven Jurica i Božidar Petrač u knjizi *U sjeni transcendencije*, čini se, sliede shvaćanje duhovnoga pjesništva slično, kao što je Ljubomir Marković odredio katoličku književnost: "Sve ono, što odražava makar i nesvjestno vječite istine, na kojima je zasnovana Crkva katolička i njena nauka, jest u neku ruku katolička literatura, kao što i duša ljudska u izvjestnom smislu *naturaliter christiana*, dakle kršćanska i onda, kada kršćanstva još nije bilo." MARAKOVIĆ, Ljubomir. *O katoličkoj literaturi*. U: *Hrvatska prosvjeta*, 11./1924., br. 8/9, str. 398.

1950. i 1990. Sliedi nekoliko ogleda, u kojima preteže shvaćanje pjesništva kao "medija religije". Georg Maria Roers završava svoj prilog pozivom, neka se "slobodno krećemo svemirom pjesništva i sliedimo znakove Boga". Pri tome misli na izbor pjesama objavljen u časopisu. Njegov je zaključak, da nema lirike bez Boga ("Es gibt keine Lyrik ohne Gott"). O tome je govorio Platon (*Ion, Fedar, Gozba*): pjesnici ne pjevaju na temelju znanja, nego u božanskome nadahnuću. Već u Homera pjesnici su slušači božanskoga glasa (*Iliada*, 21, 484–491).

3.

Duhovna lirika u užemu smislu jest ona, koja izriekom govori o najvišemu biću, vječnom i bezkonačnome (Bog). U *Pobožnim časovima* takve su pjesme: *Zahvala, Razapeti, Rieči u sobi, Molba da budem dobar sin*. Međutim, pjesnik ne mora izravno govoriti o Bogu, kako bi ga učinio "vidljivime", ne mora ga imenovati, kako bismo Ga mogli izkusiti ili doživjeti. Više je primjera za to u Milkovićevoj lirici prirode (*Mrtva priroda, Voćnjak, Domah jutra* i dr.). Pođemo li od toga, da se u prirodi zrcali božanska ideja, lirika je prirode u punome smislu duhovna lirika. Pjesnici vide ili slute ono IZA STVARI, vide u prirodi *vestigia Dei* (tragove Božje). Milković kaže: "Tražimo sakrito; mi ne znamo, što je / Blizu, uz nas; nemamo uzhit svetca." Pjesma *Rieči u sobi* ujedno je obraćanje najvišemu biću.

Rieči u sobi

III.

U svim morima i vodama su Tvoje oči,
Jednom plave, jednom zlatne, jednom sive, –
Il' zelene, u bliesku, – il' kao noći
Tamne, zvjezdane, nad snima žive.
Na daljinama, blizinama su oči Tvoje.
Tko ih zna dokučit'? – Mi smo kao djeca,
Tražimo sakrito; mi ne znamo, što je
Blizu, uz nas; nemamo uzhit svetca.

Ali su najljepša jutra, iza sna! Sve teži
K vedrini; ništa ne ganeš, da se svidiš ...
Neki je tanji sluh: sve je u ravnoteži,
Sve je u Tvojoj ruci – Ti sve vidiš.

Vrhunac u duhovnoj lirici Milković je dosegnuo u molitvi kao lirskom obliku. Molitva kršćana osobni je čovjekov susret s Bogom; osobni znači, da nije rieč o biću u mudroslovnome, filozofskome načinu tumačenja. To biće nije "nešto", već "Drugi", kojemu se obraćamo s "Ti". Molitve se nalaze i kao sastojak epa ili drame, pa dapače i mudroslovnoga djela (molitva na kraju Platonova Fedra), a obilježava ih izravno obraćanje božanskomu biću ili najvišoj moći m o l b o m, jadanjem, pohvalom, z a h v a l n o š ć u. Milkovićeve pjesme *Zahvala* i *Molba, da budem dobar sin* našle bi mjesto u svakome hrvatskome lirskome molitveniku. *Zahvala* pokazuje, da Bog u duhovnome, religioznome (katoličkome) pjesništvu nije samo najviši Uzrok, nije "Bog filozofa", nego Stvoritelj i Otac. Duhovno pjesništvo govori o najskrovitijemu, najosobnijem i najvišemu činu: vjeri. Stihovi pjesama *Zahvala* i *Molba, da budem dobar sin*, kako bi kazao Ljubomir Maraković, niknuli su iz Milkovićeve kršćanske duše, iz njegova katoličkoga vjerovanja.

Zahvala

Hvala Ti, Bože, što nisam u sitnom tielu mrava,
Te deset puta ide preko istih trava,
I amo i tamo traži u pukotini puta,
I gore i dolje preko kore stabla luta.
Hvala Ti, što si me ipak poslao među ljude,
Ma da me iznose i s podsmjehom se čude, –
Hvala Ti, što si mi dao i kratkovide oči,
I ove slabe ruke, u srdcu drage moći.
Hvala Ti, što sam jutros gledao brieg u rosi
I zajutrak svoj jeo iz vinograd kosi,
Izpred blizkih gora i dalekih vidika,
Hvala Ti za osmieh, vjeran k'o s Tvog lika,

Te krenuh obasjan k sječama, za stanja,
Misleći: već zriju plodovi sred granja.
Hvala Ti, što si često uz moj korak stao
U svietlu sunca i rek'o: nemoj biti zao
Onima, koji mržnju mjesto ljubav nose;
Hvala ti, što sam čuo Tvoje noge bose.

Molba da budem dobar sin

Daj, Gospode, da i ja budem dobar sin,
Da budem brižan i nježan spram svoje male mame,
Da nikoja gruba rieč, il' nesmotreni čin,
Nju ne razžalosti, da ne trpi za me.
Daj, da sam joj dobar, kao što bješe tata,
Da nikad izpred mene ne mora da se skloni,
Preda mnom da ne mora zatvoriti vrata,
Ili da se bezmoćno na peć nasloni.
Daj, da joj se uviek u očima čini
Moj lik – k'o u djetinjstvu – privržen i čedan,
Pa joj udieli radost, da za mene učini
Skroman ručak, a ja da ga budem vriedan.
I daj, da još živi dugo, dugo i dugo
U zdravlju i zadovoljstvu biele svoje dane,
A ja da sam odan njoj i zemlji, drugo
Sve će onda srećom da u srdce kane.

Milkovićeve duhovne pjesme nisu liepe samo kao estetski predmet, kao predmet osjetilnoga razbiranja (*aisthesis*), doživljaja u svakome smislu. Biti liepoga pripada pjesmoslovno shvaćena istina; Milkovićeve su pjesme liepe, jer kazuju Istinu:

Razapeti

Svuda sudci sjede iznad zla i dobra,
A nad svima Sudac, – to je Razapeti.
Kroz dane, kroz vjekove on svieti,

Razširenih ruku muke pobra.

Kada nam što *fali*, mi bivamo mali
K'o djeca, koju je rado k sebi zvao.
I nešto se u nama zapali:
– On zna, tko je dobar, a tko zao!

I on je svima blag, vazda mlad k'o ženik;
Tolike starice jošte su mu vjerne.
Njegove su rieči – kao glasba – smjerne.

Na ovome svietu on svoj štap ne lomi
Ni nad kime; s njim može proći prav i hromi ...
– Zašto si na križu kao osuđenik?

+++

Jedinstven primjer u hrvatskome duhovno-religioznome pjesničtvu jesu četiri Milkovićeve pjesme, objavljene u prvoj njegovoj zbirci *Pjesme* pod zajedničkim nazivom *Poljudski manastir*: I. *Pristup*, II. *Rana misa*, III. *Kontemplacije* i IV. *Dvorište u sutonu*.[6] Te su pjesme sazdane od šutnje i tišine. Šutnja, kao i tišina, bit su samostanskoga života; one su nuždne, da se izkusi božansko. Posebno šutnja ima veliku ulogu u kršćanskoj duhovnosti i umjetnosti.[7]

---

[6] Začuđuje nas, da pjesnik rabi rieči i manastir i samostan, te monah. Izbor rieči moguće ima veze sa zvonkošću i ritmom. No, jasno je, da su pjesme nastale nakon obilazka Franjevačkoga samostana na Poljudu u Splitu. Samostan je najvrjednija gotičko-renesansna cjelina u gradu. Posjeduje vrlo bogatu knjižnicu sa štoviše 26 prvotisaka, inkunabula. U njoj se čuvaju mnoga djela hrvatskih pisaca, među kojima i Marulićev *Evanđelistar* iz 1516., a od rukopisa *Gospin plač* iz 15. st.

[7] Gerhard Tersteegen, njemački mistik, pjesnik i dušobrižnik pjeva: "Gott ist gegenwärtig / Alles in uns schweigt (Bog sad nazočan je / Sve u nama šuti, utihne). O značenju tišine govori Teerstegenova pjesma *Andacht bei nächtlichen Wachen* (*Molitva na noćnoj straži*). Vidi: *Geistliche Lyrik des Abendlandes*. Otto Müller Verlag. Salzburg, 1962., str. 359. Od hrvatskih je pjesnika u cvjetniku

Poljudski manastir

I. Pristup

U zaljevu plitkom, uz ciprese sniva
Samostan već stari. Tu se tiše zbori.
Zvonik se kroz granje i bieli i skriva,
Kamenom su sivim taracani dvori.

I uzpravni zvonik kosu sjenu baca
Po tom dvorištu, gdje nikad nema vike.
Svi hodnici šute. Riedko tko koraca,
Riedko čija stopa buni pokajnike.

Manastir još malo broji braće žive –
Izumiru redom, broj im biva manji;
I u prvom mraku, kad su sjene sive,
Njihovi profili sliče Svetom Franji.

II. Rana Misa

Svanulo je jutro; ptice cvrče živo
Manastirskim vrtom, punim rose i sjene.
Iza lišća veze sunce zlatno tkivo,
I krugove šara niz visoke stiene,

Pa u crkvu slazi – titra po oltaru,
Gdje još šuti sve od probuđene noći.
A iz kuta zuji glas: uz sliku staru
Monah služi ranu Misu i vino toči.

I dok služba traje, dopire iz dvora
Rani život; braća dođoše iz polja,
Poljskim cviećem kite stiene koridora,
I duša im biva vedrija i bolja.

zastupljen Vladimir Nazor jednom pjesmom u prievodu Zlatka Gorjana na njemački.

III. Kontemplacije

Za dugijeh ura, dok kut svaki šuti,
A po kraju leži žega i sparina,
U crkvi je hlad i nitko mir ne muti,
A vrh klupa spi popodnevna tišina.

Ovdje, u to doba, brat viek isti snuje
O skolastici, o Tomi Akvinskome.
Dugo sagnut moli, jedva ga se čuje –
Redaju se misli i te ure trome.

A kad zamrle već ruke dolje klonu,
Onda digne glavu i opazi, kako
U žutome svjetlu puste klupe tonu:
To se k brdu sunce nagnulo polako.

IV. Dvorište u sutonu

I zamire svjetlo. Kroz dvorište sada
Prolaze u šutnji do tri redovnika;
Iznad njinog ruha lako tmina pada,
Dok kraj zdenca idu svetačkoga lika.

Smračio se zid. I čempresi već tavne.
Slegnulo se more, svjetlost biva manja.
Samostanom niču uspomene davne –
Zvoni zvon polakog, tihog umiranja.

Smračio se pločnik. Mnogi sjetni druzi
Tu pod pločom sniju san o mirnoj sreći,
I tri brata na njih misle sad u tuzi,
Pa su prošli dvorom sagnuti, bez rieči …

Ivica KARAMATIĆ

Poviest, koje nema u hrvatskim školskim knjigama

Francetićeva Crna legija častno je oslobodila 1942. iztočnu Bosnu od četničkih koljača i partizanskih odmetnika

Ovodobna hrvatska povjestnica nedvojbeno je dobrim dielom zatrovana i obterećena nazovi-znanstvenim nasljeđem jugokomunističkoga podrietla. U (is)tome (zlo)duhu smišljeno i hotimice prešućuju se u Republici Hrvatskoj događaji i iz javnih ustanova uklanjaju 'nepoćudne' dokazne izprave iz razdoblja ND Hrvatske. Podanička pripuznost prema ES-u (EU) utječe na službenu hrvatsku povjestnicu, koja ne samo zaobilazi, u široku luku, političku osobu dr. Ante Pavelića i razdoblje ND Hrvatske, već sustavno i pretežito nepodkriepljeno na Pavelića i ND Hrvatsku 'baca drvlje i kamenje' do iznemoglosti; podmuklije, slobodan sam zamietiti, nego tiekom komunističke Jugoslavije. Taj prljavi posao izkrivljivanja poviestnih činjenica novokomunistički nepravi znanstvenici sklapaju iz velezalihe različitih laži i nevjerojatnih poviestnih podmetanja. Stare sluge novih gospodara, tzv. antifašisti, u Republici Hrvatskoj 'idole' imadu jedino u AVNOJ-u, ZAVNOH-u i partizanstvu, a poviestne potvorbe protiv ND Hrvatske temelje na vazda protuhrvatskim, danas k tomu još i *jugonostalgičarskim* zasadama. Pavelićevoj državi ne opraštaju ni najmanji propust te podvalama i klevetničkim izmišljotinama nemilice blate redom sve činbenike i događaje u svezi s ND Hrvatskom. Vrjednote slobode hrvatskoga naroda, hrvatske državnosti i *neodvisnosti*, za njih su 'zadnja rupa na sviralu', jer im je prvotna svrha: bezočno napadati sve u svezi s ND Hrvatskom, a istodobno opravdavati jugoslavenštinu podupiranjem 'regionalne suradnje', 'Zapadnoga Balkana' i 'jugosfere'. Ustaše takvi označuju teroristima i koljačima, a ND Hrvatsku 'pukom kvislinžkom tvorevinom', premda je oboje, uistinu, jednostrana poviestna podvala. Zbog svega rečenog odlučio sam odškrinuti čvrsto zakovani poviestni prozor te napisati tek malen dio povitićevoj Crnoj legiji.

Osnutak Crne legije

Korieni ustaške udarne postrojbe Crne legije sežu u travanj 1941., kada je u Sarajevu ustrojen 'Sarajevski ustaški logor'. U rečenoj ustaškoj postrojbi, na prvome postrojavanju, bilo je tek 12 dragovoljaca. Postrojbu su postrojili prijeratni ustaški povjerenici: Jozo Zubić, Drago Jilek i Bećir Lokmić. Prvi zapovjednik 'Sarajevskog ustaškoga logora' bio je Bećir Lokmić, prijeratni član ustaške ustrojbe. Zbog četničke pobune postrojba se brzo povećala na stotinjak dragovoljaca. Vatreno je krštenje imala, u travnju 1941., na željezničkoj postaji Pale, kada je spriečila četničku nakanu zaposjednuća izhodištnih točaka sarajevskoga vodovoda. Nakon tog okršaja sliedile su bitke protiv četnika u okolici Sarajeva te pod planinama Igmanom, Trebevićem i Romanijom. Dio postrojbe, u kolovozu 1941., po Francetićevoj zapoviedi, sudjelovao je u gušenju četničkog ustanka, u iztočnoj Hercegovini. Na tome su području hrvatski bojovnici imali žestoke okršaje s četnicima kod Avtovca i Stepena. S drugim hrvatskim postrojbama, tiekom rujna 1941., 70 Francetićevih dragovoljaca sudjelovalo je u borbama protiv četnika, i to za oslobodnju željezničke pruge Maglaj–Tarbuk–Doboj.

Prvu bojnu Crne legije, sastavljenu od 400 dragovoljaca, postrojio je satnik Jure Francetić, ustaški povjerenik za Bosnu, 20. listopada 1941. u Sarajevu. Tih dana pronađena je u skladištu Bogoslovije u Sarajevu veća količina crnoga sukna, kakvoćom prikladnoga za vojne odore. Premda boja sukna nije odgovarala Francetićevim ustašama, stjecajem zadanih okolnosti, skrojene su istoznačne crne odore za Francetićeve bojovnike, zbog čega će ih narod nazvati 'crncima'. Rizničar u Ministarstvu redarstva ND Hrvatske Stjepan Crnički kupio je u Zagrebu 1941. dodatnih 600 odora za Francetićevu Crnu legiju.

Prva Francetićeva bojna Crne legije bila je smještena u sarajevskoj vojarni na Koševu. Podvrgnuta vojnoj stezi, za samo mjesec dana, bila je posve pripravna za bojno djelovanje. Tiekom prosinca 1941. postrojena je Francetićeva Druga bojna, čime je Crna legija dosegnula množ od 800 dragovoljaca. Tiekom veljače 1942. Francetić je proveo dodatno novačenje u Crnu legiju, pa je početkom ožujka 1942. brojila 1.200 vojnika, od čega ih je već bilo 800 prokušanih bojovnika u vojnama proti partizani-

ma i četnicima kod Maglaja, Doboja, Ozrena, Trnova i Kalinovnika. K tomu, Crna je legija 11. siečnja 1942. uspješno prognala četnike kod Krivaja, Vijka, Ćuprije, Olova, Krivajića, Vozuče, Zavidovića, Podromanije i Glasinca. Istoga nadnevka pripadnici Crne legije izvjesili su hrvatsku državnu zastavu na vrh planine Romanije u znak svoje blistave pobjede nad četnicima. Već od sutrašnjega dana, od 12. siečnja 1942., uspješno su nastavljeni vojni podhvati Crne legije proti četničko-partizanskim odmetnicima kod Kasindola, Vareša, Brgule, Zuleta, Ševarlije kod Doboja, Ugar-planine, Turbeta pa sve do Korićana i Konjica.

Pobjedonosni pohod na Drinu

U Opatiji 3. ožujka 1942. održan je sastanak visokih predstavnika talijanske, njemačke i hrvatske vojske, na kojemu se razpravljalo o zajedničkome nastupu proti četnicima i partizanima u iztočnoj Bosni. Opatijskim sporazumom dogovoreno je, da se u iztočnoj Bosni ustroji Vojna Krajina, s uvedbom vojne uprave umjesto svjetovne vlasti, nakon svršetka vojnoga podhvata, u kojemu su trebale sudjelovati tri talijanske divizije, jedna njemačka divizija i deset hrvatskih bojna. Odluka iz Opatije o obustavi hrvatske svjetovne vlasti u iztočnoj Bosni nije nimalo odgovarala hrvatskoj strani. Sporazum u Opatiji samim činom podpisa nije imao pravnu važnost, dok ga ne potvrde sva vojna zapovjedničtva.

Opatijski je sporazum dopunjen na sastanku u Ljubljani 28. ožujka 1942., kada je odlučeno, da zahvat 'Trio' počne 15. travnja 1942. Međutim, na dogovorima u Opatiji i Ljubljani sudjelovatelji nisu posvetili pozornost činjenicama: da je u Sarajevu postojala dobro uvježbana Crna legija te da je u Zagrebu nekoliko vještih hrvatskih političkih dužnostnika, primjerice poput Eugena Dide Kvaternika, koji će spriečiti talijansko naumljeno zaposjednuće Sarajeva i iztočne Bosne, kako Talijani ne bi spomenuto područje kasnije prepustili svojim četničkim suveznicima.

Više od dva tjedna prije određenoga nadnevka za početak zahvata 'Trio', 29. ožujka 1942., iz Sarajeva je ustaški dopukovnik Francetić krenuo u pohod za oslobodnju iztočne Bosne od četničko-partizanskih odmetnika, oprječno osovinskim nakanama iz Opatije i Ljubljane, po kojima bi se iztočna Bosna prepustila četnicima. Francetić je bojovnike najprvo teretnjacima prebacio iztočno od Sarajeva, u selo Mokro, te o početku podhvata obaviestio generala Mihajla Lukića, koji je po službenoj dužnosti o tom izviestio njemačkoga generala Fortnera.Ali, Niemci nisu uspjeli Francetića odvratiti od naumljena pohoda ni vratiti Crnu legiju iz Mokroga, jer je Francetić napose odlučno htio preteći talijanske protuhrvatske nakane.

Pohod Crne legije u iztočnu Bosnu njemački general Horstenau ocienio je 'samovoljnim postupkom ustaškoga vođe Jure Francetća'. Dr. Ante Pavelić i Slavko Kvaternik, premda nisu vjerovali u uspjeh pohoda, Francetićev su podhvat opravdavali pred njemačkim vlastima zbog 'ugroze hrvatskih probitaka od talijanske strane'.

Kao odgovor na osovinske nacrte o četničkome preuzimanju vlasti u Sarajevu i iztočnoj Bosni Crna je legija odpočela koncem ožujka 1942. bojno djelovati na Romaniji, gdje će posve potući 3.000 Dangićevih četnika, te dalje prema Drini, čime je spriečila smišljani talijansko-njemačkizahvat, i to premda je nakon odlazka Crne legije iz Sarajeva 29. ožujka 1942. njemački general Pforchner iz Sarajeva pisano zapovjedio ustaškomu dopukovniku Juri Francetiću, neka obustavi svako vojno djelovanje. U pohod na Drinu Francetić je krenuo s riečima: 'Idem uništiti četnike, a ako treba, naviestiti rat Talijanima.'

Crna je legija tada u svojemu sastavu imala dvie bojne s oko 1.200 bojovnika. Početkom travnja 1942. u borbama kod Gomila, Podromanije i Sokolca naniela je odmetnicima težke gubitke u ljudstvu i tehnici. Partizani su zbog napada Crne legije uzmicali prema Rogatici. Francetićeva skupina hrvatskih dragovoljaca vodila je žestoke bitke s četnicima na crti Sokolac–Mrkalj–Han-Piesak–Vlasenica. Nakon zaposjednuća Milića Legija se razdielila na dvie postrojbe. Prva se postrojba odvojila od glavnine te krenula u sjevernome smjeru Nova Kasaba–Drinjača–Kostierovo–Zvornik. Jedna satnija Crne legije izbila je 10. travnja 1942. na uvir Drinjače u Drinu, odakle je Francetić po tekliču poslao dr. Paveliću u Zagreb vojničku plosku napunjenu vodom s Drine.

Tih je dana Nedićeva srbska *žandarmerija* bila prebačena preko Drine na područje ND Hrvatske, što njemačke postrojbe nisu spriečile. Nedićevci su skupa s četnicima počinili množtveni pokolj muslimana, pa je

Crna legija odlučila zaposjesti, u što širemu luku, hrvatsku granicu na Drini, što joj je pošlo za rukom, kada su njezine prodorne postrojbe zauzele Han-Piesak, Vlasenicu, Zvornik, Bratunac i Srebrenicu.

U tim dramatičnim danima Crna se legija borila ne samo proti četnicima, nego je istodobno vojevala proti romanijskim, vlaseničkim, drinskim i srebreničkim partizanskim odredima. Tadanji partizanski izvori u iztočnoj Bosni priznali su svoj težak poraz pod naletom Crne legije: *'Neprijatelj je do 11. aprila 1942. uspeo da ovlada slobodnom teritorijom izmedju reke Žepe, Drine, Drinjače i gornjih tokova Spreče i Krivaje.'*

U razdoblju od 11. do 20. travnja 1942. Crna je legija vodila uspješne okršaje s četnicima i partizanima kod Vigore, Kosača, Staroga Brda, Slapa, Luke, Peći, Skelana i Fakotića. I vođa partizanskih odmetnika Tito izviestio je zapovjednike: *'Ustaška ofanziva očistila je iztočnu Bosnu do Preče ... Svaki čas mogu se očekivati novi napadi.'*

Postrojbe Crne legije 3. svibnja 1942. zaposjele su Višegrad te od partizanskih odmetnika oslobodile Mesiće i Ustipraču. Pet dana kasnije, 8. svibnja 1942., Crna je legija okončala podhvat čišćenja srebreničkoga područja od četnika, a 4. bojna pod zapovjedničtvom bojnika PTS-a Jose Dadića odpočela je napredovati smjerom Višegrad–Goražde. Nova postrojba Iztočne bojne Crne legije ustrojena je 10. svibnja 1942., pod zapovjedničtvom satnika Frane Sudara, što je potaknulo prosvjede talijanskoga vojnoga zapovjedničtva. Istoga nadnevka ustaški dopukovnik Jure Francetić i poručnik Stjepan Trpčić odlikovani su Željeznim trolistom III. i IV. stupnja.

O Francetićevu i Bobanovu pobjedonosnome pohodu na Drinu (Rafael Boban preuzeo je u proljeće 1942. zapovjedničtvo nad drugim, manjim južnim krilom Crne legije u Sokolcu) napisao je Eugen Dido Kvaternik u knjizi 'Sjećanja i zapažanja': "Slavilo se u Sarajevu, ali se slavilo i u Zagrebu. Četnici su bili potučeni, a Niemci i Talijani nisu krili nezadovoljstvo. Propala je njihova koalicija s četnicima i plan, da Bosnu prepuste njima. [...] Hrvatska nikad ne bi doživjela svibanjsku katastrofu 1945. godine, da se Hrvatska politika u četiri godine ND Hrvatske vodila odlučnošću, vjerom i lojalnom suradnjom, s kojom smo Francetić, Boban i svi moji suradnici zajedno 1942. nastupili u obranu hrvatskih interesa."

Iz Srebrenice 10. travnja 1942. Francetić je poslao dr. Paveliću brzojav: "Poglavniče, sretan sam, što Vam mogu javiti, da hrvatske ustaške puške i ustaški topovi od danas čuvaju našu poviestnu granicu."

O velikome vojnom uspjehu Crne legije u iztočnoj Bosni Vjekoslav Vrančić u knjizi 'Branili smo državu' napisao je: "Nije umjestno uzpoređivati ovaj podhvat Crne legije s ranijim podhvatima u istom kraju. No, usuđujem se podsjetiti, da je general Bader u siečanjskom podhvatu razpolagao snagom od 30.000 vojnika, a da su i ovom prilikom, za podhvat 'Trio II', bile predviđene tri divizije – njemačka 718., talijanska 'Taurinese' i deset hrvatskih bojna. Francetićeva Crna legija, s 1.200 junačkim srdcem i vatrenim oružjem obskrbljenih momaka, obavila je svoj zadatak u samo dva tjedna."

Njemački je veleposlanik u Zagrebu Kasche 13. travnja 1942., na temelju viesti hrvatskih i njemačkih obavještajnih izvora, o podhvatu 'Trio II' zabilježio: "Jedinicama ND Hrvatske pošlo je za rukom u iztočnoj Bosni zauzeti Han-Piesak, Vlasenicu, Bratunac i Srebrenicu i razbiti pobunjenike na tome području."

Bakovićevi dojmovi o Bobanovim "crncima"

Kada se obitelj Bakovićevih *kompletirala* – kako piše vlč. Baković u djelu 'Dječak s Drine' – odlučila se iz Goražda odseliti u Sarajevo. Na samome početku putovanja u Sarajevo dječak s Drine proveo je noć, koncem ljeta 1942., u tvrđaku, bunkeru na Drini, s Bobanovom Crnom legijom.

Stjecajem izvanrednih ratnih okolnosti, našavši se u ustaškome tvrđaku, dječak s Drine osvjedočio se o velikoj ustaškoj hrabrosti. Sve ustaše, osim dvojice ranjenika, bezodvlačno su pohitale na izravan napad prema Drini. Radostno su išli u smrt za Hrvatsku do Drine u srdcima! Nitko od njih nije žalio poginuti, nitko od bojovnika smrti se nije bojao. Te noći poginuo je jedan ustaša, a trojica su bila ranjena.

Dječak s Drine upitao je ranjenog ustašu: "Hoćemo li bježati iz bunkera?" Ustaša je maloga Bakovića posramio, kada mu je odgovorio: "E, moj mali, iako ti je ime Ante, ti nikada ne bi mogao biti ustaša. Ustaša nikada ne bježi! Ustaša samo juriša i ide napried! Ustaša se bori i gine do posljednjega naboja! Gdje su to ustaše bježale od četnika!?"

Na svršetku okršaja ustaše su pobjedonosno došle na drugu stranu Drine, a četnici su netragom nestali. Razveseljeni putnici na željezničkoj postaji Kopači samodsebno su zapjevali domoljubnu pjesmu: "Jure gazi Drinu vodu i bori se za slobodu!"

Doživljaj u tvrđaku Crne legije duboko se dječaka s Drine dojmio. Desetljećima kasnije, o toj noći, Baković je u knjizi "Dječak s Drine" napisao: *Od te noći sam ustaše neobično respektirao. Poslije sam razmišljao o tomu, kako nitko od tih ustaša nije psovao, svi su bili pristojni, dobri i svi ludo hrabri. Njihov povik, dok su išli u borbu, nikada ne ću zaboraviti. Treba reći istinu svietu, pa sve ako od istine nekima i pozlilo. Ustaški vojnici nisu se bojali smrti. Oni su smrt prezirali. Toliko su voljeli svoju Hrvatsku, toliko bili izpunjeni ponosom, što se bore za nju – da su smatrali čašću dati život i proliti krv za Hrvatsku.* [...]

Kada uzpoređujem ustaše Crne legije s partizanima, četnicima, Talijanima, vidim, da su to različiti svjetovi i različite vojske. Četnici bi zapucali i odmah bježali. Nikada nisu jurišali, niti su znali, što je juriš, ali su zato znali klati i paliti. Partizani su izbjegavali frontalnu borbu. [...] *Oni su svoje ljude čuvali. Ustaše su bili borci iz narodnih pjesama, iz filmova, iz romana, iz one legendarne stare poviesti. Bili su junaci i ratnici, koji jurišaju i pobjeđuju.*

Neka cienjeni povjestničari pričaju, što hoće, i pišu, što hoće; papir sve podnosi. Neka se moji prijatelji razočaraju u meni, a neprijatelji neka me još više mrze, ali ja moram reći, da je Crna legija, koju je vodio Francetić, i poslije Boban, bila nešto najčestitije, najhrabrije i najhrvatskije, što je ikada poviest Hrvata imala. [...]

Vrieme je, da se naši povjestnici oslobode predrazsuda, koje su se taložile pol stoljeća. Vrieme je, da se Hrvati oslobode beogradske propagande, njihovih statistika i njihove lažne poviesti, ali i one komunističke i masonske poviesti. Vrieme je, da mi Hrvati prestanemo u ustašama gledati koljače. Vrieme je, da se na Crnu legiju, koju su vodili Francetić i Boban, gleda kao na nešto, što je ratnički hrvatski genij najveličanstvenije ostvario u svojoj poviesti!

Knjigopisje

Baković, Anto. *Dječak s Drine*. Zagreb, 1996.

Marković, Marko. *JURE i BOBAN. Povijest Crne legije*. Zagreb – Tomislavgrad, 2003.

Spomen-slikovnica 'NDH 1941.–1945.'. Winnipeg – Buenos Aires, 1988.

Ivica KARAMATIĆ

Veličanstven ulazak Francetićevih dragovoljaca 1942. u Goražde

Razodkrivanje smišljeno zamračene poviesti

Budući da je riedko tko od hrvatskih pisaca s domoljubnim podrietlom pisao tako otvoreno, pošteno, dojmljivo i nadobudno o hrabrim bojovnicima znamenite Francetićeve Crne legije, kao što je to učinio svećenik Anto Baković (1931.–2017.) u poviestno dragocjenoj knjizi sjećanja "Dječak s Drine", prikaz o Francetićevim vitezima, držim, posve je primjereno potvrditi upravo Bakovićevim izvornim uspomenama, iz rečene knjige, glede ulazka Crne legije 1942. u Goražde.

Nakon četnika, u siečnju 1942., partizani su zaposjeli Goražde. U II. proletersku brigadu uglavnom su unovačili bivše četnike – koljače Hrvata. Kada su bježali, kao zečevi, iz Goražda u Crnu Goru, u svibnju 1942., zbog žestoka naleta Crne legije, nisu zaboravili srušiti tri mosta na Drini u Goraždu. Palili su i uništavali sve, što nisu ponieli sa sobom, uključujući i vojarnu u Goraždu.

S glasovitim hrvatskim vitezom, ratnikom i junakom Jurom Francetićem na čelu, oslobodila je Crna legija u svibnju 1942. i Goražde. Oprječno bajkama jugokomunističke promičbe i Londonskoga krugovala o 'zloglasnoj i krvoločnoj Crnoj legiji', Anto Baković baca posve drugčije svjetlo, bez ideologijskih natruha i politikanstva, na častne ratnike Francetićeve Crne legije.

Nekoliko dana u Goraždu je vladalo bezvlašće, jer su partizani bili pobjegli, a Crna legija još nije pristigla. Među pučanstvom Goražda kolale su priče o Juri Francetiću kao veliku ratniku, uviek prvome na čelu svoje vojske, te o bojovnicima Crne legije kao neustrašivim vojnicima. Nitko njihov tvrđak, bunker nije mogao osvojiti, a gdje napadnu – redovito pobiede ...

Muslimanima i katolicima, u iztočnoj Bosni, bila je Crna legija zadnji spas i nada. Za razliku od Tita, koji nikada nije, u iztočnoj Bosni, išao međupučanstvo, Francetić je bio pučki prijatelj i osloboditelj. K tomu je

poznavao svakoga svojega vojnika i skrbio o svim pripadnicima Crne legije. Zalazio je u tzv. srbske i u muslimanske domove i razgovarao jednostavnim riečima s ljudima. Bio je plemenita osoba, vazda vedra lica i pun hrvatskog idealizma.

Čarobna moć Jure Francetića zrcalila se u tome, da su štoviše i neki tzv. Srbi bili u sastavu Crne legije, jer Francetić zarobljenike nije ubijao, za razliku od četnika i partizana. Poglavita njegova odlika bila je, da nikada nije dirao svjetovno stanovničtvo; ni jednu tzv. srbsku kuću nije zapalio. Crna legija jedino je u borbi ubijala odmetnike s puškom u rukama. Francetiću, veliku i čestitu borcu za hrvatsku slobodu, stožerni ideal bila je samostojna hrvatska država.

Pučanstvo u Goraždu uzhićeno je dočekalo dolazak Crne legije. Ljudi su plakali od sreće. I mnoge muslimanke, koje su preživjele grozomorne četničke pokolje, govorile su: 'Šućur Alahu, Bogu hvala, što dolazi naša vojska!' Svi do tada skriveni ljudi izašli su iz zemunica pozdraviti ustašku osloboditeljsku vojsku. I dječak s Drine rukovao se s ustašama. Žene su im ruke cjelivale, ljudi ih grlili. Ustaše su stupale čvrstim korakom u smjeru vojarne u Goraždu. Iz njihovih očiju, punih snage i dobrote, izčitavao se žal, što nisu mogli prije doći i spasiti Goraždane od četničkoga pokolja. Ljudi su po osloboditeljima bacali proljetno cvieće, uzhićeni, s iskrenim suzama radostnicama u očima.

Francetićeve ustaše bile su pretežito pobožni, bogobojazni ljudi. Katolici su prije ulazka u porušenu vojarnu u Goraždu molili iz molitvenika ili s krunicom u ruci, a muslimanski su pripadnici Crne legije klanjali na prostirkama. Ni jedan bojovnik Crne legije u Goraždu nije 'oštrio noževe'. Dapače, bila je to posve oprječna slika od lažnih kazivanja, koja su Goraždani prije toga slušali od četnika i partizana o ustašama. Štoviše, kada je Francetića jedan od muslimana iz Goražda, u ime nazočnih, upitao "Kada ćemo početi klati Srbe?" – Francetić je okupljenim muslimanima odgovorio: "Po naredbi poglavnika ND Hrvatske dr. Ante Pavelića nema klanja tzv. Srba! Poglavnik je zabranio klanje. Ni jednomu tzv. Srbinu ne smije pasti glava, niti mu se smije išta dogoditi. Tako je Poglavnik naredio." Na bučne prosvjede nazočnih muslimana Francetić je odgovorio, da će ubrzo nakon Crne legije u Goražde stići 13. domobranska pukovnija (ostat će u Goraždu do proljeća 1943. – nap. I. K.) i hrvatsko redarstvo, pa tko god imade pritužbu na srbske koljače, neka rečeno prijavi hrvatskomu redarstvu, a redarstvo će prijave proslediti sudu, i hrvatski će sud suditi svakomu po zakonu. Povrh spomenutoga, 'krvoždni i krvoločni ustaše', netom nakon dolazka u Goražde, izposlovali su kod vlasti u Zagrebu, da se odtuda gladnu stanovničtvu vozilima dopremi hrana. Kada je dovezena u Goražde, hrana se dielila podjednako svima: katolicima, muslimanima i pravoslavcima.

Jure Francetić govori 1942. tzv. srbskim izbjeglicama u iztočnoj Bosni.

Jure Francetić 1942. u oslobođenoj iztočnoj Bosni

Stjepan RAZUM

Razprava o Krugu zemaljskom[1]

Poštovani članovi i članice, dragi prijatelji i gosti HKD-a Sv. Jeronima. Srdačno Vas pozdravljam na ovoj, osmoj "Književnoj večeri četvrtkom" u ovoj školskoj godini, a prvoj u započetoj kalendarskoj godini 2019. Pozdravljam osobito Elvisa Dusparu, predavača ili glavnog sudjelovatelja u večerašnjoj razpravi. Po odjeku već same najave ove večeri, a posebno po tako velikoj posjećenosti, ovo je posebna književna večer. Naime, mi godišnje održimo oko 20 književnih večeri, i ni jedna od njih do sada nije izazvala takvu pozornost javnosti kao ova večerašnja.

Prije petnaest mjeseci, t.j. 12. listopada 2017. predstavili smo ovdje knjigu Elvisa Duspare "Krug zemaljski". Ta je knjiga i prije i nakon toga predstavljena još puno puta i u Zagrebu i izvan Zagreba. Ta se knjiga prodaje na prodajnim mjestima (kioscima) diljem Hrvatske, i ona je predmet razgovora i razprava u osobnim susretima i na omrežju. Očito je, da je kao mala gruda sniega zakotrljala cielu lavinu i pokrenula mnoge ljude u Hrvatskoj i njezinu okružju na razmišljanje o obliku Zemlje, koju je Bog u svojoj svemogućnosti stvorio drugoga dana Stvaranja.

Stajališta pojedinaca prema toj knjizi, odnosno prema predmetu, koji opisuje, jesu raznolika; kreću se od oduševljenoga prihvaćanja do prezrivog odbacivanja. No oni, koji su ju pročitali, i to cjelovito pročitali, uz častne iznimke, gotovo se u podpunosti slažu s njezinim sročiteljem.

Tako različita stajališta sasvim su razumljiva, jer pojavak te knjige znači podpunu novost u našemu hrvatskome prostoru. No, ona nije novost u svjetskim razmjerima, jer već najmanje 10 godina postoji jak svjetski pokret "ravne Zemlje". Zahvaljujući toj knjizi i njezinu sročitelju Elvisu Duspari i mi smo sada upoznati s tim pokretom i pitanjem oblika Zemlje.

[1] Ovo je dopunjeno štivo, pročitano na "Razpravi o ravnoj Zemlji", u kojoj je Elvis Duspara razpravljao sa slušateljima, u sklopu "Književne večeri četvrtkom", 10. siečnja 2019., u sjedištu HKD-a Sv. Jeronima.

Imajući u vidu, recimo "šokantnost" viesti, da je Zemlja, na kojoj živimo, ravna i nepomična, stvorena trenutačno, a nije kugla, koja bi nastajala milijunima godina i koja bi se vrtjela i kretala bezkrajnim Svemirom, odlučili smo nastaviti razgovor o tome predmetu, kako bismo tu "šokantnu" viest bolje približili svima Vama te da prestane biti sablažnjivom, šokantnom.

Mnogi ljudi, koji nisu spremni mienjati svoj pogled na Sviet, govore, da nije bitno za naš spas, je li Zemlja kugla ili ravna ploha kružnog oblika nadsvođena Svodom nebeskim. To je samo naizgled točna tvrdnja, jer bitno je, živimo li u laži ili istini. Istina nas oslobađa, a laž zarobljuje. Kao djeca Božja – kršćani, pozvani smo živjeti u istini, pozvani smo slieditи Istinu, koja je sam Isus Krist naš Gospodin.

O obliku Zemlje, na kojoj prebivamo, može se govoriti s različitih polazišta. O njoj možemo govoriti na temelju **vlastitog izkustva i opažanja**, koje svatko od nas ima, zatim na temelju **logičnoga zaključivanja**, što također svatko od nas može, nadalje na temelju **Rieči Božje zapisane u Svetome Pismu**, kao i na temelju **spisa crkvenih otaca**. Naravno, o tome treba govoriti i na temelju **znanosti i dosegnutih znanstvenih odkrića**, pazeći kod toga da nam se pod znanošću ne podmetne neko ideološko uvjerenje. Stoga u pristupu tomu pitanju treba znati razlučiti, što je laž, a što istina.

Odpadnik od Boga, vječni neprijatelj čovjekov, Sotona, zaveo je lažju naše praroditelje Adama i Evu i tako zavoditi nikada nije prestao. Sam ga Isus Krist Gospodin naš naziva otcem laži. On do dana današnjega nije odustao od toga svojega "glavnoga posla", od zavođenja i laganja, i vriedno je znati, da se on ne zadovoljava zavođenjem samo male djece, nego mu je svrha zavesti cielo čovječanstvo.

Dakle, večeras bismo pokušali u međusobnome razgovoru razodkriti, što je laž, a što istina u pogledu oblika naše Zemlje. Nismo htjeli, da to bude klasično predavanje, već, kao što je u naslovu najavljeno, razprava o ravnoj Zemlji. Molim Elvisa, da nam na početku iznese osnovne tvrdnje i glavne zaključke svoje knjige, a onda molim svakog od Vas, ako ima bilo kakvo pitanje, zamjetbu, suglasnu ili protivnu, neka ju izreče, a Elvis će pokušati odgovoriti ili protumačiti. Molim Vas, da pitanja ili

primjetbe budu sažete i kratke, kako bismo mogli što većemu broju sudjelovatelja dati prgodu. U načelu pozivam Vas, da kažete bilo koji argument, zašto bi Zemlja trebala biti kugla ili nadsvođeni krug.

Kao prilog razpravi navodim neka svetopisamska mjesta, neka imena crkvenih otaca i molitvene predložke Crkve, koji svjedoče o tome, da je Zemlja oblika kruga, a ne kugle.

1. **Svetopisamski temelj**. Elvis Duspara u svojoj knjizi "Krug zemaljski" donosi 120 svetopisamskih navoda o svetopisamskome modelu Zemlje, t.j. o nepomičnome, ravnom i središnjemu Krugu zemaljskom. Čitajući Sveto Pismo nailazimo na ova mjesta s izričitim ili uključnim spomenom oblika Zemlje i Svoda sa svjetlilima na njemu:

Još 10,12–13: Onoga dana, kada Jahve predade Amorejce sinovima Izraelovim, obrati se Jošua Jahvi i poviče pred Izraelcima: "Stani, Sunce, iznad Gibeona, i Mjeseče, iznad dola Ajalona!" I stade Sunce, i zaustavi se Mjesec, sve dok se nije narod osvetio neprijateljima svojim. Ne piše li to u knjizi Pravednika? I stade Sunce nasred neba i nije se nagnulo k zapadu gotovo cio dan.

1 Sam 2,8: Jer Jahvini su stupovi Zemlje, na njih je stavio ovaj Sviet.

Ps 9,8: Ali Jahve dovieka stoluje, postavi priestolje svoje, da sudi: sam po pravdi sudi krug zemaljski ...

Ps 57,12: Uzvisi se, Bože, nad nebesa, slava Tvoja neka je nad svom Zemljom!

Ps 75,4: Pa neka se strese Zemlja sa stanovnicima svojim, ja sam učvrstio stupove njezine.

Ps 89,12: Tvoja su nebesa i Tvoja je Zemlja, Zemljin krug Ti si sazdao i sve, što je na njemu ...

Ps 90,2: Prije nego se rodiše brjegovi, prije nego postade kopno i krug zemaljski, od vieka do vieka, Bože, Ti jesi!

Ps 93,1: Čvrsto stoji krug zemaljski, ne će se poljuljati: Čvrsto je priestolje Tvoje od izkona, Ti si od vječnosti!

Ps 95,4–5: U Njegovoj su ruci zemaljske dubine, Njegovi su vrhunci planina. Njegovo je more, On ga je stvorio, i kopno, koje načiniše ruke Njegove.

Ps 96,5: Jahve stvori nebesa!

Ps 98,7–9: Neka huči more, i što je u njemu, krug zemaljski i stanovnici njegovi! Rieke neka plješću rukama, zajedno s njima neka se brda raduju! Jer Jahve dolazi, dolazi suditi Zemlji. Vladat će krugom zemaljskim po pravdi i pucima po pravici.

Ps 103,19: Jahve u nebu postavi priestolje Svoje, i kraljevska vlast Svemir Mu obuhvaća. [Tzv. "Zagrebačka Biblija" rabi ovdje rieč "svemir", dok drugi prievodi imaju na tome mjestu rieč "sve".]

Ps 104,5: Zemlju si stavio na stupove njezine: ne će se poljuljati u vieke vjekova ...

Ps 104,19: Ti si stvorio Mjesec, da označuje doba i Sunce znade, kada ima zaći.

Ps 104,32: On pogleda Zemlju, i ona se potrese, dotakne brjegove, oni se zadime.

Ps 136,4–9: Jedini On učini čuda velika: vječna je ljubav Njegova! Mudro sazda On nebesa ... On utvrdi zemlju nad vodama ... On načini svjetlila velika ... Sunce, da vlada danom ... Mjesec i zviezde, da vladaju noću ...

Ps 147,4: Hvalite Ga, nebesa nebeska i vode nad svodom nebeskim!

Job 22,12: Zar Bog nije u visini nebeskoj i zar zviezdama tjeme On ne vidi?

Job 26,7: On povrh praznine sjever razapinje, on drži Zemlju o ništa obješenu.

Job 26,11: Svodu se nebeskomu potresu stupovi i premru od straha, kada On zaprieti.

Job 37,18: Zar si nebesa s Njime ti razapeo, čvrsta poput ogledala lievanog?

Izr 3,19: Jahve je mudrošću utemeljio Zemlju i umom utvrdio nebesa.

Izr 8,27: ... kad je stvarao nebesa, bila sam nazočna, kad je povlačio krug na licu bezdana.

Sir 1,3: Tko će iztražiti nebesku visinu, zemaljsku širinu i dubinu bezdana?

Sir 43,2–3: Kad se sunce pojavljuje, izlazeći objavljuje: "Divno je i čudesno djelo Svevišnjeg!" Kad je o podne, žari krug zemaljski, i tko bi izdržao žegu Njegovu?

Sir 43,6: I Mjesec tako, uviek točan, označuje doba i vječni je znak. Mjesec označuje blagdane.

Sir 46,4: Nije li po Njemu Sunce zastalo, i nisu li od jednog dana postala dva?

Iz 18,3: Svi stanovnici kruga zemaljskoga, i vi stanovnici Zemlje ...

Iz 24,20: ... Zemlja će zaglavinjati poput pijanice, zanjihat će se poput kolibe ...

Iz 30,26: Tada će svjetlost Mjesečeva biti kao svjetlost Sunčeva, a svjetlost će Sunčeva postati sedam puta jača ...

Iz 34,1: ... čuj, Zemljo, i sve što te ispunja, kruže zemaljski i sve što raste po tebi!

Iz 38,7-8: Izaija odgovori: "Evo ti znaka od Jahve, da će učiniti, što je rekao: sjenu, koja je sišla po stupnjevima Ahazova sunčanika, vratit ću za deset stupnjeva natrag." I vrati se Sunce deset stupnjeva natrag po stupnjevima, po kojima bijaše već sišlo.

Iz 40,22: On stoluje vrh kruga zemaljskoga, komu su stanovnici poput skakavaca. Kao zastor nebesa je razastro, kao šator za stan razapeo.

Iz 42,5: Ovako govori Jahve, Bog, koji stvori i razastre nebesa, koji razprostre Zemlju i njezino raslinje, koji dade dah narodima na njoj i dah bićima, što njome hode.

Iz 42,10: Pjevajte Jahvi pjesmu novu i s kraja Zemlje hvalu Njegovu ...

Iz 44,24: Ja sam Jahve, koji sam sve stvorio, koji sam nebesa sâm razapeo i učvrstio Zemlju bez pomoći ičije.

Iz 45,12: Ja sam načinio Zemlju i čovjeka na njoj stvorio; svojim sam rukama razapeo nebesa i zapoviedam svim vojskama njihovim.

Iz 48,13: Ruka moja Zemlju utemelji, desnica mi razape nebesa.

Iz 51,16: Svoje sam ti rieči stavio u usta, u sjenu svoje ruke skrio sam te, kad sam razastro nebesa, utemeljio Zemlju ...

Iz 66,1: Ovako govori Jahve: Nebesa su moje priestolje, a Zemlja podnožje nogama!

Jr 10,12: On stvori Zemlju snagom Svojom, mudrošću Svojom uzpostavi krug zemaljski i umom Svojim razape nebesa.

Jr 27,5: Ja sam snagom Svojom svesilnom i rukom izpruženom stvorio Zemlju, ljude i životinje na Zemlji.

Jr 31,35: Ovako govori Jahve, koji daje, da Sunce sja danju, a Mjesec i zviezde svietle noću ...

Jr 31,37: Ako se mogu izmjeriti nebesa gore i dolje iztražiti temelji Zemlje ...

Jr 51,15: On snagom Svojom stvori Zemlju, mudrošću Svojom uzpostavi krug zemaljski i umom Svojim razape nebesa.

Bar 6,59: Sunce, Mjesec i zviezde, dok sjaju, da obave službu, poslušni su.

Ez 1,22: Nad glavama bića bijaše nešto kao svod nebeski, nalik na sjajan prozirac, uzdignut nad njihovim glavama.

Dn 4,8: Stablo poraste, postade snažno, visina mu doseže nebo, vidjelo se s krajeva Zemlje.

Am 8,9: Toga ću dana – rieč je Jahve Gospoda – učiniti, da Sunce zapadne u podne, i pomračit ću Zemlju u pola biela dana.

Am 9,5-6: Jahve, Gospod nad Vojskama ... On dodirne Zemlju, i ona se potrese, svi joj stanovnici protuže; ... On sazda Sebi priestolje na nebesima, i svod Svoj na Zemlji osnova; On poziva morske vode i lieva ih zemlji preko lica – Jahve mu je ime.

Nah 1,5: Pred Njim se gore potresaju, brjegovi se ljuljaju, Zemlja se pod njim otvara, krug zemaljski i sve što na njem stanuje.

Hag 2,21: Ja ću potresti nebesa i Zemlju!

Zah 12,1: Govori Jahve, koji razape nebesa, utemelji Zemlju i stvori dah čovjeku u prsima.

Mt 5,34: A ja vam kažem: Ne kunite se nikako: ni nebom, jer je priestolje Božje; ni zemljom, jer je podnožje njegovim nogama ...

2. **Crkveni otci**. Što pišu crkveni otci i teolozi glede oblika Zemlje? **Sv. Ivan Zlatousti** (spominjemo ga se 13. rujna) pisao je, da je Zemlja ravna, okrugla i nepomična ploča. **Sv. Grgur Niški** ili **Nisenski** (spominjemo ga se 10. siečnja) piše, da je Zemlja u središtu Svemira, nepokretna i kružna (ne navodeći kod toga ni loptu ni kolut, disk). **Sv. Ivan Damaščanski** (spominjemo ga se 4. prosinca) piše o nepokretnoj Zemlji i navodi oba oblika Zemlje (ravni i loptasti). **Sv. Ćiril Jeruzalemski** (spo-

minjemo ga se 18. ožujka) piše, da se Sunce, Mjesec i zviezde kreću te da Mjesec ima svoju vlastitu svjetlost, a o obliku Zemlje ne piše. **Sv. Ambrozije** (spominjemo ga se 7. prosinca) piše, da je Zemlja u središtu Svemira i nepokretna je, te da Sunce kruži oko Zemlje.

Zanimljivo je uočiti, kako piše Nikodem Bogosavljević, da su oni crkveni otci, koji su bili pod utjecajem grčke, dakle poganske filozofije, pisali o Zemlji (i) kao kugli, a koji su se držali Svetoga Pisma, pisali su o Zemlji kao ravnoj i nepomičnoj ploči.[2]

3. **Vjera Crkve očitovana je u molitvama.** Poznato je pravilo: Kako Crkva moli, tako vjeruje, i obratno: kako vjeruje, tako i moli. U tome smislu za ovu okostnicu, o kojoj je rieč, dostatna su dva primjera:
– U Vazmenome predslovlju molimo: *Stoga sav sviet na **krugu zemaljskom** klikće zanosnom vazmenom radošću …*
– U petak XXVII. tjedna u bogoslužju molimo: *Gospodin po pravdi sudi **krug zemaljski***, služeći se starozavjetnim psalmom (Ps 9).

Dakle, možemo zaključiti, ne samo na temelju Svetoga Pisma, već i na temelju provjerenog učenja svetih otaca, kako Iztočne, tako i Zapadne crkve, kao i na temelju molitvenih predložaka sročenih nakon Drugoga vatikanskoga sabora, Katolička crkva u cjelini i službeno tiekom ciele svoje poviesti vjeruje, da čovječanstvo prebiva na Zemlji, koja je na svojoj gornjoj površini ravna ploča, nad kojom je Bog Stvoritelj razapeo Svod nebeski. Pojedinačna skretanja s te vjere jesu pojedinačna lutanja dotičnih ljudi, bez obzira na to koju službu i mjesto unutar Katoličke crkve imaju.

[2] BOGOSAVLJEVIĆ, Nikodim. *Ipak se ne okreće. Položaj i oblik Zemlje*. Vlastita naklada. Beograd, 2017.

Ivo Mijo ANDRIĆ

Poetika kreševskoga rapsoda
– ogled

Malo je pisaca u našim hrvatskim prostorima, koji se bave poslom, biznisom. Još je manje poslovnjaka, koji se bave pisanjem.

Anto Stanić izuzetak je od toga zapisanoga pravila.

Kada je bio diete, Anto je u svojemu rodnome Crnićkome Kameniku kod Kreševa zavolio književnost. Najprije ustmenu, koja se prenosila pričama starijih. A potom pisanu, koja se čitala iz knjiga pravih pisaca, nakon što su se naučila slova i proniknulo u tajne pismenosti.

Prvi susret s pjesničtvom, poezijom, doživio je slušajući epske pjesme svojega poznatoga sugrađanina franjevca Grge Martića, velikoga književnika i prijatelja Josipa Jurja Štrosmajera. Pjesničtvo se tako urezalo u um malog Ante, da ga kasnije nije nikada napuštalo. Pratilo ga je u svim obavljanim djelatnostima.

U doba pohađanja Učiteljske škole u Sarajevu napisao je prve pjesme; o zavičaju, ljubavi, domu i nadama. Tada je počeo sanjariti, kako će jednoga dana biti poznati pjesnik. Kao Jesenjin, Ujević, Šantić ili Sarajlić. I kako će mu pjesničtvo biti stalnom strukom.

Uz pjesničtvo se Stanić oblikovao kao osjećajni lirik. Ono je postalo dielom njegova bića i obvezatnom sastavnicom njegove ljudskosti. Pratilo ga je na dugu životnome putu, kako u doba učiteljevanja u kreševskim selima, tako i za vojnoga roka u Hercegovini i Sloveniji, rada u Njemačkoj te bavljenja osobnim poduzetničtvom. Sve do mirovinskih dana, koje marno, razborito i stvaralački troši u svojemu preliepu kreševskome domu.

U svim je razdobljima života Anto Stanić zapisivao stihove. Nekada stalno, nekada riedko. Što bi se reklo, godina i pjesma. Tako se nakupilo dostatno pjesama za objavu knjige pod kraj stoljeća, koje mnogi pamte po ratovima, a neki i po miru. Ti su drugi, jamačno, živjeli vrlo kratko.

No, za objavu knjige trebaju ocjenitelji, recenzenti. Znalci, koji će djelo pustiti u bieli Sviet. I sjetio se Anto druga iz učiteljske škole Momi-

ra Jolovića, pisca iz Sokolca pokraj Sarajeva. Uz njegovu stručnu pomoć na književnome polju nikle su i zaklasale dvie pjesničke zbirke. *Biseri ispod Inča* i *Poetske kovanice iz Kreševa*, i treća knjiga savjetodavnih mudrih izrjeka pod naslovom *Kako uspjeti*.

Znao je poduzetnik Stanić, kako stići do ruža. Preko trnja, naravno. Kroza Scile i Haribde. Novaca nije manjkalo. Stekli su ih vriednim i upornim radom. A kada novaca ima, za knjige nema brige. S tom *filozofijom* zaputio se u književnu nesigurnost, svjestan opasnosti, koje taj izazov nosi.

Već na prvoj krivini suočio se s lošim ocjenama, kritikama iz bliže okolice. Od kuće, u kojoj živi, i one preko puta. Kuda će gora nevolja od one izpred praga! Kako preko nje prieći, kada dalje tragova nema, koje bi sliedio pjesnik želeći to biti.

Pomišljao je Anto ostaviti se pjesme. Raditi ono, što vriedi i donosi novce, a što je do tada s uspjehom radio. Lomio se kao krhka stabljika na vjetru. Kao list, što s grane pada pod podplat vojničke čizme. Dielio je knjige znanima i neznanima. Onima, koji čitaju, ali i onima, koji, iz dna duše, preziru knjigu. Jedni su bili zahvalni. Drugi su mrštili lice. Kao kada primaju ježa ili pljesniv kiseli kupus.

Tako su Antine knjige došle i do mojih ruku. Posrednim putom, preko prijatelja Ilije Šimića, s kojime sam, kao njegov savjetnik, na početku trećega tisućljeća radio u Domu naroda bosansko-hercegovačkoga sabora, parlamenta. Zamolio me Ilija, neka pročitam knjige i, ako čemu vriede, napišem kraći prikaz. Za novine ili za svoju dušu. Nije bitno.

Pročitao sam knjige. Bile su kratke i jasne. Pjesnički skromne. Rječnički jednostavne i blizke. I napisao sam prikaz, u kojemu sam se bavio čudom odnosa posla i pjesništva. U uzajamnoj svezi, dakako. Izazvalo me, što neki poduzetnik piše pjesme. Odkuda ta ljubav? Je li nasliedena ili je stvorena radom? Zaključio sam, da ima od svega pomalo. Štoviše, i da ima smisla pisati pjesme uz posao.

Prikaz je objavljen u mostarskome književnome časopisu *Most*. I u sarajevskim dnevnim novinama. Više se ne sjećam, kojima. Obaviestio sam Antu o toj poviestnoj zbilji. Zapravo, probudio sam mu nadu i vratio ga u život. Pjesnički, prije svega.

Nedugo zatim, u prostorijama tvrdke *Stanić* u sarajevskome naselju Stup, uručio sam mu objavljene prikaze. Nisam tražio mišljenje, jer to nije običaj. Ako i tek ne onih, što pišu za svoju i tuđu dušu.

Anto je bio zadovoljan načinom, na koji sam predstavio njegove knjige. A zašto i ne bi, kada je prikaz bio potvrdan. Odmjeren i poticajan. Glasniji i jasniji od svega, što je do tada čuo o svojemu pjesništvu.

Sve je kasnije išlo prirodnim tiekom. Poduzetne pjesničke zamisli Ante Stanića i moje neiztrošeno pero ubrzo su proizveli cvjetničku, antologijsku zbirku pjesništva posvećena majci pod naslovom *Majko, hvala ti*. Naslov je odredio Anto po jednoj od svojih pjesama. Kao dug pokojnoj majci i svima majkama na Svietu. Knjiga je dobila krila, ali nije odletjela daleko, niti visoko. Ostala je u mjestnim granicama, iako je sadržavala svestrano pjesništvo domaćih i stranih pjesnika. Sve pjesničko, što smo mogli pronaći o velikoj nam majci.

Nakon te knjige priredio sam Antin izbor iz objavljenih i neobjavljenih pjesama pod naslovom *Zlatni stihovi*. Tu je knjigu posvetio svojim sinovima: Zvjezdanu, Svjetlanu i Goranu, kao i drugim članovima obitelji. Najprije ženi Luci, pa unučadi i snahama. Htio im se tako odužiti za sve dobro, što su mu učinili, a što i danas čine. I izprati griehe, kojih je, svakako, bilo. A tko je od smrtnika ikada živio bez grieha?

Uz tu knjigu propjevao je Božji čovjek Anto Stanić. Hitrije i jače. Ona mu je, športski rečeno, vratila izgubljenu snagu, poljuljanu majčinom i otčevom smrću. Zakočenu težkoćama u poslu. Pad je bio siguran. Uspjeh – nesiguran. U tim godinama gotovo nemoguć.

A onda je led iznenada probijen i rieka nadahnuća počela je teći. Anto se razpisao kao nikada dotada. Iz njegovih misli nadolazili su novi stihovi. Valjali su se padinama i dolinama, poput nabujale rieke nakon obilnih kiša. Iza njih su, kao pisani tragovi, ostajale knjige pjesama: *Pečat moje duše; Život je poezija; Tebi, ljubavi; Kad sam bio diete; Anticiklona; Epska poezija* i mnoge druge.

Pokraj pjesništva Anto se Stanić okušao i u proznome stvaralaštvu. Ponajprije zato što je cieloga života bio vođen neutaživom željom i nakanom, da mladim naraštajima prenese vlastita i tuđa izkustva. U obliku mudrosti, pouka i poduka. Zato je strpljivo i uztrajno bilježio vlastite i

tuđe misli i izrjeke. Neke je i prepisivao, prilagođujući ih postavljenom odredištu. Od tih izrjeka i pouka, sentencija i gnoma, nastale su knjige *Ti si kormilar svoga života* i *Zlatna pravila života*.

Za Antu je život središte Svieta i svega. Prije života praznina je. Nakon života tama je. Toliko, da se zna, kakav je Antin *kredo*. Koja načela sliedi. Iz kakve kože ne će.

O Anti Staniću i njegovu književnome stvaralačtvu, u tim poratnim godinama, pisao sam više nego svi drugi sročitelji zajedno. Za toga pisanja i mnogih druženja u različitim prigodama i stanjima, pokušavao sam, knjižki rečeno, "ući u njegovu dušu". Kako bih ju spoznao iznutra te dobio potrebne podatke za ono, što o njemu i njegovu djelu pišem ili kanim pisati.

Nije neskromno reći, kako sam u tom otišao dalje od drugih, koji se bave njegovim likom i djelom. Tu, naravno, mislim na one, što žive dalje od Stanića kuće. U znanje njegovih bližnjih nije preporučljivo ulaziti. Radi pristojnosti i sveg ostaloga.

Antu Stanića poznajem kao nadprosječno bogata, a ipak u svemu, skromna čovjeka. Jednostavna u suobraćanju s drugima. Spremna pomoći svakomu. Dakako, u granicama vlastitoga znanja i moći. Ništa svoje Anto ne čuva samo za sebe. Rado će podieliti sve, što se dieliti može. Nedjeljivo ostaje tamo, gdje mu je mjesto. Takvu je životnu usmjerenost ponio iz rodnoga doma i od nje se ne odvaja sve do današnjega dana. Mislim, da ne će ni sutra. Niti do kraja života.

Stanićevi su predci, po predánju, došli u kreševski kraj iz Zagvozda u Hrvatskoj, u potrazi za boljim stočnim pašnjacima . Jedan od tih Stanića dospio je u kreševsko selo Crnićki Kamenik, gdje je napravio kućicu i bavio se stočarstvom i ratarstvom, kao i njegovi nasljednici sve do Antina otca Luke, koji je radio kao rudar u rudniku ugljena u Brezi.

Baština ratarstva i rudarenja prekinuta je dolazkom Antinanaraštaja. Život uz motiku i lopatu zamienjen je olovkom i drugim lakšimoruđem. Kako za koga. Jedni su i dalje orali i kopali, ili kovinu kovali. Anto Stanić nije.

Obnova i izgradnja zemlje tražila je učenije ljude. Sposobne voditi u nove radne pobjede. Anto je tako, odlukom Općine Kreševo, usmjeren

na školovanje za učitelja. Upućen je u sarajevsku Učiteljsku školu, iz koje su izašle na tisuće prosvjetnika i odgojitelja.

Oboružan učiteljskom diplomom, sredinom šestdesetih godina dobio je posao u područnim kreševskim školama. Prije vojske u jednoj. Nakon vojske u drugima. Odmah po zaposlenju zasnovao je s Lucom Ljiljić obitelj. Došla su i djeca.

Težak je život tih godina bio na selu. Putovi makadamski. Autobus jedanput dnevno. Ili ni jedanput.

Mogućnost napredka u struci i poslu gotovo nikakva. Plaća dostatna za hranu. Život bez uzgleda, perspektive.

Upravo je takav život odveo Staniće u Njemačku. Na pridobni rad, da zarade više od kruha. Za krov nad glavom, za upravljač, volan u rukama. Za njemačke marke radili su naporno i Anto i vriedna mu žena Luca. Odricali se, da što više novca donesu za kuću. Spajali jutro i noć na radnim mjestima. Za dobro svoje djece i za vlastitu sigurnost.

Sredinom sedamdesetih godina izgradili su kuću i u kući sudobnu objedku, restauraciju. *Troska* se zvala. Ime je dobila po naselju, u kojemu se odlagala troska iz kreševskih taliona rude. Ali, te godine nisu bile plodne za posebnički posao, pa je trebalo potražiti druga životna rješenja.

Moralo se opet ići na rad u Njemačku.

Sljedeći pokušaj obavljanja samostalne djelatnosti bio je uspješniji. Početkom osamdesetih Stanići su otvorili trgovinu. I više ju nisu zatvarali. Čak ni u doba, kada je zemlju zahvatio rat. Širili su djelatnost iz mjesta u mjesto. Od jedne do druge države. Trgovina im je donosila novac, koji su ulagali u tvorbu prehranbenih i drugih proizvoda. Jer, od proizvodnje se, znano je to odvajkada, sigurnije živi.

To što su roditelji započeli, sinovi su nastavili. Odlučnije i uspješnije.

Danas Stanići posluju u više država. Njihovi prodajni i proizvodni pogoni razpršeni su u više desetaka gradova i sela. Sinovi proizvode i prodaju robu. Anto daruje pjesmu. I tako traje *saga* Stanićevih, davno začeta u peru kreševskog uče i putujućega pjevača, *rapsoda*.

O svem tome pisao sam znatno šire u monografiji *Stanić – poduzetnička obitelj iz Kreševa*. Prvoj monografiji te vrste napisanoj i objavljenoj u poratnoj Bosni i Hercegovini. Za primjer drugima, koga treba slijediti.

U međudobu se obiteljski posao širio, a Anto je putovao Svietom, upijao njegove veličanstvene ljepote, čitao dobra književna i stručna djela, te i sam pisao i objavljivao nove knjige pjesničtva i proze. Njegovo sadržajno i bogato sročiteljsko književno djelo raslo je i bujalo pa danas doseže silan broj od blizu četrdeset naslova. O tome je nekada, kao sarajevski srednjoškolac, maštao i sanjao.

I dosanjao je tako svoj dječački i mladenački san, da bude pjesnik i piscem se zove. A otišao je i dalje. Bistre vode kreševske i krasne gore srednjobosanske, odniele su ga i odvele do akademskih predvorja. Baš ovoga ljeta Gospodnjega 2018. primljen je u članstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Mostaru. To je kruna svih njegovih književnih, gospodarstvenih i ljudskih postignuća i putokaz drugima, koga treba slijediti.

Život ima smisla, ako se postave jasne svrhe i kada se one, upornim radom i znanjem, pretvore u zbilju. Anto je to pravilo potvrdio vlastitim primjerom i zbog toga je, za razliku od mnogih drugih, i u tome postao – častnom iznimkom.

Bilježku o Anti Staniću, bivšemu poduzetniku i sadašnjemu pjesniku, piscu i akademiku, završavam zato zaključkom, kako su za razvoj ljudskoga družtva častne iznimke ponekad vrjednije i od samih pravila.

I kako takve iznimke treba visoko cieniti i iskreno poštovati.

Nekada više i od samih pravila.

Anto daska

Priču o Anti daski, nakon duga premišljanja, konačno prepisujem iz vlastitoga sjećanja. Da se ne zaboravi ili ne izbriše mojim nenadanim odlazkom s ovoga Svieta.

Ne poznajem nikoga, tko bi mogao posvjedočiti, je li Antina slika i prilika baš onakva, kakvu pamtim s potrajnog odmaka od gotovo pola stoljeća. Doba je sudac, koji provodi zakone prirode i ono će najbolje prosuditi, kakvi smo bili i što nas čeka na kraju životnoga puta. Antini koraci tim putom već dugo ne hode i nitko ga ne sliedi, jer roda ni poroda nikada nije imao.

Antu dasku pamtim iz srednjoškolskih dana i godina. Bilo je to na razmeđu šestdesete i sedamdesete godine prošloga stoljeća. U to sam doba pohađao srednju Kemijsku tehničko-tehnološku školu u Tuzli, u naraštaju 1964.–68. Zanimljive godine po tome, što su se u njima dogodile znatne družtveno-gospodarstvene promjene u bivšoj SFRJ. Što se zbio politički obračun sa strujom, koju je predvodio Aleksandar Ranković. I na koncu, kada su počele studentske i radničke demonstracije u Europi i bivšoj Jugoslaviji. Sve te događaje pamtim dostatno dobro, kako bih o njima mogao stvarno i istinito pisati s gotovo 90-postotnom sigurnošću. Sjećam ih se, kao da su se nizali prije pet ili deset godina. Bio sam tada mlad i u naponu tjelesne i duhovne snage; upisivao sam sve, što se u to doba zbivalo i razvijalo u mojoj životnoj i učeničkoj okolini. Tada sam puno čitao i, za razliku od svojih vršnjaka, najviše pozora posvećivao prvim stranicama dnevnih novina.

Ali, to nije okostnica ove priče, pa se, s razlogom, vraćam njezinu glavnomu liku Anti daski. Čudnoj i pomalo nagrdnoj, karikaturalnoj osobi, koja to nije bila, ako se stvari shvate s njihove prave, pravne i, napose, ljudske strane.

Anto daska bio je samotnjak u pravome smislu te rieči. Živio je u maloj napuštenoj kućici, koja je, zbog slieganja tla, ostala na nečvrstim temeljima nakon smrti njegovih roditelja. Bila je toliko neugledna, da su

ju prolaznici jedva zamjećivali iza zarasle živice, koju nitko godinama nije krčio. Antu je taj prirodni sklad i družtveni nered najmanje zanimao. On je imao svoj posao i njemu se posvetio na najbolji mogući način.

Svako jutro, 'sabajle', što bi se po bosanski reklo, odlazio je u središte grada, gdje je uzimao svoj udjel dnevnih i tjednih novina. Bilo je tu nekoliko vrsta tiska od mjestnoga "Fronta slobode" i nezaobilazna sarajevskog "Oslobođenja", preko beogradske "Borbe", "Politike" i "Večernjih novosti" pa do zagrebačkoga "Vjesnika" i "Večernjega lista". Sve, što se u to doba objavljivalo u ex-yu–prostorima, nalazilo se u Antinoj izlizanoj povelikoj torbi, vazda prebačenoj preko lievoga ramena.

Čim bi se zadužio svojim predmetima i sredstvima rada, Anto daska izlazio bi na ulicu i, za razliku od drugih raznosača, kolportera, odmah bi počeo izvikivati nazive novina i naslove, koji su predhodne večeri najavljivani u krugovalnim odašiljkama, radijskim emisijama, u sklopu promicanja dnevnih viesti za idući dan. Tako su ulicom, kojom je prolazio, iz Antinih usta, od ranih jutarnjih sati odjekivali naslovi: "Ustavne promjene u korist radnika", "Ranković smienjen s položaja ministra unutrašnjih poslova", "*Partizan* u derbiju pobiedio *Crvenu zvezdu*", "Sretni dobitnik na lutriji osvojio pola milijuna dinara" i sl.

Bunovni građani, koji su se žurili na posao u gradske tvornice, kupovali su određene novine i žurnim se koracima udaljivali prema svojim radnim mjestima. Ponetko bi ga upitao za zdravlje ili mu mahnuo rukom u prolazu, dok bi većina prolaznika nastavljala svoj put, ne zamjećujući ni Antu ni njegove promičbene novinske poruke. Taj se prizor ponavljao svakoga jutra, bez obzira na godišnja doba, vremenske prilike ili neprilike i Antino zdravstveno stanje. Znalo se dogoditi, da je u zimskome razdoblju prehlađen i pod težkom gripom, ali on sa svojega radnoga mjesta nije izostajao. Uviek je dolazio u isto doba i uviek se kretao istim ulicama, izvikujući udarne naslove novina. S proljeća, ljeti i s rane jeseni glas mu je bio čist kao suza, a u kasnu jesen i u zimskome razdoblju hrapav, piskutav i često promukao do neprepoznatljivosti.

Kada bi se razdanilo, Anto bi već stigao do gradske tržnice, *pijace*, gdje ga je čekao najveći broj kupaca, kojima su dnevne novine bile prvi i najvrjedniji izvor podataka o svemu, što se u družtvu i državi događalo.

Ondje bi prikupio pola dnevnog utržka, *pazara*, razmienio hrpe pozdrava, lupkanja po ramenima i poneku psovku. Do njih bi došlo, kada bi neki tržničar ili prolaznik nazvao Antu, za njega pogrdnim nadimcima, "daska" ili "olovka". Tada bi goropadni raznosač jurnuo za kazivačem tih posprdnih izraza i tjerao ga do prvog ugla zgrade ili stola, *tezge*, na kraju tržnice. Stao bi tek onda, kada bi mu ponestalo zraka u plućima. Potom bi mucavim glasom ponavljao, gotovo uviek, istu rečenicu s nekoliko pogrdnih rieči. I tako bi cieli taj uhodani cirkus bio završen do sljedećega bezobraznika ili nestašna djeteta. A, ni djeca iz prvih razreda osnovne škole nisu Antu ostavljala na miru. I njima je trka s gradskim raznosačem bila dobrodošla za jutarnje razgibavanje prije početka školske nastave.

Nadimak "olovka" Anto je zaradio zbog grafitne olovke, koja mu je, uviek uredno zašiljena, bila zadjenuta iznad desnog uha. S njome je izgledao kao kakav občinski pisar ili poštar, koji se često morao podpisivati na vriednostnice, čekove, ili u knjigu preporučene pošte. Iako Anto nije bio ništa od toga službenog i bitnoga, olovka mu je bila znakom umne prosviećenosti, što je u to doba bilo itekako vriedno. Drugo je, što to neki od odraslih i mlađarije nisu cienili niti poštivali, pa su ga zadirkivali izvikivanjem ne tako pogrdnih nadimaka, koji su njemu, ipak, na kraju jako smetali. Tom olovkom Anto je u posebnu bilježnicu, *tefter*, upisivao broj prodanih primjeraka pojedinačnih novina. Činio je to, dok bi sjedio na klupi ili u kavani odmarajući umorne noge. Tako je znao pravo stanje dnevnih utržaka i nije se moglo dogoditi, da mu se računi na kraju radnoga dana u komad i dinar ne slažu. Viška od prodanog uviek je bilo, i ostavljali su ga oni, koji su ga cienili i poštovali.

Anto daska, za prezime mu nikada nisam čuo, bio je čovjek sličan onomu poznatomu pratiši, kondukteru, iz englezke nizanke "U autobusu". Visok, štrkljast, povijenih leđa, dugih "majmunskih" ruku i tanak kao daska palčarica, 'colarica'. Ista ona daska, koja se koristi za lakše oplate, *šalunge*, i za podove u sirotinjskim kućama. Debljine 2,5–3 centimetra i uobičajene duljine od tri metra. Lice mu je bilo izpijeno, što od možebitne gladi, što od neuredna života. Hranio se, kada stigne u gradskoj objedki, restauraciji, te gradskim 'aščinicama'. Doručak je pres-

kakao zbog rana buđenja i obveze na preuzimanje dnevnoga tiska, a večerao bi, kada dođe u svoju kućicu potlušicu kasno navečer. Ondje je uglavnom jeo paštete, mesne narezke, 'zdenka'-sir i bilo što drugo, uzput kupljeno u prodavaonama, nakon završena neodređenoga radnoga doba.

Ono, što ga je izdvajalo od drugih ljudi, bili su uzki, ni crni ni bieli brkovi, koji su, brat-bratu sto posto podsjećali na brčiće, po zlu poznatog, Adolfa Hitlera. Nitko Anti nije otvoreno zamjerao niti prigovarao zbog fašist-brkova, ali su svi, koji su ga ma i samo jedanput u životu susreli, bili posve sigurni, da to ima neke veze s *firerom* i njegovom nakaznom politikom. Jer, tko bi u socialističkoj samoupravnoj državi, koja je debelo osjetila težku njemačku vojnu okovanku, *cokulu*, mogao nositi Hitlerove brčiće, a da ga vlasti ne pitaju za razlog i njihovo, recimo to stručnim rječnikom, genetičko podrietlo.

Možda je Anto daska, kako su neki naslućivali, u svoje doba i u doba Drugoga svjetskoga rata ili prije njega, imao veze s nacističkim pokretom, ali pravih i pravnih dokaza za to nije bilo. A sve i da je bilo, iza njega nisu ostali nikakvi ružni tragovi, kojih bi se trebao stidjeti, ili za njih odgovarati po vriedećim zakonskim propisima socialističke države.

Što je u svemu najvrjednije i što će ostati zapamćeno, nitko iz vlasti Anti daski nije otvoreno prigovarao za tu vanjsku sukladnost s neprijateljskim likom niti ga je zbog toga privodio na obavjestne, informativne razgovore. Možda u prvo doba nakon rata i jest, ali o tome nema čvrstih dokaza, niti se Anto zbog toga ikomu ikada povjerio. Radio je svoj posao marno, uredno se u prolazu naklanjao *sekretaru komiteta* i predsjedniku občine, i pozdravljao svakoga, tko mu se činio bitnim ili je to, iz samo njemu poznatih razloga, zasluživao. Na drugoj strani – svakomu, bilo poznatom ili nepoznatomu, tko bi mu uputio pozdrav, Anto je odgovarao dubokim naklonom s istim riečima ili bez rieči. Naklon je bio znak osobitoga poštovanja i visoke kulture gradskoga raznosača.

Bilo je u gradu još nekoliko uličnih prodavača novina, ali oni po unarođenosti, popularnosti, i radnim učincima nisu Anti bili ni do koljena. Neki su mu zbog toga zavidjeli, ali većina je to uzimala kao naravnu pojavu, jer je Anto daska bio *legenda kolporterstva* i gradski *lero*, kao što

je to bio svaki *lero* u dalmatinskim gradovima opjevan u poznatoj i nagrađivanoj pjesmi Đele Jusića "Svaki grad uz naše more ima svoga lera".

Na povratku iz škole tih šestdesetih godina Antu dasku najčešće sam susretao u blizini željezničke ili autobusne postaje. Motao se oko kavane "Đugum" na gradskome kolodvoru, gdje je imao dosta kupaca novina, ali i onih, koji su ga nudili pićem ili kakvom drugom čašću. Obično bi tada odložio torbu i sjeo na drvenu klupu, izpružio kao čačkalice svoje 'čaplja'-tanke noge. Potom bi zapalio smotkicu, cigaretu "Savu", "Dravu", "Drinu" ili "Ibar" i pušio na način, koji nitko nikad u životu nije vidio. Kada bi se žižak na smotkici zažario, Anto bi ju, čas jednom, čas drugom rukom, naglo vadio, a zatim vraćao između donje i gornje usne. Činio je to takvom brzinom, da mu je dopola povučeni dim izlazio, pa se činilo, kao da u isto doba i puši i ne puši. Taj obred ponavljao bi, sve dok smotkica ne bi dogorjela, a onda je opušak gasio na rubu klupe i uredno ga spremao u najbliži koš za odpadke.

Tu kulturu pušenja pokušavali su kasnije oponašati mnogi strastveni pušači, među njima i oni s trajnom zaduhom i tumorom pluća, ali u tome nisu uspievali. Kada bi to izvodili, ili im je smotkica izpadala iz ruku, ili bi prstima hvatali zažareni joj vrh i jaukali od bola zbog sprženа prsta.

Anto daska bio je u svemuizvornik, koji se nije mogao uspješno preslikati, a da to ne bi ostavilo traga ili posljedica na kradljivca, plagiatora njegovih ljudskih izuma, tikova i stečenih postupaka.

Kako nisam bio od onih mladića, koji bi drugima pristajali na muku, Antu sam uviek uljudno pozdravljao i primao njegov naklon kao izraz iskrena poštovanja prema onima, koji su u obitelji i školi stekli potrebnu razinu kulture i pristojnosti. Neriedko sam, baš od Ante, a ne od drugih raznosača, koje sam uzput susretao, kupovao novine, jer mi je njegov način prodaje bio izrazom sudobne promičbe papirnatih proizvoda. Još kada sam u trećoj godini srednje škole počeo objavljivati pjesme i članke u dnevnim i tjednim novinama, Anto daska bio mi je glavni obskrbnik tiskom i čuvar primjeraka, koji se nisu istoga dana prodali. On je u to doba bio valjda jedini ulični prodavač, koji je imao pravo ostaviti neprodane primjerke neodređeni broj dana pa ih onda naknadno prodavati

onima, koji ih nisu kupili pravodobno. Dostatno bi ga bilo pitati za novine određenoga prošloga nadnevka, i on bi sutradan iste donosio na dogovoreno mjesto. Naravno, to je bilo koristno i kupcu i nakladniku, a i samom Anti, jer bi se svatko od te trojke u kupoprodajnome lancu okoristio. Neprodane novine ionako bi završile na smetištu ili bi se oporabile, reciklirale kod proizvođača papira, koji je do tih sirovina dolazio onako, budzašto.

Kad sam se krajem proljeća šestdesetdevete, zbog posla i studija preselio u Blažuj kod Sarajeva, Antu dasku riedko sam viđao. Neki put bih ga tražio na poznatim mjestima, ali ga ne bih uviek pronašao, jer nam se staze i doba nisu poklapali.

Anto daska ili olovka, svejedno, bio je desetljećima živa *legenda* tuzlanskih ulica. Pa i kada je iznenadno otišao s ovoga Svieta, nakon su njega ostale mnoge zgode i nezgode, koje su se godinama prepričavale. Tako je to s ljudima, koji su svoj život podređivali drugima i bili ogledalo stanovitoga prostora i doba, što drugi pripadnici njihove vrste nisu.

Zato ovo sjećanje na *legendu* moje mladosti zapisujem kao svjedočbu i svjedočenje o čovjeku, koji je uveseljivao puk i služio mu na dobro cieloga svojega života. Da se ne zaboravi i da se podsjete ma i samo oni, koji su živjeli u Antino doba ili tek za njega čuli, kako je i Tuzla imala svojega *leru*. Imala je svojeg Antu dasku, *legendu*, koja će ovom pričom nastaviti život i nakon mojeg odlazka s ovoga Svieta.

Slava Anti daski, a zašto to ne reći, hvala piscu, koji se svega toga, pravodobno sjetio! Prije Alzheimera i ljudskoga zaborava, koji nas prati u stopu.

UREDNICI

Pohvala hrvatskomu pravopisu

Akademik Josip Pečarić odaslao je elektroničnim putom svim primateljima svojih pisama štivo dr. Stjepana Razuma, kojime je dr. Razum predstavio njegovu i svoju knjigu "Razotkrivena jasenovačka laž", 17. siečnja 2019. u isusovačkoj dvorani u Zagrebu, u Palmotićevoj ulici. Kao odgovor akademik Pečarić dobio je pismo Zvonimira R. Došena, koje gotovo u cielosti prenosimo.

Poštovani akademiče Pečariću!

Čitajući ovaj govor dr. Stjepana Razuma, moram Vam javiti, da sam vrlo ugodno iznenađen čistim hrvatskim pravopisom u transkriptu njegova govora na predstavljanju Vaše zajedničke knjige – Razodkrivena jasenovačka laž. Ne sjećam se, da sam u svojih 58 godina emigrantskoga života (i narodnoga rada) ikada do danas pročitao, da se je ijedan hrvatski znanstvenik u Hrvatskoj poslužio čistim hrvatskim pravopisom. Svi, ili možda je bolje reći, gotovo svi rabe onu primitivnu fonetiku velikosrbskih "naučnika" Vuka Karadžića i Đure Daničića.

Upravo dovršavam knjigu, u koju su uključeni neki od mojih političkih radova, pa evo jednog izvadka iz onoga, što sam naveo u proslovu: "... Štivo ove knjige (osim ondje gdje citiram druge) pisano je hrvatskim korienskim pravopisom, koji je zakonskom odredbom o čistoći hrvatskoga jezika na zaključnoj sjednici u Hrvatskome Državnome Saboru stupio na snagu 28. veljače 1942. ... Ta glupa srbijanska fonetika tvrdo je utkana u ono, što se danas u Republici Hrvatskoj rabi kao hrvatski jezik i pravopis. Točno po Vukovoj formulaciji u tome 'pravopisu' 'D' se pretvara u 'T', 'B' u 'P' i t.d., tako da na primjer umjesto podpredsjednika imate 'potpredsjednika', umjesto podpore 'potporu', odkriće je 'otkriće', odkinuti je 'otkinuti', sudkinja je 'sutkinja' i t.d., i t.d. Još je

gluplje ono gutanje slova, gdje su sudci 'suci', podatci 'podaci', gubitci 'gubici' i tako u nedogled. Ima nas razseljenih po čitavome Svietu i govorimo svim jezicima toga Svieta, pa bih želio, neka mi netko dokaže, da se u ijednom od njih mogu naći gluposti poput ovih srbijanština. Još nam samo treba, da 'B' zamienimo s 'V', pa će u tome 'hrvatskome pravopisu' Biblija postati 'Vivlija', Betlehem, 'Vitlejem', Bazilije 'Vasilije' i t.d.

Nije potrebno biti jezikoslovac, da nam bude jasno, kako se taj pravopis ni u čemu (osim ekavice) ne razlikuje od onoga, koji se kao 'srpski' rabi u Srbiji. Pa je li onda čudno, što ga Englezi, Amerikanci i svi drugi i dalje zovu *Serbo-Croatian*, čak i *Yugoslav*. Kako se čini, to hrvatskim 'građanima' ništa ne smeta. Nu kada se pogleda, tko danas u Hrvatskoj upravlja prosvjetnim institucijama, od osnovnih škola do najviših sveučilišta, a da se i ne govori o tzv. Ministarstvu prosvjete, nikoga ne treba čuditi, što u tome 'hrvatskome' rječniku imamo: umjesto strojnica – 'mitraljeze', umjesto pogreba – 'sahrane', umjesto sućuti – 'saučešća', umjesto vrlo – 'veoma', umjesto doslovno – 'bukvalno' i tisuće drugih 'mnogo lepi reči'. Nakon tzv. Novosadskoga dogovora godine 1954., najprostije, napogrdnije rieči iz srbijanskoga balkanskoga žargona postale su sastavnim dielom onoga, što se danas zove hrvatskim jezikom ..."

Kada sam već mislio, da je sva moja borba bila uzaludna i da u Hrvatskoj nema nikoga, tko razumije, kakvu opasnost za hrvatski narod znači to srbijansko kukavičje jaje, primih ovaj transkript govora dr. Razuma, i čim sam ga pročitao, došao sam do zaključka, da to njegovo prezime ne može biti slučajno. Vjerujem, da je to prezime zbog visokoga stupnja intelekta, razuma, dobio jedan od njegovih predaka, i nema sumnje, da je Stjepan u genima svojih predaka nasliedio taj visoki stupanj ne samo razuma, nego i domoljublja i hrabrosti.

Već dugo doba pozorno pratim sve Vaše radnje i napore.

Vama, dr. Razumu, Igoru Vukiću, svim Vašim suradnicima i svim čestitim hrvatskim domoljubima želim svako dobro.

Za Dom Spremni!

Zvonimir R. Došen

Dr. zn. Nedjeljko MIHANOVIĆ

Cjelovito traženje smisla

Prikaz knjige: NEKIĆ, Nevenka. *Sudbonosni patuljak*. Vlastita naklada. Zagreb, 2018.

Nakon autobiografskog i memoarskoga družtvenoga ljetopisa, kronike, u knjizi "Moja dva stoljeća" (2017.), sudobna književnica Nevenka nekić iznenađuje nas osebujnom knjigom dokazne proze "Sudbonosni patuljak" (2018.). Već sam naslov suznačjem "Udbonosni" ističe, o kojemu je paklenom i tmurnome razdoblju hrvatske poviesti rieč. To je poligrafska poruga, satira na jugoslavenski komunistički i materialistički poredak, koja veristički pokazuje družtvenu, političku i ćudorednu sliku hrvatske mračne stvarnosti. U tom ozračju partijske diktature, zlodušnoj okolini i u zagušljivu realističkome krajoliku, sazdanu u čvrstoj pripovjednoj okostnici s prisjećajima i uzgredicama, što se protežu unutar točno određena družtvenog okvira na široko razdoblje komunističke mračne i mučne stvarnosti, iznose se mnogi istinski potopi, s tragičnim posljedicama u okovima partijskoga sustava.

Iz cieloga zbivanja u razponu od četrdeset i pet mučnih godina vidljivo je, kako je pisateljici Nekić ono doba dobro poznato i osobno proživljeno (Moja dva stoljeća). Događaji su uzvojitom predočbom zbivanja osebujno zahvaćeni. U tim gorkim slikama stvarnosti, nastajućima na našoj poviestnoj prometnici, sročiteljica Nekić vrlo je priekorna prema družtvenim zadaćama i usmjerena hrvanju s težkoćama, koje proizlaze iz tragičnih pojava određene stvarnosti. Takva širina zanimanja i to izravno, iskreno i osjećajno proživljeno svjedočenje daje osebujan prizvuk njezinoj prozi. Ta je proza – vjerno dozvanim prizorima, likovima, u preglednim potvrdnim ćudorednim nakanama i u odlučnu kazivanju pune istine – usmjerena, da pridonese humanističkomu dozrievanju

sviesti u sudobnome Svietu. Privlači nas i oštrinom dobra promatrača djeluje na širok čitateljski krug. Njezina je etička sviest duboko prožeta preobrazbom Svieta. U toj razudbi, seciranju stvarnosti ona s dubokim etičkim dostojanstvom zadire u najrazličitija područja politike, ćudoređa, psihologije i stalnih družtvenih pitanja. Etika i poetika se spajaju. Humanistička je težnja plod etičke i poetičke predočbe Svieta. Time sročiteljica postaje iztraživač dugogodišnjeg izkustva. Spušta se u ćudorednu kaljužu pakostna zločinstva na apokaliptičnome zaleđu poviestne stvarnosti.

Mnoga su književna štiva Nevenke Nekić u razodkrivanju družtveno-razčlanbene zbilje puna hrabrosti i vjerodostojnosti. Na zlodušne okolnosti poviesti, koje uvjetuju državni terorizam, vladajući stališ komunističke manjine i autokratski despotizam, usmjereni su opisi degradacije ljudske osobnosti. Sveti je Augustin kazao, kako je "pisanje odlučnost". Po toj osobnoj odlučnosti književni se realizam Nevenke Nekić uvjerljivo temelji na dramatičnim činjenicama, koje štivu pribavljaju dokaznu verističku vriednost.

Nevenka Nekić nadahnjuje se riečima pape Ivana Pavla II. "Nemajte straha!" i u duhu te poruke ne boji se obsade i terora lievih priobćila, zadojenih otrovom marksizma i "diktaturom relativizma" (Benedikt XVI.). Ona odmjeruje posebnu težinu naše donedavne prošlosti i bolnoiskrenom sviešću razmišlja nad otvorenim grobovima naše stvarnosti.

U toj smjelosti književnica izkazuje uvjerenost o potrebnu izricanju istine, pa njezin pripovjedni postupak nosi vriednosti novorealističke i pozitivističke usmjerbe, duhovno točne i umno izazovne. Nema straha nad dubinom ponora, kada naglasi neka bitna životna pitanja, o kojima se pola stoljeća nije smjelo govoriti. "Svatko uzmiče u svoj kut i šuti, a to je za vlast neprocjenjiva prednost. Strah u kostima najbolji je oslonac za takvu *narodnu* vlast" (str. 12). Strah postaje jednim od temeljnih obsjednuća svega družtva.

Na toj osnovi njezina realistička proza prožeta je raznolikim ljudskim sudbinama i tjeskobom, u kojima oštrom točnošću promatrača raztače množtvena stratišta u najokrutnijemu razdoblju hrvatske poviesti.

U njezinim političkim zahvatima u značaje likova zanimljiv je opis patološkoga Velikoga Mogula, "veseloga diktatora" (str. 29) *alias* Josipa Broza Tita, izopačena bonvivana, autokrata i tiranina. U tom opisu sročiteljica se služi nagrdnim ekspresionističkim i naturalističkim načinom. U Brozovu se idolatrijskome ponašanju politika pretvara jedino u borbu za vlast. Cieli njegov pretjerani značaj bio je usredotočen samo na jedno: apsolutističku vlast i štovanje osobe, *kult ličnosti*. Zbog mahnita čuvanja vlasti izkrsavala je sva okrutnost zlodušnoga partijskoga sustava nasilja i tajnoga redarstva, *policije* strukovnjačkih zločinaca i doušnika. "On, veliki nepogrješivi vođa, stoji u lovačkom odielu s puščetinom u ruci, izbočio trbušinu, a pred njime poredano sedamnaest divljih svinja, koje je ubio u lovu (str. 13)."

Sročiteljica pokazuje jalovost sudobne europske uljudbe. Na grdobnim družtvenim primjerima prikazuje izpraznost sudobnoga gradskoga života. Uznemiruje ju bezsmisleno, jalovo svrstavanje lievo-desno. Njezin plemenit utilitarizam nadahnut je ćudoredno-svjetonazornim pitanjima. Ona nastojii vratiti družtvu vjersku čistoću i izgubljene nade, usmjeriti sudobnoga čovjeka na staze s tragovima kršćanstva.

Izražaj i slog Nevenke Nekić bitno se razlikuje od izražajnih izpada takozvane "alternativne književnosti". Nasuprot napuhanoj, izpraznoj i patetičnoj slici nestvarnoga Svieta, koji je pun umnoga snobizma, čudnovatosti, izvanjskosti i napregnute složke preobrazbe, književnica se služi nepreuzetnom verističkom uoblikom. Nju živcira globalno družtvo, neprestano idejno premještanje, bučne i potresne izpraznice, plitko podlistačtvo, iztrošene dogme performansa i informela, estradizacija književne rieči, bieg od stvarnosti, šuplje razmišljanje o sadašnjosti i prošlosti, bolestan priezir prema kulturnoj baštini i predaji, tradiciji. Smeta joj ona uporna pomama, fanatizam, što nastoji pomesti prošlost i degradirati baštinu, smeta joj tmržnja prema Crkvi i vjeri i zdravu narodničtvu, nacionalizmu, dakle domoljublju.

Cjelokupna ta hipnoza takozvanog avangardizma u ime "slobode stvaranja i slobode imaginacije" obterećena je obsjedajućom samosvidljivošću, sebičnošću, stvaralačtvom bez umjetničkoga pokrića s neostva-

renim težnjama. (Vidjeti: MIHANOVIĆ, Nedjeljko. *Literarne pretenzije bez pokrića*, u knjizi: *Sjaj i tama hrvatske istine*, Zagreb, 2016., str. 214–221).

Nevenka Nekić jest u svojemu pripovjednom ustroju pokretljiva, dinamična, a ta pokretljivost nije pretjerana ni uresna. Ona je jednostavna i služi joj, da se u svojoj obrazložbi uzdigne iznad zemaljske 'suteži, gravitacije'. U izlaganju uvjerljiva, vjerodostojna, srdačna, izravna, po čemu je osobno prepoznatljiva. Kreće se u prostoru nepreuzetna pripoviedanja u znaku osnovnih pojmova izkonske naturalističke spoznaje. Izravno se obraćajući čitatelju u sklopu "Sudbonosnoga patuljka" provodi predočbu o istovjetnosti podrugljiva, nagrdna, čudesna, tragična i kriminalističkoga pristupagrađi. Ljetopis zbivanja u kovitlacu družtvene stvarnosti podignut je na umjetničku razinu u sustavu živahne skladnje, dinamične sintakse. Tu prozu u proširenu sustavu jezičnih znakova pokreću izazovnost i podsjećaji. Hrvatska stvarnost i sadašnji etičko-politički priepori, svjedočenja o potraju i ćudoredne usmjerbe – čine tu prozu punom cjelovita traženja smisla.

Ivica KARAMATIĆ

Državotvorna postojanost dosljedna domoljuba Ante Pavelića

Prikaz knjige: KOVAČEVIĆ, Branimir. *Bilo nam je suđeno*. Zagreb, 2012., 332 stranice.

Kovačevićeva knjiga prikazuje uzporedan dobni slied obitelji negdašnjega Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske i Ustaškoga pokreta dr. Ante Pavelića i bitnih zbivanja na hrvatskome narodnom ozemlju u proteklome, gotovo stoljetnome, burnome razdoblju: od prve monarhističke velikosrbske Jugoslavije do hrvatske ovodobnosti. Rečeno razdoblje – u kojemu je na hrvatskome području nastalo pače pet država: kraljevina SHS pa Jugoslavija, Nezavisna Država Hrvatska, komunistička Jugoslavija te početkom devetdesetih godina Republika Hrvatska i Republika Bosna i Hercegovina – znatno je obilježilo političko djelovanje dr. Ante Pavelića, ali i dramatične životne putove članova njegove obitelji, navlastito kroz razdoblja Prvog ustaškog izbjegličtva, t.j. emigracije, Nezavisne Države Hrvatske te Drugoga hrvatskoga političkog izbjegličtva.

Prije negoli podrobnije prikažem domoljubni životni put dr. Ante Pavelića, osvrnut ću se na olujne životne tiekove članova najuže Pavelićeve obitelji, koji su s Poglavnikom, stjecajem okolnosti, prolazili kroz iste poviestne drame, bure i nekad radostne, ali i tragične poviestne prielomnice.

Poglavnikova supruga **Marija (Mara) Pavelić**, kojom se Ante oženio 12. kolovoza 1922., rođena je 8. ožujka 1897. u Zagrebu. Tiekom života poglavito se iztaknula dobrotvornim radom. Uz ine vrline, koje je Mara posjedovala, Poglavnik je u supruzi imao političku sumislenicu, podupirateljicu i dobru savjetnicu, jer je Mara još iz djetinjstva poniela zdrav obiteljski odgoj u pravaškome duhu. Njezin otac Martin Lovrenčević bio je veliki prijatelj i blizki suradnik Otca Domovine dr. Ante Starčevića i urednik pravaških novina. Marin križni životni put započeo je Pavelićevim odlazkom 1929. u političko izbjegličtvo. Na suprugov poziv, Mara

odlazi ponajprije iz Zagreba u Beč, potom iste 1929. u Italiju, gdje ostaje do travnja 1941., to jest do uzkrsnuća hrvatske države, nakon 839 dugih ljeta hrvatskoga robstva. Tiekom obstojnosti Nezavisne Države Hrvatske plemenita gospođa Mara usredotočila se na mnoge dobrotvorne podhvate. Zauzeto je prikupljala i dielila darove, prigodnice Božića, Nove Godine, Uzkrsa i drugih znamenitih nadnevaka (državnih blagdana ND Hrvatske), siromašnim obiteljima, djeci poginulih bojovnika, hrvatskim ratnim nemoćnicima, t.j. invalidima, dragovoljcima na bojištu, ranjenicima u bolnicama i tomu sl. Pokrenula je i punim srdcem sudjelovala u dobrotvornome narodnome podhvatu "Pomoć". U rečenome podhvatu, prikupljena su znatna tvorna dobra i novac za hrvatske vojnike i druge potrebite Hrvate. Osobito dobro bila je ustrojena "Zimska pomoć" za razdoblje 1942./1943., na temelju su čega izvorni, "originalni", partizanski odmetnici pokrenuli tzv. Crvenu pomoć. Gospođa Mara skrbila je zdušno za djecu okupljenu 1942. u Ustaškome dječačkome zavodu, osobno skrbeći za njihovo odrastanje i školovanje. Dječacima je osmislila prigodnu odoru, u slogu Jelačića postrojbe: častničku modru liepu odoru s pletežima. Bila je uravnotežena, čestita i radišna žena, supruga i majka. Nakon sloma ND Hrvatske odlazi u novo izbjegličtvo, najprije više od tri godine u Austriju i Italiju te potom u Argentinu i Španjolsku. U Madridu se zanimala pletenjem i izradbom lutaka u hrvatskim narodnim nošnjama. Kao i drugi članovi Pavelićeve obitelji, nije se nikada javno politički izticala. Umrla je u Madridu 15. studenoga 1984., dva i pol desetljeća nakon supruga Ante.

Prvo diete rođeno u braku Ante i Marije Pavelić bila je kći **Višnja**, rođena 11. svibnja 1923. u Zagrebu, a umrla 25. prosinca 2015. u Madridu. Više od devet desetljeća života, najstarija Pavelićeva kći, uglavnom je provela u izbjegličtvu. U prvo izbjegličtvo, s obitelji, odlazi s navršenih šest godina, 1929., i u Italiji prebiva punih dvanaest godina, do povratka u proljeće 1941. u oslobođenu domovinu. Drugo Višnjino izbjegličtvo trajalo je više od tri godine, od svibnja 1945. do jeseni 1948., u Austriji i Italiji. Njezino treće izbjegličtvo u Argentini, pa u Španjolskoj, to jest Madridu, trajalo je punih šest i pol desetljeća. Višnja se nije udavala. Nakon ubojnoga napada, atentata, na dr. Pavelića 1957. odselila se s obi-

telji u Madrid, gdje se nakon otčeve smrti posvetila domoljubnome radu, nastavljajući, poput otca, hoditi svietlim stazama hrvatstva. Prionula je prikupljanju dokaznih izprava u svezi s otčevim rodoljubnim životnim putom te objelodanbi knjiga u svezi s njegovim častnim imenom. Nastojala je stvoriti u Madridu središnjicu za sjedinjavanje obsežne zbirke dokaza o otčevu životu. U tu svrhu obašla je mnoge države, od Europe do Amerike, prikupljajući potrebnu građu. Bez osjetne podpore sa strane, učinila je gotovo sve, što je mogla, da dokaže i vjerodostojno prikaže otčev lik i djelo. Skupa s bratom Velimirom ustrojila je i ravnala nakladnim družtvom "Domovina" te objavila otčeve "Doživljaje I., II. i III.", sjećanja na događaje, što ih je otac pisao u Rimu, tiekom drugog izbjegličtva, netom po slomu ND Hrvatske. Povrh rečenoga, Višnja je objelodanila otčeve knjige: "Putem hrvatskog državnog prava", "Liepa Plavka", "Strahote zabluda", "Hrvatska pravoslavna crkva", "Uzpostava hrvatske države – trajni mir na Balkanu", "Ekonomska obnova podunavskih zemalja, razoružanje, Beograd i Hrvatska". Uz otčeve knjige, objavila je niz vriednih spomen-knjiga u svezi s razdobljem ND Hrvatske te različitih znamenitih hrvatskih državnih i kulturnih obljetnica. Višnjin obsežan domoljubni rad na otčevoj bogatoj ostavštini to je vrjedniji, jer je velik posao učinila uglavnom sama, unatoč zdravstvenim tegobama. U nadahnutu pismu, upućenu mojoj malenkosti iz Madrida 3. prosinca 2012. o mojoj knjizi "Nezavisna Država Hrvatska tisućljetni domoljubni san" (Posušje, 2013., 331 str.), Višnja je napisala: "Srdačno zahvaljujem na Vašoj pošiljki, koja me obradovala, jer je uistinu velika i dobra stvar, koja bi morala biti svima i primjer. Kako ste liepo, stručno i vjerno opisali događaje prije i poslije 10. travnja 1941., što ima posebnu vriednost. [...] Osim moje zahvale, čestitam na Vašoj uztrajnosti u radu na [...] našoj poviestnoj istini."

Obje Pavelićeve kćeri, starija Višnja i mlađa Mirjana, o kojoj će kasnije biti rieči, jako su voljele jedinoga brata **Velimira**. U krugu obitelji, od milja su ga zvali "Braco". Velimir, koji se rodio 24. svibnja 1925., po naravi je bio rođeni mudrac, t.j. filozof, i majstor prerječica, aforizama. Jedini je od troje djece s otcem, Poglavnikom, potanko razgovarao o političkim okostnicama. U ranoj mladosti rado je svirao violinu. Uz mudros-

lovlje je proučavao i druge znanstvene grane. Tiekom prvog izbjeglištva u Italiji, školovao se najprije kod salezijanaca te potom u samostanu u Firenci, u mužkoj školi, skupa s onodobnim talijanskim umnim probranićtvom. Za ND Hrvatske pohađao je vojnu izobrazbu u Stockerauu u Austriji, gdje je zaslužio i postigao zastavnički čin te potom promaknut u topničkoga poručnika. U domovini je djelatno vojno djelovao kao zapovjednik protuzrakoplovne bitnice u Zaprešiću. Uz materinski, hrvatski, poznavao je četiri živa te dva biblijska jezika: talijanski, njemački, francuzki i španjolski te grčki i latinski. U doba ND Hrvatske preživio je ubojni napad, atentat. U drugom izbjeglištvu, u Argentini, radio je 1948. u Ministarstvu pošte u Buenos Airesu. Umro je 11. travnja 1998. u Madridu.

U Zagrebu je, kao i druga Antina djeca, rođena 8. studenoga 1926. najmlađa kći – **Mirjana**. Poput najstarije sestre Višnje i starijega brata Velimira bila je nadprosječno učena te govorila tečno talijanski, englezki, francuzki, njemački i, naravno, hrvatski jezik. Inače, u krugu Pavelićeve obitelji, uviek se razgovaralo jedino hrvatskim jezikom. S obitelji je djetinjstvo uglavnom provela u prvom izbjeglištvu do 1941., potom u Hrvatskoj četiri godine do sloma ND Hrvatske te godinu i pol u Austriji pa dvie godine u Italiji, odakle odlazi u Argentinu. Za dr. Srećka Pšeničnika udala se 1950., a živjela je u Argentini, Venezueli i Kanadi. U braku je rodila četiri kćeri. Imala je desetero unučadi i petero praunučadi. Umrla je 9. prosinca 2010. u Kanadi.

Dr. Ante Pavelić o pobudama je vlastite političke borbe za hrvatsku državnu *neodvisnost* prosudio: "Bilo nam je suđeno boriti se za obstanak naroda, koji je bio lišen svoje slobode, podjarmljen, nepriznat i proganjan od svih, koji bi mu trebali pomoći, ako ne iz drugih razloga, a to radi dobro promišljenih vlastitih interesa." Nakon što je doktorirao 1915. pravo u Zagrebu, dr. Pavelić nije se odlučio baviti odvjetničtvom, što je objasnio: "Nisam se odlučio za državnu službu, jer mi je bilo nekako samo po sebi razumljivo, da ću se morati baviti politikom, što kao državni činovnik naravno ne bih mogao."

Ante Pavelić rodio se 14. srpnja 1889., u hercegovačkome selu Bradini, na Ivan-planini, od otca Mile i majke Marije, koji su se u Bradinu

doselili iz Like, točnije iz Krivoga Puta. Poglavnikovi su roditelji doživjeli duboku starost te umrli 1945. u Zagrebu, nakon sloma ND Hrvatske. U doba ND Hrvatske u Zagrebu je radio kao činovnik u Ministarstvu nastave Poglavnikov brat **Josip**, po zvanju profesor grčkog i latinskoga jezika. Nakon što je 1945. od Engleza izručen jugoslavenskim komunističkim ubojicama, okrutno je mučen i ubijen.

Temelje je latinskog i grčkoga jezika Ante Pavelić svladao tiekom školovanja u isusovačkoj gimnaziji – u Travniku. Školovao se ne samo u Travniku, nego i u Zagrebu, Senju i Karlovcu. Kada se vratio s graditeljskih radova iz Pule, gdje je tiekom ljetnih odmora više godina naporno radio, 1915. je, kako već naznačih, u Zagrebu doktorirao pravo.

Nakon proglašenja šestosiečanjske diktature kralja Aleksandra Karađorđevića, izbjegao je u inozemstvo. Protiv velikosrbske Jugoslavije borio se kao Poglavnik tajne ustrojbe UHRO, "Ustaša – hrvatska revolucionarna organizacija". Godine 1932. pripremio je Velebitski ustanak. U monarhističkoj Jugoslaviji dva je puta u izočnosti osuđen na smrt, 1929. i 1936., a treći put 1945. od vlastodržaca komunističke Jugoslavije. U prvom izbjeglištvu izprva je djelovao u Beču, Budimpešti i Sofiji. U ljeto 1933. objavio je Načela Ustaškoga pokreta. U zatvoru u Torinu robijao je godinu i pol zbog obtužaba za sudjelovanje u Marseilleskom atentatu 1934. na kralja Aleksandra Karađorđevića. Između inoga, potom je u Sieni bio zatočen dvie godine, a istu su sudbinu osame, izolacije, u Italiji s Poglavnikom dielile njegove vjerne ustaše, sve do njihova povratka 1941. – u oslobođenu Hrvatsku.

Od rane mladosti, Pavelić je pokazivao veliko zanimanje za težak položaj hrvatskoga naroda. U susretima s ljudima, vlastita je gledišta iznosio nedvosmisleno i odlučno. Svuda je ostavljao dojam samouvjerene osobe. Bio je sklon putovanjima i lako se prilagođivao novim okolinama.

Na monarhističku Jugoslaviju, kao tamnicu naroda, prvi je upozorio upravo dr. Pavelić, u djelu "Uzpostava hrvatske države – trajni mir na Balkanu", i to na 24. stranici: "Čitava je Hrvatska pretvorena u jednu veliku tamnicu, u kojoj je ne samo cio hrvatski narod utamničen, nego u kojoj bi imao biti ugušen i svaki narodni duh i sviest." Rečeni su sklop,

sintagmu, i njegovi najveći neprijatelji komunisti preuzeli upravo od njega i često su monarhističku Jugoslaviju označivali tamnicom naroda: na javnim skupovima, partijskim sjednicama i u komunističkome tisku.

Nakon proglašenja osobne diktature srbskoga kralja Aleksandra Karađorđevića, dr. Pavelić je 19. travnja 1929. u Sofiji sklopio Sporazum o suradnji Macedonaca i Hrvata u rušenju Jugoslavije s istom svrhom, t.j. stvaranjem samostojnih država Hrvatske i Macedonije. Rečeno njegovo političko djelovanje u izbjeglištvu, već u ljeto 1929., kako već naznačih, donielo mu je prvu smrtnu osudu od tzv. Suda za zaštitu države u Beogradu. U prvom izbjeglištvu, tiekom boravaka u Austriji, Njemačkoj i drugdje, dr. Pavelić sretno je izbjegao nekoliko pokušanih ubojnih napada. U istome razdoblju, od 1929. do 1941., Pavelić i članovi njegove obitelji, nisu samo često mienjali prebivalište, nego su morali mienjati imena i prezimena, kako im velikosrbske uhode ne bi ušle u trag.

Kao državni je poglavar ND Hrvatske (1941.–1945.) dr. Pavelić zauzeo čvrsto stajalište, da ne smije biti bogaćenja djelatnika uposlenih u državnim i javnim službama. Stoga je od svih članova Vlade ND Hrvatske zahtievao, neka daju izjave o imovini vlastitoj te članova obitelji. I sam Poglavnik rečeno je učinio. Nekretnine u Zagrebu bile su uknjižene na njegove roditelje te neznatan dio na suprugu Mariju. Zanimljivo je pripomenuti, da je komunistička Jugoslavija upravo od ND Hrvatske prepisala zamisao o "komisijama za podrietlo imovine", a sličnu primjenu nasliedila je Republika Hrvatska. Inače se, kao Poglavnik ND Hrvatske, dr. Pavelić izvanredno služio njemačkim i talijanskim jezikom pa u diplomatskim susretima nije trebao tumača. Povrh je toga izvrstno znao govoriti španjolskim i francuzkim jezikom.

Nakon povratka u već proglašenu Nezavisnu Državu Hrvatsku, 15. travnja 1941., donio je dr. Pavelić nakon imenovanja hrvatske državne vlade, tiekom travnja 1941., nekoliko vriednih zakonskih odredaba, kako bi mladu hrvatsku državu osovio na čvrste noge. To je učinio s punim ugledom, ne samo kao Poglavnik, nego i kao predsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova ND Hrvatske. Neprijatelji dr. Pavelića orkestrirano, desetljećima do danas, obtužuju za podpisivanje Rimskih ugovora u svibnju 1941., zbog navodne "prodaje Dalmacije Italiji". Nu, pri tome

takvi jednostrani kuditelji ne uzimlju u razmatranje činjenice suprotne vlastitim crno-bielim gledištima.

U svezi s Rimskim ugovorima valja iztaknuti, da su sklopljeni između Nezavisne Države Hrvatske i Kraljevine Italije, pod jakim talijanskim pritiskom, uz njemačko odobravanje. Povrh toga, većinu hrvatskih područja, koja su tim ugovorima iz svibnja 1941. navodno pripojena Italiji, već je puno prije, Rapallskim ugovorom od 12. studenog 1920., velikosrbska Kraljevina SHS izručila Italiji (Istru, Zadar i otoke, a Rieku 1924. zasebnim ugovorom). Rimske ugovore od 1941. Poglavnik je nakon kapitulacije fašističke Italije u rujnu 1943. poništio, prije tzv. ZAVNOH-a, te matici zemlji Hrvatskoj uglavnom vratio do tada od Talijana zaposjednuta hrvatska jadranska područja.

Poglavnikova Nezavisna Država Hrvatska, i bez diela Dalmacije do 1943., zemljopisnom je površinom bila gotovo dvostruko veća od ovodobne Republike Hrvatske. Nesmiljenim zatorom ND Hrvatske 1945. i dolazkom protuhrvatske komunističke vlasti Hrvati nisu izgubili samo Bosnu, Hercegovinu, Boku Kotorsku, najveći dio Srijema, nego i gotovo pola milijuna života.

Prvih mjeseci, nakon krvavoga sloma ND Hrvatske, Poglavnik i članovi njegove obitelji nalazili su se u Austriji. Nesigurno skrivanje u Austriji potrajalo je do jeseni godine 1946. Predhodno je Pavelić, u veljači 1946., prebačen teretnim samovozom u englezko zaposjedno područje, blizu Celovca, Klagenfurta. Nakon petnaest mjeseci *ilegale* u Austriji, u rujnu 1946., sa skupinom ustaških častnika, Pavelić je pješice ušao u Italiju. Isto su učinili u jesen 1946. ostali članovi njegove obitelji. U Firenci je dr. Pavelić morao jeftino prodati kuću, kako bi smogao novac za traženje novog utočišta, pa je u Italiji nadalje prebivao u Rimu i okolici. Pri pronalazku smještaja nesebično su mu pomogli tamošnji isusovci. U okolici Rima, u Castelgandolfu, prebivao je do rujna 1947., odakle je otišao u Napulj i ondje ostao do odlazka u Argentinu. Poglavnik je brodom "Sestriere" iz Napulja 13. listopada 1948. izplovio te 6. studenog iste godine sretno stigao u Buenos Aires, pod imenom Ante Serdar. I članovi Pavelićeve obitelji u Argentinu su došli brodom – s putovnicama Crvenoga križa.

Dr. Pavelić s obitelji u Argentini nije sjedio bezposlen i "trošio ustaško zlato", kako mu je to podmuklo podvaljivala srbokomunistička promičba. Dapače, prionuo je poslu. Po dolazku u Buenos Aires utemeljio je malu građevinsku tvrdku te gradio kuće, s mjerilom u špagu, džepu, i kladivcem u ruci. Prije toga, novcem dobivenim od prodane kuće u Firenci, obitelj Pavelić kupila je malo dobro u Buenos Airesu i pošteno živjela od prodaje uzgojenih pilića. Tiekom je 1955. dr. Pavelić izgradio dvanaest kuća i jedno spremište u okolici Buenos Airesa.

I na domoljubnome je polju hrvatske državotvorne misli dr. Pavelić nastavio svakdan raditi. Prigodom Desete obljetnice 10. travnja, 1951., upodpunio je hrvatsku državnu vladu u izbjeglištvu. U lipnju 1956. utemeljio je Hrvatski oslobodilački pokret, držao je dojmljive govore na hrvatskim skupovima i subesjedio s novinarima.

O domoljubnom ozračju u krugu Pavelićeve obitelji u Argentini njegova je kći Mirjana izjavila: "Atmosfera u kući uviek je bila takva, da smo morali govoriti samo hrvatski. Ako bismo kod kuće rekli i jednu talijansku rieč, on je (otac Ante – op. I. K.) vikao na nas: – Ovdje se govori hrvatski. Hrvatska je najljepša zemlja. Hrvati su najbolji na svietu."

U rubnome dielu Buenos Airesa 10. travnja 1957. nepoznati je ubojni napadač iz samokresa izpalio dva naboja u dr. Antu Pavelića i težko ga ranio. Nakon boravka u bolnici Poglavnik se morao sklanjati od redarstva, koje ga je kanilo privesti. Prije toga, dok je Peron u Argentini obnašao vlast, izričito je odbijao izručiti dr. Pavelića komunističkoj Jugoslaviji. U novim okolnostima, netom su dr. Paveliću zacielile rane, preko Čilea, Paragvaja i Brazila, koncem studenoga 1957., zrakoplovom je doputovao u Madrid. Za njime su u Madrid potom stigli i drugi članovi obitelji. Izprva se od posljedica ubojnoga napada dobro oporavljao. Imao je stručna liečnika i po njegovu je naputku proveo ljeto 1959. radi oporavka na moru. Nu, u jesen iste 1959. nastale su tegobe s venama i žuči, te je dr. Pavelić završio u bolnici. Umro je 28. prosinca 1959. u Madridu, gdje je i pokopan. Njegovu su pogrebu nazočili, uz obitelj i prijatelje, izaslanici izbjegličkih ustrojba. Nakon smrti dr. Ante Pavelića obitelj je sve doba skrbno održavala njegov grob u Madridu.

Piscu je knjige "Bilo nam je suđeno", Branimiru Kovačeviću, Višnja Pavelić oslikala otca Antu na sljedeći način: "Nije bio sklon ponižavati ljude, ni prijatelje, ni neprijatelje. Bio je otvoren i darežljiv. Uviek je bio pristupačan, poštovao je ljude neovisno o njihovoj stranačkoj pripadnosti, profesiji ili vjeri. Držao je, da nema toliko velikih razlika među ljudima, koje bi opravdavale, da jedni imaju sve, a drugi nemaju ništa. Nije bio zlopamtilo, ali ga je resilo odlično poznavanje ljudskih karaktera. On bi izdaleka prepoznavao laskavce, zavidnike i klevetnike, kakvima su okruženi svi veliki državnici. Nikada nije ni pomišljao okoristiti se svojim položajem. Nije dopustio, ni da se promiče njegov u puku vrlo popularan roman 'Liepa plavka'. Za njega su nerazmetljivost, skromnost, paće i siromaštvo, povezani s pojmom sreće i dostojanstva. Tako nam malo treba, da budemo čestiti i sretni ljudi. Otčev je san bio seljačka hrvatska država, koju odlikuju: dostojanstvo, plemenitost, mir i neovisnost. Samo zemlja, čija privreda i poljoprivreda nisu ovisne o drugima, može za sebe reći, da je samostalna."

Ivica KARAMATIĆ

Prikaz jugoboljševičkoga mentalnoga sklopa

Prikaz knjige: ARALICA, Ivan. *Mentalni komunist*. Zagreb, 2012., 351 stranica.

Iz samoga naslova obsežne knjige književnika Ivana Aralice "Mentalni komunist" razvidan je sadržaj njegove knjige. U sljedećim rečenicama, prepričat ću mnoge dojmljive ulomke iz Araličine knjige, koji nepobitno govore o Mesićevu jugoslavenskome komunističkom, a samim tim i protuhratskome mentalnom, umno-duhovnome sklopu, koji je do danas, upravo Aralica – najcjelovitije prikazao.

U prosudbama dvaju Mesićevih predsjedničkih rokova, mandata, kao zrcalu štetne politike za hrvatske narodne probitke, obilježene protudemokratskim postupcima i zadrtim komunističkim ponašanjem te velikim porastom beznađa i zbunjenosti u svim stališima hrvatskoga družtva, Aralica nije usamljeni pojedinac. Dapače, na sličan način, Mesićevo djelovanje prosudila su štoviše trojica, inače ne baš dosljednih političara, jer im njihova u javnosti proglašena politička uvjerenja nisu bila uviek svetinja. Prvi od te trojice, Vladimir Šeks, za Mesića je izjavio, da je "sramota za Hrvatsku, što ima takva predsjednika". Dražen Budiša kazao je: "Mesić je točka političke nestabilnosti i morao bi dati ostavku." Ivo Banac, pak, nekoć Mesićev politički sumislenik, nakon niza razilazaka s Mesićem, rekao je za njega: "Mesić je najveća kočnica hrvatske demokracije."

Oba Mesićeva predsjednička roka bila su obilježena bolestnim govornim blaćenjima njegova predhodnika Tuđmana, govorčinama o tzv. antifašizmu, kojima je smišljeno nastojao stvoriti duboke podjele u hrvatskome narodu po prokušanu jugoboljševičkom izmišljanju "ustaške opasnosti", to jest "neprijatelja, koji nikada ne spava", iz čega politički nestručnjak može izčitati staru jugo- mantru, ponavljalicu, kojom su se narodna prava hrvatskoga naroda, gotovo pola stoljeća, nesmiljeno gazila u jugoslavenskoj komunističkoj satrapiji, u krvi nastaloj i nestaloj. U

doba Mesićeva desetljetnoga predsjednikovanja Republikom Hrvatskom, prednost je trajno imao tuđi probitak izpred tuzemnoga hrvatskoga probitka. Hrvatsko podaničtvo, pred zahtjevima moćnika iz Europskoga saveza, unije, poprimilo je tragikomične razmjere, a okružju političkoga hrvatskoga gliba, puna bezobzirnih trgovaca hrvatskim narodnim probitcima pridoniela su jamačno njegova "svjedočenja" na međunarodnome sudu u Haagu i njegovi neslani "vicevi", koji nisu trebali potaknuti smieh, niti bilo kakve pohvale, već hrvatsku zabrinutost, pače gorke hrvatske suze, što se nažalost nije dogodilo.

Uz mahom protuhrvatska priobćila, medije, za dva katastrofalna Mesićeva predsjednička roka, ponajprije je odgovorno više od polovice politički polupismenih, a punoljetnih Hrvata i Hrvatica, što nisu izašli na predsjedničke izbore te oko deset posto lakovjernih birača, koji su, uz dvadesetak posto *jugonostalgičara*, Mesiću dali glasove na izborima. Odgovornost za Mesićevih deset sivih godina na čelu Republike Hrvatske imade dakako i Hrvatska demokratska zajednica, koja je na izborima Mesiću suprotstavila posve neprikladne protukandidate za položaj predsjednika Republike Hrvatske: prvi put Matu Granića te drugi put Jadranku Kosor. Prinos Mesićevu mračnu desetljeću dali su nepobitno neslavna razdoblja, mandati, predsjednika Vlade Ivice Račana i Ive Sanadera, a sljedeći hrvatski predsjednik Vlade Zoran Milanović, kao i njegovi predhodnici, stupao je "protuhrvatskim stazama revolucije".

Godinama prije Tuđmanove smrti, na istoj politikanskoj crti bolestne mržnje prema "klasnim neprijateljima" i hrvatskoj državi, u jedan "vučji čopor" udružili su se nazovi-liberalni globalisti i stari-novi komunisti, povezani skupnim probitcima poput moći, vlasti, povlastica i zarade. Proizašli su iz istoga materialističkoga, hedonističkoga, beznarodnog i bezbožnoga zvjerskoga legla, predvođeni negdašnjim partizančićem Mesićem. Protuhrvatski komunistički zloduh obsjeo je Mesića već u dječačtvu, kao partizanskoga tekliča, kurira. Tada od partizana nije naučio čestito živjeti, već prekapati špage, džepove poginulih vojnika. Iz Mesićeve "slavne" prošlosti nepopravljiva mentalnoga komunista, mrzitelja Katoličke crkve i hrvatske države i naroda te suradnika jugoslavenskih komunističkih tajnih služba, napose "blistaju" njegove sljedeće životne

uzgredice: govor za saborskim zborištem protiv Deklaracije o hrvatskome jeziku, njegovo laktaštvo tiekom Hrvatskoga proljeća, zatim višemjesečno robijanje zbog neostvarenih *foteljaških* težnja te naposljedku njegovo šurovanje s vođom KOS-a Aleksandrom Vasiljevićem.

Aralica u knjizi piše, da veće laži od Mesićeve mantre o "Tuđmanovu dieljenju Bosne i Hercegovine" nije susreo tiekom života. Zarobljen jugoslavenskim državnopravnim okvirom i mentalnim "antifašizmom", Mesić je političke nesumislenike držao neprijateljima i kao takav susljedno djelovao protiv hrvatske pomirbe u političkim i vojnim ustrojima mlade hrvatske države. Sukladno rečenomu djelovanju mantra o podjeli Bosne i Hercegovine uklapala se posve u Mesićeve "antifašističke" politikantske poglede. Njegovo zalaganje za cjelovitu Bosnu i Hercegovinu zrcali zapravo njegov žal za komunističkom Jugoslavijom "od Vardara pa do Triglava", jer je Bosna i Hercegovina za nj nedvojbeno značila "Titovu malu Jugoslaviju". Mantranje o jedinstvenoj Bosni i Hercegovini Mesiću se učinilo prikladnijim od otvorena javnoga govora protiv zamisli hrvatske pomirbe, jer je vjerojatno bio svjestan, da bi ga mantranje protiv rečene pomirbe naposljedku, kao političku osobu, zacielo uništilo. Iza Mesićeve mantre o Tuđmanovoj nakani podjele Bosne i Hercegovine između prvoga hrvatskoga predsjednika i Slobodana Miloševića te iza njegova zauzimanja za "nedjeljivu Bosnu i Hercegovinu", uza što su manje-više stali Manolić, Boljkovac, Degoricija i ina *kombratija*, stoji zapravo Mesićeva protimba hrvatskoj narodnoj pomirbi prvotno, a potom dakako neutemeljeno i nestvarno nastojanje Mesića, kao i drugih visokorazpoređenih starih-novih komunista u hrvatskoj vlasti, da vrh te iste vlasti očiste od svih narodno i državno svjestnih ljudi te da, kada maknu Tuđmana i njegove sumislenike, Republici Hrvatskoj zabiju čavle u njezin mrtvački lies. Nije se Mesić razišao s Tuđmanom zbog Tuđmanove navodno naumljene podjele Bosne i Hercegovine, već zbog Mesićeve bolestne mržnje prema Tuđmanovoj politici, koja je (premda susljedno nije štitila hrvatske narodne probitke – nap. I. K.) za Mesića u konačnici, kao i Tuđmanova kadkada nenačelna državotvornost, imala "ustašoidnu" narav.

Uztrajući tvrdoglavo na projektu detuđmanizacije i zalažući se navodno za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu, Mesić je kao predsjednik Republike Hrvatske sve učinio, da položaj hrvatskog naroda ondje učini što gorime, djelujući protiv probitaka tamošnjih Hrvata, niečući njihova prava na dvojno državljanstvo i navlastito njihova biračka prava u Republici Hrvatskoj. Tiekom desetljetnoga predsjednikovanja Hrvatskom, izpod svake ćudoredne razine, Mesić se govornim javnim ugrizima susljedno trudio pogoršati ionako težak položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini , posebice Hrvata iz Hercegovine, ali i svih drugih, što u Bosni i Hercegovini hrvatski misle, nastojao ih ušutkati, ostaviti na nemilost tamošnjim nehrvatskim političarima, ali i međunarodnim pokroviteljima, protektorima. Mesićev je velik i svjestno učinjen grieh, jer je stalno nastojao Hrvate u Bosni i Hercegovini što više obezglaviti i otuđiti udaljujući ih od matične hrvatske države te ih otvoreno omraziti u hrvatskoga naroda Republike Hrvatske.

Mesićevi javni izstupi bili su obilježeni: ulizivačkom retorikom, otrovnim ugrizima, neskrivenom mržnjom i zaobilazbom istine. Bjelodan primjer uliziva dogodio se prigodom njegova pohoda australskim Hrvatima, gdje je izjavio da su "ustaše bili borci za Hrvatsku" (što je stopostotna istina – op. I. K.), kako bi se svidio tamošnjemu slušateljstvu, premda ustaše ne može osobno smisliti. Najočitiji Mesićev otrovni govorni ugriz, kojime je ugled predsjednika Republike Hrvatske doveo do dna, sadržava njegova sramotna izjava: "Jedan je pod zemljom (Tuđman), a drugi ne može iz zemlje (Milošević)." Njegove ugrize iz bolestne mržnje sadržavaju izjave, u kojima je obilježbe Bleiburškoga spomena nazvao "ustaškim dernekom", te o Hrvatima iz Hercegovine – kao "škorpijama". Od njegovih neistinitih izjava napose su bezsmislene rieči, nakon odkrića grozomorne Hude Jame, gdje su mnogi zarobljenici i pučani ugušeni, da je "tu rieč o stradalim vojnicima u bitkama vođenim poslije završetka rata".

Mesićeve "antifašističke" mantre oslikavaju posve jednoličnu osobnost, proizašlu iz nekršćanskog i protuhrvatskoga partizanskog odgoja, doktriniranu i svjetonazorno ograničenu na skojevske krilatice i nedodirljive dogme socialističke revolucije, koja ne broji mrtve i ne drži do

ćudorednih načela, već pod svaku cienu imade jedinu svrhu – posvemnu komunističku vladavinu na svim družtvenim razinama. Zarobljen tim komunističkim zloduhom i zasliepljen crvenom zastavom s petokrakom, vlastiti je hrvatski narod u javnosti prikazivao "reakcionarnime", po uzoru na stanovite "revnostne drugove" iz redova bivšega CK SKH, što su desetljećima, tiekom obstojnosti SFRJ, cielomu hrvatskomu narodu nastojali nabiti "komplekse genocidnosti i poviestne krivice". Tiekom desetgodišnjega predsjednikovanja Republikom Hrvatskom, upornim "antifašističkim" mantranjem, Mesić nije zaostao za nekadanjim komunističkim blatiteljima svega hrvatskoga: Vladimirom Bakarićem, Milkom Planinc, Milutinom Baltićem i Jakovom Blaževićem. I to je smišljeno činio, kao predsjednik Republike Hrvatske, kada mu se god pokazala prigoda, jer su mu politički pogledi ostali zacementirani ograničenim, zadanim i nepromjenjivim svjetonazorom komunizma, koji je zdušno prihvatio još kao partizančić. I prije i nakon toga – ništa vriednostno novo nije prihvatio na odgojnoj i političkoj razini.

Kao gorljivi ustašomrzac, Mesić se poglavito "proslavio" izjavom, da "bandite" ubijene na Bleiburgu i tiekom Križnoga puta 1945. "ne štite Ženevske konvencije", zanemarujući pri tome činjenicu, da je Nezavisna Država Hrvatska bila od 20. siečnja 1943. podpisnica tog istog ugovora, konvencije o čovječnome postupanju s ratnim zarobljenicima. Mesić je svojim izjavama uporno "okretao pilu naopako"; znamen njegova "antifašizma" bio je Josip Broz Tito, inače sudbeno nedodirnuti veleubojica i višedesetljetni zloglasni tlačitelj hrvatskoga naroda. Zadrtomu komunistu Mesiću "trn u oku" nisu bile samo ustaše i Nezavisna Država Hrvatska. Stalno je hranio vlastiti mentalni sklop govornom borbom, iz petnih žila, protiv hrvatskih narodnih probitaka i našega vrhovničtva, suvereniteta, vjerujući da će Europski savez, unija, poništiti uskoro hrvatske narodne odrednice: državnost i samostojnost.

U "antifašističkome" mantranju Mesić nije posustao ni početkom svojega drugoga roka, mandata, kada je 26. siečnja 2006. izglasovana Odluka ili Rezolucija 1481 Parlamentarne skupštine Vieća Europe o potrebi međunarodne osude totalitarnih komunističkih režima, kao ni kasnije, kada je 30. ožujka 2009. donesena Rezolucija o europskoj savjesti i

totalitarizmu. Gluhi na obje Rezolucije, dajući time podporu Mesićevu "antifašističkomu" mantranju, ostali su gotovo svi činbenici s lievoga hrvatskoga političkoga šara, spektra, kao uglavnom mentalni komunisti i sumislenici Mesićeve boljševičke ćudi, to jest tzv. antifašizma.

Mesićev "antifašizam" nije misao "koja drži vodu", jer je stalno usmjerena protiv nekoga i kao takva obilježena govorom nesnošljivosti prema svima, što drugčije misle, baš kao nekoć prema strogo utvrđenim pravilima "Narodne fronte". Njegov "antifašizam" zadrti je komunizam i kao takav o sebi iztiče samo ureske, u cielosti zaobilazeći poviestnu istinu, koja govori, da jugoslavenski partizani nisu bili nikakvi antifašisti, već im je nazovi-antifašizam bio taktičko sredstvo za dolazak na vlast. A zbog množtvenih zločina, koje su jugoslavenski partizani počinili, navlastito netom nakon svršetka Drugoga svjetskoga rata, nije pretjerano prosuditi, da je njihov tzv. antifašizam, i zbog posvemno protudemokratskoga djelovanja, bio zapravo izrjekom crveni fašizam, što se očitovao kroz totalitarizam, to jest tjelesno, umno, svjetonazorno, kulturno i narodnostno zlosilje, poglavito prema hrvatskome narodu.

Mesićev "antifašizam" imade prievarne odrednice, kao i ciela komunistička poviest na hrvatskom ozemlju: od razvikanoga ZAVNOH-a do CK SKH. Tzv. komunistički antifašizam u demokratskom uljuđenome svietu poodavno je preživjela vrsta, izvan uporabe, pa tako nije korištena ni u već spomenutim međunarodnim Rezolucijama o osudi totalitarnoga komunizma. Ni Mesićev nasljednik, Ivo Josipović, nažalost se nije puno odmakao od Mesićeva "antifašizma", što zrcali, primjerice, njegova izjava "da bismo odvajanjem antifašista u partizanskome pokretu od Tita i njegovih komunista dobili virtualni antifašizam". Tom izjavom i drugim novokomunističkim izstupima Josipović je pokazao, da je Mesić dobio "dostojnoga" nasljednika, to jest da obojica pušu u isti rog, kojega se zvuk svodi na mantru, kako je "komunizam imao plemenite nakane i gadne postupke, a fašizam i gadne nakane i gadne postupke, pa se ne mogu izjednačiti, jer sve komunističke zločine izkupljuju plemenite nakane". A kako su te nakane bile plemenite, upravo prema hrvatskome narodu, zorno pokazuju podatci o nekoliko stotina tisuća ubijenih Hrvata i Hrvatica te milijun protjeranih naših sunarodnjaka u tu-

đinu, i to od Titova komunističkoga totalitarizma, koji se, ponovo budi podcrtano, sedamdesetih godina minuloga stoljeća "proslavio" izjavom "da će Sava prije poteći uzvodno, negoli Hrvatska postati samostalnom državom".

Tiekom obaju predsjedničkih rokova, mandata, okružen savjetnicima, što su pridošli iz zadrtih komunističkih redova bivših jugoslavenskih diplomata, oficira tzv. JNA, prokazivača, režimskih piskarala i komunističkih plaćenih ubojica političkih nesumislenika, zanemarujući europsku savjest i dokazne izprave o zločinačkoj naravi komunizma, a pretvarajući se prividno iz komunista u demokrata, Mesić je sijao mentalnu komunističku pošast u hrvatskome družtvu i pokazivao duboku osobnu zarobljenost odgojem, što ga je primio u ozračju prisilnoga komunizma. Cielo desetljeće Mesić je narod nastojao "preveslati žedna preko vode" grubim izkrivljivanjem i politiziranjem poviestnih činjenica, u čemu su mu "vjetar u leđa" davali Zoran Pusić, Vesna Teršelič i Eugen Jakovčić kao nepovjestničari, a Ivo Goldstein, Hrvoje Klasić i Tvrtko Jakovina kao nazovi-povjestničari. Posve jednostrano Mesić se stavio na stranu "osvetnika iz 1945." ostajući posve sliep pred ubijanjima bez suđenja mnogih hrvatskih zarobljenika, ali i množtva pučana, posebice tiekom kasnoga proljeća i ljeta iste godine 1945. Sječu hrvatskih mladića godine 1945., kojom je hrvatski narod dugoročno demografski prepolovljen, Mesić je "branio" drzkim neznanstvenim, pače krajnje nečastnim propartizanskim grozomornim mantrama o "zasluženoj kazni", pokušavajući opravdati genocidno djelovanje "narodne vlasti", usmjereno na mladi hrvatski naraštaj, navlastito zlosretne 1945. tiekom grozomornih Križnih putova, što su sezali od Bleiburga preko Slovenije pa sve do Srbije i Macedonije. "Antifašističke" prosudbe, kako su *likvidirani* hrvatski zarobljenici 1945. bili "odmetnici i razbojnici, na koje se Ženevske konvencije ne mogu primjenjivati", Mesić je naučio od "plemenitoga mrzitelja" Milovana Đilasa i od partizanskoga generala Milana Baste, pisca zloglasna po mnogim napisanim lažima i poviestnim podvalama u svezi s najvećom hrvatskom, Bleiburžkom tragedijom. Mesić je svjestno posve zatvarao oči pred činjenicom, da su upravo partizani na Bleiburžkome polju i u kasnijim zločinima bezočno prekršili međunarodno ratno pravo, u ime vlastitoga "revolucionarnog prava", kojega su djelovanje mnogi Hrvati na vlastitu tielu težko osjetili.

Uz već spomenute glavne Mesićeve mantre Aralica je u knjizi razčlanio i druge, koje ne ću ovdje prikazivati, jer držim, da već prikazane mantre dostatno govore o Mesićevu jugoslavenskome boljševičkome mentalnome sklopu. Umjesto prikaza Araličinih razčlanba Mesićevih mantra o tragu pokradena novca, o demokratizaciji i otvaranju prema Svietu, o sprječavanju državnog udara, o odvojenosti Crkve od Države, o pojavi novoustaštva i još nekim Mesićevim mantrama, bit ću slobodan piscu knjige uputiti načelna, dobrohotna i svakako razložna neslaganja u svezi s njegovim jednostranim pogledima na ustaše i Nezavisnu Državu Hrvatsku. Inače, o rečenim poviestnim okostnicama objavio sam u vlastitoj nakladi panoramski prikaz u svojoj 22. obsežnoj knjizi "Nezavisna Država Hrvatska tisućljetni domoljubni san", napisanoj hrvatskim korienskim pravopisom, pa zbog prostorne ograničenosti, iz rečene knjige moje malenkosti, navest ću napried tek činjenice, što bjelodano dokazuju, da Pavelićeve ustaše nikada nisu bile ni fašisti ni nacionalsocialisti.

Stožerna svrha ustaške borbe bila je uzpostava hrvatske države, svim razpoloživim sredstvima. I prije i nakon osnutka Ustaškoga pokreta, koji je utemeljen 7. siečnja 1929. u Zagrebu, postojale su ustaše (još jedna liepa hrvatska rieč za *ustanike* – op. I. K.), što nisu žalile ni vlastite živote žrtvovati u nesebičnoj borbi za obranu pogaženih prava hrvatskoga naroda, primjerice: Petar Berislavić, Nikola Šubić Zrinski, Fran Krsto Frankopan, Petar Zrinski, Eugen Kvaternik, pa branitelji Klisa, Sigeta, Fazlagića Kule, Odžaka, Dubrovnika i Vukovara te naravno Bugojanski vitezi.

Ustaše su svojedobno pravilno uočile, da je svako jugoslavenstvo smrtni neprijatelj Hrvatske i hrvatskoga naroda, što je neograničeno bitno nažalost i danas. Stoga su, s punim pravom, hrabro ustali boriti se nesebično protiv nesmiljenoga tlačenja hrvatskoga naroda u monarhističkoj Jugoslaviji, ponajprije Velebitskim ustankom 1932. te potom atentatom 1934. na velikosrbskoga tiranina, jugoslavenskoga kralja Aleksandra Karađorđevića. Vrhunac ustaške domoljubne borbe dosegnut je 10. travnja 1941., kada je u Zagrebu proglašena ND Hrvatska.

Tzv. srbskomu, trajno protuhrvatski razpoloženu stanovništvu onodobni hrvatski državni poglavar dr. Ante Pavelić pružio je ruku pomirbe, u lipnju 1942., osnutkom Hrvatske pravoslavne crkve, a srbski su odmetnici na to odgovorili još većim pokoljem hrvatskoga pučanstva. I Pavelićev velikodušno ponuđen oprost i zaborav, amnestiju, u rujnu 1943., nakon kapitulacije fašističke Italije, odbacili su dalmatinski partizani. Mnogi ugledni inozemni povjestničari (Kočankov, Hory, Cvetkov, Broszat, Tomasecich, Seton-Watson, Ljubomirova, Rotschild, Seizov, Đilas, Conen, Warwick, Patee, Ficher-Galati, Shaw, Sadkovich) ustaštvo ne ubrajaju ni u nacističke ni u fašističke, već u narodno-osloboditeljske veleprevratne, revolucionarne pokrete.

Premda je ND Hrvatska bila na papiru saveznica nacističke Njemačke i fašističke Italije, u onodobnoj Hrvatskoj među Hrvatima nije bilo ni petdeset uvjerenih nacionalsocialista (prepričavam rieči Franje Tuđmana) i u ND Hrvatskoj nije nikada djelovala hrvatska politička stranka nacističke i(li) fašističke usmjerenosti. Ustaška nadzorna služba spriečila je uzpostavu 'Hrvatske nacionalsocialističke partije' šačice hrvatskih nacionalsocialista, predvođenih Stjepanom Bućem i Slavkom Govedićem.

Da je "fašizam pogazio slobodu pojedinca", javno se očitovao ustaški dužnostnik dr. Julije Makanec, da znači "negaciju životnoga smisla i absurd" uztvrdio je zapovjednik ustaške mladeži prof. Ivan Oršanić, a za ustaški svrstanoga sveučilištarca Franju Nevistića "nacionalsocializam je gori i od komunizma".

Ni Generalski zbor ND Hrvatske nije bio jednoznačan. Uz devetdeset generala katoličke vjere još su ga činila tri generala islamske, dvadeset osam židovske te deset ustaških generala pravoslavne vjere.

Kada književnik Aralica s crno-bielih polazišta baca drvlje i kamenje na političku osobu dr. Ante Pavelića, ustaše i ND Hrvatsku, na više mjesta u knjizi "Mentalni komunist", to držim nedvojbeno ostavštinom "antifašističke prakse", u kojoj je samo jedna strana imala javno pravo glasa. Stoga sam slobodan književniku Aralici preporučiti, neka umjesto upuštanja u rečeni poviestni sadržaj, koji sveobuhvatno ne poznaje, premda je kao partizan sudjelovao u tim gorkim hrvatskim prielomnicama, za početak uzporedi temeljne dokazne izprave komunističke ideologije i Hrvatskog ustaškoga pokreta. U sljedećim redcima, pomoći ću mu u rečenoj razčlanbi.

Zločinačka komunistička praksa utemeljena je u stožernoj komunističkoj povelji "Manifestu komunističke partije", objavljenoj sredinom 19. stoljeća, u kojoj stoje sljedeće rušilačke poruke: "Jednom rieči, komunisti svuda pomažu svaki revolucionarni pokret protiv postojećeg družtvenog i političkog poredka [...] Oni izjavljuju otvoreno, da se njihovi ciljevi mogu postići samo nasilnim rušenjem čitavog dosadašnjeg družtvenog poredka. Neka vladajuće klase drhte pred komunističkom revolucijom. U njoj proleteri nemaju što izgubiti, osim svojih okova. A dobit će čitav Sviet. Proleteri svih zemalja, ujedinite se!" Oživotvorba ovih mračnih komunističkih ideja iz Manifesta KP, u 20. stoljeću, postigla je više od sto dvadeset milijuna ljudskih žrtava na Krugu zemaljskom, uglavnom samo zbog izraženoga drugčijega političkoga mišljenja.

Načela pak Hrvatskog ustaškoga pokreta, donesena kao stožerna ustaška povelja, u Glavnom ustaškome stanu 1. lipnja 1933., iz virtuoznoga pera ustaškoga Poglavnika dr. Ante Pavelića, nisu samo vriednostno suprotna huškačkoj naravi Manifesta KP, već ih je zbog zdrava i poticajna domoljubnoga sadržaja, ali i stanovitih vriedećih poruka za naše doba *globalnih anacionalnih* pošasti, upravo milina izčitavati. Stoga ih napried donosim u cielosti:

Hrvatski narod jest samosvojna narodna (etnička) jedinica. On je narod sam po sebi te u narodnostnom smislu nije istovjetan s nijednim drugim narodom niti je dio ili pleme bilo kojega drugoga naroda.

Hrvatski narod ima svoje izvorno poviestno ime Hrvat, pod kojim se pojavio u davno poviestno doba, pod kojim je prije 1400 godina došao u današnju svoju postojbinu te pod kojim živi sve do danas. Toga imena ne može i ne smije zamieniti nikakvo drugo ime.

Svoju današnju postojbinu učinio je hrvatski narod već u pradavna vremena svojom domovinom, u njoj se trajno nastanio, s njome srastao i dao joj izvorno i naravno ime Hrvatska. To ime ne može se i ne smije se zamieniti s ni jednim drugim imenom.

Zemlja, koju je u pradavno doba hrvatski narod zaposjeo, te koja je stoga postala njegovom domovinom, prostire se na više pokrajina, koje su imale posebna pokrajinska imena, dielom još prije dolazka Hrvata, a druga su pokrajinska imena nastala poslije, no sve te pokrajine sačinjavaju jednu jedinstvenu domovinu Hrvatsku, te nitko nema prava da bilo koju od tih pokrajina svojata za sebe.

Hrvatski je narod došao u svoju domovinu Hrvatsku kao podpuno slobodan narod, i to u vrieme seobe naroda, vlastitom pobudom, te je tu zemlju osvojio i svojom ju zauviek učinio.

Hrvatski je narod došao u svoju domovinu Hrvatsku podpuno izgrađen (organiziran) ne samo obiteljski, nego i vojnički, te je odmah po dolazku osnovao svoju vlastitu državu, sa svim obilježjima državnosti.

Svoju vlastitu državu Hrvatsku, osnovanu već onda, kada su mnogi drugi narodi živjeli još podpuno nesređeni (neorganizirani), hrvatski je narod održao kroz sve vjekove pa do konca svjetskoga rata, a nije ju se kao ni prava na nju nikada, pa ni koncem svjetskoga rata, bilo kojim činom ili bilo kojom zakonitom odlukom odrekao, ili to svoje pravo na koga drugoga prenio. Tek mu je koncem svjetskoga rata tuđinska sila spriečila, da dalje vrši svoja vrhovnička (suverena) prava u vlastitoj svojoj državi Hrvatskoj.

Hrvatski narod imade pravo svoju vrhovničku (suverenu) vlast u svojoj vlastitoj državi Hrvatskoj na cielom svome narodnom i poviestnom području oživotvoriti, to jest svoju podpunu samostalnu i Nezavisnu Državu Hrvatsku opet uzpostaviti. Tu uzpostavu imade pravo izvršiti svim sredstvima, pa i silom oružja.

Hrvatski narod ima pravo na sreću i blagostanje kao cjelina, a isto takvo pravo ima i svaki pojedini Hrvat kao član te cjeline. Ta sreća i blagostanje mogu se oživotvoriti i ostvariti za narod kao cjelinu i za pojedince kao članove cjeline jedino u posve samostalnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, koja ne smije i ne može biti sastavnim dielom u ni jednom obliku ni jedne druge države ili bilo kakve ine državne tvorevine.

Hrvatski narod ima svoje vrhovničko pravo (suverenitet), po kome on jedini ima vladati u svojoj državi i upravljati svim svojim državnim i narodnim poslovima.

U hrvatskim narodnim i državnim poslovima u samostalnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ne smije odlučivati nitko, tko nije po koljenima i po krvi član hrvatskoga naroda, te isto tako ne smije o sudbini hrvatskoga naroda i hrvatske države odlučivati ni jedan strani narod ni država.

Seljačtvo nije samo temelj i izvor svakoga života, nego ono i samo po sebi sačinjava hrvatski narod, te je kao takvo nosilac i vršilac svake državne vlasti u hrvatskoj državi. I kraj toga, svi stališi hrvatskoga naroda sačinjavaju jednu narodnu cjelinu, budući da i ostali stališi u hrvatskom narodu, kojih su članovi pripadnici hrvatske krvi, imaju ne samo svoj korien i podrietlo, nego i trajnu obiteljsku vezu sa selom. Tko u Hrvatskoj ne potječe iz seljačke obitelji, taj u 90 slučajeva od stotine nije hrvatskog podrietla ni krvi, već je doseljeni stranac.

Sva tvarna (materialna) i duhovna dobra u hrvatskoj državi vlasničtvo su naroda, te je on jedini vlastan njima razpolagati i njima se koristiti. Prirodna bogatstva hrvatske domovine, napose njezine šume i rude, ne mogu biti predmetom privatne trgovine. Zemlja može biti vlasničtvo samo onoga, koji ju obrađuje sam sa svojom obitelji, to jest seljaka.

Temelj svake vriednosti jest samo rad, a temelj svakog prava jest dužnost. Stoga u hrvatskoj državi rad označuje stupanj vriednosti svakoga pojedinca i ima predstavljati temelj cjelokupnoga narodnog blagostanja. Nitko ne može imati nikakvih posebnih prava, nego samo dužnosti prema narodu i državi, koje jedino daju svakome pravo na osigurani život.

Vršenje svih javnih dužnosti (funkcija) vezano je na odgovornost. Svatko tko u ime naroda ili države vrši javne poslove bilo kakve vrsti, odgovara svojim dobrom i svojim životom za sva djela i propuste. No dužnost i odgovornost prema cjelini imadu biti temeljem svake djelatnosti u posebničkom (privatnom) životu svakoga pojedinca, člana hrvatskoga naroda.

Težište ćudoredne (moralne) snage hrvatskoga naroda leži u urednom i vjerskom obiteljskom životu, njegove gospodarske snage u seljačkom gospodarstvu, zadružnom životu i prirodnom bogatstvu hrvatske zemlje, obranbena snaga u sredbotvornim (organizatornim) i prokušanim vojnim vrlinama. Prosvjetni i kulturni napredak hrvatskoga naroda temelji se na prirodnoj narodnoj darovitosti i prokušanoj sposobnosti na polju nauke, znanosti i prosvjete. Veleobrt, obrt, kućno rukotvorstvo i trgovina imaju biti ruka pomoćnica u sveukupnom seljačkom i općem narodnom gospodarstvu. Te grane života imaju biti polje

častnoga rada i vrelo dostojnoga života radnika, a ne sredstvo gomilanja narodne imovine u rukama glavničara (kapitalista).

Skladno gajenje, promicanje i usavršivanje svih narodnih vrlina i grana narodnog života, zadaća je svih pregnuća javnoga rada i državne vlasti kao takve, jer one daju podpuno jamstvo obstanka, vjekovnog bivanja i blagostanja sadanjih i budućih pokoljenja cjelokupnog hrvatskog naroda i obstojnosti i sigurnosti Nezavisne Države Hrvatske.

Uz već rečeno, nisam suglasan s Araličinim potvrdnim pisanjem "o nacionalnoj frakciji unutar komunističkog antifašizma" stoga, jer držim, da će riedko tko iz te *frakcije*, zbog vlastite partizanske i komunističke prošlosti, doseći razinu čistoga domoljuba i narodnika, t.j. nacionalista, kakvu su pokazale, primjerice, hrvatske političke izbjeglice ubijene od Udbe ili poginuli hrvatski branitelji u Hrvatskom obranbeno-osloboditeljskom ili Domovinskome ratu. Tko god je kušao "partizansko-komunističku čorbu", njome se morao otrovati tako, da je u stanovitoj mjeri trajno zablatio vlastito hrvatstvo, i tu činjenicu valja imati u vidu. Negdašnji hrvatski partizani i komunisti trebaju se promieniti nabolje te narodnostno progledati, kao što je to učinio pokajica Zdravko Tomac i pošteno priznao vlastite političke zablude. Nisam suglasan ni s Araličinim potvrdnim pogledima na ZAVNOH, jer držim, da bi iz uvoda, t.j. preambule Ustava Republike Hrvatske trebalo, bez nepotrebna mudrovanja, žurno izbaciti ZAVNOH i baciti ga u poviestno odpadište, u *ropotarnicu*, gdje mu je jedino prikladno mjesto.

Ne znam, je li Aralica svjestan, da vlastitim propartizanskim pogledima na ustaše, dr. Antu Pavelića i Nezavisnu Državu Hrvatsku, možda ne kaneći, "pljuje u zdenac" hrvatske narodne pomirbe, za koju se zalaže, kako izričito tvrdi, te iznesenim gledištima u knjizi "nagoni vodu na mlin" i daje tvorivo hrvatskim *jugonostalgičarima*, što sâm jamačno nije; da (ne)svjestno pali zeleno svjetlo *jugonostalgičarima*, kada ovodobne istinske hrvatske domoljube nazivaju "crnokošuljašima", "ognjištarima" i sl., a i da u konačnici jednostranim pisanjem glede ustaša umanjuje vriednost vlastite knjige "Mentalni komunist", u kojoj je nedvojbeno sustavno, znalački razložio Mesićeve mantre i temeljito prikazao njegov mentalni sklop, što zacielo imade trajnu dokaznu vriednost. Nadalje, ne

znam, je li Aralica svjestan, da već rečenim svojim pisanjem korjenite hrvatske rodoljube narodničkoga, nacionalističkoga podrietla odvodi na govorno javno stratište, gdje ih strieljaju mnogi umni okrajnici ili marginalci, tuđi plaćenici i hrvatski odpadnici, koji mrze sve, što ima hrvatski predznak. Aralica time hrvatske narodnike dovodi u još teži položaj u nazovi-demokratskome hrvatskome družtvu.

Zapostavnja osoba, koje hrvatski misle i djeluju, danas je u Republici Hrvatskoj gotovo dosegla razmjere iz prvih kršćanskih razdoblja, kada je Sv. Pavao apostol u Drugoj poslanici Korinćanima 4, 8–9 pisao: "Odasvuda smo potisnuti, ali nismo u tjeskobi; u nesigurnosti smo, ali ne očajavamo; progone nas, ali nismo ostavljeni; obaraju nas, ali nismo uništeni." Nadam se, da hrvatski domoljubi danas imaju ma i samo dio svetopavlovske vedrine u duši, premda bi se na današnju Republiku Hrvatsku dobrim dielom mogli primieniti, nažalost, cvjetnički, antologijski stihovi hrvatskoga domoljubnoga pjesnika Antuna Gustava Matoša iz njegove poznate "Stare pjesme", napisane prije više od sto godina: "O ta uzka varoš, o ti uzki ljudi, / O taj puk, što dnevno veći sliepac biva, / O te šuplje glave, o te šuplje grudi, / Pa ta svakidašnja glupa perspektiva! / Čemu iskren razum, koji zdravo sudi, / Čemu polet duše i srdce, koje sniva, / Čemu žar, slobodu i pravdu, kada žudi, / Usred kukavica čemu krjepost diva? / Među narodima mi Hrvati sada / Jesmo zadnji, robovi bez vlasti, / Osuđeni pasti i propasti bez časti. / Domovino moja, tvoje sunce pada, / Ni umrieti za te Hrvat snage nema, / Dok nam stranac, majko, tihu propast sprema."

Unatoč svemu, nadu u bolju, sretniju Hrvatsku – ne smijemo nikada izgubiti!

Trpimir MACAN

Časopis *Kaj 2018.*

Prikaz triju dvobroja: *Kaj. Časopis za književnost, umjetnost, kulturu*. Zagreb, 51./2018., br. 1–2, 3–4 i 5–6.

Proznim prinosima javili su se Denis Peričić, Željka Cvetković, Božica Jelušić i Božica Brkan (br. 1–2, str. 27–40), a putopisnima Božidar Brezinščak Bagola, Radovan Brlečić, Đurđa Lovrenčić, D. i Anita Peričić, Igor Šipić (br. 1–2, str. 99–129), Zdenka Maltar, Marija Drobnjak-Posavec, Spomenka Štimec, Judita Kovač, Tomislav Šovagović, Ivica Jembrih Cobovički (br. 3–4, str. 105–131), D. Peričić, Tomislav Marijan Bilosnić, B. Brezinščak Bagola, Zvjezdana Jembrih, B. Jelušić, B. Brkan, T. Šovagović i Biserka Goleš Glasnović (br. 5–6, str. 101–140).

Franjo Pajur, *Hilarion Gašparoti – posljednji kajkavski barokni pripovjedač* (br. 5–6, str. 23–43), razčlanbom djela toga pavlina (Samobor, 1714., Lepoglava, 1762.), "četverosveščane svetačke enciklopedije 'Cvet svetih', najobsežnijega djela stare kajkavske književnosti", zaključuje, kako je "Gašparoti posljednji veliki barokni propovjednik, a time i pripovjedač, posebice sjajnih kratkih priča". Alojz Jembrih, *Gramatičko nazivlje i leksička polivalencija u Mikloušićevu 'Syllabusu' (1817.)*, (br. 1–2, str. 41–54), predočuje školski priručnik Tomaša Mikloušića (1767.–1833.), u kojemu je latinsko nazivlje iz gramatike Emanuela Álvaresa pretočio u kajkavsko. U članku *Pogodbe na kajkavskom jeziku iz 17. stoljeća za izvođenje radova u isusovačkoj crkvi Sv. Katarine na Griču* (br. 3–4, str. 19–35), donosi ugovore s izvođačima radova između 1652. i 1684. Bojana Schubert, *Kamen po kamen palača – o prijevodu druge tiskane gramatike kajkavskoga književnog jezika – Kroatische Sprachlehre ... Franje Korniga iz 1795.* (br. 3–4, str. 36–46), piše o toj uputi za učenje hrvatskoga jezika. Akoš Anton Dončec, *Megymurszki-szlovenszki – nevjerojatna sudbina "međimurskoga jezika"* (br. 1–2, str. 55–82), piše o pokušaju Josipa Margitaja (1854.–1934.), učitelja i mađarona, promicatelja njegova naziva i uvedbe. Pokušaji su se ponovili za mađarskoga zaposjednuća Međimurja 1941.–1944. i nakon toga prestali. Boris Kuzmić, *O jeziku kajkavskog pjesništva Đurđe Jandriš-Parać* (br. 3–4, str. 47–58), članak je o njezinoj zbirci *Turopolje, moje lepo*. Dubravka Čanić, *Karlovački časopis "Svjetlo"* (br. 1–2, str. 83–97), govori o trima razdobljima njegova izlaženja (1884.–1919., 1965.–1971. i od 1990.). Branimir Brgles, *Kratki uvod u kasnosrednjovjekovnu zagrebačku toponimiju* (br. 5–6, str. 45–58), donosi i razčlanjuje potvrde iz izvora XII. i XIII. stoljeća o nazivima na Gradecu i Kaptolu te o nekim najstarijima iz zagrebačke okolice. Ivan Srša, *Kapela Sv. Petra u Novom Mjestu* (br. 3–4, str. 59–92), prikaz je prošlosti mjesta i kapele od utemeljenja 1302. do obnove 1502. Domagoj Novosel, *Utjecaji Prvoga svjetskog rata na svakodnevnicu stanovnika Gračana* (br. 3–4, str. 93–104), članak je o svakidašnjici i ratnim žrtvama sela kraj Zagreba. Daniel Vojak pisac je prinosa *Djelovanje Hrvatske seljačke zaštite na samoborskom području za vrijeme Banovine Hrvatske, 1939.–1941.* (br. 1–2, str. 131–146). Vesna Pascuttini-Juraga, *Kulturna baština Općine Vinica* (br. 5–6, str. 83–97), uz podatke o kulturnim slojevima Vinice izvješćuje o sudjelovanju "u projektu Ruralna detoksikacija upoznavanjem kulturne baštine".

Posmrtne su bilježke o Tomislavu Premrlu (1939.–2018.), graditelju i znanstveniku (br. 1–2, str. 7–25), i Zorislavu Drempetiću Hrčiću (1934.–2018.), slikaru (br. 3–4, str. 133–134).

U povodu 50. obljetnice časopisa *Kaj* i 45. obljetnice udruge Kajkavsko spravišče T. Šovagović osvrće se na znanstveni skup, održan 27. studenoga 2018. (br. 5–6, str. 141–148).

Mato NEDIĆ

Jednostavna priča puna izkonskih istina

Prikaz knjige: LEKO, Radica. *Ružo, kazat ću ti*. Nakl. HKD *Napredak*. Posušje, 2018.

Uvodna misao

Književni opus posuške pisateljice Radice Leko sastoji se od pjesničkih i proznih radova. Premda se u književnosti pojavila pjesničkom knjigom, tiekom godina, u kojima je oblikovala svoj književni izričaj, ta se književnica potvrdila proznim radovima, napose romanima, što čine hercegovačko trodjelo, trilogiju, a to su "U Njemačku, brale ...", "Kruh i igre" i "Jeka", kojima je široko zahvatila u družtveni život Hercegovine, u neprilike, što su ih donosile poviestne i s njima političke miene. Dapače, i u basnovitoj je nizanki "Paška" Radica Leko nastavila prikazivati družtvenu stvarnost, što ne samo Hercegovinu i Hercegovce, nego i cjelokupni naš hrvatski narod i domovinu vodi u smjeru materializma, koji bi, mnogima se čini, trebao donieti blagostanje, ali zapravo donosi izseljivanje i propast. U djelu neobično naslovljenu "Ružo, kazat ću ti" ova je zauzeta književnica prividno "okrenula list" progovarajući o ženi, koja se vratila u zavičaj, kako bi, među ostalime, sredila i svoje životne račune. Ipak, i ovo će djelo pokazati, da je Radica Leko sročiteljica, koja dobro vidi družtvenu stvarnost i zna o njoj progovoriti na primjeren, umjetnički način.

Povratak zavičaju – povratak sebi

Jasno je, svi mi u životu tražimo sreću pa nam se čini, da je sad ovdje, sad ondje. Zapravo, sliepci smo zato, što ju ne vidimo, a cielo nam je doba nadohvat ruke – sreća je u nama samima, u našim zadovoljnim srdcima. Glavni lik djela "Ružo, kazat ću ti" žena je, koja se nakon puno godina vraća u zavičaj. To što je ona umjetnica, slikarica, nije nebitna činjenica. Odabravši naime progovoriti o umjetnici, Radica Leko došla je

u prigodu za progovor o svojim gledištima spram umjetnosti. Umjetnost, znano je, nastaje iz unutarnje potrebe, a ta je potreba često potaknuta snažnim osjećajima. Stoga se zna dogoditi, da je umjetničko stvaranje za stanovitu množ ljudi slično lječitbenoj, terapijskoj djelatnosti. Kada se nađu u sudaru sa životom, ti ljudi traže izlaz, kako bi se osjećajno spasili od propasti. Nekima je izlaz piće, žesta (kao Marinku u ovome djelu); nekima pak umjetničko stvaranje, u kojemu pronalaze način, kako izraziti svoje razočaranje ili bol. Liepo je ipak, kada umjetnost nastaje iz drugčijih pobuda, kada je odraz života i promišljaja o njemu, ne bi li se dosegnuo smisao postojanja.

U djelu "Ružo, kazat ću ti" Radica Leko prikazuje samouku slikaricu Ružicu, kojoj je umjetnost omogućila spas od očaja i slikarstvo joj postalo utočištem u trenutku najveće boli. Vrativši se u zavičaj, Ružica se u mislima vraća u prošlost, ona u sebi slika freske vlastitoga života, da ih na kraju djela ugradi u katedralu postojanja. Susret sa zavičajem naveo ju je na preizpitivanje prošlih postupaka, vratio ju njezinu bitku.

Pitanje razredbe djela

Pri čitanju djela "Ružo, kazat ću ti" nameće se prieporno pitanje njegove razredbe, tipoložkog određenja. Po starijim zorbeno-književnim odrednicama, naime, djelo s manjim brojem likova, u kojemu je izpričan jedan događaj, a koje prilično široko zahvaća u životnu stvarnost, bilo bi svrstano u razred pripoviedke.Ali, kasnije zorbeno-književne postavke takvo su djelo imenovale proširenom pripoviedkom, novelom, ponekad i kratkim romanom.

U sudobnoj razredbi djelu "Ružo, kazat ću ti" možda bi naziv proširene pripoviedke dobro odgovarao, kada bi sročiteljica na kraju djela doniela dosta uvjerljivo pripovjedačko iznenađenje. Romanom, ma i samo kraćime, djelo bismo mogli nazvati, kada bi ono imalo veći broj likova, složenije opise mjesta radnje i dublje razčlanbe družtvene zbilje. Premda je, možda, naziv pripoviedka donekle zastario, ovomu bi djelu mogao odgovarati s obzirom na to, što se u djelu prikazuje jedan događaj, u kojemu sudjeluje manji broj likova. Za kakvu se god razredbu odlučili, književnica i nakladnik vjerojatno ne će pogriešiti, jer djelo "Ružo,

kazat ću ti" u sebi sadržava dovsta opravdanja za svako od triju spomenutih razreda, a što je vrjednije, u njemu su vidljivi zanimljivi okostnički krugovi, kojima je uvjetovana složenost radnje.

Okostnički krugovi

Iako je djelo izpričano jednostavnim jezikom, u realističnome slogu, s puno lirski obojenih ulomaka, ono je suodnosno zanimljivo zbog osvrtnje, retrospekcije, nametnute zahtjevima okostnice, odnosno misaonoga vraćanja likova u prošlost, iz koje se crpe prizori, kojima je oslikan sadašnji životni trenutak dvaju glavnih likova, Ružice i Milana, što su, čitatelju je jasno, od početka usmjereni jedno prema drugome, jer su oboje slikari.

Prvi okostnički krug tako čine Ružičina promišljanja o proteklome životu. Zavičajni krajolik u njoj je izazvao želju za progovorom same sa sobom, za zagledanjem u prošlost, pa se ta prošlost odmotava pred čitateljem u prvome okostničkome pripovjednome krugu. Stoga Radica Leko iz treće osobe u pripoviedanju prelazi u prvu osobu, u takozvani ja-oblik, *ich-formu*, kako bi dočarala izpovjedni prizvuk Ružičina (kasnije i Milanova) kazivanja. Za razliku od kasnijega Milanova, Ružičino je kazivanje o prošlosti zapravo, kako je rečeno, oslikavanje fresaka u vlastitoj nutrini, to je izpovied pred samom sobom, potaknuta promatranjem slika, koje bi se trebale izložiti na retrospektivnoj izložbi slikara zavičajnika, zbog koje se, nakon puno potraja, i vratila u zavičaj.

Prvomu okostničkomu krugu tako pripada pripoviedanje o ranome slikarskom uspjehu mlade umjetnice, o upoznavanju s Milanom, tada studentom likovne umjetnosti, o braku s Marinkom i o smrti Ružičina sina. U tome se krugu prepleću promišljanja o životu, ali i o smrti, a smrt drage, blizke osobe neizbježivo mienja čovjeka i u njemu izaziva potrebu za traženjem odgovora na vječna pitanja. Ružica ih traži u likovnosti, u umjetnosti.

Drugi okostnički krug također je izpovjednoga značaja. Njemu pripada ponovni susret Ružice i Milana, koji se događa u sadašnjosti, nakon puno godina, proteklih od prvoga susreta, kada su oboje prilično izmienjeni, ranjeni različitim, često bolnim životnim izkustvima. Milanova je izpovied, kako je spomenuto, utoliko različita od Ružičine, što se on povjerava njoj, a ne samomu sebi, kako je to činila ona.

Treći je okostnički krug posvećen pripoviedanju o Ružičinoj kćeri i Milanovu sinu, a tomu je krugu sročiteljica posvetila manji prostor, zato što su ti likovi uzgredni, premda vriedni u suodnosnoj građi djela, jer će njihova pojava poslužiti zaokruživanju ciele pripoviedke.

Odnos selo-grad kao realistička pobuda

Jedna od temeljnih pobuda u književnosti hrvatskoga realizma, poznato je, bio je prizor seoskoga života, koji se prikazivao idiličnime, neizkvarenim, izkonskim u odnosu na gradski život, koji je značio udaljivanje od prirode, a samim tim i od ćudorednih načela. Takvo misaono gledište pisaca, koji su stvarali krajem 19. i početkom 20. stoljeća, bilo je uvjetovano tadašnjim stanjem, odnosno selitbom seljaka u gradove, pokušajima takozvanoga maloga čovjeka, ne bi li se izborio za bolji život, ma i samo se žrtvovao za moguću sreću svoje djece. Zato Gjalski u svojim pripoviedkama žali za prošlim dobima i tuguje zbog propasti zagorskoga sela; Kovačić pak pokazuje, da se Ivica Kičmanović nije usrećio, što je otišao iz sela u grad; Nehajev oslikava nesreću Đure Andrijaševića, koji se nije uklopio ni u zagrebačku ni u senjsku okolinu; i tako dalje. Radica Leko također uviđa težkoće današnjice te i ovim djelom svjedoči, da se nije puno promienilo od razdoblja spomenutih realista do našega doba: i danas ljudi množtveno odlaze sa sela, nažalost, ne više samo u obližnje veće gradove u domovini, nego znatno više u udaljene gradove na bogatome Zapadu. Ti su ljudi uglavnom zavedeni maštom o brzu bogaćenju, uvjerenošću u moguć pronalazak sreće negdje izvan zavičaja, a razočarani političkim i gospodarstvenim stanjem u domovini. O tim je prieporima književnica izdašno pisala u svojoj romanesknoj trilogiji, a u djelu "Ružo, kazat ću ti" na primjerima likova Ružice i Milana prikazala je, što čovjeku znači povratak u zavičajno gniezdo i kamo ga mogu zavesti životna lutanja.

Složke značajke djela

Pripoviedka "Ružo, kazat ću ti" izpričana je jednostavnim, lirski natopljenim rečenicama. Likovi su ponekad označeni jezično, odnosno, progovaraju i narječjem, čime je sročiteljica pokazala ljepotu zavičajnoga govora.

Suodnosno, pripoviedka je ostvarena u trima okostničkim krugovima, a pripoviedanje je mahom retrospektivno, što znači, da sjećanja omogućuju likovima razčistiti dvojbe, koje ih obterećuju, kako bi se razterećeni mogli prepustiti sreći i gradnji budućnosti.

Pozornu će se čitatelju na trenutke neke pojedinosti možda učiniti pripovjedački nategnutima (Ružica jako voli ruže – poveznica njezina imena i cvieta; ljubav Marije i Ivana; slučajni susret Milana i Ružice nakon puno godina, i sl.), ali takav odabir same književnice uvjetovan je željom, da se laganim slogom izpriča ozbiljna priča o povratku zavičaju, o vraćanju sebi, o mogućem opetovanu dosegnuću sreće.

Zaključna misao

Djelom "Ružo, kazat ću ti" Radica Leko načinila je odmak od ranijih okostnica i čvrstoga, razčlanbenoga načina pripoviedanja. Budući da je odlučila izpričati žensku priču, priču o ženi, koja traži prigodu za svoj što smisleniji život i nakon boli, i nakon padova, odabrala je lirski pristup pripoviedanju te je tako ostvarila osjećajno djelo zasnovano na priči, koja će mnogim ženama, a i mužkarcima biti zanimljiva. Vraćanje samomu sebi putokaz je svakomu pojedincu, kako se ne bi izgubio na životnome putu. Uzaludna je utrka za bogatstvom, uzaludni su pokušaji pronalazka sreće ondje, gdje je nema. Znade to Radica Leko. Zato djelom "Ružo, kazat ću ti" kazuje jednostavnu priču punu izkonskih istina.

Stjepan RAZUM

Borba za vjerodostojnu istinu

Predstavljanje knjige: PEČARIĆ, Josip i RAZUM, Stjepan. *Razotkrivena jasenovačka laž*. Nakl. Družtvo za iztraživanje trostrukoga logora Jasenovca. Zagreb, 2018., 508 stranica.[1]

Poštovani prijatelji, ljubitelji knjige i istine. Predstavljamo knjigu dvojnoga sročiteljstva, akademika Josipa Pečarića i mene, koja je pred nama i koju će mnogi od Vas rado pročitati. Na početku se nalazi pregledno kazalo, pomoću kojega se može vrlo lako i brzo upoznati s njezinim sadržajem. Stoga ne ću trošiti ove naše trenutke zajedničtva za prikaz ustroja, poglavlja i naslova pojedinih štiva u knjizi, već Vas želim upoznati sa širim i daljim događajima, koji su predhodili ovoj knjizi.

Krajem lipnja 2012. sudjelovao sam na znanstvenome skupu na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na okostnicu (temu) o događajima u Glini u ljetu 1941. Svojim sam predavanjem razočarao priprematelje i neke pozvane goste, tako da mi je, sada već pokojni, Đuro Zatezalo rekao: "Gospodine Razume, Vi ste me svojim predavanjem dotjerali korak do groba! Ali ništa zato! Mi smo svoju istinu proširili po Svietu, i na englezkome jeziku, pa Vi ne možete sada tu više ništa promieniti!"

---

[1] Ovo je štivo pročitano na predstavljanju knjige 17. siečnja 2019. u isusovačkoj dvorani pokraj crkve Srdca Isusova u Zagrebu, u Palmotićevoj ulici. — Štivo je već objavljeno na omrežju: RAZUM, Stjepan. *Borba za vjerodostojnu istinu*. Drugi dio zajedničkoga članka: PEČARIĆ, Josip i RAZUM, Stjepan. *Predstavljena knjiga 'Razotkrivena Jasenovačka laž'*. Na mrežnome sjedištu: https://kamenjar.com/predstavljena-knjiga-razotkrivena-jasenovacka-laz/ [objavljeno 18.I.2019., pregledano 18.I.2019.]. ♦ RAZUM, Stjepan. *Borba za vjerodostojnu istinu*. Podnaslov: *Predstavljanje knjige: PEČARIĆ, Josip i RAZUM, Stjepan. 'Razotkrivena jasenovačka laž'. Nakl. Družtvo za iztraživanje trostrukog logora Jasenovac. Zagreb, 2018., 508 stranica*. Na mrežnome sjedištu: http://hrvatskonebo.com/hrvatskonebo/2019/01/19/stjepan-razum-borba-za-vjerodostojnu-istinu/ [objavljeno 19.I.2019., pregledano 19.I.2019.].

Neki su mi predavači čestitali na hrabru nastupu proti nametnutim tvrdnjama. Čestitali su mi, također, sada već pokojni Živko Juzbašić i Predrag Matvejević. No, priređivačima toga skupa nije se svidjelo moje predavanje, pa upravo zbog njega, predmnievam, još nije objavljen, premda najavljen, zbornik radova s toga skupa.

Nakon toga razmišljao sam, kako je to moguće, da jedan Đuro Zatezalo, koji je bio dugogodišnji ravnatelj Državnog arhiva u Karlovcu, promiče u svojim djelima i po Svietu neku "istinu", za koju on kaže, da je "naša", a istina, koju sam ja na tome skupu iznio na temelju arhivskih izvora, nije s njegova stajališta bila "naša", već "njihova". Tko se krio iza tih "naših" i "njihovih" istina, nije nikakva tajna. Žalostno je bilo to, da je jedna narodnostna manjina, kojoj je Hrvatska vlastita domovina, imala potrebu promicati neku vlastitu istinu, a na štetu matičnoga hrvatskoga naroda. Svima nam je znano, da tu nije bila rieč samo o nekoj abstraktnoj istini, već o politici te narodnostne manjine, koja je u povezanosti sa svojim tobože matičnim narodom u Srbiji, dovela do napadačkoga rata. Ta "naša", odnosno Zatezalina istina bila je pokretač i gorivo napadačkog, agresivnoga ponašanja i agresivnoga rata.

Temeljito iztraživši arhivsko gradivo o događajima u Glini u ljetu 1941., došao sam do spoznaje, da ništa od onoga, što se u službenoj hrvatskoj i jugoslavenskoj povjestnici pisalo o tim događajima, ne može izdržati povjestničko-znanstvenu provjeru, jer je bilo napisano s promičbenom svrhom, a samim time daleko od istine. Sročitelji radova i knjiga, u kojima su promicali neku "našu", t.j. Zatezalinu istinu, trenutačno su postizali neki uspjeh, jer su tim promičbenim štivima, odnosno lažima, skretali pozornost svjetske i hrvatske javnosti s vlastitih, odnosno partizansko-četničkih zločina, koje su učinili nad hrvatskim narodom na ozemlju Nezavisne Države Hrvatske u doba Drugoga svjetskoga rata, te su sprječavali hrvatskomu narodu tiekom poratnih desetljeća izgradnju njegova vlastita političkoga, gospodarstvenog i ukupnoga narodnostnoga života u ravnopravnim odnosima s drugim narodima u tadašnjoj zajedničkoj državi. No, unatoč nanesenoj šteti, hrvatski je narod smogao snage, što nije bilo bez Božje pomoći, i tiekom Hrvatskog obranbeno-osloboditeljskoga rata stao na vlastite noge, odupro se i laži i agresiji, te

je omogućio nama povjestničarima i svim drugim znanstvenicima i iztraživačima proučavati izvore, kako bismo došli do pune spoznaje, do vjerodostojne istine o događajima iz doba Drugoga svjetskoga rata.

Kako sam se ja kao bogoslov i crkveni povjestničar počeo baviti zbiljom i mitom logora u Jasenovcu? Moj prvi ozbiljan susret s tom okostnicom bio je na samome kraju godine 1989., kada sam kupio knjigu dr. Franje Tuđmana "Bespuća povijesne zbiljnosti", koju je te godine objavio Nakladni zavod Matice Hrvatske zahvaljujući hrabroj Mariji Peakić-Mikuljan. Tada sam bio mlad svećenik i tek započeo studij crkvene poviesti, a Tuđmanovu sam knjigu pročitao na dah. U sljedećemu razdoblju pratio sam, što je o toj okostnici pronašla i objavila vrlo zaslužna Ljubica Štefan. A onda sam krajem godine 2008. pročitao neveliku, ali prevriednu knjigu Vladimira Mrkocija i dr. Vladimira Horvata "Ogoljela laž logora Jasenovac", koju je iste godine objavila Naklada Emila Čića. Iz te se knjige nameću sljedeće tvrdnje, koje su daljnjim i svim dosadašnjim iztraživanjima potvrđene kao istinite: 1. sabirno polje ili logor Jasenovac bio je radni logor, a ne logor uništenja; 2. logor Jasenovac bio je prielazni logor, za logore i tvornice u Njemačkoj i Austriji; 3. za množtvena ubijanja u logoru Jasenovcu u doba Drugoga svjetskoga rata nema nikakvih dokaza; 4. od svih narodnosti najbrojniji su logoraši bili sami Hrvati, protivnici ustaškoga poredka; 5. u logor nije doveden ni jedan Srbin samo zato, što je bio Srbin, a kamoli bio ubijen samo zato, jer je bio Srbin (kao što je to više puta iztaknuo Igor Vukić); 6. točan broj žrtava logora Jasenovca niži je od najniže službene komunističke procjene.

Kada je rieč o brojevima, što je sudobnomu čovjeku najzanimljivije zbog dosadašnjega natjecanja, licitiranja napuhanim i ničim podkriepljenim brojevima, onda moramo biti zahvalni hrvatskom ustaši Iliji Barbariću, koji je kao očevidac (bio je član Prvog ustaškog obranbenoga zdruga i logora Jasenovca) u svojoj knjizi "Nezavisna Država Hrvatska – bilo je pravo ime", tiskanoj godine 2010., posvjedočio, da je u ratni logor Jasenovac ušlo 18.600 ljudi. Dobro je podsjetiti, da je ratni logor Jasenovac postojao manje od četiri godine, t.j. oko tri i pol godine, od kolovoza/studenoga 1941. do kraja travnja 1945. Osam godina kasnije Barbarićev je broj potvrdio iz sasvim drugog izvora Roman Leljak. On je u beo-

gradskim arhivima također našao podatak, da je u ratni logor Jasenovac ušlo sveukupno 18.600 logoraša. A našao je i drugi bitan podatak, osobito stoga jer se u komunističkoj povjestnici stalno provlači tvrdnja, da su svi, koji su u logor ušli, u njemu završili svoj život. Sada nam je Leljak objavio, da je od 18.600 logoraša, njih 1.360 završilo u tome logoru svoj zemaljski život, i to bilo prirodnom smrću, bolešću, zarazama i neizhranjenošću, ili pak ubojstvom i smaknućem nakon presude zbog kršenja propisa. Dakle, ako netko želi pamtiti brojeve, u logoru Jasenovcu životom je stradalo 1.360 ljudi. To je uistinu mnogo, no, nemojmo zaboraviti, da je to bilo u doba rata, kada život vriedi puno manje negoli u doba mira. Kao što je odgovornost tadašnjih državnih vlasti za gubitak života tih 1.360 ljudi, istu takvu odgovornost imaju oni, koji tadašnjoj vlasti, a preko nje cielomu hrvatskomu narodu nameću teret navodnih preko 83.000 žrtava. Pitam se, po čemu su bolji ovi, koji izmišljaju ljudske žrtve (njih oko 81.800), od onih odgovornih za stvarnih 1.360 žrtava!?! Ovo je samo govorničko, retoričko pitanje, jer odgovor je jasan; ovi, što izmišljaju ljudske žrtve u Jasenovcu, nisu ostali samo na izmišljanju, već su tim lažima pokrenuli novi rat, koji je iza sebe ostavio puno više od 1.360 žrtava. Dakle, odgovornost podupiratelja lažnih žrtava i jasenovačkoga mita – ne samo knjižki, teorijski, već i u stvarnosti – puno je veća negoli odgovornost ondašnjih hrvatskih vlasti za stradanje 1.360 ljudi.

Kratko nakon održana znanstvenoga skupa na Filozofskom fakultetu o Glini iz tiska je izišla knjiga Tomislava Vukovića "Drugačija povijest (o Srbu, Jasenovcu, Glini ...)" u nakladi Glasa Koncila, u kojoj je Vuković izvrstnim svojim novinarskim iztraživačkim perom razobličio velikosrbske mitove povezane s tima trima mjestima: Srbom, Jasenovcem i Glinom. Imao sam čast predstaviti tu knjigu 27. srpnja 2012. pred novinarima u sjedištu nakladnika, a nazočni novinar "Slobodne Dalmacije" prenio je moje izlaganje na senzacionalistički način, što je izazvalo široko zanimanje hrvatske javnosti. To je bio povod subesjede novinarice tadašnjega "Hrvatskoga lista" Andreje Černivec sa mnom, objavljene 9. kolovoza 2012., što je izazvalo u hrvatskoj javnosti s jedne strane veliko odobravanje, a s druge strane buru prosvjeda i prietnja. Ne mogu zaboraviti ganutljiv dolazak jednog od starijih svećenika iz Staračkoga doma

u Varaždinu k meni u Zagreb samo zato, da mi kaže hvala za objavljenu istinu u toj subesjedi, koju je čekao, kako je rekao, cieloga života. To je bio, vjerujem, mnogima poznati dr. Vjeko Božo Jarak, svećenik Mostarske biskupije. I mnogi drugi pojedinci izražavali su zadovoljstvo i čestitke zbog objavljenoga razgovora. U svim tim susretima osjetio sam kod svojih sugovornika, kako je iz njih izišao neki zatomljeni teret osude i neke nerazumna, iracionalne krivnje, koju sada konačno smijemo zbaciti sa sebe, jer možemo slobodno govoriti i slobodno pisati o svojoj vlastitoj hrvatskoj poviesti. U toj subesjedi objavljenoj u "Hrvatskome listu" nije ništa bolje ili više, ili točnije, ili znanstvenije rečeno, negoli u dotadašnjim izvrstnim knjigama Ljubice Štefan, Vladimira Mrkocija, akademika Josipa Pečarića, dr. Josipa Jurčevića, mr. Mladena Ivezića, Tomislava Vukovića, koji su o jasenovačkome mitu već napisali i objavili knjige. Novost je bila u tome, što je ta subesjeda bila objavljena u novinama, t.j. u tjedniku, koji ima puno veću nakladu od bilo koje knjige, pa je došla do puno većega broja čitatelja. Kada su subesjedu u cielosti preuzeli mnogi omrežni objavnici ili portali, tada joj je bio osiguran put za dolazak do krajeva kruga zemaljskoga, do svakoga Hrvata u domovini i izseljeničtvu.

No, u isto doba digla se oluja prosvjeda. Gotovo da nije bilo novinara iz nenarodnoga postroja, koji me nije napao, obtužio, etiketirao i zahtievao kažnjavanje i progon. Pa i sam tadašnji predsjednik Republike Hrvatske dr. Ivo Josipović prosvjedovao je protiv objavljene subesjede, što je učinio, po svemu sudeći, po nalogu veleposlanika Republike Srbije. Neki Margelov institut zahtievao je kazneni progon. A tadašnje vodstvo Hrvatskoga državnog arhiva, u kojemu sam zaposlen, poduzimalo je spletke za razvrgnuće ugovora između Zagrebačke nadbiskupije i Arhiva o pohrani arhivskoga gradiva. No, sve je to bila hajka u pokušaju zastrašivanja, koja im nije uspjela.

Nije im uspjela, jer su u obranu istine, a samim time i u moju obranu, ustali mnogi hrvatski umnici, pisci i znanstvenici, kojima ovom prigodom javno zahvaljujem. To su: nazočni akademik Josip Pečarić, Mate Ćavar, Anđelko Kaćunko, Stipe Vuković, Vlado Čutura, Tomislav Vuković, dr. Mato Artuković, a nadasve Ivica Marijačić, urednik "Hrvats-

koga lista", t.j. današnjega "Hrvatskoga tjednika", kojemu želim posebno zahvaliti, što je objavio tu subesjedu i što je spoznao, da je jasenovački mit mač nad našim hrvatskim glavama, koji treba maknuti, pa je otvorio stranice svojega tjednika za svako štivo, kojime će se dodatno razobličiti taj mit i ta neizmjerna laž.

Tu subesjedu Andreje Černivec sa mnom uvrstio je akademik Josip Pečarić u svoju knjigu "Zabranjeni akademik", te se ona našla ponovo pretisnuta na početku ove knjige, koju večeras predstavljamo. S njome, dakle, započinje sadržaj ove knjige, koji je nastajao tiekom šest godina, od godine 2012. do 2018. U njoj su sabrani pisani radovi, t.j. novinski članci, subesjede, osvrti, prikazi knjiga i slično, koje smo napisali akademik Josip Pečarić i ja, a dodani su i radovi nekih drugih pisaca.

Knjigu smo zamislili kao podporu knjizi Igora Vukića "Radni logor Jasenovac", objavljenoj u svibnju prošle godine u Nakladi Pavičića, koja je također izazvala puno oduševljenja, ali i buru protivljenja. Željeli smo, da iz tiska iziđe već u ljetu 2018., ali se to zbog određenih okolnosti dogodilo tek pred Božić. U međudobu je i Roman Leljak objavio svoju knjigu i svoj film o jasenovačkome mitu, pa je tako ciela prošla godina izprepletena koristnim štivom za upoznavanje naše povjestnice XX. stoljeća.

Imajući izkustvo rada u svjetovnim, civilnim udrugama, već sam godine 2012. shvatio, da bi radi razobličavanja jasenovačkoga mita trebalo osnovati posebnu udrugu. Razgovarao sam o tome s pojedinim ljudima. Uz neke pristanke uz taj podhvat naišao sam na više nepristanaka i upozorba na možebitne loše posljedice, na progone i slično. Stoga sam tu zamisao stavio postrance, ali ubrzo je došlo doba, kada nas se odlučnih okupilo dosta, pa smo bez straha 6. lipnja 2014. održali osnivačku skupštinu Družtva za iztraživanje trostrukoga logora Jasenovca u domu našega člana dr. Vladimira Horvata na Jordanovcu. Velika količina objavljenih članaka u ovoj knjizi nastala je u okviru toga Družtva, kao što je to Družtvo i nakladnik ove knjige. Imao sam čast u prvome četverogodišnjemu razdoblju biti predsjednik toga Družtva. Na kraju prošle godine održana je izborna skupština, na kojoj smo za novoga predsjednika izabrali Igora Vukića, koji je najmarljiviji u radu našega Družtva i najtemeljitiji iztraživač jasenovačke zbilje i mita.

Nadam se, da ne će trebati proći novih osam godina, kako bi naše Družtvo objavilo novu knjigu radova o jasenovačkoj zbilji i mitu.

Toliko od mene ovom zgodom i zahvaljujem na pozornosti!

Ivo Mijo ANDRIĆ

Sretan put knjizi do mladih čitača

Prikaz knjige: BALAŠKO, Josip. *Zalijevanje osmijeha*. Vlastita naklada. Brezovica, 2018.

Poznati hrvatski pisac za djecu i prerječaš ili aforist Josip Balaško, uz nekoliko desetaka prije objavljenih naslova, pod kraj prošle godine ponudio je svojim čitateljima neobičnu knjigu prerječica ili aforizama za najmlađe *Zalijevanje osmijeha*. Rieč je o djelu namienjenu djeci školskog uzrasta, kakvo do sada nije zabilježeno u hrvatskoj književnosti.

Ova aforistična knjiga nastala je kao plod duljega zapisivanja misli, primisli te mudrih i duhovitih bilježaka sročitelja i njegova dvanaestgodišnjega suradnika, inače učenika petoga razreda osnovne škole. Premda u predgovoru ne navodi ime toga dječaka, jer su se tako dogovorili, kako ne bi odkrili književničku tajnu njegovoj *simpatiji* Jasni, mogao bi to biti jedan od dvojice njegovih unuka ili bilo koji prvoškolac iz Brezovice pokraj Zagreba, gdje Balaško živi. No, to je za knjigu i mladog aforističara najmanje bitno. Znatno je bitnije, neka glavna junakinja njegovih misli, stanovita učenica Jasna, dajbudi do pojave knjige u školskoj knjižnici, ne dozna, da su dječački aforizmi baš njoj posvećeni.

Književnik Josip Balaško, vrstan je znalac dječje duše i pitanjā iz života najmlađih čitača. Zato je pri smišljanju i zapisivanju aforističnih i drugih duhovitih misli vodio računa o tome, da svaka napisana rieč bude primjerena uzrastu učenika od prvoga do osmoga razreda osnovne škole. I, svakako, da odgovara strogo zadanim jezičnim i odgojnim propisima. U tim misaonim tvorinama nema dnevne politike niti spomena promašenih gospodarstvenih odluka. Nema razprava o ustašama i partizanima, navijačkim neredima i saborskim ludorijama. Sve je tu omeđeno školskim knjigama, dječjim brigama, potajnim ljubavima i vedrim osmjesima zalievanima toplim, duhovitim i lako pamtljivim riečima.

Kako i priliči zadanoj okostnici i njezinim glavnim glumcima, u središtu knjižke radnje nalaze se djeca i njihovi roditelji, zatim škola, učitelji

i nastavnici te družtvo kao okvir, u kojemu se cielo to aforistično prizorje zbiva. Roditelji, t.j. mama i tata, dajbudi kada su djeca u pitanju, nositelji su glavnih uloga, bez kojih bi slikopis ili film bio nezanimljiv i posve negledljiv. Zato im Balaško daruje nekoliko uvodnih aforističnih misli, tek da se znade, tko je gospodar u kući, a tko njezin najvrjedniji stanar. Tako ...

Mama kaže da sam ja pročitana knjiga, pa se bojim da me ne zatvori ... I baš se zato pitam:

Ako sam ja mamin dragulj, zašto me više ne će nositi?

A što se mame i tate tiče ...

Ja sam mamina i tatina avantura, a mama je samo tatina! – I još da dodam i ovo ...

Ja ću biti tatino bogatstvo, kad tata svoje potroši na mene.

Puno je tih i takvih misaonih i jezičnih bisera, koji širom otvaraju obiteljska vrata, kako bi nam odkrili odnose mladih i starijih i ukazali na aforističnu ozbiljnost odnosa roditelj – diete – roditelj. Ili bliže: mama – diete – tata. Unutar tog odnosa događaju se različite razpre i zbivanice. Diete u tim odnosima mora biti nasmijano – *ali se ne smije drugima smijati*. Pogotovo ne starijima od sebe. Ne smije biti ni pekmezasto, jer: – *Pekmezasto dijete nije nimalo slatko*. Jednom riečju: diete treba i mora biti vriedan igrač u obiteljskoj momčadi i ne smije ni u čemu pretjerivati niti se upuštati u ono, čemu nije vično i što narušava roditeljski ugled i odgovoran družtveni položaj skrbnika i odgojitelja.

Naraštajni jaz, koji je u sudobnim uvjetima života očit zbog ubrzana razvoja tehnike i tehnologije, čemu se djeca znatno brže prilagođuju od starijih, uvjetuje i drugčija ponašanja u kući i školi. Aforist to stanje zastoja i napredka slikovito opisuje mudrom izrjekom djeteta, koje kaže: – *Zastoj u napretku čovječanstva je kad mama i tata traže da budem kao oni*. A to je u 21. stoljeću gotovo nemoguće ili je težko ostvarivo. U prvome redu zato, što danas ... – *Dijete često zaboravlja naredbe, jer misli svojom glavom!*

Nezaobilazna dječja okostnica svakako je i prehrana, kao temeljna sastavnica rasta i razvoja. Od hrane se raste, u hrani se uživa, ali se od nje i deblja. Pretilost djece nikada nije bila toliko izražena, kako kod nas, tako i u Svietu. Zasluge za to pripadaju mesu i brzoj hrani, ali i nedosta-

tnim tjelesnim djelatnostima i slabijemu kretanju mladih u prirodi. Taj problem Balaško razmatra u dvama aforizmima, koji se na jednoj strani nadopunjuju, a na drugoj zamalo podpuno izključuju. U prvom odkriva, kako postati *vegetarijancem* bez izbacivanja mesa iz jelovnika. –*Mi smo vegetarijanci. Kad pečemo meso, obvezno dodajemo Vegetu.* Drugi je određeniji i učinkovitiji, jer u njemu kaže: – *Od brze hrane najduže sam sit.* Pa vi sada birajte, hoćete li skidati meso s jelovnika ili mu dodavati tetu Vegetu. Ili ćete, zbog duljine sitosti i gladi, jesti brzu ili sporu hranu. Odnosno – kuhanu ili nekuhanu.

Uz kuću, škola je glavna briga svakoga djeteta. Do sedme godine – dom, vrtić i roditelji. Od sedme godine pa do punoljetnosti – škola, nastavnici i učitelji. Prisjećajući se školskih početaka, gotovo će svaki prvoškolac s čežnjom reći: – *Najviše petica imao sam u prvom razredu kad smo učili pisati broj pet!* A onda s tugom u glasu dodati: – *Povijesni dan? To će biti dan kad ispravim slabu ocjenu iz povijesti!*

Škola je nekoj djeci radost, a nekoj gotovo neizdrživ teret. Odlikašima radost, jediničašima i dvojkašima teret, koji bi najradije skinuli s leđa. Ali to ne ide tek tako, pa neke i ljeti hvataju prehlade. Glavni je razlog tim uobičajenim dječjim bolestima to, što im ... – *ocjene ne daju disati.* Djeci je u školi, razumije se ... – *najteži uteg podići – dva prsta.* Za kraj o školi i roditeljima navodim još jedan dopunjujući aforizam, koji glasi: – *Nisam došao u školu jer sam pomagao bolesnoj mami. Oboljela je od potrošačke groznice.*

Znam, da ste se zabrinuli, zašto ne prepisujem ni jedan aforizam Balaškova napried spomenutoga suradnika u pisanju knjige. Nisam ja mladoga pisca zaboravio i ostavio sam njegove duhovite izradke, posvećene Jasni, za sami kraj prikaza. Ne kaže se bez razloga, da slador dolazi na kraju. A, iskreno, procienio sam, kako bih, možda, ugrozio tajnost njihove veze, da sam ranije prepisao bilo koji aforizam samozatajno napisan njegovoj *simpatiji.* U knjizi su duhovite misli mladoga pisca označene **debelim slovima,** pa ih je lako prepoznati. A i u školi, koju ona pohađa, svi će brzo doznati, o kojoj je Jasni rieč, ako to već nisu. Tako će od ovoga trenutka, ako već nije, pasti u zaborav aforizam mladoga sročitelja: – ***Da je ljubav slijepa znam po Jasni, jer me još nije primijetila ...***

Jednostavno, više ne će biti zagonetan, tajnovit, niti toliko duhovit, koliko je bio, kada je zapisan. Kao ni onaj, u kojemu mladi pisac kaže: – ***Izdala me Jasna da sam prepisivao. Napokon sam zaslužio malo njezine pažnje.***

Da i među djecom ima ljubomore, kao i među odraslima, najbolje potvrđuje ovo sročiteljevo priznanje: – ***Kajem se što sam Tomici izmaknuo stolac, jer je zbog toga pao u naručje Jasni.*** Možda se na taj korak odlučio zbog općepoznate činjenice izrečene u aforizmu: – ***Ostao sam u Jasninoj sjeni, iako mi je ona sunce.*** I, na kraju, da ovu ljubavnu *storiju* o Jasni zaključim još jednim skrovitim aforizmom, u kojemu mladi pisac skrušeno priznaje ... – ***Kad su Jasni rekli da je lijepa kao njena baka, ja sam pohvalio ljepotu svoga djeda.*** Pa vi sada recite, da iver ni u humoru ne pada daleko od klade.

Ovim mislima dodajem još nekoliko rječnih kapi za *Zalijevanje osmijeha* Josipa Balaška i njegova tajnoga suradnika u pisanju iznimno liepe i nadasve mile knjige aforizama za djecu. Neka im je sretan i kratak put do mladih čitatelja.

Zvonimir STJEPANOVIĆ

Korieni su Svieta izvan čovjekovih moći

Prikaz stihozbirke: NEDIĆ, Mato. *Epitafi Suncu*. Vlastita naklada. Tolisa, 2018.

U povodu zbirke pjesama "Epitafi Suncu" Mate Nedića, najvećega živećega književnika Bosanske Posavine:

Korieni su Svieta i čovjeka izvan čovjekovih moći, to glasno poručuje (i potvrđuje biblijske misli) književnik Mato Nedić, u svojoj najnovijoj knjizi, zbirci pjesama pod nazivom "Epitafi Suncu". Nema sumnje, ovdje je rieč o religioznoj lirici. Uostalom, i put prema pisanju pjesama put je određene svetosti; pisati pjesme znači kucati na nebeska vrata. Dok stvaramo, ne znamo za grieh ni grješnost, jer je stvaranje doba nevinosti. Umjetnost i jest vrsta vjere, posebice ova, koju nam predočuje Mato Nedić. Umjetnost je uzvišeno stvaranje, velik duhovni doživljaj. *Ona spaja svjetlost i tamu, smrt i ljubav, san i javu, stvarnost i maštu* (Branko Pražić). Nedićevo pjesništvo dolazi iz onostranoga prostora, transcendentne sfere, poteklo je iz potrebe duše, iz velike boli. Velika patnja zbog otčeve smrti iznjedrila je ovu zbirku. Sviet je čudesan, čaroban, ali i tragičan; *na ovoj je zemljici samo plakanje, samo tuga i briga* (W. St. Reymont). Svako je pisanje svedba računa sa sobom, okolinom, životom. Djelo nastaje iz izkustva. Pisanje pjesama nije odustanak od današnjega Svieta, nego njegovo promišljanje, življenje, ljubljenje. Patnja rađa umjetnost, patnja je u korienu najvećih djela. Treba reći, da se ljubav i patnja ne izključuju, štoviše, one jedna drugu uvjetuju! A gdje je ljubav, tu je i Bog, kazuje nam Tolstoj. Nedić dobro zna, da ništa nije dovršeno ili dorečeno, jer i Bog, koji je stvorio Sviet, i dalje ga stvara i usavršava. Pjesnik Nedić pokazuje uzavrele odsjaje i užarenu snažbu, energiju svoje duše, duhovnu je snagu (razum, osjećaj, sviest, pamćenje, mišljenje, opažanje) uspješno pretvorio u tvorbeni čin, a stvaralačtvo i obrtno savršenstvo znalački ujedinio.

Mato Nedić (*Tolisa, 1971.) jest pjesnik, pripovjedač, romanopisac, putopisac, esejist i književni prosudbenik. Tiho, ali uztrajno niže svoje djelo (u posljednje tri godine šest naslova). Objavio je šestnaest samostalnih književnih djela, najveći je živeći književnik Bosanske Posavine. Pjesme je objelodanio u mnogim zajedničkim zbirkama, časopisima, a "Epitafi Suncu" prva mu je zbirka lirskoga pjesništva, poezije spjevane stihom (premda je predhodno objavio i dvie zbirke pjesama u prozi).

Veličina nekog pjesnika ne ovisi o obliku pjesme, već o izražajnoj moći osvjetljivanja osobnoga svieta. Pričati puno o sastavu lirske pjesme, odnosno o razstavljanju pjesme na sastavne dielove, nosi opasnost, da se cjelovit dojam izgubi. S pravom nas na to upozorava Milivoj Solar. Naglašava, da se ipak, u opisivanju nekoga djela, mora razmotriti okostnica, sklop, jezik i ritmičko ustrojstvo pjesme, jer sve te sastavnice ravnopravno djeluju na dojam. Zbirka "Epitafi Suncu" podieljena je na dvie cjeline pod nazivima "Epitafi zemlji" (40 pjesama), i "Epitafi nebu" (40 pjesama!). Zanimljivo je ipak, da se knjiga naziva "Epitafi Suncu"!? Kao da nam pjesnik želi reći, da se životi, ovozemaljski, ali ni oni nebeski, ne mogu "živjeti" bez Sunca i da imaju jednaku vriednost! O tome govori i pjesma "Podieljene uloge" (*zemlja će preuzeti svoje, nebu će pripasti njegovo*). I zemlji i nebu pjesnik upućuje zahvalnicu ("Zahvalnica zemlji", "Zahvalnica nebu"). Da, rieč hvala jest velika rieč; zahvalnost je oznaka velikih. Pjesništvo uviek ima više značenja, i ovo nedićevsko također. Nedić piše nagovorno, sugestivno, što je "uspio postići" i dobrim odabirom složkih oblika, stilskih figura. Zemlju opisuje kao svetost, zavičajnu sreću, miris, smisao, majku, oranicu, njedra, slova, kao *hraniteljicu* ("Zemljo, majko", "Tajna u grudima zemlje"), mjesto *lieganja kada dođe dan* ("Zemlja od koje živiš"). Nebom su zadivljeni mnogi pjesnici, što uobće nije čudno ni iznenađujuće. Prva rečenica Tina Ujevića iz pjesme "Nostalgija svjetlosti" glasi: *Danas sam zgnječen veličinom neba*. Svatko je od nas, na neki način, zgnječen veličinom neba, a Nedić, zasigurno, više

nego drugi. Nebo mu je razkriljeno, s puno oranica, rieka, mirisa (slično opisuje i zemlju!), s drhtajima, ("Drhtaj neba"), nedogledom ("Nebeski nedogled"). U viencu "Epitafi nebu" pjesnik "češće podsjeća" na otčevu smrt, a spomenut ćemo samo stih: *Ime ti je Pejo / Stiena ti je ime* ("Tvoje ime na Božjemu dlanu").

Nedić piše slobodnim pjevoredkom, stihom, uz malo "vezivanja", a korak ili ritam "slaže" sa stihovnim govorom, koji je prirodan, ali i naglašeno misaon. Njegovo je pjesništvo duboko proživljeno i promišljeno. U hrvatskoj književnosti mnogi su pjesnici pisali o Bogu (Tin Ujević, A. B. Šimić, Đuro Sudeta, Nikola Šop, Ivan Golub i dr.), i to svatko na svoj način. Jedni su "lutali" u nadnaravnom ozračju, druge je krasila duboka pobožnost, a trećima je Bog svemirska neshvatljivost, kozmička mistika. Nedićevi se epitafi ("posmrtni tekstovi") pretvaraju u nešto posebno, svepotrajno, i to će uskoro i nadolazeće doba pokazati. Kultura je u samoj svojoj jezgri nadnaravna, onostrana, sanjarska. U životu, kao i umjetnosti, postoji puno tajna, i nisu sve dokučive. Vjerujem, da ćete se sa mnom složiti, možda je i bolje tako!?

Svetojeronimske viesti

2019., siečnja, 10. (1.) – Sročitelj Vjekoslav Magaš donosi u "Hrvatskome tjedniku" (Zadar, 2019., br. 746, od 10.I.2019., str. 42–45) obširno posmrtno slovo o izseljeničkome javnome radniku i piscu Kazimiru Kataliniću (*Sušak, 4.III.1927. †Buenos Aires, 31.XII.2018.). *Osim za "Republiku Hrvatsku" Katalinić je također pisao za njujorški "Journal of Croatian Studies", za reviju "Marulić", "Glas Hrvata", "Politički zatvorenik" i druge* (str. 43).

+++

2019., siečnja, 10. (2.) – Osma "Književna večer četvrtkom", pod naslovom "Razprava o ravnoj Zemlji", održana je 10. siečnja 2019. Predavač, odnosno glavni sudjelovatelj u razpravi bio je kršćanski pisac Elvis Duspara. Voditelj Stjepan Razum iztaknuo je u uvodnome slovu, kako je na istome mjestu prije petnaest mjeseci predstavljena Dusparina knjiga "Krug zemaljski", koja nije prestala biti predmetom razgovora i razprava u osobnim susretima i na omrežnim razpravnim mjestima. Ljudi u pogledu na oblik Zemlje zauzimaju različita stajališta. Kako bi se hrvatskoj javnosti pomoglo nadvladati "šokantnost" viesti, da je Zemlja ravna i nadsvođena Svodom nebeskim, priređena je ova razprava, koja je već u najavi pobudila veliko zanimanje na raznim omrežnim stranicama. Neki su tim povodom o Duspari pisali netočno i klevetnički. Stoga je Duspara u uvodnom izlaganju najavio sudski postupak protiv klevetnika. Velika posjećenost bila je u skladu s predhodnim pokazanim zanimanjem. U razpravi su sudjelovali svojim pitanjima, primjetbama i tumačenjima Hrvoje Tikvić, Marko Ćavar, Branimir Petener, Mislav N., Anton Radičić, Adrian Božić, Ivica Pandžić, Domagoj Pintarić, Josip Jurčić, Mario Šundić, Dorian N., Jozo Grmača, Marica Prka i drugi. Nekoliko ih je protuslovilo iznesenim tvrdnjama, braneći suncosredišnji sustav i Zemlju kao kuglu, koja je u neprestanom i mnogovrstnome gibanju u nepregle-

dnome Svemiru. No, većina slušatelja i sudjelovatelja u razpravi pokazala je zadovoljstvo spoznajom, da je razodkrivena laž u pogledu na oblik Zemlje i svega onoga, što je s time povezano. Da je Svemogući Bog stvorio baš onakvu Zemlju, kakva je na mnogo mjesta zapisana u Svetome Pismu, dokazuje naše vlastito izkuztvo, zatim naše logičko zaključivanje, spisi crkvenih otaca te znanost, kada je lišena ideološkog uvjerenja. Uostalom, i Katolička crkva, bez obzira na pojedinačna skretanja i lutanja u tome pogledu, vjeruje, da čovječanstvo prebiva na Krugu zemaljskom, a ne na Kugli zemaljskoj. Ta vjera Katoličke crkve očituje se u molitvama (prema pravilu "kako molimo, tako vjerujemo" i obratno), pa u Vazmenome predslovlju molimo "Stoga sav sviet na Krugu zemaljskom klikće zanosnom vazmenom radošću ..." ili pak u petak XXVII. tjedna u bogoslužju molimo "Gospodin po pravdi sudi Krug zemaljski". Kada bi Katolička crkva u svojoj cjelini i službeno vjerovala, da čovječanstvo prebiva na Kugli, ne bi bilo nikakve zaprjeke, da se u navedenim molitvama rieč Krug zamieni riečju Kugla. No, to se nije nikada dogodilo niti će se dogoditi. Tako i današnja vjera Crkve nakon Drugoga vatikanskoga sabora službeno vjeruje i izpovieda, da je Zemlja, na kojoj prebivamo, oblika kruga, a ne kugle. Ljudi se pitaju, je li ta spoznaja bitna za naš spas! Kada znamo, da nam kuglu podmeće neprijatelj Istine, kako bi nas preko izmišljenog i lažnoga stvaranja odvratio od same Istine, onda je jasno, da je bitno spoznati istinu o Svietu, u kojemu živimo. Nakon razprave usliedilo je druženje uz prigodni domjenak i nastavak pojedinačnih razprava.

+++

2019., siečnja, 17. – Na devetoj "Književnoj večeri četvrtkom", održanoj 17. siečnja 2019. Branimir Petener održao je predavanje "Izlazak iz jalovosti (hrvatske politike)". Iztaknuo je tri ugroze hrvatskom narodnom biću, koje mu priete oduzimanjem nezavisnosti i stavljanjem u podređeni, robovski položaj, a to su ugroze gospodarstvenoj, obranbenosigurnostnoj i duhovnoj nezavisnosti. Kako bi se tomu odupro, hrvatski narod mora trajno ostvarivati tri zadaće, t.j. boriti se za cjelovitu slobodu, pravedni poredak i narodničku sviest. Narav ugrozā, kao i obseg zadaća, predavač je temeljito obrazložio. U razpravi su slušatelji uztrajali

na razjašnjenju osnovnih pojmova iz naslova predavanja, a to su "izlazak" i "jalovost". Misli li se pod izlazkom na izlazak iz Europske unije i je li hrvatska politika jalova ili upravo suprotno, vrlo rodna, ali štetnim i lošim rodom? Na ta pitanja nije bilo nedvosmislena odgovora. U toj su razpravi sudjelovali Ivica Jurjević, Marko Ćavar, Ante Matić, Josip Jurčić, Vjekoslav Grbeša, Josip Bilušić, Tomislav Cindrić, Anton Radičić i voditelj Stjepan Razum.

+++

2019., siečnja, 28. – Iz tiska su izišle nove naklade četiriju knjiga Ivana Golčića: *Solfeggio 1. Udžbenik za 1. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Peto izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [5][2019.], 136 stranica + 4 str. ovitka. — *Solfeggio 4. Udžbenik za 4. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [3][2019.], 144 stranice + 4 str. ovitka. — *Solfeggio 6. Udžbenik za 6. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [3][2019.], 133 stranice + 3 str. prazne + 4 str. ovitka. — *Solfeggio PR 1. Udžbenik za solfeggio za prvi pripremni razred srednje glazbene škole*. Drugo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [2][2019.], 175 stranica + 1 str. prazna + 4 str. ovitka.

+++

2019., siečnja, 31. – Na desetoj "Književnoj večeri četvrtkom", održanoj 31. siečnja 2019. dr. zn. Ivan Biondić održao je predavanje "Nadbiskup i stožernik Juraj Haulik – u svojem i našemu dobu", u povodu 150. obljetnice smrti nadbiskupa Haulika (1869.–2019.). Dr. Biondić bavi se osobom nadbiskupa Haulika već dugi niz godina. Tako je već prije 25 godina, t.j. godine 1994. održao predavanje o njemu u HKD-u Sv. Jeronima. Nadbiskup Haulik vodio je 32 godine Zagrebačku nadbiskupiju (1837.–1869.) i zaslužan je, što je godine 1851. biskupija dignuta na razinu nadbiskupije. Time je Crkva u Hrvata odvojena od ugarske crkvene hierarhije. Haulik je pokretač i podupiratelj mnogih hrvatskih preporodnih podhvata u Zagrebu i Hrvatskoj, bilo u gospodarskome, bilo kulturnom ili crkvenome smislu. U dva je navrata obnašao i službu banskoga namjestnika. Nasuprot tadašnjim južnoslavenskim težnjama nekih političara, on je zastupao hrvatsku politiku unutar postojeće monar-

hije. Haulik je pokretač osnivanja i Svetojeronimskoga družtva te mu je bio prvi pokrovitelj. Unatoč svim tim zaslugama nadbiskup je Haulik tiekom XX. stoljeća stavljen na stranu i gotovo zaboravljen. Razlog je tomu njegovo protivljenje južnoslavenskom udruživanju. U slobodnoj Državi Hrvatskoj trebalo bi ga ponovo vrjednovati i dati mu zasluženo mjesto u hrvatskoj povjestnici, a u Zagrebu njegovim imenom obilježiti neka mjesta i ustanove. — Nakon predavanja sliedila je živa razprava u kojoj su sudjelovali: Vjekoslav Grbeša, Ivica Jurjević, Josip Jurčić, Bosiljka Bačura, Boris Vidović, Zlatko Lukež, Josip Bilušić, Tomislav Cindrić i voditelj Stjepan Razum.

+++

2019., veljače, 7. – Iz tiska je izišao šesti broj smotre "Marulić" za godinu 2018. (51./2018., br. 6 /285/, studeni–prosinac 2018., 184 stranice). Objavljen je u nakladi od 500 primjeraka. Smotru su uredili Stjepan Razum i Ante Kraljević. Sve je članke jezično dotjerao Branimir Petener. Svoje je radove u njemu objavilo 27-ero pisaca: Ivo Mijo Andrić, s. Barbra Čavlina, Veronika Devčić, Tvrdko Gavran, Ante Gradiška, Josip Jurčić, Vinko Juzbašić, Ivica Karamatić, Barbara Kranjec-Ilijač, Mirna Lipovac, Ivanka Ljubić, Zrinka Martinić, Ante Matić, Ljerka Mikić, Mato Nedić, dr. zn. Rozina Palić-Jelavić, Petar Pauk, Dušan Pavela, Branimir Petener, Vera Primorac, dr. zn. Stjepan Razum, Marijan Rogić, Mario Soljačić, Franko Stipković, Marijan Varjačić, Dragan Vukelić i Joso Živković. Svi su prilozi objavljeni korienskim ili tvorbenim pravopisom, kao i svih šest brojeva za godinu 2017. i prvih pet brojeva za godinu 2018. Na prednjem ovitku odtisnut je broj 150 sa znakom Hrvatskoga književnoga družtva Sv. Jeronima, kao podsjetnik na 150. obljetnicu obstanka i rada našega Družtva (1868.–2018.), koju smo godine 2018. proslavili. Po običaju je i ovaj broj zaključen posvetom: S. N. V. S. B.

+++

2019., veljače, 14. – Na jedanaestoj "Književnoj večeri četvrtkom", održanoj 14. veljače 2019., Branimir Petener održao je predavanje "Kruglja zemaljska – osvrt na 'Krug zemaljski'". Izazvan knjigom Elvisa Duspare "Krug zemaljski" i potaknut njegovim predavanjem i popratnom razpravom, od 10. siečnja 2019., odlučio je osvrnuti se na tu knjigu i pobiti Dusparine tvrdnje u njoj, što je nastojao učiniti ovim predavanjem. Naime, poznato je,. da, zahvaljujući omrežju, već najmanje 10 godina postoji jak svjetski pokret, koji govori, da nam službena znanost i politika lažu. Taj pokret zastupa mišljenje, da ne živimo na vrtećoj lopti, koja bezsmisleno leti bezkonačnim svemirskim prostranstvima i na kojoj smo mi ljudi bezvriedni *nitko-i-ništa*, nego da je Zemlja čvrsta i nepomična ravna ploha poput kruga, nadsvođena nebeskim svodom. Petener je temeljito izčitao Dusparinu knjigu i osvrnuo se na svako njezino poglavlje. U neznatnome se dielu slaže s Dusparom, dok mu se suprotstavlja svojim mišljenjem s obzirom na većinski dio sadržaja knjige. Veliki doprinos toga predavanja jest u tome, što je Petener sve stručne međunarodne izraze izrekao hrvatskim istoznačnicama (na primjer: ekvator = polutnik, evolucija = razvoj, evolucionist = razvojaš, gravitacija = sutež, perspektiva = uzgled, raketa = vretenjača, satelit = pratnjak, sfera = kruglja ili kugla, teorija = zorba, i t.d.). Predavač je ostao na filozofskim i matematičkim dokazima, koji su sastavni dio suncosredišnjega pogleda na Sviet. No, takvi su dokazi ovisni upravo o tome pogledu. U razpravi nakon predavanja sudjelovali su: Katarina Cipra, Ante Kraljević, Ante Matić, Tomislav Cindrić, Vjekoslav Grbeša, Elvis Duspara, Marko Ćavar, Mario Šundić i voditelj Stjepan Razum.

+++

2019., veljače, 20. – Iz tiska je izišao hrvatsko-kajkavski prvotisak "Svetoga pisma Novoga zakona", koji je po nalogu zagrebačkoga biskupa Maksimiliana Vrhovca preveo Ivan Rupert Gusić (*1761. †1821.), a koji se u rukopisu čuvao u Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije (M 124). Nakladnik je knjige Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima, a sunakladnici su Hrvatsko biblijsko družtvo iz Zagreba i Ogranak Matice Hrvatske iz Ozlja. Knjigu su za tisak priredili i pogovor napisali urednici dr. zn. Alojz Jembrih i dr. zn. Zvonimir Kurečić. Računalni priepis rukopisa učinio je Vladimir Trkmić. Štivo je posudobnio i unio izpravke dr. Jembrih, jezična je štilnica popratnih štiva dr. zn. Ivana Klinčić, dok su izpravke u računalo unieli Daniel Lončar i Filip Vacek, koji je knjigu i likovno uredio. Knjiga je opremljena crtežima iz Zagrebačkoga Misala iz godine 1511. Na ukupno 728 stranica objavljen je cieli

Novi Zavjet na hrvatskome kajkavskome narječju, kao i urednička popratna štiva na hrvatskome književnome jeziku. U spomen 150. obljetnice Svetojeronimskoga družtva, navedena je nakladna godina 2018.

+++

2019., veljače, 28. – Na dvanaestoj "Književnoj večeri četvrtkom", održanoj 28. veljače 2019., Mladen Lojkić održao je predavanje "Doktrina i moć masonerije". Predavač Lojkić jedan je od nekolicine hrvatskih umnika, koji proučavaju masonstvo i pišu o njemu. Do sada je napisao desetak knjiga na tu okostnicu: "Kletva kralja Zvonimira", "U klopci demona", "Vladari svijeta", "Tko želi razoriti Crkvu", "Magija umjetnosti", "Kontrola uma", "Eugenika i ljudski korov", "Doktrina i moć masonerije", "Masoni protiv Hrvatske", "Masoni i okultisti". U predavanju je predstavio sadržaj jedne od posljednjih knjiga. Premda su masoni pravno osnovani godine 1717., masonstvo kao pobuna protiv Boga postoji od gradnje babilonske kule. Umjesto da živi u skladu s Božjim zakonima i podložan svojemu Stvoritelju, čovjek je pomislio, da može postati jednak Bogu i da Mu ne mora služiti. Takva se pobuna povezuje s prvim velmožom na Zemlji, a to je Nimrod, babilonski kralj. Zaveden od Zloga duha želio se obogotvoriti, pa je i on zaveo svoje sudobnike i mnoge kasnije naraštaje, koji su njega i njemu slične pod raznim imenima štovali kao bogove, a štovali su zapravo zloduhe, demone, u Babiloniji, Egiptu, Grčkoj i Rimu. Povjestnica tu pojavu smješta u područje mitologije, ali to kod starih Grka i Rimljana nije bio mit, već pravo štovanje zloduha. To krivoboštvo kroz masonsko štovanje palog anđela – Lucifera – preneseno je kasnije u Veneciju, a onda u London. U krivobožačkome moru praotac Abraham i njegova potomstva očuvali su vjeru u jednoga Boga. Rođenjem njegova potomka Isusa Krista, Sina Božjega, uzdrmano je Luciferovo kraljevstvo. No, kako je vlast zamamna, mnogi ju prigrljuju i pod cienu gubitka života vječnoga. Stoga je vlast ovoga Svieta u rukama onih, koji su se odrekli Boga; priobćila ili mediji, novčare ili banke, ljekarničko tvorničtvo ili farmaceutska industrija, gospodarstvo, prehrana, sve je u rukama masona. Oni koji vjeruju u Isusa Krista, Spasitelja, a to bi trebali biti svi kršćani, moraju živjeti u tome Svietu masonskih vođa, ali ne sliedeći njih, već svojega Vođu – Isusa Krista,

Ješuaha Ha Mašiaha. U razpravi nakon predavanja sudjelovali su: Bosiljka Bačura, Josip Jurčić, Josip Bilušić, Adrian Božić, Zdenko Jurinić i voditelj Stjepan Razum.

srzc

Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima
razpisuje godišnji

NATJEČAJ

ZA KRATKU PRIČU I PJESMU

Pravila natječaja:

1. natjecati se mogu pisci jednom kratkom pričom i/ili jednom, dvjema ili trima lirskim pjesmama, napisanima na jednom od triju narječja hrvatskoga jezika tvorbenim (korienskim, morfonološkim) ili izgovornim (fonološkim) pravopisom; članovi Upravnog odbora HKD-a Sv. Jeronima i članovi stručnoga povjerenstva ne mogu sudjelovati na natječaju;
2. priča ne smije imati više od 9.000 znakova (računajući i praznine), a radovi pristigli na natječaj ne smiju predhodno biti objavljeni ni na koji način niti smiju biti dielom veće cjeline;
3. radovi izpisani strojno na papiru u četiri primjerka i označeni zaporkom, snimka radova u vordovom obliku na zbijenici (CD-u) i manja zatvorena omotnica označena navedenom zaporkom, u kojoj su podatci o piscu (ime i prezime, kućni i e-naslov, broj brzoglasa i zaporka) – šalju se uloženi u veću omotnicu (označenu zaporkom, a bez ikakvih inih podataka o piscu!) na naslov:

Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima
"Za natječaj 2019."
Trg kralja Tomislava 21
10000 Zagreb

4. stručno povjerenstvo, koje će svojom odlukom imenovati Upravni odbor HKD-a Sv. Jeronima, izabrat će tri najbolje priče i tri najbolje pjesme, te dodieliti prvu, drugu i treću nagradu u objema vrstama;
5. nagrade su za kratku priču: prva – 3.000,00 kuna, druga – 2.000,00 kuna, treća – 1.000,00 kuna, te prigodne povelje, a za pjesmu: prva – 1.500,00 kuna, druga – 1.000,00 kuna, treća – 500,00 kuna, te prigodne povelje;
6. o nadnevku i mjestu dodjele nagrada dobitnici će biti naknadno obavieštеni;
7. slanjem kratkih priča i pjesama na natječaj pisci pristaju na njihovu objavu prema izboru stručnoga povjerenstva u objavcima (publikacijama) HKD-a Sv. Jeronima;
8. natječaj je otvoren do 31. kolovoza 2019., do 24:00 sata;
9. ne će se uzimati u obzir pošiljke izvan ovdje navedenih pravila;
10. radovi poslani na natječaj ne vraćaju se.

Predsjednik HKD-a Sv. Jeronima
dr. zn. Stjepan Razum

Novija izdanja HKD-a Sv. Jeronima

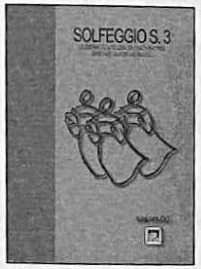

Danica 2013. Hrvatski katolički kalendar. Godište 132. Uredničtvo: Tvrtko KLARIĆ, Petar GRGEC [ml.] i Jerko GRGEC. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 132./2012., 224 stranice + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 19. studenoga 2012. Ciena 35,00 kuna.

ARMANDA, Ivan. ***Istaknuti hrvatski dominikanci, I.*** Niz: *Identitet*, sv. 1. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2012., 276 stranica. — Tiskanje dovršeno 14. prosinca 2012. Razprodana.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio S.1***. Podnaslov: *Udžbenik solfeggia za prvi razred srednje glazbene škole*. Prvo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2013., 183 stranice + 1 str. prazna + 4 str. ovitka. Ciena: 100,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio S.2***. Pn: *Udžbenik solfeggia za drugi razred srednje glazbene škole*. Prvo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2013., 169 stranica + 3 prazne + 4 str. ovitka. — Ciena: 100,00 kuna.

Danica 2014. Hrvatski katolički kalendar. Godište 133. Urednik Petar GRGEC, [ml.]. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2013., 224 stranice + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 6. studenoga 2013. Ciena: 40,00 kuna.

ĐURAK, Gabrijel. ***Mali molitvenik***. 28. izdanje, popravljeno. Uredio Stjepan Razum. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [28]2014., 102 stranice. — Iz tiska izišao 11. ožujka 2014. Ciena: 20,00 kuna.

DEŽELIĆ, Velimir, st. ***Kraljica Hrvata. Pjesme***. Pretisak. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [2]2014., VIII+88 stranica. — Iz tiska izišla 25. ožujka 2014. Ciena: 40,00 kuna.

GRGAC, Vera. ***Arhitektura savjesti***. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2014., 120 stranica. — Iz tiska izišla 1. kolovoza 2014. Ciena: 40,00 kuna.

Danica 2015. Hrvatski katolički kalendar. Godište 134. Urednik Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima Zagreb, 2014., 240 stranica + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 25. rujna 2014. Ciena: 40,00 kuna.

KRALJEVIĆ, Ane. ***Kada ptice ne pivaju***. Izd. Ogranak Matice hrvatske u Širokom Briegu; HKD Sv. Jeronima, Zagreb. Široki Brieg – Zagreb, 2015., 253 stranice — Iz tiska izišla 19. ožujka 2015. Ciena: 120,00 kuna.

POSARIĆ, Darko. ***Bilo kakav spas bi moguć, Križ odabra Bog Svemoguć. Zašto?*** Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 56 stranica — Iz tiska izišla 27. ožujka 2015. Ciena: 23,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio S.3***. Pn: *Udžbenik solfeggia za treći razred srednje glazbene škole*. Prvo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 188 stranica + 4 str. ovitka. — Ciena: 100,00 kuna.

Danica 2016. Hrvatski katolički kalendar. Godište 135. Urednik Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 230 stranica + 2 str. prazne + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 6. listopada 2015. Ciena: 40,00 kuna.

ROZGAJ, Stanko. ***Vivat Academia. Pripovijetke***. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 220 stranica. — Iz tiska je izišla 14. listopada 2015. Ciena: 120,00 kuna.

HEFFLER, Ferdo i KORNFEIND, Eugen. ***Srednji kršćanski nauk***. Priredio dr. Nikola KOLAREK. Novo, ponovljeno izdanje. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2015., 136 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska je izišla 28. listopada 2015. Ciena: 30,00 kuna.

PAVIŠIĆ, Jelka. ***Sve će biti dobro, tratinčice! Roman***. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2016., 528 stranica. — Iz tiska je izišla 25. svibnja 2016. Ciena: 190,00 kuna.

JEMBRIH, Alojz. *Tragom života i rada Stjepana Moysesa u Zagrebu (1829.-1851.)*. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2016., VI+392 stranice. — Iz tiska je izišla 18. srpnja 2016. Ciena: 190,00 kuna.

ČRNKO. Franjo. ***Nikola Zrinski, branitelj Sigeta grada***. Pn: *Pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931. priredio i pogovor napisao Alojz Jembrih*. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2016., VIII+144 stranice. — Iz tiska je izišla 1. rujna 2016. Ciena: 120,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 5***. Pn: *Udžbenik za 5. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Drugo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ²2016., 148 stranice + 4 str. ovitka. — Knjiga je iz tiska izišla u rujnu 2016. Ciena: 65,00 kune. — Vidi novo izdanje.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 6***. Pn: *Udžbenik za 6. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Drugo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ²2016., 133 stranice + 3 str. prazne + 4 str. ovitka. — Knjiga je iz tiska izišla u rujnu 2016. Ciena: 65,00 kune.

Danica 2017. Hrvatski katolički kalendar. Godište 136. Urednik Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2016., 240 stranica + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 29. rujna 2016. Ciena: 40,00 kuna.

MELVAN, Paško. ***Čovjek od Sunca***. Nakl. Kulturni sabor Zagore, Split; Udruga zagrebačkih Poljičana "Sveti Jure", Zagreb; Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima, Zagreb. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Split – Zagreb, 2016., 171 stranica + 1 str. prazna. — Knjiga je iz tiska izišla 21. studenoga 2016. Ciena: 100,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 1***. Pn: *Udžbenik za 1. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ³[2016.], 136 stranica + 4 str. ovitka. — Tiskano u prosincu 2016. Ciena: 65,00 kune. — Vidi novo izdanje.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 2***. Pn: *Udžbenik za 2. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ³[2016.], 116 stranice + 4 str. ovitka. — Tiskano u prosincu 2016. Ciena: 65,00 kune. — Vidi novo izdanje.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 3***. Pn: *Udžbenik za 3. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ³[2016.], 144 stranice + 4 str. ovitka. — Tiskano u prosincu 2016. Ciena: 65,00 kune. — Vidi novo izdanje.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 4***. Pn: *Udžbenik za 4. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Drugo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, ²[2016.], 144 stranice + 4 str. ovitka. — Tiskano u prosincu 2016. Ciena: 65,00 kune.

HEFFLER, Ferdo i KONRNFEIND, Eugen. ***Mali kršćanski nauk***. Priredio dr. Nikola KOLAREK. Ponovljeno izdanje. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2017., 128 stranica + 4 str. ovitka. — Katekizam je iz tiska izišao 28. veljače 2017. Ciena: 25 kuna.

JEMBRIH, Alojz. ***Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata***. Nakl. Pučko otvoreno učilište Sveti Ivan Zelina, Sveti Ivan Zelina; Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima, Zagreb. Nizovi: *Mala biblioteka "Dragutin Domjanić"*, knjiga 85; *Svetojeronimska knjižnica*. Zagreb, 2017., 312 stranica. — Iz tiska je izišla 24. ožujka 2017. Ciena: 180,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio S.4***. Pn: *Udžbenik solfeggia za četvrti razred srednje glazbene škole*. Prvo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2017., 184 stranice + 4 str. ovitka. — Iz tiska je izišla 24. kolovoza 2017. Ciena: 100,00 kuna.

Danica 2018. Hrvatski katolički kalendar. Godište 137. Urednik Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2017., 240 stranica + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 27. rujna 2017. Ciena: 40,00 kuna.

HEFFLER, Ferdo i KORNFEIND, Eugen. ***Srednji kršćanski nauk***. Priredio dr. Nikola KOLAREK. Novo, ponovljeno izdanje. Izd. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2018., 136 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska je izišla 6. veljače 2018. Ciena: 30,00 kuna.

LONČAR, Ivan. ***Ženitba. Kratka pouka za kršćanski život u braku***. Osmu nakladu pripremio Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2018., 32 stranice + 4 str. ovitka. — Iz tiska je izišla 8. veljače 2018. Ciena: 10,00 kuna.

RAZUM, Jannette. ***Birani recepti za vaš najslađi Uskrs***. Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2018., 48 str. + 4 str. ovitka. —Iz tiska je izišla 9. ožujka 2018. Ciena: 29,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 1***. Pn: *Udžbenik za 1. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Četvrto izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [4][2018.], 136 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 1. kolovoza 2018. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 2***. Pn: *Udžbenik za 2. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Četvrto izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [4][2018.], 116 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 1. kolovoza 2018. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 3***. Pn: *Udžbenik za 3. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Četvrto izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [4][2018.], 144 stranice + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 1. kolovoza 2018. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 5***. Pn: *Udžbenik za 5. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [3][2018.], 148 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 1. kolovoza, t.j. 7. rujna 2018. Ciena: 65,00 kune.

Danica 2019. Hrvatski katolički kalendar. Godište 138. Urednik Stjepan RAZUM. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, 2018., 240 stranica + 4 str. ovitka. — Godišnjak je iz tiska izišao 18. rujna 2018. Ciena: 40,00 kuna.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 1***. Pn: *Udžbenik za 1. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Peto izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [5][2019.], 136 stranica + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 28. siečnja 2019. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 4***. Pn: *Udžbenik za 4. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [3][2019.], 144 stranice + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 28. siečnja 2019. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio 6***. Pn: *Udžbenik za 6. razred solfeggia za osnovne glazbene škole*. Treće izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [3]2019., 133 stranice + 3 str. prazne + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 28. siečnja 2019. Ciena: 65,00 kune.

GOLČIĆ, Ivan. ***Solfeggio PR 1***. Pn: *Udžbenik za solfeggio za prvi pripremni razred srednje glazbene škole*. Drugo izdanje. Nakl. HKD Sv. Jeronima. Zagreb, [2]2019., 175 stranica + 1 str. prazna + 4 str. ovitka. — Iz tiska izišao 28. siečnja 2019. Ciena: 100,00 kune.

Sveto pismo Novoga Zakona. *Latinični prijepis izvornika rukopisa Metropolitanska knjižnica Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb, M 124. Prvotisak. Preveo Ivan Rupert Gusič. Za tisak priredili i pogovor napisali Alojz Jembrih, Zvonimir Kurečić.* [Naslov na prednjoj korici: *Sveto Pismo Novoga Zakona, na horvatski jezik po Ivanu Rupertu Gusiču prenešeno i na svetlo dano.*] Niz: *Svetojeronimska knjižnica*. Nakl. HKD Sv. Jeronima, Zagreb. Sunakl. Hrvatsko biblijsko družtvo, Zagreb; Matica Hrvatska, ogranak Ozalj. Zagreb, 2018., 728 stranica. — Iz tiska izišla 20. veljače 2019. Ciena: 200,00 kuna.

Knjige je moguće naručiti u sjedištu našega Družtva:
Hrvatsko književno družtvo Sv. Jeronima
Trg kralja Tomislava 21, 10000 Zagreb
Brz. 01/4829-375
E-adresa: hkd.marulic@zg.t-com.hr

Pregled sadržaja

Urednička rieč 3-4

Književna štiva

*Veronika Devčić: U zavičaju – pjesme 5-6
*Mato Nedić: Jeka – pjesme 7-9
*Malkica Dugeč: Deset pjesama 10-16
*Josip Bačić – Savski: Putovanje – pjesme 17-20
*Ljerka Mikić: Životni hod, VI. – pjesme 21-26
*Dušan Pavela: Božja volja – pjesme 27-28
*Ivo Mijo Andrić: Danas – pjesma 29-30
*Dragan Vukelić: Ogulinska praskozorja – pjesme 31-32
Franko Stipković: Čovjek i čagalj i pas – kratka priča 33-35

Plodovi Nagradnoga natječaja 2018.

*Ružica Soldo: Jesen života – pjesme 36-37
*Denis Peričić i Anita Peričić: Koju su pjesmu pjevale sirene? – pjesma 38-39
*Borislav Arapović: Zamišljaj – pjesme 40-46
*Mijo Tokić: Strahota – pjesme 47-48
*Antun Badurina: Ucijepljeni – pjesme 49-50
*Frančeska Liebmann: Stridonska priča – pjesma 51
*Boris Kvaternik: Ptić – pjesma 52
*Đuro Jančić: Uztrajnost – pjesme 53-54
*Ana Krnjus: Ukradeni sanji – pjesma 55
*Zoran Jurišić: Izpitivanje samoće – pjesma 56
Đurđa Vukelić-Rožić: Jograda – kratka priča 57-61
Josip Laća: Tjeranje muha – kratka priča 62-66
Tihomir Horvat: Partija šaha – kratka priča 67-73
Borislav Arapović: O Sidrinima i Svetome Jeronimu. Iz pisma popa glagoljaša Nikole iz Nerina – kratka priča 74-78
Antun Badurina: Tramvaj br. 14 – kratka priča 79-83
Domagoj Štic: Potraga – kratka priča 84-88

Meditativna štiva

Ivica Karamatić: Duhovno koristne pobudnice iz Jakovljeve katoličke poslanice. Svetopisamske razčlanbe 89-93
Ljerka Mikić: Bogojavljenje 94-96
Ljerka Mikić: Pogled s Križa 97-98

Različiti članci

Marijan Rogić: Misli i razmišljanja – dio treći 99-113
Marijan Varjačić: 'Pobožni časovi' Zvonka Milkovića. Uza 75. godišnjicu objavljivanja zbirke 'Pobožni časovi' 114-123
Ivica Karamatić: Poviest, koje nema u hrvatskim školskim knjigama. Francetićeva Crna legija častno je oslobodila 1942. iztočnu Bosnu od četničkih koljača i partizanskih odmetnika 124-130
Ivica Karamatić: Veličanstven ulazak Francetićevih dragovoljaca 1942. u Goražde. Razodkrivanje smišljeno zamračene poviesti 131-133
Stjepan Razum: Razprava o Krugu zemaljskom 134-140
Ivo Mijo Andrić: Poetika kreševskoga rapsoda – ogled 141-146
Ivo Mijo Andrić: Anto daska 147-152

Jezični podsjetnik

UREDNICI: Pohvala hrvatskomu pravopisu 153-154

Prikazi knjiga

Nedjeljko Mihanović: Cjelovito traženje smisla. Prikaz knjige: NEKIĆ, Nevenka. *Sudbonosni patuljak*. Vlastito izdanje. Zagreb, 2018. 155-158
Ivica Karamatić: Državotvorna postojanost dosljedna domoljuba Ante Pavelića. Prikaz knjige: KOVAČEVIĆ, Branimir. *Bilo nam je suđeno*. Zagreb, 2012., 332 stranice 159-167

Ivica Karamatić: Prikaz jugoboljševičkoga mentalnoga sklopa. Prikaz knjige: ARALICA, Ivan. *Mentalni komunist.* Zagreb, 2012., 351 stranica 168-181
Trpimir Macan: Časopis *Kaj 2018.* Prikaz triju dvobroja: *Kaj. Časopis za književnost, umjetnost, kulturu.* Zagreb, 51./2018., br. 1–2, 3–4 i 5–6 182-183
Mato Nedić: Jednostavna priča puna izkonskih istina. Prikaz knjige: LEKO, Radica. *Ružo, kazat ću ti.* Nakl. HKD Napredak. Posušje, 2018. 184-188
Stjepan Razum: Borba za vjerodostojnu istinu. Predstavljanje knjige: PEČARIĆ, Josip i RAZUM, Stjepan. *Razotkrivena jasenovačka laž.* Nakl. Družtvo za iztraživanje trostrukoga logora Jasenovca. Zagreb, 2018., 508 stranica 189-195
Ivo Mijo Andrić: Sretan put knjizi do mladih čitača. Prikaz knjige: BALAŠKO, Josip. *Zalijevanje osmijeha.* Vlastita naklada. Brezovica, 2018. 196-199
Zvonimir Stjepanović: Korieni su Svieta izvan čovjekovih moći. Prikaz stihozbirke: NEDIĆ, Mato. *Epitafi Suncu.* Vlastita naklada. Tolisa, 2018. 200-202

Viesti

Stjepan Razum: Svetojeronimske viesti 203-209

Oglasi

HKD SV. JERONIMA: Natječaj za kratku priču i pjesmu 210-211
Stjepan Razum: Novija izdanja HKD-a Sv. Jeronima 212-219

Pregled sadržaja 220-222

S. N. V. S. B.

MARULIĆ – Hrvatska književna smotra. Časopis za književnost i kulturu, Zagreb, Trg kralja Tomislava 21.
Urednici: Stjepan Razum i Ante Kraljević

Pisci u prvom broju smotre Marulić:

Ivo Mijo Andrić
Borislav Arapović
Josip Bačić – Savski
Antun Badurina
Veronika Devčić
Malkica Dugeč
Tihomir Horvat
Đuro Jančić
Zoran Jurišić
Ivica Karamatić
Ana Krnjus
Boris Kvaternik
Josip Laća
Frančeska Liebmann
Trpimir Macan
Nedjeljko Mihanović
Ljerka Mikić
Mato Nedić
Dušan Pavela
Anita Peričić
Denis Peričić
Stjepan Razum
Marijan Rogić
Ružica Soldo
Franko Stipković
Zvonimir Stjepanović
Domagoj Štic
Mijo Tokić
Marijan Varjačić
Dragan Vukelić
Đurđa Vukelić-Rožić

ISSN 0350-4220
9 770350 422005
Ciena 35 kuna